8662

రాధాకృష్ణులు

భవానీశంకరులు

కామగ్రంథమాల. ౧ వ గ్రంథము. వెల రు ౧౨.

కొక్కోకము కళాశాస్త్రము

రతి రహస్యము

పండితప్రతి.

(Confidential Edition for Scholars)

గ్రంథకర్తలు:

కొక్కోకుఁడు. ఎఱ్ఱన.

దరులకు దైవతంబు సుఖ♦ధాముఁడు చిత్తభవుండు వామసం
చరణుఁడు శ్రీకరుండు గుణ♦సాగరు మల్లయఁ బ్రోచుఁ గావుతన్.

శ్లో. పరిజనపదే భృంగశ్రేణీ, పికాః పటుసన్దినో
హిమకరసితచ్ఛత్రం, మత్తద్విపో మలయానిలః।
కృశతనుధనుర్వల్లీ లీలాకటాక్షశరావళీ,
మనసిజమహావీరస్యోచ్చైర్జయంతి జగజ్జితః.

చ. పరిజనకోటి తుమ్మెదలు, ♦ పాలకవర్గము కోకిలాళి, చం
దురుఁ డుసితాతపత్త్రము, స♦ధూతను మధ్యము విల్లపాంగముల్
శరములు, గంధసింధురము ♦ చల్లనిగాలియుఁ గాఁగ లోకము
ల్బ్రబలఁ గొని గెల్చు మన్మథుఁడు ♦ పురి నమల్లయ కిచ్చుఁ గోరికల్.

సీ. వాత్స్యాయనముని కళా♦వల్లభుఁ గీర్తించి
ఘోణికాపుత్త్రుఁ బ్ర♦వీణుఁ గొల్చి
కూచిమారుని రస♦కోవిదుఁ బ్రార్థించి
నందీశు విద్యాధి♦నాథుఁ దలఁచి
మన్మథరసికస♦న్మాన్యుని గొనియాడి
శాస్త్రజ్ఞశివకయ్యు ♦ సన్నుతించి
వైశ్యదత్తుని రతి♦వరమూర్తిఁ బొడఁగాంచి
భవ్యు కాంచీనాథుఁ ♦ బ్రస్తుతించి

ఆ. వె. మునిసనత్కుమారు ♦ ధనదుతనూభవు
నశ్వినుల జయంతు ♦ ననుసరించి
రావిపాటితిప్ప♦రాజాదిముఖ్య శృం
గారకవుల నెల్ల ♦ గారవించి.

క. అని యిష్టదేవతా ప్రా
ర్థనముఁ గళాశాస్త్ర సుకవి ♦ రాజశ్రేణిన్
వినుతియును జేసి నా న
మ్మానమునఁ ద్రిపురాంబనిల్పి ♦ మహితప్రౌఢిన్.

సీ. శ్రీవత్సగోత్రప్ర•సిద్ధసంభూతి నా
పస్తంబసూత్రప్ర•శస్తఘనుఁడ
గురుదయానిధియైన • కూచనమంత్రికి
నంగనామణి ముత్త•మాంబికకును
దనయుండ సత్కవీం•ద్రసుమాన్యచరితుండ
శివకృపాసుజ్ఞాన• శేఖరుండ
నానార్థవిద్యాచ•ణానందయోగీంద్ర
శిష్యపరిచారవి•శిష్టఘనుఁడ

గీ. నెల్లయామాత్యుఁడను సత్క•వీంద్రహితుఁడఁ
గలితవాక్ప్రౌఢిఁ గొక్కోక•కవివరుండఁ
జతురమతితోడ రతికళా•శాస్త్ర మిదియుఁ
దెనుఁగు గావింతు రసికులు • వినుతిఁ జేయ

వ. అని తలపోయుచున్న యవసరంబున—

సీ. తనకీర్తికామిని • దశదిశాభామినీ
స్మితకపోలములకు • మెఱుఁగుఁ బెట్ట
తనభవ్యమూర్తి కాం•తామదాలస నవ
వీక్షణద్యుతులకు • విందొనర్ప
తనవైభవంబు బాం•ధవకవిగాయక
మానసాంతరముల • మఱుఁగుఁ జేయ
తననీతిగరిమయు • ఘనతరాంకుశము దు
ర్మంత్రికుంజరముల • మదములణప

గీ. చండలాంబ మహాలక్ష్మి • సత్కృపాప్ర
సాదసాధితవైభవ • సాంద్రయశుఁడు
మంత్రిమాత్రుఁడె భైరవ•మంత్రిసుతుఁడు ||
మంత్రినిధి కుంటముక్కల • మల్లమంత్రి.

క. ఒకనాఁడు రతిరహస్య
ప్రకటకళాశాస్త్రసుకవి ♦ బంధుర తరుణీ
నికరములు గొల్వ విద్యా
ప్రకటితుఁడై నన్నుఁబిలువఁ ♦ బనిపియు ననియెన్.

క. ననఘుంటాసుత్రాముఁడ
వనపాసకవీశ్వరుండ ♦ వగుదీవు మదిన్
గని గచియింపఁ బూనిన
కవితామణిభూషణంబు ♦ గానవె నాకున్.

క. జిల్లులు పదపూరణమ్ములు
బొల్లులు ననమగ్రములును ♦ బునరుక్తములున్
జెల్లని వళిప్రాసంబులు
నల్లికలును జొరవు సుపథ♦మగు నీ కృతికిన్.

వ. అని గౌరవంబున స్సనకాభరణకర్పూరతాంబూలం బొసంగినం గైకొని నిజనివాసంబునకుం జని యొక్క శుభముహూర్తంబునఁ గావ్యంబుఁ జెప్ప నుద్యోగించి తత్కథాసూత్రంబునకుఁ బాత్రంబైన కృతీశ్వరు నభివర్ణించెద—

సీ. మునిపరాశరగోత్ర♦ముఖ్యుఁడగు గుంటు
పలి పెరుమళిరాజు ♦ భాగ్యమూర్తి
యారాజవర్యున ♦ కాత్మజుండై యొప్పు
గురుధైర్యనగరాజు ♦ కొమ్మరాజు
కొమ్మయమంత్రికిఁ ♦ గూర్మినందనుఁ డయ్యె
మనుమయామాత్యుఁ డ♦మాత్యమౌళి
యామనుమయ్యకు ♦ ననతరించిరి మెండు
కొండూరు చిట్టిన ♦ కోవిదుండు

గీ. పొసఁగ నోబళమంత్రి తత్పుత్త్రుఁ డయ్యె
దెలఁగయామాత్యుఁ డష్టది♦గ్గపకీర్తి

యట్టి తెలంగయ్యకును బుట్టి ♦ నసమయశుండు
భైరవామాత్యుఁ డరిమంత్రి♦భంజనుండు.

గీ. ఘనులు నాచనసోమన ♦ కాళహస్తి
మంత్రిగోపన సింగనా♦ మాత్యవరులు
సమ్ములుగ, దూసకీర్తి ప్ర♦తాపములను
బాబలై నిల గుంటముక్కల♦భైరవుండు.

ఆ. వె. అట్టి భైరవమంత్రి ♦ కనుకూలభార్యగా
భాగ్యగరిమ వెలయు ♦ పుత్త్రి యగుచు
నక్కమాంబ తనయు ♦ లనఘుల నలువురఁ
గనియె గుణసముద్రు ♦ లనుచుఁ బొగడ.

క. వారెవ్వ రనిన గంగన
ధీరుఁడు పెదమల్లనయును ♦ దీప్తయశశ్శ్రీ
ధారుఁడు మల్లామాత్యుఁడు
భైరవుఁడునసంగ నఖిల ♦ భాగ్యోన్నతులై.

వ. వారల క్రగజుండు—

సీ. మాధవ మాధవా ♦ మాధవులకు సాటి
సౌందర్య విక్రమ ♦ సంపదలను
గోపాల గోపాల ♦ గోపాలురకు నెన
భోగ సాహస కళా ♦భూషణముల
గాంగేయ గాంగేయ ♦ గాంగేయులకుఁ బ్రతి
వర్ణ ప్రతాప పా♦వననిరూఢి
కుంభజ కుంభజ ♦ కుంభజులకు సాటి
రణ తపస్సామర్థ్య ♦ రాజసముల

గీ. నితరజనముల సరిపోల్ప ♦ నెల్లునచ్చు
భాగ్యసౌభాగ్యవైభవ ♦ ప్రాభవములఁ
గుటిలరిపుమంత్రి హృచ్ఛేది ♦ గుంటముక్క
గంగయామాత్యునకు దాన♦కర్ణునకును.

వ. అతని సహోదరుండు—

సీ. హరిపదధ్యానత♦త్పరుఁడు చండలమహా
లక్ష్మీప్రసాదైక♦లబ్ధవరుఁడు
రహిఁగజపతిమహా♦రాయ లిచ్చిన సమం
చితమహాపాత్రిప్ర♦సిద్ధయశుఁడు
నాజమాఖానరా♦యనిచేత నొడయుఁడై
వినుకొండ దుర్గ మే♦లిన ఘనుండు
కృతి నన నిక్షేప ♦ స్పృహిం తటాకాలయ
తనయాది సప్తసం♦తానపరుఁడు

గీ. మునిపరాశరగోత్రసం♦జనితుఁ డార్య
సేవ్యతిరువేంగళాచార్య♦శిష్యుఁడు నగు
మంత్రి పెరుమాళ్లకొమ్మయ ♦ మనుమ మోబ
మంత్రి తేలఁగయ్య భైరవ♦మల్లమంత్రి.

గీ. సన్నుతావాస జగదంబ ♦ చండలాంబ
తనకు నిలవేల్పుగా భూమిఁ ♦ దనరినాఁడు
గజపతియు నశ్వపతియును ♦ గారవింప
మహిని విలసిల్లె భైరవ♦మల్లమంత్రి.

—♦ షష్ఠ్యంతములు ♦—

క. ఇటువంటి మంత్రినిధికిని
బటుతరవిద్యావిశేష♦పాండిత్యునకుం
గటక కలుబరిగ ఢిల్లీ
కటక స్తవనీయ సుగుణ♦గణనిత్యునకున్.

క. కాంతామోహనవరతి
కాంతునకును భావుసత్త్వ♦గర్వితరిపువి
క్రాంతున కరిసామజమా
వంతునకును సుకవిగహన♦వాసంతునకున్.

క. ధీరునకు రతిరహస్యవి
హారునకుం బంచదశస•మంచద్దివ్యా
కారునకును సుగుణగణా
ధారునకును మంత్రిమకుట•తటఘటితునకున్.

క. తిరుమలతిరువెంగళగురు
పరమకృపాలబ్ధవిభవ•భాగ్యాఢ్యునకున్
హరిచరణకమలమధుకర
సరమతికిన జటిలగింఫ•వారణకృతికిన్.

క. శ్రీచంపలాంబవరకరు
ణాచరితునకతులమాన•నానావిభవ
ప్రాచుర్యశేముషీమహి
మాచారున కతిమనోహ•రాకారునకున్.

క. లక్కాంబానందనునకు
భక్కుండ వరకరుణాది•భవ్యమనీషా
ప్రిక్కంఠకహారునకు బల
దిక్కరతీంద్రునకు మల్ల•ధీమంతునకున్.

క. స్ఖలితవాగ్విలాసో
త్ఫుల్లరతీప్రభవనవ్య•భూషణబాహా
హల్లీస కుంటముక్కల
మల్లామాత్యునకు గురుస•మానసుమతికిన్.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన కొక్కోకం
బను గళాశాస్త్రంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన—

శ్లో. కొక్కోకనామ్నా కవినా కృతోఽయం
శ్రీవైన్యదత్తస్య కుతూహలేన
విలోక్యతాం కామకలాసుధీరాః !
ప్రదీపకల్పో వచసాం విగుంభః.

క. శ్రీవైన్యదత్తకౌతుక
భావితకొక్కోకసత్ప్రబంధనగుంభా
ప్రావీణ్యాధిపకల్పక
శావాక్యము తెలియఁగుఁడీ తలంపున రసికుల్.

తా. వైన్యదత్తునిచేత చెప్పంబడిన కొక్కోకమను శాస్త్రమందలి కళావాక్యములను రసికులైనవారు తెలిసికొందురుగాక.

శ్లో. భూయోభూయో మునివరగవీరర్థదుగ్ధాని దుగ్ధ్వా
నిర్మథ్యార్థం ప్రణిహితధియా సోయమాదాయ సారః
స్వాదుః పథ్యో లలితరమణీయావహాభోగభోగ్యో
ముఖ్యో దేవైరపి బహుమతస్సేవ్యతాం పండితేంద్రైః.

చ. యతివరవాక్యధేనువుల ♦ నప్పటికప్పటి కర్థదుగ్ధముల్
పితికి మథించి పథ్యరుచి♦భీరుమనోహరభోగభాగ్యముల్
శతముఖుఁడాదిగా సురలు ♦ సన్నుతిఁజేయఁగ నొప్పు సారము
న్నతముగఁ జేసినాఁడ కవి♦నాథులు చేకొనుఁ డాత్మవీథులన్.

తా. ధేనువుల పాలుపితికి మథించి వెన్నదీసినట్లులాగ దేవేంద్రుడు మొదలగు దేవతలచేత స్తుతింపఁదగిన స్త్రీభోగసౌఖ్యకరములైన వైన్యదత్తుని వాక్యార్థములను గ్రహించి యీకవిచే ప్రకాశింపజేయఁదగిన యీశాస్త్రమును కవివరులంగీకరింతురుగాక.

—ఈ శాస్త్రమునకు ఫలము.—

శ్లో. అసాధ్యాయాః సుఖం సిద్ధిః, సిద్ధాయాశ్చానురంజనమ్
రక్తాయాశ్చ రతిస్సమ్యక్ కామశాస్త్రప్రయోజనమ్.

ఆ. వె. తన కసాధ్యమైన ♦ తరుణిసాధించుట
దొరకెనేని తన్ను ♦ మఱపుఁగొనుట
మేలుగలుగు సతుల ♦ మెలపంగ నేర్చుట
కామశాస్త్రమునకుఁ ♦ గలుగుఫలము.

తా॥ తనకు సాధ్యముకాని స్త్రీనయినా సాధ్యకాలయ్యేటట్లు చేసుకొని యనుభవించుట యీ శాస్త్రమునకు ఫలమని తెలియదగినది.

శ్లో॥ సంసారే పటలాన్తరే యతతరే సారం యదేకం పరం
యస్యాయం చ సమగ్ర ఏవ విషయగ్రామః ప్రపంచో మతః॥
తత్సౌఖ్యం పరతత్త్వవేదనమహానందోపమం మన్దధీః
కో వా విన్దతి మాత్రమస్మథకళావైచిత్ర్యమూఢో జనః॥

చ. భవముఘటాంతతోయచల ♦ భావము దీనికి సారమొక్కటే
వివిధసుఖప్రపంచమతి ♦ విభ్రమ మందులసౌఖ్యమాత్మలోఁ
దవిలినచర్మనిర్మితము ♦ దానినెఱుంగఁడు మందబుద్ధి హృ
ద్భవరవిచిత్రభోగములు ♦ భాగ్యవిహీనుల కెట్లుచొప్పడున్.

తా॥ మనుష్యదేహము నొందటకు ఫలము రతిసుఖక్రియాదులు. కావున తదనుగుణములగు హావభావములను బొందుటయె మిక్కిలి జాణతనము. అది హావభావవిలాసవిభ్రమాది గుణహీనులైన మందబుద్ధిగల నిర్భాగ్యులకు సిద్ధింపనేరదు.

శ్లో॥ జాతిస్వభావగుణదేశజధర్మచేష్టా
భావేంగితేషు వికలో రతితంత్రమూఢః॥
లబ్ధ్వాపి హి స్ఖలతి యౌవనమంగనానాం
కిం నారికేళఫలమాప్య కపిః కరోతి॥

ఉ. ఇంతుల జాతిచేష్టిత గు ♦ ణేంగితదేశజనానుధర్మవి
శ్రాంతు లెఱుంగలేని యతి ♦ జాతున కంగనయబ్బెనేని వి
భ్రాంతివహించుఁ గాని రతి ♦ పాక మెఱుంగఁడు రాజనిష్కుటా
భ్యంతరనారికేళఫల ♦ మబ్బిన వానరుఁ డేమి చేసెడిన్.

తా॥ స్త్రీలయొక్క జాతి, క్రియ, గుణము, హృదయము సర్వము యెఱుంగని మూఢునకు సంగమదొరికినయెడల టెంకాయదొరికిన కోతిరీతిగా లాలనాదిక్రియ లెఱుంగక విభ్రాంతి చెందును.

శ్లో. యద్వాత్స్యాయనసూత్రసంగ్రహబహిర్భూతం కిమప్యాగమే
దృష్టం వాక్యమిదం మయా మునిగిరాం శిక్షా హి సాధారణీ।
భావవ్యంజితమవ్యథంగికథితం తత్రాపి చేదస్తి తత్
మన్దానాముపయుజ్యతే తదపి హి స్పష్టాభిధేయాకృతిః॥

గీ. ఇతరరతిశాస్త్రములను వ♦ర్ణించి పూర్వ
మునుల వాక్యంబులను వాత్స్య ♦ యనునిసూత్ర
పఙ్క్తి నెఱిఁగి దీని రచింపఁ ♦ బరగినాఁడ
రతివిలాస మెఱుంగని ♦ పతులకొఱకు.

తా॥ రతిపాక మెఱుంగలేని మందబుద్ధిగల నరులకొఱకు వాత్స్యాయన సూత్రములనుండియు నితరశాస్త్రములనుండియు మునీశ్వరులవాక్యములనుండియు నీపుస్తకము నాచేరచింపబడినది

శ్లో॥ పద్మినీం, తదను చిత్రిణీం, తతః శంఖినీం, తదను హస్తినీం, విదుః।
ఉత్తమా ప్రథమభాషితా, తతో హీయతే యువతిరుత్తరోత్తరమ్॥

క. మును జెప్పినదియె యుత్తమ
వెనుకటిదే హీనగాఁగ ♦ వివరింతురు ప
ద్మిని, చిత్రిణి, శంఖిని, హ
స్తినులను నోర్వోర్వుకంటె ♦ స్త్రీజాతులకున్.

తా॥ పద్మిని, చిత్రిణి, శంఖిని, హస్తిని యను యీజాతులలో వరుసగా తొలుత చెప్పినదానికంటె నొకటికొకటి అధమమని తెలియదగినది.

—♦ పద్మినీ జాతి స్త్రీ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ కమలముకుళమృద్వీ ఫుల్లరాజీవగంధః
సురతపయసి యస్యాః సౌరభం దివ్యమంగే।
చకితమృగదృశాభే ప్రాంతరక్తే చ నేత్రే
స్తనయుగళమనర్ఘ్యం శ్రీఫలశ్రీవిడంబి॥

శ్లో॥ తిలకుసుమసమానాం బిభ్రతీ నాసికాం చ
ద్విజగురుసురపూజాం శ్రద్ధధానా సదైవ।
కువలయదళకాంతిః కాపి చాంపేయగౌరీ
వికచకమలకోశాకార కామాతపత్రా॥

శ్లో॥ వ్రజతి మృదు సలీలం రాజహంసీవ తన్వీ
త్రివళివలితమధ్యా హంసవాణీ సువేషా।

మృదు శుచి లఘు భుంక్తే మానినీగాఢలజ్జా
ధవళకుసుమవాసోవల్లభా పద్మినీ స్యాత్॥

సీ. తామరమొగ్గ చం♦దమున మెత్తనిమేను
జలజగంధము రతి♦జలముఁ దనరు
మాలూరఫలముల ♦ మఱపించు పాలిండ్లు
కొలికుల కింపైన ♦ కలికిచూపు
తిలపుష్పములవన్నెఁ ♦ దిలకించు నాసిక
గురువిప్రపూజనా♦పర సునియమ
చంపకకువలయ ♦ ఛాయయుఁగల మేను
నబ్జపత్రముఁబోలు ♦ నతనుగృహము

గీ. హంసగమనంబు కడుసన్న ♦మైన నడుము
మంజుభాషిణి, శుచి, లఘు♦మధురభోజి
వెల్లచీరెల యందున ♦ వేడ్కలెస్స
మానవతి పద్మినీభామ ♦ మధురసీమ.

తా॥ తామరపువ్వవలెనుండు మెత్తని శరీరమును, తామరపువ్వువాసనగల రతిజలమును, మారేడుపండ్లవంటి కుచములును, సొగసగుచూపును, నువ్వుపువ్వువంటి ముక్కును, గురుబ్రాహ్మణపూజయం దాసక్తియు, సంపంగివంటిన్నీ కలువపువ్వులవంటిన్నీ దేహచ్ఛాయగలదియు, తామరరేకువంటి భగముగలదియు, హంసగమనమును, సన్నమైననడుమును, మంచిమాటలును, శుచియై కొద్దిపాటిరుచిగల భోజనమును, తెల్లచీరెలయందుప్రీతిన్నీ గలస్త్రీ పద్మినిజాతిస్త్రీగా నెఱుంగునది.

సీ. రాజీవగంధియే ♦ రాకేందుబింబాస్య
నీలోత్పలశ్యామ ♦ నిర్మలాంగి
సద్గుణచారిత్రి ♦ సత్యవ్రతాచార
తరుణి కురంగాబ్జ ♦ ధవళనేత్ర
పాటలాధర రక్త♦పల్లవమృదుపాణి
గానవిద్యాలోల ♦ దానవిభవ

కీరభాషిణి మణి♦హారవిభూషిత
మదమదావళయాన ♦ మధురభోజి
గీ. నీరు జలజంబువాసన ♦ మూరుకేళి
నాలుగవజామునకుఁ దేలుఁ ♦ గేళినొరులఁ
జిత్తగింపదు పాంచాలుఁ ♦ జెందఁగోరు
విమలవస్త్రంబు పద్మిని ♦ వేడ్కఁగట్టు.

తా॥ తామరపువ్వువంటి వాసనగలదేహమును, పూర్ణచంద్రునివంటి ముఖమును, నల్లకలువలవంటి దేహకాంతియు, నిర్మలమయిన అవయవములును, మంచి గుణమును, సత్యము చెప్పుటయు, లేడికండ్లును, తెల్లని నేత్రములును, తెలుపు మించి యెఱుపువర్ణముగల అధరమును, లేతచిగుళ్లవంటి అరచేతులును, లయజ్ఞాన సంగీతప్రసక్తియు, యొప్పిదమయిన యావియు, చిలుకపలుకులవంటి పలుకులును, రత్నమయభూషణాలంకారములును, మదపుటేనుగువంటి నడకయు, తియ్యని పదార్థములయందిష్టమును, తామరవాసనగల రతిజలమును, నాలుగవజామున రతిసల్పుటయు, రతియందుపాంచాలునిగాక నితరులను సమ్మతింపకయుండుటయు, తెల్లనివస్త్రములగట్టుటయు పద్మిని జాతిస్త్రీగా తెలియందగినది.

ఉ. మేలపుఁజూపు మిక్కిలిర♦మించును గొంకక ప్రేమతోడుతన్
గీలుకొను న్గనుంగవమొ♦గిడ్చు నవస్థలసారెసారెకు
న్నాలయమౌను గూటముల ♦ యందున వేడుకచేస్తుతించుఁ బాం
చాలునిఁగూడు పద్మినియు ♦ జాములునాల్గిట మోహనాకృతిన్.

తా॥ సొగసగుచూపును, ప్రేమతో వెనుదీయక రమించుటయు, రతిపారశ్యము చేత కన్నులుమూయుటయు, నాల్గవజామున పాంచాలుడను పురుషునితో రతియందు సారెసారెకు నవస్థలపొంది మెచ్చుకొనునట్టిది పద్మినిజాతిస్త్రీగా తెలియదగినది.

ఉ. తెల్లనిచీరెల న్వరులఁ ♦ దియ్యదనంబును మెచ్చు, వెంట్రుకల్
నల్లన, మోవియెఱ్ఱన, క♦నత్కనకద్యుతిమేను, కన్నులు
త్ఫుల్లసరోజరోచులు, మృ♦దుధ్వనికంఠము, పాణిపద్మము
ల్పల్లవకాంతు లాననము ♦ పద్మము, పద్మినిజాతికిమ్మహిన్.

తా॥ తెల్లని-చీరెలను పువ్వులను తియ్యదనంబు మెచ్చుటయు, నల్లని వెంట్రుకలును, ఎఱ్ఱని మోవియు, బంగారమువంటి దేహమును, తామరరేకులవంటి కన్నులును, మృదుమధురధ్వనిగల కంఠమును, తామరమొగ్గలవంటి అరచేతులును, తామరపువ్వువంటి మొగమును గలస్త్రీ పద్మినిజాతిగా నెఱుంగునది.

—: చిత్రిణీజాతిస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో. సుగతిరనతిదీర్ఘా నాతిఖర్వా కృశాంగీ
స్తనజఘనవిశాలా కాకజంఘోన్నతోష్ఠీ।
మసృణమరభిరతాంబుః కంబుకంఠీ చకోర
స్వరవచనవిభాగా నృత్యగీతాదివిజ్ఞా॥

శ్లో. మదనసదనమస్యా వర్తులోచ్ఛూనమంత
ర్మృదు మదనజలాఢ్యం లోమభిర్నాతిసాంద్రైః।
వికృతిచపలదృష్టిర్బాహ్యసంభోగరక్తా
రసయతి మధురాల్పం చిత్రిణీ చిత్రరక్తా॥

సీ. నడుముసన్నము మంచి♦నడక కోపపుఁజూపు
చనుదోయి పిరుదులుఁ ♦ జాలఘనము
లెగుపిక్క లోష్ఠ మొ♦క్కించుకయధికంబు
తేనియకంపు ర♦తిద్రవంబు
మూఁడు రేఖలు కంఠ♦మునఁ జకోరపుఁబల్కు
నృత్యగీతాదుల ♦ నేర్పు పెద్ద
పొడవు వస్త్రువ జల♦పూరంబు మెత్తని
యల్పరోమముల పం♦చాస్త్రగృహము

గీ. బాల్యసంభోగరతియుఁ జా♦పలపుఁజూపు
పులుసునిష్టంబు మధ్యంబు ♦ భోజనంబు
వన్నెచీరెలఁ గట్టు భా♦వంబు మృదువు
చిత్రిణీభామ వరనేత్ర ♦ చిత్రసీమ.

తా॥ సన్నమైననడుమును, మంచినడకయు, కోపపుదృష్టియున్ని, గొప్పవైన చనులును పిరుదులును, ఉన్నతమైన పిక్కలును, కొంచెము పెద్దదైన పెదవియు,

తేనెవాసనగల రతిజలమును, మూడురేఖలుగల కంఠమును, చెన్నెలపులుగువలు కులును, ఆటపాటలయందాసక్తియు నేర్పును, పొడవై వటు్రవయ్యై మిక్కిలి రతిజలముగలదై మృదువై కొద్దిరోమములుగలదైన యోనియు, ఆలింగచుంబనాదులయం దాసక్తియు, చపలదృష్టియు, పులుసుయందిష్టమును, తగుపాటిభోజనమును, వన్నెచీరెలగట్టుటయు, మెత్తనిమనస్సునూగలస్త్రీ చిత్రిజాతిగా తెలియదగినది.

సీ. కలికిచూపులఁ జూచుఁ ♦ గమ్మపూతలఁ బూయుఁ
బెక్కువన్నెలఁ బెట్టుఁ ♦ బ్రియమువడును
గుటిలాలకంబులు ♦ కోపమెన్నడులేదు
చవుసీతిగతిఁ గూడుఁ ♦ జతురరతులఁ
ద్రిమ్మటకోర్చును ♦ దెకతెకమోహించుఁ
దమకమెన్నకనవ్వుఁ ♦ దగులదెచట
వలపుఁదెలియనీక ♦ వలచుఁ దేనియకంపు
నాటపాటలఁ గోరు ♦ నల్పభోజి

గీ. వింతరతులకుఁబైకొను ♦ వెల్లగాదు
ప్రౌఢరతికేళి మనసిచ్చి ♦ పల్లవించు
చిత్రిణియనంగఁ దంగేటి♦చెట్టుజున్ను
రూపవరులైనవిటులకు ♦ రూఢిమెఱయ.

తా॥ సొగసుగా జూచుటయు, వాసనద్రవ్యములబూయుటయు, వన్నెచీరెలగట్టి సంతోషించుటయు, చుట్టుకొనియున్న ముంగురులును, కోపములేకయుండుటయు, ఎనుబదినాలుగు బంధనములతో రమించుటయు, చతురరతులయందు శ్రమకోర్చుటయు, ఆసతో వలచుటయు, మోహముగణింపక నవ్వుటయు, రతియందు వెనుదీయకయుండుటయు, మోహముబయలు పరుపక మోహించుటయు, తేనెవాసనగల రతిజలమును, ఆటపాటలయందాసక్తియు, మితమయిన భోజనమును, చిత్రబంధములయందు మించియుండుటయు, చతురతయందిచ్చగించి సంతోషించుటయు, చూపరులగు విటులకు తంగేటిజున్నువలెనుండుటయు గలస్త్రీని చిత్రిణీజాతిగా తెలియదగినది.

చ. కడుఁదెగఁజాపుఁగాళ్ళు విటుఁ ♦ గైకొనియెత్తుఁబిఱుందుకూటమిన్
దడఁబడు క్రిందుమీఁదువడిఁ ♦ దాకుఁ దొడల్బిరికించు సారెకున్
ముడివడి తానెపైకొనును ♦ ముచ్చటలన్బడితిట్టుఁ దొల్తజా
మదుగునఁ గూచిమారుని ర♦హస్యముఁ గోరును చిత్రిణిన్గనన్.

తా॥ మిక్కిలి కాళ్ళుజాపుటయు, రతివేళయందు పిఱుందులెత్తుటయు, తత్తరపాటున పైనప్రక్కనబడుటయు, తొడలు బిగబెట్టుటయు, మాటిమాటికి తాను పైకొనుటయు, రతిసంభ్రమముచే తిట్టుటయు, తొలిజామున కూచిమారు నిగతిగోరెడి స్త్రీ చిత్రిణిగా నెఱుంగవలయును.

ఉ. అన్నువయైనకౌను కుటి♦లాలకపంక్తులు చెన్నుమీఱఁగా
వన్నెలఁబెట్టు పచ్చమరు♦వంబును బూయఁగనేర్చు నెయ్యెడన్
గన్నులనార్చుఁ గూటమిని ♦ గాకకునోర్వదు నేర్పుసేతలన్
దిన్నని మాటలాడుఁ గడుఁ ♦ ద్రిమ్మరు చిత్రిణిచిత్తమీక్రియన్॥

తా॥ కొద్దియైననడుమును, పంక్తులుతీర్చి చుట్టుకొనియున్న ముంగురులును, సొగసుగా నలంకరించుకొనుటయు, సుగంధములనలందుటయు, ఎప్పుడునూ రెప్ప లార్చడమును, చండరతి కోర్చకయుండుటయు. చిత్రరతులయందు ప్రీతియు, మంచిమాటలాడుటయు, మిక్కిలితిప్పటగల స్త్రీ చిత్రిణిజాతిగా నెఱుంగవలెను.

—: శంఖినీ జాతి స్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ తనురతనురపి స్యాద్దీర్ఘదేహాంఘ్రిమధ్యా
హ్యరుణకుసుమవాసః కాంక్షిణీ కోపశీలా
అనిభృతశిరమంగే దీర్ఘనిమ్నం వహంతీ
స్మరగృహమతిలోమ క్షారగంధి స్మరాంబు॥

శ్లో॥ సృజతి బహునఖాంకం సంప్రయోగే లఘీయః
స్మరసలిలపృషత్కా కించిదుత్తప్తగాత్రీ
న లఘు న బహు భోక్త్రీ ప్రాయశః పిత్తలా స్యాత్
పిశునమలినచిత్తా శంఖినీ రాసభోక్తిః॥

సీ. నలమును బొడవున్నై ♦ బలిసిన దేహంబు
నడుగులునిడుద ల♦త్యంతకుపిత

పలురక్తవస్త్రపు♦ష్పంబుల నాసించు
నంటిన నధరమం♦దంద నదరు
మదనగేహమున రో♦మములు దట్టంబులు
రతిజీవనంబు కా♦రంబువలచు
సంయోగమునఁ గామ♦జలమల్పబిందువు
ల్జిలుగు నఖక్షత♦ములు ఘటించు

గీ. నధికమును గొంచెమునుగాని ♦ యట్టికుడుపు
వెచ్చనగుమేను కొండెంబు ♦ వినుచునుండు
గార్ధభస్వర పైత్యంబు ♦ గలదుమిగుల
శంఖినీభామ కుటిలవా♦చాలసీమ.

తా॥ నిడుపైై బలసియున్న దేహమును, పొడవైనకాళ్ళును, మిక్కిలికోపమును, ఎఱ్ఱనివస్త్రములను పువ్వులను గోరుటయు, ముట్టినంత నే పెదవియదరుటయు, భగమందుదట్టమైన రోమములును, కటువు వాసనగలరతిజలమును, రతికాలమందల్పమైన మదనజలముపడుటయు, నఖక్షతములు చేయుటయు, మితభోజనమును, కాకి శరీరమును, కొండెములవినుటయు, గార్ధభస్వరమును, పైత్యగుణమును, వంకర మాటలకు పుట్టినిల్లును అయినస్త్రీని శంఖినిజాతిస్త్రీగా తెలియదగినది.

సీ. అన్నువయగునడు ♦ మందమౌనధరంబు
కొండెంబునకుఁ జొక్కుఁ ♦ గోపగుణము
కొంచెపుఁజూపును ♦ గుదుపుదొడ్డనరాదు
మృదుభాషణంబులు ♦ మేనునునుపు
నున్నతస్తనభార ♦ ముత్పలదళనేత్రి
కాఠిన్యపదపద్మ ♦ కంబుకంఠి
లాలితభ్రూయుగ ♦ నీలాళికచభార
మదనకేళిని స♦మ్మోదితచిత్త

గీ. ప్రియురసంబగుగారంబుఁ ♦ బెంపుతావి
వలపుపుట్టిన వెట్టియై ♦ వరునినమ్ము

నీలవర్ణంపుఁజీరెలు ♦ లీలఁగట్టు
శంఖినీభామ రతిసల్పు ♦ సరవితోడ.

తా॥ సన్నమైననడుమును, అందమైనపెదవియు, కొండెములువినుటయు, కోపమును, క్రీగంటిచూపును, పరిపాటియైనభోజనమును, మృదువైనశరీరము మాటలును, గొప్పవైనకుచములును, కలువరేకులవంటికన్నులును, కఠినములైన పాదములును, శంఖమువంటి మెడయు, సుందరమైనకనుబొమలును, నల్లనికురులును, రతికేళియందు తేరినమనస్సును, కారమునందిష్టమును, వలపుపుట్టినవరునిపై నెత్తి నమ్మకమును, నల్లచీరెలయందిష్టమును, క్రమముతప్పక రతిసల్పుటయు శంఖినీ స్త్రీయొక్క లక్షణములు.

ఉ. కొంకకకూడు సంగమును ♦ గోప్యముసేయదు వింతమాటకు
న్జంకెనఁజూపుఁ గౌఁగిటను ♦ జాలఁగనుండును నాథుసేతకు
న్శంకిలకుబ్బు మీఁదరతి ♦ సల్పును భద్రశశాంకుతోడఁ దా
నుంకువఁజూపు శంఖిని పి♦యోక్తుల మూఁడవజామునందునన్.

తా॥ శంకలేక కలియుటయు, శరీరము దాచకయుండుటయు, వింతమాట లకు భ్రమతో చూచుటయు, ఆలింగనము దక్కువగానుండుటయు, భర్తయొక్క చేడిపనులకు విచారింపక సంతోషించుటయు, మూడవజామునందు భద్రశశాంకు డను పురుషునిపై ప్రేమతో ప్రియభాషణములతో పురుషాయితబంధములతో రతిసల్పుటయు శంఖినీజాతిస్త్రీయని గుర్తించునది.

చ. నడుముకృశంబు కొండలన ♦ నొప్పుకుచంబులు నీలముల్కురు
ల్నిడుదలు కన్నులామెఱుఁగు ♦ నిక్కలు గాఁదగునంతభోజనం
బడరఁబ్రియంబుఁ గోపము ర♦యంబునఁజూపును గొండెమైన నే
ర్పడవిను రక్తపుష్పపట♦రాగను శంఖినిగా నెఱుంగుమా.

తా॥ సన్ననినడుమును, గొప్పవైనచనులును, నల్లనైనిడుదలైనవెంట్రుక లును, మెఱపుగొల్చెడి కండ్లును, తగుపాటిభోజనమును, ప్రియమును కోపమును వెంటనే చూపుటయు, కొండెములు నేర్పుగావినుటయు, యెఱ్ఱనిచీరెలను పువ్వు లను కోరునట్టిది శంఖినీజాతిస్త్రీయని తెలియందగినది.

—: హస్తినీజాతి స్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో. అలలితగతిరుచ్చైః స్థూలవక్రాంగుళీకం
వహతి చరణయుగ్మం కంధరాం హ్రస్వపీనాం
కపిలకచకలాప క్రూరచేష్టాతిపీనా
ద్విరదమదవిగంధిః స్యాదంగకేఽనంగకేచ॥

శ్లో. ద్విగుణకటుకషాయప్రాయభుగ్వీతలజ్జా
లలదతివిపులోష్ఠీ దుఃఖసాధ్యాపరియోగే
బహిరపి బహురోమాత్యంతమంతర్విశాలం
వహతి జఘనరంధ్రం హస్తినీ గద్గదోక్తిః॥

సీ. నడువనేరదు వంక•పొడవునుగల వ్రేళ్ళు
గలపాదయుగళంబు • గళముకుఱుచ
కపిలవర్ణంబైన • కబరీభరము క్రూర
చేష్టలు వలమైన • చిఱుతయొడలు
కరిమదగంధంబు • స్మరగేహతనువులు
కటుకషాయము లధి•కంబుఁగుడుచు
విపులోష్ఠకఠిన దు•ర్విటులకుఁ గడఁగూడు
గద్గదస్వరముఁ జ•క్కనిమనంబు

గీ. మీఁదిరోమంబు లల్పంబు • మిగులలోఁతు
వెడఁద మదనుండుచరియించు • వీడఁబుట్టు
గాఢసంయోగమునఁగాని • కరుఁగ దల్ల
హస్తినీభామ యుఁగ్రత•రాంతసీమ.

తా॥ మంచిదిగానినడకయు,వంకరయు పొడవైనవ్రేళ్ళుగల పాదములును, కుఱచయగు మెడయు, కొంచెముకనుపువర్ణముగల వెంట్రుకలును, చెడుచనులును, చక్కనికుఱుచయగు శరీరమును, ఏనుగుమదమువాసనగల భగ దేహములును, కారముఉప్పుతో అధికమైనభోజనమును, పెద్దపెదవియు, కఠినులయినవిటకాండ్ర యందు ప్రీతియు, తొట్రుపాటుగల కంఠధ్వనియు, మంచిమనస్సును, అల్పరోమములతో మిక్కిలిలోతును విశాలమునుగల భగమున్నూ, కఠినరతులచేత తృప్తి నొందుటయు, కోపగుణమును గలస్త్రీ హస్తినిజాతిస్త్రీగా నెఱుంగుడు.

సీ॥ కనకకుంభస్తని ♦ కక్షద్వయముగబ్బు
మాత్రంబుగలదౌను ♦ మనసులేత
నిటలభాగము మిట్టు ♦ నెఱివెండ్రుకలుగావు
కటియూరువునువ్రేఁగుఁ ♦ గలిగియుండుఁ
గౌనుకుక్షియుదొడ్డ ♦ కాయంబుచిక్కన
పలుకులుమృదురీతి ♦ పట్టుఁబడవు
గమనింపనేరదు ♦ కన్నులు వెడఁదలు
కంఠంబులెస్సది ♦ కపటికాదు

గీ॥ బిరుదరతికేళిఁ బ్రియునితోఁ ♦ బ్రియముగలదు
మదనజలమునుదగుఁ గరి♦మదముతావి
తొఁగరుచీరెలుగట్టును ♦ బిగువుసెడదు
ముగుదహస్తిని మన్మథు ♦ మొదటిశరము.

తా॥ బంగారుకుండలవంటి కుచములును, గబ్బుకంపుగలచంకలును, మృదువగుమనస్సును, మిట్టనొసలును, తేనెపర్ణముగలవెంట్రుకలును, గొప్పవైనపిఱుదులు తొడలున్ను, పెద్దనైననడుమును కడుపున్ను, గట్టిదేహమును, శ్రావ్యమైన మాటలును, మంచినడకలేమియు, పెద్దకన్నులును, మంచికంఠమును, వంచనత్వములేనిదియు బిరుదుతోఁక్రీడించు ప్రియునియందుప్రీతియు, యేనుగుమదమువాసనగల రతిజలమును, యెఱ్ఱనిచీరెలుకట్టుటయు, పటుత్వముతప్పకయుండుటయు గలస్త్రీని హస్తినిజాతిగా తెలియునది.

ఉ. అంగముదాచు మోహము ర♦హస్యముసేయును గూటమందు సా
రంగమురీతిఁగొల్పు విట♦రాజును సొంపుగఁజూచు దత్తుకౌ
లింగన మీయఁగోరుచుఁ జ♦లించును రెండవజాములోన దాఁ
సంగమమిచ్చు మెచ్చును ని♦జంబుగ హస్తినికాంత యుక్తులన్.

తా॥ శరీరముదాచుటయు, వలపుతెల్లముజేయకయుండుటయు, యేనుగువలె రతియందు ప్రవర్తించుటయు, విటుని అందముగాచూచుటయు, దత్తుడసేనాయకునికి ఆలింగనమీయ నిష్టపడుచు చలించుటయు, రెండవజామునందు రతిసుఖమిచ్చుటయు, ప్రియునియుక్తులను మెచ్చుటయు, ఈగుణంబులుగలస్త్రీ హస్తినిజాతిస్త్రీగా తెలియదగినది.

చ. తొడలును జన్నులోష్ఠములు♦ దొడ్డలు కన్నులు కాళ్ళు చేతులు
న్వెడదలు బాహుజంఘములు ♦ నెండు్రికలు స్ఖటుచౌ లలాటము
న్నొడవు నొడల్వెడల్పు, కడు♦పు స్గుడుపున్బడుపున్ ఘనంబు,దాఁ
జిడిముడిపాటును న్దొగరు♦చీరెలు హస్తినికట్టు నెంతయున్.

తా॥ గొప్పవైనతొడలు చన్నులు పెదవియు, విశాలములయిన కన్నులు కాళ్ళు చేతులును, దొడ్డిభుజములు పిక్కలు కుచలునూ, నిడివియైన నొసలును, వెడల్పు శరీరమును, అధికమైనకడుపు భోజనము వడకయు, కోపమును, తొగరు చీరెయందుప్రీతిన్నీ గలస్త్రీని హస్తినిజాతిస్త్రీగా నెఱుంగునది.

—: పద్మినికిగాక తక్కిన మూఁడుజాతులకు ప్రియమైన తిథులు :—

శ్లో॥ నయనయుగశరర్తు ప్రిధ్న దిజ్నాగసంఖ్యా
స్తిథయ ఇహ రతే స్యుః ప్రీతయే చిత్రిణీనాం।
గృహతిధిభువనాఖ్యాద్వ్యపయుక్తాః కరిణ్యా
స్తదితరతిథయః స్యుః శంఖినీనాం చతస్రః॥

గీ. విదియ పంచమి షష్ఠి చ♦వితి దశమియు
నష్టమిని ద్వాదశిని గవ♦యంగఁ జిత్రి
ణికిఁబ్రియంబు మఱియు హస్తి♦నికిఁబ్రియంబు
తదియ పున్నమ నవమి స♦ప్తములఁగవయు.

తా॥ విదియ పంచమి షష్టి చవతి దశమి అష్టమి ద్వాదశి ఈ తిథుల యందు చిత్రిణినిన్నీ తదియ పున్నమ నవమి సప్తమి తిథులయందు హస్తినితోను రమింపవలెను.

గీ. శశిని బాడ్యమి హరిదివ♦సముల భూత
తిథిని శంఖిని రమియింపఁ ♦ దివురమేలు
కాన వల్లభులెఱ్ఱఁగి యీ ♦ క్రమముఁదెలిసి
సంగమంబొనరించెడి ♦ జాడఁగనుఁడు.

తా॥ పర్వము పాడ్యమి ఏకాదశి త్రయోదశి చతుర్దశి ఈ తిథులు శంఖినికి ప్రియములుగాన ఈ క్రమముదెలిసి వారితో సంగమమొనరించెడి విధమును దెలియుడు.

—: పద్మిని మొదలగు జాతులకు ప్రియమగు జాములు :—

శ్లో॥ వ్రజతి రతిసుఖార్థం చిత్రిణీమగ్రయామే
భజతిదినరజన్యోర్హస్తినీం చ ద్వితీయే।
గమయతి చ తృతీయే శంఖినీమార్ద్రభావం
రమయతి రమణీయాం పద్మినీం తుర్యయామే॥

చ. ముదముదలిర్పఁ జిత్రిణియు ♦ ముందటిజామునఁగూడఁ జాలస
మ్మదమొనరించు, హస్తినిక్ర♦మంబున రెండవజామునందు నిం
పొదవు, తృతీయయామమున ♦ నొప్పగు శంఖినికూడఁ, బద్మినీ
ముదితకు నంత్యయామమున ♦ మోహముప్పుట్టు నహర్నిశంబులన్.

తా॥ తొలిజామున చిత్రిణిని, రెండవజామున హస్తినిని, మూడవజామున శంఖినిని, నాలుగవజామున పద్మినిని క్రమముగా ఈ జాములయందు, పగలు రాత్రులయందు రమించిన ఆయాకాంతలు సుఖింతురు.

—: పద్మిని మొదలగు జాతులకు ప్రియమగు బంధములు :—

శ్లో॥ పంకజాసనలయేన పద్మినీం వేణుదారితపదేన శంఖినీం।
స్కంధపాదయుగళేన హస్తినీం నాగరేణ రమయన్తి చిత్రిణీం॥

ఆ. వె. నాగబంధమునను ♦ నట్టాడుఁజిత్రిణి
స్కంధపాదయుగము ♦ సరవిహస్తి
వేణుదారణమున ♦ వేడ్కశంఖిని పద్మి
పంకజాసనమునఁ ♦ బల్లవించు.

తా॥ నాగరాఖ్యబంధముచేత చిత్రిణిని, స్కంధపాదయుగబంధముచేత హస్తినిని, వేణువిదారితబంధమున శంఖినిని, పంకజాసనబంధముచే పద్మినిని రమింపగా సంతసింతురు

వ॥ ఈ నాలుగుబంధములకును లక్షణములు ద్వితీయాశ్వాసంబున చతురశీతిబంధములలో విపులముగాఁ జెప్పంబడియె.

—: పద్మినికిఁదప్ప మిగిలినజాతులను బురుషులు మంత్రౌషధములచే వశలను జేసుకొను లక్షణములు:—

శ్లో॥ మోచాకందరసేన జాతిఫలకం కుర్యాద్వశాం చిత్రిణీం
పక్షో తూష్ణికసం యుతో చ కరిణీం పారావతభ్రామరా

శంఖిన్యా వశకృంచ గంధతగరీమూలాన్వితం శ్రీఫలం
తాంబూలేన సహ ప్రదత్తమచిరాన్మంత్రైరమీభిః క్రమాత్॥

వ॥ "ఓం పచ పచ విహంగమ విహంగమ కామదేవాయస్వాహా" అనేన మంత్రేణ కదళీకందరసం జాతీఫలం తాంబూలేన సహ దద్యాత్తదా చిత్రిణీ వశ్యాభవేత్॥ "ఓం ఛేంది ఛేంది వశ్యంకరి వశ్యంకరి వశ్యంకరి కామదేవాయ స్వాహా" అనేన మంత్రేణ పారావతభ్రమరస్య పక్షౌ మధుయుక్తౌ తాంబూలేన దేయౌ తదా హస్తినీ వశ్యా భవేత్॥ "ఓం హర హర పచకామదేవాయ స్వాహా" అనేన మంత్రేణ గన్ధతగరస్య మూలం బిల్వసహితం దేయం తదా శంఖినీ వశ్యా భవేత్॥

సీ॥ అరఁటిదుంప రసంబు•నందు జాజిఫలంబుఁ
దివిచి విడెమ్ము చి•త్రిణికినిడుఁడు
భ్రమరపారావత•పక్షభస్మము తేనె
నునిచి విడెమ్ము శం•ఖినికినిడుఁడు
మాలూరఫలరస•మర్దితగంధంబు
కరమునఁగూర్చియుఁ • గరిణికిడుఁడు
వశ్యలుగా న్వీట•వల్లభులీమంత్ర
ములఁ బ్రణవాదిగా • నలవరించి

ఆ॥ వె॥ తవిలి కదళికామ•దైవాయకలరవ
కారుదైవతాయ•క్రమబిల్వ
కామదైవతాయ•గరిమస్వాహాయని
వేఱువేఱు మంత్ర • విధులఁదెలిసి॥

తా॥ అరటిగడ్డరసములో జాజికాయను భావనచేసి తాంబూలములతో చిత్రిణికిని, తుమ్మెదరెక్కలు పావురపురెక్కలు భస్మముచేసి తేనెలోఁగలిపి తాంబూలముతో శంఖికిని, బిల్వపండ్లరసముతో శ్రీగంధమునూరి చేతితో హస్తినికిని, వరుసగా "ఓం అనటికామదేవాయస్వాహా। ఓం విహంగమకామదేవాయ స్వాహా। ఓం శ్రీఫలకామదేవాయస్వాహా" అను నీ మంత్రంబుల నుచ్చరించుచు నా మందులనుయిచ్చి చిత్రిణ్యాదికాంతలను వశవర్తులుగా జేసికొందురు.

ఉత్తమజాతిత్వాత్ పద్మిన్యాం నియమావేతా వసుస్థానాచారాత్.

క॥ ఉత్తమగుణజాతియు స
ద్వృత్తులుగల పద్మినికిని ♦ వెడమందులు మం
త్రోత్తమములు లేకుండుట
నిత్తరి రతిచంద్రికళల ♦ కిరవెఱిఁగింతున్॥

తా॥ శ్రేష్ఠమైనగుణము, జాతి నడవడి గలపద్మినికాంతకు మంత్రౌషధంబులు లేవుగాన కళాస్థానములను జెప్పుచున్నాడను.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
జాత్యాధికారో నామ
ప్రథమః పరిచ్ఛేదః.

చంద్రకళాధికారః

ద్వితీయః పరిచ్ఛేదః

—: స్త్రీ కళాస్థానములు :—

శ్లో॥ అంగుష్ఠే, పద-గుల్ఫ-జానుజఘనే, నాభౌ చ, వక్షః స్తనే
కక్షా-కంఠ-కపోల-దన్తవసనే, నేత్రాలికే మూర్ధని।
శుక్లాశుక్లవిభాగతో మృగదృశామంగేష్వనంగస్థితీ
రూర్ధ్వాధోగమనేన వామపదతః పక్షద్వయే లక్షయేత్॥

మ. పెనువ్రేలన్ బద గుల్ఫ జాను కటి నా•భీభాగ బాహాంతర
స్తన కక్షమ్ములఁ గర్ణగండరదనా•సావత్సఫాలోత్తమాం
గనిరూపంబుల నెక్కుడిగ్గఁ గలయం•గా శుక్లకృష్ణంబుల
న్దినము న్మన్మథుఁ డంగనాజనముల • న్దేలించు వామాదియై॥

తా॥ బొటనవ్రేలు కాలిమడమ పిక్క తొడ పిఱుదు బొడ్డు భుజము చన్ను చంక చెవి పల్లు చెక్కిలి ముక్కు బొమ్మ ముఖము తల యీ స్థానముల యందు కళ తరుణీమణులకు శుక్లపక్షమున నెడమదిక్కుగా నెక్కు, కృష్ణపక్షమందు కుడిదిక్కుగా దిగును.

—• స్త్రీ పురుష కళాస్థానములు •—

శ్లో॥ మస్తకే వక్షసి తథా కరయోః స్తనయోరపి
ఊర్వోర్నాభౌ స్మరగృహే ఫాలకుక్షి కటిత్రికే॥

శ్లో॥ బాహుమూలే గళే చైవ నితంబే భుజయోస్తథా
వనితానాముక్తరీత్యా కృష్ణేఽధో గచ్ఛతి క్రమాత్॥

శ్లో॥ ఆరభ్య శుక్లప్రథమాం మూర్ధానమధరోహతి
ప్రత్యేకముక్తస్థానేషు సబిందూన్ సవిసర్గకాన్॥

(ఇతి రతిరత్నప్రదీపిక.)

సీ. అంగుష్ఠముఖమున ♦ నరికాలియందున
మడమను మోకాలి ♦ ముడుసునందు
మరునింట నాభియం ♦ దురమునఁ జంటను
గక్షభాగంబునఁ ♦ గంఠమునను
జెక్కున నధరానఁ ♦ జెలువార రెప్పను
నుదుట శిరంబున ♦ మదనుఁ డెలమి
శుక్లపక్షమునందు ♦ సుదతులకెల్లను
పాడ్యమి మొదలుగాఁ ♦ బరఁగనెక్కి

గీ. వామభాగంబునందుండి ♦ వలపటికిని
బోవు బహుళంబులందును ♦ బురుషులకును
వామభాగంబునకు డిగ్గు ♦ వరుసతోడ
వెలఁదులకుఁ బతులకుఁ గళ ♦ వీడునిట్లు.

తా॥ బొటనవ్రేలికొన, అరికాలు, మడమ, మోకాలిచిప్ప, భగము, బొడ్డు, రొమ్ము, చన్ను, చంక, కంఠము, చెక్కిలి, అధరము, కనురెప్పలు, ముఖము, తల, యీస్థానములయందు కళ స్త్రీలకు శుక్లపక్ష పాడ్యమాదిగా నెడమదిక్కునకెక్కి కుడిదిక్కుగా దిగును. పురుషులకు కృష్ణపక్షపాడ్యమి మొదలు కుడిదిక్కుగా నెక్కి ఎడమదిక్కుననుండి దిగును.

—: స్త్రీలకుతిథులు – కళాస్థానములు :—

శ్లో॥ ప్రథమాయాం సితేఽంగుష్ఠే నిజాంగుష్ఠేన మర్ధయేత్।
ద్వితీయాయాం తు చరణే తం స్వపాదేన పీడయేత్॥
శ్లో॥ తృతీయాయాం తథా గుల్ఫే స్వగుల్ఫేన చ తాడయేత్
చతుర్థ్యాం జానునీ తస్యామర్దయేన్నిజజానునా॥
శ్లో॥ కుర్యాత్కరికరక్రీడాం పంచమ్యాం స్మరమందిరే।
నాభిం చ తలహస్తేన షష్ఠ్యాం సంతాడయేన్మృదు॥
శ్లో॥ ముష్టిహస్తేన సప్తమ్యాం వక్షస్తాడనమాచరేత్।
అష్టమ్యాం స్తనయోస్తాం చ సకిలం మర్దయేద్ధ్రువా॥
శ్లో॥ నవమ్యాం బాహుమూలే తు నఖరేఖాం సమాచరేత్।
దశమ్యాం కంఠదేశే తు తత్రాపి నఖరైర్లిఖేత్॥

శ్లో॥ ఏకాదశ్యాం కపోలే తు బహుశశ్చుంబనం చరేత్
ద్వాదశ్యాం దంతవసనే దన్తోష్ఠేన నిపీడయేత్॥

శ్లో॥ త్రయోదశ్యాం తు నయనే మృదుచుంబనమాచరేత్
చతుర్దశ్యాం ఫాలదేశే తత్ర చుంబనతాడనే॥

శ్లో॥ పంచదశ్యాం తు శిరసి కచగ్రహణమాచరేత్
పుంసాం దక్షిణపార్శ్వే తు వనితైవం సమాచరేత్॥

శ్లో॥ కృష్ణేఽపరోహక్రమతః కృత్యాన్యేతాని చాచరేత్
ఏవమాచరితే కాన్తాః ప్రహృష్యన్తి ద్రవన్తి చ॥

(ఇతి రతిరత్నప్రదీపిక)

సీ. అమవసఁ బాడ్యమి ♦ నంగుష్ఠమున నుండు
విదియఁ బాదంబుల ♦ వెలసియుండుఁ
దదియ గుల్ఫమునందుఁ ♦ దగుఁ జవితి తొడను
బంచమిఁ గటియందుఁ ♦ బరఁగియుండు
షష్టి నాభినెసంగు ♦ సప్తమి నురమున
నష్టమిఁ గుచముల ♦ నమరియుండు
నవమి వక్షమునందు ♦ నయముగ దశమిని
గంఠమూలంబునఁ ♦ గలిగియుండు

ఆ. వె. బదునొకంటఁ జెక్కులఁ ♦ బదిరెంట నధరంబు
పదియుమూఁటఁ గనులఁ ♦ బదియునాల్గు
దినములందు నుదుటఁ ♦ దివిరి పున్నమనాఁడు
తలకునెక్కు డిగ్గుఁ ♦ గళ లటండ్రు.

తా॥ అమవస పాడ్యమి తిథులయందు బొటనవ్రేలియందును, విదియను కాళ్ల యందును, తదియను మడమయందును, చవితితొడను, పంచమి పిఱుదలయందును, షష్టి బొడ్డునందును, సప్తమి ఱొమ్మునను, అష్టమిని చన్నులయందును, నవమి చంకలయందును, దశమి మెడయందును, ఏకాదశి చెక్కులయందును, ద్వాదశి పెదవియందును, త్రయోదశి కనులయందును, చతుర్దశి నుదిటియందును, పున్నమ తలయందును, కళ యెక్కుచూ దిగుచూ నుండును.

—♦ స్త్రీలను రమించి ద్రవింపఁజేయు బంధవిశేషములు ♦—

శ్లో॥ కేశే గృహ్ణన్తి కచాన్ లలాటనయనే చుంబన్తి, దన్తచ్ఛదం
దన్తోష్ఠేన నిపీడయన్తి, బహుశశ్చుంబన్తి గండస్థలీం।
కక్షాకంఠతటం లిఖన్తి నఖరై, ర్గృహ్ణంతి గాఢం స్తనౌ,
ముష్ట్యా వక్షసి తాడయన్తి దదతే నాభౌ చపేటాం శనైః॥

శ్లో॥ కుర్వన్తి స్మరమందిరే కరికరక్రీడాం స్త్రియో జానునీ
గుల్ఫాంగుష్ఠపదాని చ ప్రతిముహుర్విఘ్నన్తి తైరాత్మనః।
ఇత్యేవం కలయన్తి యే శశికలామాలింగ్య మజ్జన్తి తే
శీతాంశూపలపుత్రికాం శశికరస్పృష్టామివ ద్రావయేత్॥

సీ. అలకలు గబళించి ♦ యలికనేత్రంబులు
చుంబించి వాతెరఁ ♦ జొనిపి పేర్చి
చెక్కిలిముద్దాడి ♦ గ్రక్కునఁగంఠ క
క్షములపై నఖపు రే♦ఖలుఘటించి
బిగియఁజన్నులఁ బట్టి ♦ పిడికిటనడిఱొమ్ము
దాఁటించి నాభిఁజ♦పేటమునిచి
స్మరగేహమున దంతి♦కరలీలఁ బచరించి
జానుగుల్ఫాంగుష్ఠ♦చరణతలము

గీ, నంటి తనవాసిచేదాని ♦ నంటుకొలిపి
కలియనేర్చిన రతికేళిఁ ♦ గరఁగుకాంత
చంద్రకిరణంబుసోఁకిన ♦ చంద్రకాంత
రత్నమునుబోలి యానందఁ ♦ రసమునొందు.

తా॥ ముంగురులను చేతదువ్వి నొసలు కన్నులుచుంబించి పెదవిగరచి చెక్కిలి ముద్దుపెట్టుకొని మెడ చంకలయందు నఖక్షతములుంచి కుచములబట్టి పిడికిలిచేత ఱొమ్మునులంఘించి బొడ్డునుతట్టి భగమందు యేనుగుతొండమువలెనే చెయ్యిచేర్చి మడమ బొటనవేళ్లు అరకాలునుముట్టి తన నేర్పుచే స్త్రీని మరులు కొలిపి రమించిన యెడల చంద్రకిరణములుసోకిన చంద్రకాంతమువలెనే కరగి యానందరసమునం దోలలాడును.

—♦పద్మినీస్త్రీకి ముఖ్యకళాస్థానములు♦—

క. కటి నాభి యూరుతలమును
బటుతరముగఁ గళలనెలవు ♦ పద్మినికరయన్
గటియూరువుఁ గనుఁగొన్నను
విటపతి పాంచాలుఁ డింతి ♦ వేడుకఁగోరున్

తా॥ పద్మినికి పిఱుదు నాభి తొడలు కళాస్థానములు. ఆ కళాస్థానములను గనుగొని పాంచాలుడనే పురుషు డాస్త్రీని రమింపగోరును.

—♦ చిత్రిణికి ముఖ్యకళాస్థానములు ♦—

క. ఫాలము నలకలుఁ గన్నులు
లాలితగతిఁ జిత్రిణికి వి♦లాసస్థలము
ల్వాలిక నునుమెఱుఁగులఁ గని
పోలఁగ భద్రకుఁడు యువతిఁ ♦ బొందఁగఁగోరున్.

తా॥ నొసలు ముంగురులు కన్నులు చిత్రిణికి కళాస్థానములు. వాటిసుందరమును జూచి భద్రకుడనే పురుషు డాస్త్రీని పొందగోరును.

—: శంఖినికి ముఖ్యమగు కళాస్థానములు :—

క. అధరము పిక్కలుఁ జెక్కులు
సుదతులలో శంఖినికిని ♦ జూడఁగనొప్పౌ
నధరముసొబగుఁ గనుంగొని
మదవతిఁబొందంగఁ గూచి♦మారుఁడు గోరున్.

తా॥ పెదవి పిక్కలు చెక్కిళ్ళు శంఖినికి కళాస్థానములు.వీటియందమును గాంచి కూచిమారుడనే పురుషుడు యాస్త్రీని పొందగోరును.

—♦ హస్తినికి ముఖ్యమగు కళాస్థానములు ♦—

క. వక్షోజ బాహుమూలము
లీక్షితిహస్తినికిఁ గళల ♦ కిరవగు దావు
ల్వక్షోజముఁ గనుఁగొని య
జ్జాక్షిని దత్తకుఁడు పొంద ♦ నాత్మదలంచున్.

తా॥ కుచములు చంకలు నా స్త్రీనికి కళాస్థానములు. వీటినిగని దత్తకుడను పురుషు డా స్త్రీని రమింపదలఁచును.

—♦ మన్మథబాణములకు స్థానములు ♦—

శ్లో॥ ఏకారౌ కారయుక్తా హరిహరజహరాః పంచబాణస్య త్రస్య
ఖ్యాతా లక్ష్మ్యాన్యమీషాం హృదయకుచదృశో మూర్ధగుహ్యే క్రమేణ
మర్మస్వేతేషు భూయో నిజనయనధనుః ప్రేరితైస్తైః పతద్భిః
స్యన్దన్తే సుందరీణాంజ్వలదనలని భైర్బిన్దవః కామవారామ్ ॥

శా. ఏకారంబు నొకారముక్ హరిరథా♦ధీశాతి నేత్రాఖ్యబీ
జాకారంబులు చిత్తసంభవుని పం♦చాస్త్రంబు లీబాణముల్
స్త్రీకిన్ హృత్కుచ దృష్టి మస్త తనుభూ♦సీమంబుల న్విస్ఫులిం
గాకల్పంబుగఁ జూచిన న్మదనతో♦యం బుబ్బు నత్యుష్ణమై.

తా॥ మన్మథబాణములైన ఏం, ఓం, హ్రీం, క్లీం, క్లాం, అను యీ బీజాక్షరముల నుచ్ఛరించుచు స్త్రీయొక్క రొమ్ము చన్నులు దృష్టి శిరస్సు రోమములను రెప్పలార్పక చూచినయెడల నుష్ణమైన రతిజలము ద్రవించును.

—♦ షోడశకళాస్థానములు ♦—

శ్లో॥ సంక్షేపాదితి నందికేశ్వరమతాత్తత్త్వం కిమప్యుద్ధృతం
ఘోణీపుత్రకభాషితో౽యమధునా స క్షిప్యతే విస్తరః ।
మూర్ధోరస్థలవామదక్షిణకరే వక్షోరుహోరుద్వయే
నాభీగుహ్యలలాటజాఠరకటీ పృష్ఠేషు తిష్ఠత్యసౌ ॥

శ్లో॥ కక్షాశ్రోణిభుకేషు చ ప్రతిపదం ప్రారభ్య కృష్ణామథ
శ్వేతాయాః ప్రభృతి క్రమేణ మదనో మూర్ధానమారోహతి ।
అంగేష్వేషు మృగీదృశాం మనసిజప్రస్తావనాపండితా
మాత్రాఃషోడశ చిన్తయన్తి బహులజ్యోతిఃస్ఫులింగాకృతీః ॥

సీ. తల యురస్థలి వామ♦దక్షిణకరములు
వలిచన్ను లూరులా♦వర్తనాభి
ఫాల జఠర నితం♦బ స్థలంబులు వీపు
చంకలు యోనియుఁ ♦ జరణతలము

లాదిగాఁగల పది♦యాఱు తానకములఁ
బ్రతిదినంబునఁ బంచ♦బాణుఁ డుండు
కావున స్త్రీల యం♦గంబుల శుక్లప
క్షంబుల నెక్కుఁ గృ♦ష్ణముల దిగును

గీ॥ విటులు తలములు పదియాఱు ♦ విస్ఫులింగ
భావములుగాఁగఁ జూచి య♦ప్పట్లఁదలఁచి
పొందనేర్చిన మోహంబుఁ ♦ బొడముచుండు
తరుణివలపించు మందులఁ ♦ దలఁపనేల.

తా॥ తల, కనుబొమ్మ, చేతులు, కుచములు, తొడలు, బొడ్డు, గోపలు కడుపు, పిఱుఁదు, వీపు, చంకలు, భగము, కాళ్ళు మొదలగు పదియారు తావులందు వరుసగా దినదినమును మన్మథుఁడుండును. కాన నా యంగముల శుక్లపక్షమం దెక్కుచు కృష్ణపక్షమందు దిగుచుండును. కావున పురుషులు యీ తావులను దెలిసి స్త్రీలను రమించినయెడల స్త్రీలకు వలపు పుట్టును. కావున స్త్రీలకు వలపు పుట్టు మందులతోఁ బనికి ప్రయత్నింప ననవసరము.

వ॥ ఇట్లు నందికేశ్వరు మతానుసారంబుఁ జెప్పి ఘోణికాప్రోక్తంబగు షోడశ కళాస్థానమాత్రిస్వరూపాక్షర భావంబు వివరించితిని. ఇంక దినభోగక్రమం బు వివరించెద.

—♦ పాడ్యమియొక్క వివరము. ♦—

శ్లో॥ కంఠే సంశ్లిష్య గాఢం శిరసి విదధతశ్చుంబమోష్ఠౌ రదాగ్రై-
రాపీడ్యాచుంబ్య గండౌ విరచితపులకాః పృష్ఠతః పార్శ్వయోశ్చ ।
దత్త్వా సూక్ష్మం నఖాంకం మృదుకరజముఖై రంజయన్ శ్రోణిబింబ-
ప్రాగ్భారం మన్దసీత్కాః ప్రతిపది యువతీం నాగరా ద్రావయన్తి ॥

చ. పతిప్రతిపత్తునందుఁ బ్రియ♦భామినికంఠముఁ గౌఁగలించి మ
స్తతలముముట్టి వాతెర ర♦దంబులనొత్తి కపోలపాళి చుం
బితముగఁజేసి పార్శ్వములు ♦ పృష్ఠము శ్రోణితలంబు గోళ్ళ నం
చితపులకాంకముల్ప్రొడమ ♦ సీత్కృతినంటినఁ బల్లవింపదే.

తా॥ పాడ్యమియందు పురుషుడు యిష్టురాలియొక్క మెడను కౌగలించి, తలపట్టి పెదవిగరచి చెక్కిళ్ళు ముద్దాడి చక్కలు వీపు పిఱుదులయందు గసు ర్పొడుచునట్టుల నఖక్షతములు చేసి సీత్కారములోనంటిన ద్రవించును.

—♦ విదియ నవి స్తరము ♦—

శ్లో॥ స్తనమిలనసుఖార్తో గండపాలీం విచుంబన్
నయనకుచయుగం చాకృష్య పార్శ్వం నఖాగ్రైః।
అధరమపలిహన్ దోర్మూలచుంచన్నఖాగ్రైః
కృతఘనపరిరంభో ద్రావయేదహ్ని యామ్యే ॥

చ. కుచములఁబట్టి మోవిచవిఁ♦గ్రోలి కపోలతలంబుఁ గన్నులన్
రుచిఁగొని యొత్తి కౌఁగిటని♦రుద్ధముగా బిగియించి కక్షస
ద్రిచితనఖాంకురంబులను ♦ రంజనఁజేసి ద్వితీయఁ బల్లవుల్
విచికిలగంధిఁబొందుచు ద్ర♦వింపఁగఁ జేయుదు రింపుపుట్టఁగన్.

తా॥ విదియయందు విటులు చన్నులనుబట్టి అధరము చుంబించి చెక్కిళ్ళను కన్నులను ముద్దాడి గాఢాలింగన మొనర్చి చంకలయందు నఖక్షతములుంచి సంతోషించునట్లు స్త్రీలను రమించి ద్రవింపచేయుదురు.

—♦ తదియయొక్క విశేషము ♦—

శ్లో॥ తృతీయాయాంశ్లిష్య ప్రవిదళత మాపాద్య పులకం
ముహుశ్చాపాహోర్మూలే మృదునఖితపార్శ్వః కరరుహైః।
భుజాపీడం కంఠే దశనదశనాస్వాదతరలః
స్తనోపాన్తాగ్రద్యుతి ముపగమయం విహ్వలయతి ॥

చ. తదియను వల్లభు ల్సతులఁ ♦ దత్తరమందఁగఁ గౌఁగలించి స
మ్మదమునఁ గక్షపార్శ్వములు♦మార్దవమొంద నఖాంకరాంకుము
ల్పొదవుచు మోవియాని గళ♦మున్గబళించి కుచాంతరంబునన్
మొదలిటిగోరునన్ ఛురిత♦ము న్ఘటియింప ద్రవింతురింపుగన్ ॥

తా॥ తదియయందు విటులు స్త్రీలను తొట్రుపాటునొందక కౌగలించి, ప్రక్కలయందును చంకలయందును నఖక్షతములొనర్చుచు, అధరపానము చేసి మెడనుబట్టి,చన్నులచివర మొనటి వ్రేలిగోరుచే ఛురితమనే నఖక్షతమును చేయగా ప్రీతిచే ద్రవింతురు.

—♦ చవితియొక్క సామ్యము ♦—

శ్లో॥ చతుర్థ్యామాలింగ్య స్ఫుటమలఘుసంపీడితకుచా
దళన్తోబింబోష్ఠం నఖలిఖితవామోరుఫలకాః ।
దదన్తో దోర్మూలే ఛురితమసకృన్నీరజదృశః
శరీరే క్రీడన్తి స్మరరసనదీనిర్ఝరజలైః ॥

చ. చవితిని వల్లభుండు రతి♦చంద్రిక భాసనఁ గౌఁగలించి చ
న్నవబిగఁబట్టి మోవిఁ జిరు♦కాటులనిల్పి తదీయమంజులో
రువున నఖక్షతంబులు ని♦రుద్ధముఁజేయుచు బాహుమూలము
న్దవులఁగఁ బెద్దవ్రేలు ఛురి♦తంబొనరింప ద్రవించు నెంతయున్.

తా॥ చవితియందు విటుడు రతికాలమందు స్త్రీని ఆలింగనముచేసి,చన్నులుపట్టి పెదవియందు చిన్నగంటులనుంచి రొడమతొడయందు దట్టముగా నఖక్షతములుజేయుచు, చంకలయందు పెనువ్రేలిచేనూనునట్లు ఛురితముసే నఖక్షతమొనరించిన ద్రవించును.

—♦ పంచమి షష్ఠియొక్క సందర్భము ♦—

శ్లో॥ పంచమ్యాం చికురానదక్షిణకరేణాకృష్య దష్ట్వాఽధరం
దత్త్వాచూచుకయోః సఖేలపులకం చుంచేత్కృచా భావతః ।
షష్ఠ్యాం గాఢబిగాఢగాత్రమధరం దష్ట్వాఽథ నాభీతలే
ప్రారబ్ధచ్ఛురితో లిఖేత్కరరుహైరూర్వో స్తటీరున్మదః ॥

క. కురు లెడమచేత నివురుచు
గురుకుచములకొనలు పుణికి ♦ గుబ్బలనెలవు
ల్పరికించుచు నధరముఁ జవి
పురిగొని పంచమిని సతులఁ ♦ బొందఁగవలయున్.

తా॥ పంచమియందు పురుషులు రొడమచేత ముంగురులు దువ్వుచు చనుగొనలను నలుపుచు, చన్నులనుబట్టి, మోవియానిస్త్రీనిరమించిద్రవింపచేయువలెను.

ఆ. వె. బిగియఁగౌఁగలించి ♦ బింబాధరంబాని
నాభియందు ఛురిత ♦ నఖమునిడుచు
తొడలు గోరనొత్తి ♦ తొయ్యలిఁగలిసిన
షష్ఠియందు మదన♦జలముఁ జిలుకు.

తా॥ షష్ఠియందు పురుషులు గాఢాలింగనము గావించి, యధరపానమును జేసి, బొడ్డునందు ఛురికతను నఖక్షతమును జేయుచు, తొడలయందు గోళ్ళతో నొత్తి రమించినచో స్త్రీ ద్రవించును.

—♦ సప్తమి విషయము ♦—

శ్లో॥ మృదితమదనవాసో దన్తవాసో విహీనః
కరజకలితకంఠోపాన్తవక్షః కపోలః
కృతఘనపరిరంభః సంభృతానంగరంగో
గమయతి మృదుభావం భామినీమహ్నిభానోః॥

చ. అతనుగృహంబు ముట్టి యధ♦రామృతమాని గళంబున న్నఖ♦
క్షతములునించి వక్షమున ♦ గండతలంబున గోరులొత్తుచున్
గృతపరిరంభులై మదన♦కేళిఁ బ్రవీణతఁజూపి వల్లభుల్
సతులఁ గరంగఁజేయుదురు ♦ సప్తమి మన్మథవారి యుబ్బఁగన్.

తా॥ సప్తమియందు విటులు యోనినంటి, మోవియాని, మెడయందును రొమ్మునను చన్నులను చెక్కిళ్లను నఖక్షతములజేయుచు, కౌగలించి రతియందు సామర్థ్యమును జూపి స్త్రీలకు వలపుపుట్టించి మదనజల ముబ్బునట్లొనర్తురు.

—♦ అష్టమి నవమియొక్క నిర్ణయము ♦—

శ్లో॥ అష్టమ్యాం పరిరభ్య కంఠమసకృన్నాభిం నఖైరంచయన్
దష్టోష్ఠః పులకం దదత్కుచతటీం చుంబేద్విమృద్నోచ్చకైః॥

శ్లో॥ నాభిమూలవిలోలపాణిరధరం దృష్ట్వా స్తనౌ పీడయన్ ।
మృద్నీయాత్ మదనాలయం చ విలిఖన్ పార్శ్వం నవమ్యాం నఖైః॥

ఆ. వె. గళముఁగౌఁగలించి ♦ కరరుహంబులనాభిఁ
జఱచి పెదవిఁగఱచి ♦ చన్నుదోయి
ముద్దుఁ బెట్టుకొనుచు ♦ ముదితలఁ బల్లవు
లష్టమిని రమింతు ♦ రిష్టగతుల.

తా॥ అష్టమియందు విటులు మెడనుగౌగలించి, గోళ్ళతో బొడ్డునిమిరి, అధరామృతమాని, చనులు ముద్దుపెట్టుకొనుచు స్త్రీలనిష్టరీతి ననుభవింతురు.

క. నవమిని నధరామృతమును
జవిఁగొని చనులంటి నాభిఁ ♦ జప్పటలిడుచుశ్
గవిసి నఖంబుల నెలవులు
నివురుచు దృఢరతులసలిపి ♦ నెగడఁగవలయుశ్.

తా॥ నవమియందు పురుషులు మోవియాని, చన్నులనుముట్టి, నాభినిదట్టుచు నఖక్షతస్థానములయందు దడవుచు,కఠినరతులొనర్చినచో స్త్రీలు ద్రవింతురు.

—♦ దశమి నిదానము ♦—

శ్లో॥ లలాటమాచుంబ్య నఖైర్లిఖన్తః శిరోధరాం భ్రామితవామహస్తాః।
కటిస్తనోరస్థ్సలపృష్ఠమధ్యే స్మరం దశమ్యాం ప్రతిబోధయన్తి॥

ఆ. వె. అళికచుంబనంబు ♦ లలరించి నఖములఁ
గంఠమొత్తి వామ♦కరమునందు
నురము పిఱుఁదు వీపు ♦ గురుకుచయుగళంబుఁ
దడవ దశమిసతికి ♦ ద్రవముపుట్టు.

తా॥ దశమియందు పురుషులు నుదురునుముద్దుపెట్టుకొని నఖములతో కంఠముకొత్తి యొమ్మ పిఱుదు వీపు కుచములు యెడమచేతదడవగా స్త్రీకి ద్రవము పుట్టును.

—: ఏకాదశియొక్క నిశ్చయము :—

శ్లో॥ ఏకాదశ్యాం కరజకలితగ్రీవమాలింగ్య గాఢం
పాయం పాయం దశనవసనం కించిదాలీలలోలమ్।
ఘాతం ఘాతం హృది సహసితం మన్మథాగారముద్రా-
భంగక్రీడాతరలితకరాః కామినీ ద్రావయన్తి॥

మ. విటుఁ డేకాదశిఁ గాంతకంఠము నఖా♦విష్టంబుగాఁ జేసి కౌఁ
గిటఁగీలించి రదచ్ఛదామృతముగాం♦క్షీభూతుఁడై క్రోలి సం
ఘటితోరుస్థలవక్షుఁడై నగవుతోఁ ♦ గందర్పసందేశలం
పటహస్తాంగుళుఁడైన నీరువెడలు ♦ న్పంచాస్త్రగేహంబునన్.

తా॥ ఏకాదశియందు విటుఁడు మెడయందు నఖక్షతములుంచి కౌగలించి యధరామృతమాని యొమ్మనయొమ్మగుద్దుచు, హసించుచు యోనియందు వేళ్లనుద్రిప్పుచు స్త్రీని రమించినచో ద్రవించును.

—: ద్వాదశి త్రయోదశియొక్క వినియోగము :—

శ్లో॥ ద్వాదశ్యాం పరిరభ్య గాఢముపకృచ్ఛ్రాబన్ధపోలా దృశో
రశ్లేషం వి॰ధీత సీత్కృతిజుషో వ్యాదష్టదన్తచ్ఛదః।
చుంబన్గండతటీం మనోభవతిథౌ మృద్నన్ సపీత్కం కుచౌ
కాన్తాం ద్రావయతి ద్రుతం కరరుహైర్భిన్దన్ శనైః కందరాం॥

క. పారణను జెలినిగౌఁగిటఁ
జేరిచి కెమ్మోవిఁగఱచి ♦ చెక్కులపై దాఁ
గోరెడి గళరవమిచ్చిన
మారుని మదజలముఁజూపు ♦ మనసున్దనియున్.

తా॥ ద్వాదశియందు స్త్రీని కౌగలించి పెదవికఱచి కంఠధ్వని పుట్టున
టుల చెక్కులపై నఖక్షతము లుంచినచో ద్రవించును.

ఆ. వె. గుబ్బలరియఁబట్టి ♦ గోరుల మెడయొత్తి
గళరవంముచెలఁగ ♦ గండతలము
చుంబనంబుఁజేయు♦చును త్రయోదశియందు
పల్లవుండు గదియఁ ♦ బడఁతిచొక్కు.

తా॥ త్రయోదశియందు విటుడు కుచములుపట్టి కంఠమునందు నఖక్షతము
లుంచి గళరవంబులుపుట్టునట్లు దవడలను ముద్దాడి రమింపగా స్త్రీ చొక్కి
ద్రవించును.

—: చతుర్దశి పున్నమ యమవసలయొక్క సవిస్తరము :—

శ్లో॥ కన్దర్పారితిథౌ విచుంబితదృశో దోర్మూలచంచన్నఖాః
కామాగారనివేశితద్విపకరాః క్రీడన్తి కాన్తా తనౌ।
దర్శే పూర్ణతిథౌ చ నర్తితనఖాః స్కంధస్థలీరంగతో౽
నంగాగారచుమాలికాంచితకరాః కుర్యుః స్త్రియం విహ్వలాం॥

ఆ. వె. నయననయుగము చుంబ♦నముచేసి చెక్కుల
గోరులొత్తి మదన♦గృహమునందు
కరికరంబునటులఁ ♦ గరములువెసఁద్రిప్పి
పొందవలెఁ జతుర్ద♦శిం దరుణిని॥

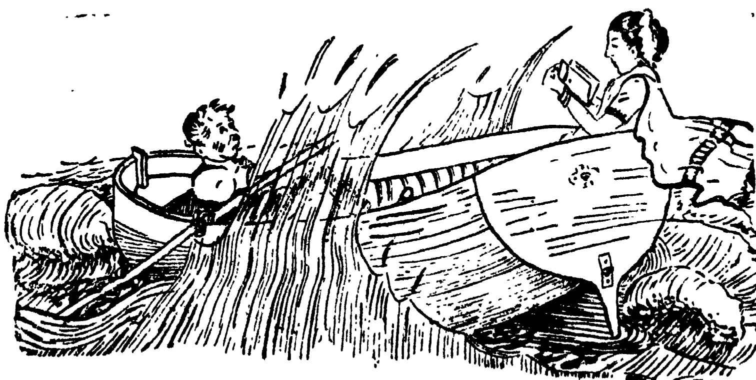
తా॥ చతుర్దశియందు విటులు కన్నులుముద్దుగొని దవడలయందు నఖక్షత ములుంచి భగమునందు యేనుగుతొండమువలె హస్తమునద్రిప్పి స్త్రీని రమించిన ద్రవించును.

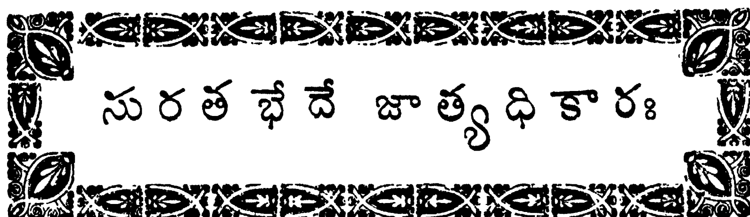
క॥ పున్నమ నమవస నఖముల
వన్నియయంగముల మెలపి ♦ వలపులుగదియన్
జన్నులు కరములఁబుణుకుచుఁ
జెన్నుగ రమియింపఁ జెలులు ♦ చిక్కుదు రాత్మన్ ॥

తా॥ పున్నమ నమవసలయందు పురుషులు స్త్రీలయొక్క శరీరములందు నఖక్షతములుంచి వలపుగలుగునట్లు చేతులతో చన్నులను పుణుకుచు లెస్సగా రమించిన ద్రవింతురు

వ॥ ఇది నందికేశ్వర ఘోణికాపుత్ర మతానుసారంబు లిఁక వాత్స్యాయన మాత్ర ప్రకారంబు వివరించెద.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
చంద్రికళాధికారో నామ
ద్వితీయః పరిచ్ఛేదః ॥

సురతభేదే జాత్యధికారః

తృతీయపరిచ్ఛేదః

—: భగదండప్రమాణరతుల లక్షణములు :—

శ్లో॥ ఆరోహపరిణాహాభ్యాం షణ్ణవద్వాదశాంగులైః।
సుహ్యైశ్శశో వృషోఽశ్వో నా హరిణ్యశ్వేభికాః స్త్రియః॥

శ్లో॥ హరిణీశశయోర్యోగే వడవావృషయోస్తథా।
హస్తినీహయయోశ్చైవ మతం సమరతం త్రియమ్॥

శ్లో॥ మృగీవృషం చ వడవాహయముచ్చరతం ద్వయమ్।
నీచద్వయం చ వడవాశశకం హస్తినీవృషమ్॥

సీ. పురుషులు శశ వృష ♦ తురగజాతులు వీరి
శాఖలు దీర్ఘ వి♦శాలములును
నారు తొమ్మిది ద్వాద♦శాంగుళపరిమాణ
మయ్యెను మఱియు న♦య్యతివలకును
హరిణియుఁ దురగియు ♦ హస్తిని యనఁనొప్పు
నీప్రమాణమె మరు♦నింటిలోఁతు
హరిణియుఁగుందేలు ♦ నశ్వినివృషభంబు
హస్తికిఘోటక ♦ మమరుపొందు

ఆ. వె. జాతిజాతికూడ ♦ సమరతియయ్యెడి
నుచ్చమయ్యె మృగియ ♦ నుక్షమంబు
నశ్వినియుహయమ్ము ♦ నత్యుచ్చమయ్యెను
హరిణిహయము శశము ♦ హస్తినియును.

తా॥ శశము, వృషభము, తురగము, యని పురుషజాతులుమూడు. ఈ జాతులయొక్క శిశ్నములప్రమాణము వరుసగా, ఆరు, తొమ్మిది, పదిరెండు,

అంగుళము లుండును. హరిణి, తురగి, హస్తిని, యని స్త్రీజాతులు మూఁడు. ఈ జాతుల భగములు లోతు క్రమముగా, ఆరు, తొమ్మిది, పదిరెండు, అంగుళముల ప్రమాణముండును. శశము హరిణియు, వృషభము అశ్వినియు, తురగము హస్తినియు, కూడినచో సమరతి యగును. వృషభము హరిణియు, అశ్వినిహయమును గూడిన నుచ్చరతమగును. హయము హరిణియు, శశము హస్తియు గూడిన నత్యుచ్చరతమగును.

శ్లో॥ అత్యుచ్చమతినీచం చ మృగ్యశ్వం హస్తినీశశమ్ ।
ఇతి ప్రమాణభేదేన నవధా రతమూచిరే ॥

ఆ. వె. నీచరతము లశ్వి•నీశశకంబులు
హస్తినీ శశంబు • లధికనీచ
రతులు హరిణియును దు•రగములు కరిణియు
శశకములు విరుద్ధ•జాతు లయ్యె.

తా॥ శశమువశ్వమును శశముహస్తినియుకూడిన నీచరతియగును. అశ్వము హరిణియు, శశముకరిణియు గూడిన అతినీచరతమగును.

శ్లో॥ ఉత్తమాని సమాన్యాహుర్మధ్యముచ్చరతం ద్వయమ్ ।
నీచద్వయం తథాఽత్యుచ్చమతినీచం మహోనమమ్ ॥

క. సమరతి యుత్తమమగు మ
ధ్యమ ముచ్చరతద్వయంబు • నత్యుచ్చము నీ
చము నతినీచం బధమము
క్రమమున నిదియెఱిఁగి పొందఁ • గావలయు విటుల్ ॥

తా॥ ఉత్తమము, మధ్యమము, అధమము, అని రతి త్రివిధము. అరతులయందు సమరతి యుత్తమమనియు, ఉచ్చరతిద్వయమును, అత్యుచ్చరతిద్వయమును మధ్యమమనియు, నీచరతములు, అతినీచరతములు అధమమనియు జెప్పంబడియె గాన వీని నెఱింగి విటులు స్త్రీలను రమింపవలెను.

—: అతృప్తస్త్రీబాధలక్షణము:—

శ్లో॥ కండూతేర ప్రతీకారాద స్తర్లింగావిమర్దనాత్ ।
న దీప్యన్తి న తృప్యన్తి యోషితో నీచపూరుషే ॥

శ్లో॥ ఉచ్చేపి మృదుగుహ్యాన్తఃసంపీడాసవ్యథే హృది।
న ద్రవన్తి న తృప్యన్తి మనస్తన్త్రీ హి మన్మథః॥

ఉ. దూలజనించు నీచరతిఁ ♦ దోయ్యలికిన్ రతితృప్తిలేక లోఁ
జాలఁగనొప్పిపుట్టునెడ ♦ జాలకయుచ్చరతంబునందు నా
కాలమునందు హ్రస్వశుఁడు ♦ కాముఁడుగావునఁ జిత్తతృప్తినిం
బాలనఁజేయ కెక్కుడుగఁ ♦ బారిన బాధజనింపకుండునే.

తా॥ వడతికి నీచరతిచేత తృప్తిలేక యోనియందు దురదపుట్టును. ఉచ్చర తముచేత లోపలిభాగము చాలక భగములోపల నొప్పిపుట్టును. రతికాలమందు ప్రియుఁడు తృప్తిపొందింప లేనిచో స్త్రీలకు యెక్కువ బాధకలుగును.

శ్లో॥ రక్తజాః కృమయః సూక్ష్మామృదుమధ్యోగ్రశక్తయః।
స్మరసద్మని కణ్డూతిం జనయన్తి యథాబలమ్॥

శ్లో॥ చణ్డధ్వజాభిఘాతేన కండూవ్యపన యాదతః।
క్షరణాచ్చసుఖం తాసాం విసృష్టేః స్యన్దనాత్మనః॥

శ్లో॥ ప్రారంభాత్ప్రభృతి స్యదః క్లేదాత్మా సుఖలేశదః।
అంతే తు నరవత్తాసాం విసృష్టేర్మూర్ఛనాసుఖమ్॥

వ॥ మఱియు నిదియుంగాక నీచరతిచేత సూక్ష్మజంతువులు రక్తంబులో జన్మించి మదనమందిరమున దూలజనింపఁజేయును. ధ్వజదండాభిఘాతంబున శమించి ద్రవంబుఁగల్పించు, నాద్రవం బంతర్ద్రవంబనియు బహిర్ద్రవంబనియు ద్వివి ధంబు. బహిర్ద్రవం బెడతెగక వెలుపలికి వెడలుచుండు నదియు సుఖంబునకు దూరంబు. మొదలనుండియు నధికద్రవంబు సుఖంబునీయదు. కావున గ్రమ క్రమంబున నొప్పెడము నంతర్ద్రవంబు సుఖకారణంబును మోహకారణ బును నగు. అంతర్ద్రవంబు కామినికిఁ బరవశత్వకారణంబు. అదియెట్లన్న వివ రించెద

—: పరవశత్వలక్షణము :—

శ్లో॥ క్షణం రట న్తీ నృత్య న్తీ రుదతీ చాతివిహ్వలా।
నిస్పృహత్వం తదా యాతి ముకులీకృతలోచనా॥

క. కొసరుంబల్కులు పలుకుచు
విసువక తహతహనటించు ♦ విహ్వలయగుచున్

రసమొలుక న్ననుమోమాయుచు
నసురై పరవశతనొందు • రంగన రతులన్.

తా॥ స్త్రీరతికాలమందు కొసరికొసరిమాట్లాడుచు శ్రమనొందక లోటుని పాటుచేత కలతపడుచు శృంగారముప్పొంగునట్లు నేత్రములు ముకుళింపజేయుచు బడలికచేత రతియందు మైమురచును.

శ్లో॥ స్త్రీపుంసయోర్ద్విసృష్టిశ్చ లఘుమధ్యచిరోదయా।
నవధా రతమేవం స్యాత్ కాలతోఽపి ప్రమాణవత్॥

శ్లో॥ మందమధ్యమచండాః స్యుర్వేగతోఽప్యథయే తథా।
వేగః కాముకతా జ్ఞేయ స్తేనాపి నవధా రతమ్॥

శ్లో॥ వీర్యం బహుత్వతాఘాతసహత్వం రతిలోలతా।
చండవేగస్య చిహ్నాని మందవేగే విపర్యయః॥

శ్లో॥ ఏతేషాం మధ్యవేగే తు మధ్యమత్వం సమున్నయేత్।
ప్రమాణకాలభావైః స్యురిత్యేవం సప్తవింశతిః॥

శ్లో॥ రతాని తత్ర సామ్యే స్యుః త్రిభిః సురతముత్తమమ్॥
సర్వవైషమ్యతస్తు స్యాదధమం పశుచేష్టితమ్॥

శ్లో॥ శేషే తు మధ్యమత్వం స్యాదేకతాఽపి జుగుప్సితమ్।
అత్యుచ్చమతినీచం చ సంక్షేపాదితి భాషితమ్॥

శ్లో॥ ఉక్తంమృగ్యాదిభేదానామిదానీం చిహ్నముచ్యతే।
స్వభావగుణభేదేన వాత్స్యాయనమతోదితమ్॥

వ॥ ఇంక (కాలప్రమాణాదులననుసరించి లఘు, మధ్య, మచిరములని రతిత్రివిధంబై స్త్రీ పురుషులకాముకత్వమున మంద, మధ్యమ, చండవేగముల ననుసరించి నవవిధంబులగు,రతియందుండెడి యుత్సాహమున నఖక్షతదంతక్షత తాడనంబులచేత వీర్యమును స్తంభింపఁజేసి వేగములనుమాన్చుకొనుట కాలభావప్రమాణములనుబట్టి గుర్తెఱుంగవలయు, అందు స్త్రీపురుషలింగంబులు సమంబగు త్రివిధంబులు సమరతంబులగు. అన్యంబులు విపరీతములై యుచ్చనీచరతంబులనంబడు.జాతి ప్రమాణ కాల వేగాదు లెఱుంగక చేయు రతులు పశుచేష్టితంబులనంబడు. ఈయధమరతంబులు జుగుప్సామూలంబులగుటచే నత్యుచ్చరతులనియు నతినీచరతులనియు సంక్షేపముగా వాడఁబడుచున్నవి. ఇంక వాత్స్యా

యనమతానుసారంబుగ షణ్ణవద్వాదశప్రమాణంబులుఁగల మృగాదిస్త్రీలక్షణము
తెలియఁగించెద—

—: హరిణీజాతిస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ సమమూర్ధా కుంచితఘనకేశీ తుచ్ఛోదరీ నితంబాఢ్యా।
అల్పవివరనాసాపుటవికచరుచిరపక్ష్మలాక్షీ చ॥

శ్లో॥ అరుణాధరకరచరణా కోమలతరసరళభుజలతికా చ।
ఆయతకర్ణకపోలగ్రీవా నతిమాంసలోరుజఘనా చ॥

శ్లో॥ సమగుల్ఫా మదగజగతిరీర్ష్యాకులితోన్నతస్తనీ తన్వీ।
తరలమనాస్సుకుమారా లఘుకోపా సురతలంపటా లఘుభుక్॥

శ్లో॥ కుసుమసురభిరతిసలిలా సరళాంగుళిరలసమధురోక్తిః।
నిమ్నషడంగుళగుహ్యా ఋజుజాతనురనురాగిణీ హరిణీ॥

సీ. పట్టువలెల నీల♦వక్ర కేశంబులు
కలదులేదను కౌను ♦ వలదవిజుఁదు
ముక్కు గోళ్లు లఘువులు ♦ వికచాబ్జములుకన్ను
లరుణము ల్కరచర♦ణాధరములు
చేతులు మెత్తన ♦ చెవి చెక్కు మెడయును
నిడుదలు జఘనంబు ♦ తొడలు నునుపు
సమగుల్ఫములు గుబ్బ♦చన్నులు గజయాన
వలఁతిరూపంబు చం♦చలపుమనసు

గీ. కోపమల్పంబు కొంచెపుఁ ♦ గుడుపు రతికిఁ
బ్రేమగల దబ్జగంధంబు ♦ కామజలము
వలసమధురోక్తి సరళంబు ♦ లంగుళములు
హరిణిగుహ్యంబులోఁతు ష♦డంగుళములు.

తా॥ గుండ్రమైనతలయు నల్లనై చుట్టుకొనియుండు వెంట్రుకలును చిన్న
ముక్కు గోళ్లును సన్నని నడుమును గొప్పపిఱుదులును తామరపుష్పమువంటి కన్ను
లును ఎఱ్ఱనైనచేతులు పాదములు అధరము, మెత్తనిచేతులు నిడుపగుచెవులు

చెక్కులు మెడయు, సునువగు పిఱుదులు తొడలును సమములైనమడమలు బటువగుచనులును దంతిగమనమును మంచిరూపమును చంచలమైనమనస్సు కొంచెమగు కోపము భోజనమును రతియందుప్రీతియు తామరవాసనగల రతిజలమును తిన్నని తేటమాటలును చక్కని వ్రేళ్లును ఆరుఅంగుళములలోతుగల భగమును యీలక్షణములుగలస్త్రీ హరిణీజాతిస్త్రీగా తెలియందగినది.

—: అశ్వినిజాతి స్త్రీలక్షణము :—

శ్లో॥ నిమ్నసమున్నతమూర్ధా స్థూలసరళసాంద్రశిరసిజప్రచయా ।
ఉత్పలదళచలనయనా స్థూలాయతకర్ణయుగళవదనా ॥

శ్లో॥ స్థూలరదనరాజిరాయతదంతచ్ఛదపీనకఠినకుచకలశా ।
సులలితమాంసలబాహుః తుచ్ఛోదరీ కమలమృదుపాణిః ॥

శ్లో॥ విస్తృతహృదయకపాటా గద్గదమధురోక్తిర్హ్వయోర్ద్వి గా ।
నిమ్నసువర్తులనాభిర్వ్యక్త్రిరుచిరజఘనసమలఘూరుశ్చ ॥

శ్లో॥ విపులకటిర్నతమధ్యా ఖేలాలసగమనరక్తసమచరణా ।
చపలహృదయకోమలతనుర్నిద్రావిహారప్రియా ప్రియప్రవణా ॥

శ్లో॥ ప్రథమచరమధాత్వధికా పీతపలలగంధిసురతాంబుః ।
తురణమదనరణగుణినీ వహతి చ షడశా నవాంగుళమ్గుహ్యామ్॥

సీ. పొడవగుతలకేశ ♦ములు శిరంబును బెద్ద
యుత్పలనేత్ర బా ♦హువులు మృదువు
వలుదలుగళకర్ణ ♦వదనదంతంబులు
బిగిచన్ను లొక్కింత ♦ పెద్దపెదవి
గద్గదస్వర సన్న ♦కౌను వెడఁదఱొమ్ము
కొంఁదిలోఁతగు నాభి ♦ కుపితచిత్త
సమమూరుయుగళంబు ♦ సమహస్తపదములు
వటువ్రజఘనంబు ♦ విలఁతినడక

ఆ. వె. నీచ చపలహృదయ ♦ నిద్రాశనాధిక
వసవువన్నె మాంస♦రసముకంపు

ప్రీతిజలము శ్లేష్మ ♦ వాతధాతువుమేను
హాయకు లోఁతు తొమ్మి♦దంగుళములు.

తా॥ గొప్ప తలవెండ్రుకలును, పెద్దతలయు, పలువలవంటి నేత్రములు, మృదువగు భుజములు, సుందరములైన మెడ చెవి ముఖము దంతములును, కఠినమైన చనులును, కొంచెము పెద్ద పెదవియు, డగ్గుత్తికయు, సన్ననినడుమును, విశాలమైన ఱొమ్మును, కొంచెమై లోతైన బొడ్డును, కోచహృదయమును, సమానమైన తొడలు కాళ్ళు పాదములును, గుండ్రమైన పిఱుందును, మంచినడకయు, అల్పమై చపలమగు మనస్సును, అధికనిద్ర భోజనమును, సువర్ణకాంతిగల శరీరమును, మాంసమువాసనగల రతిజలమును, శ్లేష్మవాతధాతువుగల శరీరమును, తొమ్మిది అంగుళములు లోతుగల భగమును గలస్త్రీని అశ్వనిజాతిస్త్రీగా తెలియుందగినది.

—: ద్వాదశహస్తినీ లక్షణము :—

శ్లో॥ పృథుభిరలికగండశ్రోత్రనాసాపుటైర్యా
కరచరణభుజోరుద్వంద్వకైర్హ్రస్వపీనైః ।
దరవినమితఖర్వస్థూలయా గ్రీవయా చ
ప్రకటరదశిఖాభిః కున్తలైః స్థూలనీలైః ॥

శ్లో॥ అనవరతరతార్తిః కుంభిగంభీరకంఠ-
స్వరశబలశరీరా స్ఫారలంబాధరోష్ఠీ ।
విపులమదనతోయా కోపనా పింగళాక్షీ
కరిమదమదనాంబుః ప్రాయశో గూఢపాపా ॥

శ్లో॥ అతిబహుతరదోషా హస్తినీ దండసాధ్యా ।
వహతి చ రవిసంఖ్యైరంగులైర్గుహ్యదేశమ్ ॥

సీ. చెక్కులు పిఱుఁదును ♦ ముక్కు పెదవిపెద్ద
ప్రియము నిద్దుర బహు ♦ పింగళాక్షి
కుఱుచయు వలమునై ♦ యొరఁగినమెడ చాల
నిడుపైన పండ్లును ♦ నొడలుదళము

సతతరిరంసాఢ్య ♦ సామజస్వర శీత
లాంగి లోలాత్మ బిం♦బాధరోష్ఠి
కరిమదమదనాంబు♦కణజాలవారుణీ
మదలోల జుంజురు♦పొదలు కురులు

ఆ. వె. కఠినరతులఁగాని ♦ కరుఁగదుమదిలోనఁ
బొగడఁదగినమేను ♦ మిగులఁగుఱుచ
మరునిగృహములోఁతుఁ ♦ బరికించిచూచిన
హస్తినికిని ద్వాద♦శాంగుళములు.

తా॥ గొప్పవైనదవడలు పిఱుందులు ముక్కును, పెద్దపెదవియు, నిద్రయు నందాసక్తియు, కపిలవర్ణముగలకండ్లును, కొంచెమై మనోహరమై వంకరయైన మెడయు, నిడుపగుచండ్లును, మందమైనశరీరమును, ఎప్పుడు రతిప్రియమును, యేనుగుస్వరమును, శీతలదేహమును, చంచలహృదయమును, వ్రేలాడుచున్న క్రిందిపెదవియు, యేనుగుమదము వాసనగల రతిజలమును, మద్యపానప్రియమును, విరియబోసుకున్న వెంట్రుకలును, కఠినరతులకుగాని కరుగని మనస్సును, పొగడదగిన శరీరమును, పొట్టితనమును, పదిరెండుఅంగుళములలోతుగల భగమును గల స్త్రీని ద్వాదశహస్తినిగా తెలియందగినది.

—♦ శశజాతిపురుష లక్షణములు ♦—

శ్లో॥ ఆతామ్రప్రస్ఫారనేత్రా లఘుసమదశనా వర్తులాస్యాః సువేషాః
మృద్వారక్తం వహన్తః కరమతిలలితం శ్లిష్టశాఖం సువాచః।
వృత్తవ్యాలోలలీలాః సుమృదుశిరసిజా నాతిదీర్ఘాం వహన్తో
గ్రీవాం జానూరుహస్తే జఘనచరణయోర్బిభ్రతః కార్శ్యముచ్చైః॥

శ్లో॥ అల్పాహారాల్పదర్పా లఘుసురతరతాః శౌచభాజో ధనాఢ్యాః॥
మానోదీర్ణాః శశాః స్యుః సురభిరతజలాః కాంతిమంతఃసహర్షాః॥

చ. కనుగవకెంపు వట్రువమొ♦గంబు శరీరముసుందరంబు వ
ర్తనమునిరూఢి యల్పనమ♦దంతము లింపగువాక్కు మానమం
డనుఁడు కటోరుజానుచర♦ణంబులు హీనము లన్నమించుకా
ధనపతి స్వల్పభోగి శుచి ♦ తామరకంపు శశంపుజాతికిన్.

తా॥ ఎఱ్ఱనికండ్లును, గుండ్రమైన మొగమును సుందరమైన దేహమును స్థిరమైనవ్యాపారము కొంచెమై సమమైనపండ్లును ప్రియమైనవాక్కును మానమే భూషణముగాగలవాడును చిన్నవియైనతొడలు చేతులు మోకాళ్ళు పాదములును కొద్దిభోజనమును ధనముగలిగియుండుటయును కించిదనుభవమును పరిశుభ్రతయు తామరవాసనగల రతిజలమును గలపురుషుని శశజాతిగా నెఱుంగునది.

—: వృషజాతిపురుష లక్షణము. :—

శ్లో॥ స్ఫారాభ్యున్నతమస్తకాః పృథుతరే వక్త్రాలికే బిభ్రతః
స్థూలగ్రీవ సుమాంసల శ్రుతిభృతః కూర్మోదరాః పీవరాః॥
దీర్ఘప్రోన్నతకక్షలంబితభుజా అరక్తహస్తోదరా
రక్తాంతఃస్థిరపక్ష్మలాంబుజదళచ్ఛాయేక్షణాః సాత్త్వికాః॥

శ్లో॥ ఖేలత్సింహపదక్రమా మృదుగిరః పీడాపహాస్త్యాగినో
నిద్రాసక్తిభృతస్త్రిపాపవిరహితా దీప్తాగ్నయః శ్లేష్మలాః॥
మధ్యాన్తే సుఖినోఽతిసుజ్జవపుషః సక్షారమేదోధికాః
సర్వస్త్రీసుభగా నవాంగుళమితం లింగం వృషా బిభ్రతి॥

సీ. అతివిశాలోన్నత ♦ మగుమస్తకము మొడ
వలము వక్త్రాళికం♦బులు ఘనములు
చెవులుచక్కన నిడు♦చేతులు కూర్మోద
రము కరాంగుళుల న♦ఖములుకెంపు
నరుణాంతనేత్రము ♦ లలసాననము మంజు
భాషలు త్యాగి యా♦పదలఁదోర్చు
నాఁకలిపెద్ద ని♦ద్రాసక్తుఁ డతిసత్త్వ
శాలి శ్లేష్మకుఁడు ల♦జ్జారహితుఁడు

గీ. ప్రౌఢవయసున సుఖి రుధి ♦ రంబుఁగలుగు
మేను క్షారంబువలపగు ♦మానినులకు
వలపుఁదగువాఁడు తొమ్మిదం♦గుళులదండ
మతఁడు వృషజాతిపురుషుఁ డ♦త్యంతభోగి.

తా॥ మిక్కిలి విశాలము పొడవునైనశిరస్సును మంచిమెడయు గొప్పముఖము నోసలును చక్కనిచెవులు నిడుపైనచేతులు తాబేలుకడుపును ఎఱ్ఱనిఅరచేతులు గోళ్ళును కనుగొనలయందు ఎఱుపును మందమైన నడకయు రుచికరములగు మాటలును దానగుణమును శ్రమకోర్చుటయు మిక్కిలి ఆకలినిద్రలును అధికబలమును శ్లేష్మదేహమును సిగ్గులేమిని యవ్వనమందు సుఖియు క్షారపువాసనగలశరీరమును స్త్రీలు కోరదగినవాడును మిక్కిలిభోగియు తొమ్మిదంగుళములదండముగల పురుషుడు వృషభజాతిగా దెలియందగినది.

—: తురగజాతి పురుషలక్షణము. :—

శ్లో॥ వక్త్రశ్రోత్రశిరోధరాధరరదైరత్యంతదీర్ఘైః కృశై
ర్యేస్యుః పీవరకక్షమాంసలభుజాః స్థూలర్జుసాంద్రైః కచైః
ప్రౌఢేర్ష్యాః కుటిలాంగజానుసునఖా దీర్ఘాంగుళిశ్రేణయో
దీర్ఘస్ఫారవిలోలలోచనభృతః పౌఢాశ్చ నిద్రాలసాః॥

శ్లో॥ గంభీరాంమధురాం గిరం ద్రుతగతిం పీనోరుకా బిభ్రతో
దీప్తాగ్నిప్రమదారతాః శుచిగిరో రేతోస్థిధాతూజ్వలాః।
తృష్ణార్తా నవనీతశీతబహులక్షారస్మరాంబుద్రవా
లింగై ర్ద్వాదశకాంగులైర్నిగదితా అశ్వాః సమోరఃస్థలాః॥

సీ. శిరమును బెదవియుఁ ♦ జెవులును మొగమును
గడుపును బండ్లు దీ♦ర్ఘములు సన్న
ములునాభికరకక్ష♦ములు సమభుజములు
పొందైన కచభరం♦బును గలాఁడు
కోపి వక్రములైన ♦ చూపులుఁ బిక్కలు
నిడువాలుఁగన్నులు ♦ నిడుపుగోళ్లు
గంభీరమధురవా♦క్యములుఁ దిన్నని నడ
లాఁకలిపెద్ద ని♦ద్రాలసుండు

ఆ. వె. ప్రౌఢ సత్యవాది ♦ బహుభోగనిరతుండు
మెఱపుమేను మిగులఁ ♦ దృష్ణగలదు
చలువగలుగు నొడలుఁ ♦ జపలచిత్తుఁడు ద్వాద
శాంగుళధ్వజుండు ♦ హయనరుండు.

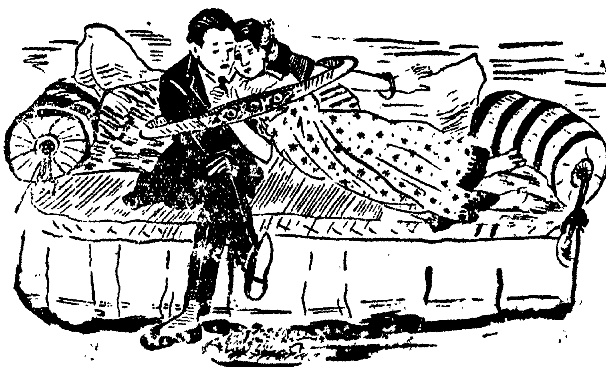
తా॥ నిడుపగు తల పెదవి చెవులు ముఖము కడుపు చండ్లునూ, మెడ చేతులు చంకలు సన్నవియును, సమానములగుభుజములును, ఒప్పగువెంట్రుకలును, కోపగుణమును, వంకరచూపులు పిక్కలును, సోగకనులును, నిడుపైనగోళ్ళును, గంభీరమై రుచికరములగుమాటలును, మంచినడకయు, మిక్కిలిఆకలి నిద్ర భోజనమును, ప్రౌఢత్వమును, సత్యవచనాసక్తుడును, భోగములయందాసక్తియు, కాంతిగలశరీరమును, అత్యాశయు, శీతలశరీరమును, చంచలహృదయమును, పదిరెండు అంగుళముల ప్రమాణముగలదండమును గలుగుపురుషుడు తురగజాతిగానెఱుంగునది.

శ్లో॥ ఉక్తోపస్థప్రమాణస్య వ్యభిచారేపి లక్షయేత్।
శశమృగ్యాదిజాతిత్వముత్తమాధమభేదతః॥

శ్లో॥ ఉక్తోచ్యమానవక్తవ్యలక్షణాని చ యాస్యతః।
తత్సంకరేపి బాహుళ్యాల్లక్షం నిర్ధారయేద్బుధః॥

వ॥ పైనఁజెప్పఁబడిన భగదండప్రమాణములననుసరించి శశ వృష తురగజాతులను ను త్తమాధమమధ్యమాధములని వాడఁబడుచున్నవి. స్త్రీజాతులును నదేవిధంబని తెలియందగినది. వీనివలన సంకరంబులు కలిగినఁ బరికించి ప్రధానలక్షణం బొక్కటిఁబట్టి జాతినిశ్చయించునది. ఇంక వయోలక్షణములు వివరించెద.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
సురతభేదేజాత్యధికారో నామ
తృతీయః పరిచ్ఛేదః.

సామాన్యధర్మాధికారః

చతుర్థపరిచ్ఛేదః

—: వయోస్వభావలక్షణము :—

శ్లో॥ బాలా స్యాత్షోడశాబ్దాత్తదుపరి తరుణీ త్రింశతిర్యావదూర్ధ్వం
ప్రౌఢా స్యాత్పంచపంచాశదవధిపరతో వృద్ధతామేతి నారీ।
దీర్ఘా కృష్ణా చ తన్వీ చిరవిరహవతీ నిమ్నకక్షా శ్లథాః స్యుః
స్థూలా గౌరీ చ ఖర్వా సతతరతిపరా వ్యూఢకక్షా ఘనాః స్యుః॥

శ్లో॥ సంకీర్ణచిహ్నైశ్చ మధ్యమా స్యాదముం చ తాసాం విదితఃస్వభావః।
బాలా ఘనా బాహ్యరతోపచర్యా ప్రౌఢా శ్లథాభ్యన్తరమోహనేచ్ఛః॥

శ్లో॥ శక్తా గుణవతాతాయామువస్థాను క్రియా చ యా
తామపి న్యాయసంవిత్తిసిద్ధత్వాదాదిర్యామహే॥

క. పదియాఱు బాలకును ము
ప్పదియగు నేండ్లప్పనికిని ◆ ప్రౌఢకునై దుః
బదియేడులు నటుమీఁదటఁ
దుదియేడులు లోలకయ్యెఁ ◆ దోడ్త్రోవరుసన్.

తా॥ ఒకటిమొదలు పదియాఱువత్సరములవరకు బాలయనియు, పదియాఱు మొదలు ముప్పదివత్సరములవరకు యౌవనియనియు, ముప్పదిమొదలు ఏబదివత్సరములవరకు ప్రౌఢయనియు, ఏబదిపైవత్సరముల ఈడుగలవనితను లోలయనియు తెలియందగినది.

సీ. నిడుదసన్నపుసల్లి◆మొదలును సంయోగ
రహితయు శ్లథయును ◆ రమణికయ్యె
వలపు గుజ్జును బొండు◆వర్ణంబు సంతత
రతమును ఘనయును ◆ నతివకౌనరు

దళసరి నాటపాటలయందునయ రతి
పాటవంబునఁ బ్రౌఢ భామదనరు
సంతతరతిఘన కాంత బాలికయును
భామయుఁ దదోఘ్గ భాగ్యకరము

గీ. ప్రౌఢ శ్లథయును బ్రీతుల భ్యంతరరతికి
బాల ఘనయును బ్రీతులు బాహ్యరతికి
నీవిధంబులఁగలిసి రమించు తెఱఁగు
గుణపతాకాదులందుఁ బేర్కొనెను గనుఁడు.

తా॥ నిడివియై సన్నమై నల్లనై నశరీరమును సురత రాహిత్యమునుగలది శ్లథయనియు, బలుపును పొట్టియు పాండువర్ణమును నిరంతరరతిసుఖమునుగలది ఘనయనియు, దళసరియైనశరీరమును నాటపాటలయందు సమర్థతయు రతిచాతుర్యమునుగలది ప్రౌఢయనియు, ఎల్లప్పుడురతిసుఖమును శుభకరమునుగలది బాలయనియు దెలియందగినది. వీరిలో ప్రౌఢయు శ్లథయు అంతర్రతులయం దిచ్ఛగలవారినిగాను, బాలయు ఘనయు బాహ్యరతులయందిచ్ఛగలవారినిగాను; తెలిసికొని రమింపవలెనని గుణపతాకాదులయందు దెల్పెను గాన తెలుసుకొనవలయును.

—♦ బాల లక్షణము ♦—

ఉ. నేరనినేర్పు కౌఁగిలికి నిండనిచన్నులు సిగ్గుబాటున
న్జేరకచేరు దేహమును జిత్తడియైన మనోజహర్మ్యము
న్బీరములేనిపొందికలు ప్రీతివిలాసపుముద్దుమాటలుఁ
గోరకకోరు చుంబనము కొంచెపుఁజూపులు ముగ్ధభామకుఁ.

తా॥ తెలియనిచాతుర్యమును, ఆలింగనమునకు దగియుండని కుచములను లజ్జచే పొందియు పొందకయుండు శరీరమును, తేమగలయోనియు, బిగిలేనికూటములును, ప్రేమతోగూడిన శృంగారపుపలుకులును, కోరియుకోరని ముద్దులును, కొంచెమగు జూపులును గలస్త్రీ బాలయని తెలియదగినది.

—♦ యౌవన స్త్రీ లక్షణము ♦—

మ॥ నెఱిగలగుబ్బచన్నులును నేర్పులుగుల్కెడి వాలుచూపులుఁ
దరిఁగొనుమారుకేళియును దట్టపుగర్వము భూషణంబులు

స్వైరవకచేయు సేఁతలును ♦ పీడనికౌఁగిలి మోహకోపము
ద్గుఱుఁగలిఁజేయు లేఁజెమట ♦ తోరపుమాటలు యౌవనాంగికిన్॥

తా॥ బటువగు కుచములును, శృంగారంబులగు క్రేగంటిచూపులును, యొరపగు రతియు, అతిగర్వమును, అలంకారమును, భయములేక చేయు కార్యములును, దట్టమగు కౌగిలియు, వలపుగలకోపము ప్రకాశింపఁజేయుటయు, చిరుచెమటయు లాలనపుపలుకులును గలస్త్రీని యౌవనస్త్రీగా దెలియఁదగినది.

—♦ ప్రౌఢస్త్రీ లక్షణము ♦—

చ. కులుకుమెఱుంగుచూపులును ♦ గొండెపుసేఁతలు తియ్యమాటలు
న్జిలిబిలిపాటలు న్గలికి ♦ చిత్తము మన్మథబంధభేదము
న్దలకొనుచుంబనంబులును ♦ దాటవపేటవిభూషణవ్రజం
బలుకలుగల్గి పైకొనుచు ♦ నాసలదేల్తురు ప్రౌఢభామినుల్.

తా॥శృంగారమైన కాంతిగలచూపులును, కొండెములు చెప్పుటయు, మధుర వాక్యములును, ముద్దుపాటలును, చంచలహృదయమును, బంధభేదములతో గూడిన చుంబనాదులును, కంఠహారభూషణదయంబు జిక్కువడ అలుకతో పైకొని యాసచే రమించెడి స్త్రీ ప్రౌఢయని తెలియఁదగినది.

—♦ లోలస్త్రీ లక్షణము. ♦—

చ. సురతపుఁజొక్కులు న్వెనుక ♦ సుద్దులు సారెకు పీడెముఁదుట
ల్మరుపురివాదువారుటయు ♦ మందవిహారము చుంబనంబులు
న్విరివిడియైనమేను కళ♦పీడనికూటమి చాలనవ్వులు
న్దరలనినిద్రమోము కడు♦దిట్టతనంబును లోలభామకున్.

తా॥ రతిచొక్కులును, గరించినమాటలును, మాటిమాటికి తాంబూలము వేయుటయు, యోనివాదు బారుటయు, మెల్లగా రతియొనర్చుటయు, ముద్దులును, దస్సినశరీరమును, కళజారనిరతియు, మిక్కిలినగవును, నిద్రతో గూడిన మొగమును, మిక్కిలిధైర్యమునుగల స్త్రీని లోలయని తెలియందగినది.

—♦ వయోబలమాన లక్షణము. ♦—

క. హేమంతంబున యౌవన
కామిని వర్షావసంత ♦ కాలములందున్
గామించుఁబ్రౌఢ, బాలకు
నేమాసంబైన బలము ♦ నిచ్చును వరుసన్.

తా॥ యౌవనస్త్రీ మార్గశిర పుష్యమాసములందును, ప్రౌఢస్త్రీ శ్రావణ భాద్రపద చైత్ర వైశాఖ మాసములందును, బాలస్త్రీ అన్ని మాసములయందును, వయోబలమును రతిబలమును చేష్టాసత్వములను గలిగియుండును. లోలస్త్రీ రతికి అనర్హంబును రతోహీనంబును గాన చెప్పంబడదు.

—♦ బాలాద్యుపచార లక్షణము ♦—

శ్లో॥ బాలా తాంబూలమాలాఫలరసమురసాహారసమ్మానహార్యా,
ముగ్ధాऽలంకారహారప్రముఖవితరణైః రజ్యతే, యౌవనస్థా।
సద్భావారబ్ధగాఢోద్భటరతసుఖితా, మధ్యమా రాగలుబ్ధా,
వృద్ధాऽऽలాపైః ప్రహృష్టా భవతి గతవయా గౌరవేణాతిదూరం॥

చ. ఫలరసవీటికాకుసుమ♦భక్ష్యవిశేషములందు బాలికన్
గలితవినూత్నరత్నమయ♦కాంచనహారములందు యౌవనిన్
లలితగుణానుకూలరతి♦లక్షణలీలలఁ బ్రౌఢ నిష్టభా
షలనలయించి లోల నెఱ♦జాణలు గూడుదు రింపుపుట్టఁగన్॥

తా॥ పుష్పఫలరసతాంబూలాదులచే బాలను, కనకరత్నమయభూషణ వస్త్రాలంకారములచే యౌవనినీ, మనోవిలాసానుకూలరతులచే ప్రౌఢను, ప్రియం బగు పల్కులచే లోలను, సంతోషపెట్టి జాణలగు పురుషులు రమింతురు.

వ॥ మఱియు శ్లేష్మాదిధాతువుల వర్తిల్లు స్త్రీల లక్షణంబులు వర్ణించెద.

—♦ శ్లేష్మ పిత్త వాతప్రకృతుల లక్షణములు ♦—

శ్లో॥ గూఢాక్షిగ్రంథిగుల్ఫా మృదుమధురవచాః శ్లేష్మలా పద్మమృద్వీ
వ్యక్తాస్థిగ్రంథిగుల్ఫా యువతిరతిశిరైరంగకైః పిత్తలా స్యాత్।

రూక్షా శీతోష్ణగాత్రీ వదతి బహుతరం వాతలా శ్లేష్మలాపి
స్యాదుష్టా నవ్యరూతా శిశిరతరతనుర్గర్భిణీ పిత్తలాపి ॥

శ్లో॥ అచిరలఘుచిరోచ్చైః కాలభావావసానాః
పరిమదదహనగాఢద్వారగుహ్యే క్రమేణ ।
సతతశిశిరకాలో పేతహేమంతవర్షా-
మధుషు నిధువనేచ్ఛా సంప్రయోగే ప్రదిష్టా ॥

శ్లో॥ యత్ప్రకృతీనాం లక్షణమభిహితమధికంచ గుణపతాకాయాం ।
తచ్చాప్యనుభవసిద్ధం స్ఫుటతరమభిధీయతే కిమపి ॥

శ్లో॥ స్నిగ్ధనఖనయనదశనా నిరనుశయా మానినీ స్థిరస్నేహా ।
సుస్పర్శశిశిరమాంసలవరాంగవివరాంగనా శ్యామా ॥

శ్లో॥ భవతి విలాసప్రకృతిః పిత్తప్రకృతిస్తు మధ్యమా జ్ఞేయా ।
సా భవతి గౌరవర్ణా పీనకుచా రక్తనఖనయనా ॥

శ్లో॥ కటుగంధిప్రస్వేదా క్షణం చ కుపితా క్షణం ప్రసన్నా చ ।
శిశిరరతా౽తపవిముఖీసోష్మా ప్రశిథిలవరాంగీ చ ॥

శ్లో॥ మేధావినీ సుకుశలా వహతి రతే నిశ్చితం మృదుతామ్ ।
పవనప్రకృతిః పరుషా భ్రమణరతా స్యాద్బహుప్రలాపా చ ॥

శ్లో॥ దరదగ్ధద్రుమధూసరవర్ణా బహుభోజనా చ కఠినాంగీ ।
స్ఫుటితాగ్రరూక్షకేశీ కఠినతరా శ్యామనఖనయనా ॥

శ్లో॥ గోజిహ్వాభస్పర్శకఠోరవరాంగా౽ధమా నారీ ।
సంకీర్ణలక్షణేన చ సంకీర్ణప్రకృతిరేవ విజ్ఞేయా ॥

ఉ. కన్నులు గోళ్లు పండ్లు నతి॰కాంతులు మానవతీలలామ య
భ్యున్నతసఖ్య కోపముఁ బ్రి॰యోక్తులఁ దేరక తానె తేరి పై
మన్ననఁ జేయు శైత్యమును ॰ మాంసలము న్స్మరమందిరంబు నై
వన్నియ శ్యామ ముత్తమము ॰ నైపగు శ్లేష్మశరీరి కిమ్మహిన్.

తా॥ ప్రకాశములగు కన్నులు గోళ్లు పండ్లును, అభిమానమును, మిక్కిలి స్నేహమును, ప్రియవిమాటల చేత కోపమువిడువక తనకై తానే విడిచిపెట్టి కోపము లేనిదానివలె తిరిగి విటుని గౌరవ్వ చేయుటయు, చల్లనై బలిసియున్న

రూనియు, శ్యామవర్ణముగల శరీరమును గణుతియు గలస్త్రీని శ్లేష్మప్రకృతిగా
నెఱుంగదగును.

సీ. గౌరవర్ణంబును ♦ గఠిన స్తనంబులు
గోళ్లును గనుగొలు♦కులును గెంపు
నుష్ణగుహ్యస్వేద ♦ మొగిమేనువాసన
కోపప్రసాదము ♦ లొక్కంతకొంత
యెండకుఁగాను మై ♦ యెంతయుమెత్తన
శిశిరమన్మథుఁ కేళిఁ ♦ జిత్తగించు
నభిమానవతి మధు♦రాలాపరాజస
మధికంబు పక్వబిం♦బాధరోష్ఠి

గీ. మఱియు నేర్పునుగలుగు సీ♦మంతినులకుఁ
బ్రియము మృదువర్తనలయాదుఁ ♦ బ్రేమగలదు
పైత్యదేహంబుఁ గలిగిన ♦ పడఁతిజాడ
మధ్యమయటంద్రు నందీశు ♦ మతమునందు.

తా॥ తెల్లనికాంతియు, గట్టిచన్నులును, ఎఱ్ఱనిగోళ్ళు కనుగొలకులును, వెచ్చని మదజలమును, వాసనగలశరీరమును, కొంచెముకోపమును, కొంచెము దయయును, మృదువయి యెండకోర్చనిశరీరమును, శిశిరఋతువునందు రతిగోరుటయు, అభిమానమును, తియ్యనిమాటలును, మిక్కిలిరాజసగుణమును, దొండపండువంటి క్రిందిపెదవియు, బుద్ధిచాతుర్యమును, స్త్రీలచే ప్రేమింపబడునదియు, తిన్నగనడవడికయుఁగలస్త్రీ పైత్యదేహియని నందికేశ్వర మతమునందు చెప్పఁబడెను.

ఉ. నల్లనిచాయ క్రూరవచ♦నంబులుఁ ద్రిమ్మటకత్తె భుక్తియుక్
మొల్లము కర్కశాంగి కుచ♦ముల్పలువంకలు కేళివాక్యము
లొక్కల్లలు గోవుజిహ్వ సరి♦గుల్కెడుగుహ్యము వాడికన్నులుక్
గోళ్లునుగెంపు వాతమయ ♦ కోమలికి స్వనితాధమాత్మకున్ ॥

తా॥ నల్లనికాంతియు, కఠినమైన మాటలును, త్రిప్పటయును, అధికభోజనమును, కఠినమైన అంగములుగలదియు ఎక్కువవంపుగలచన్నులును, ఎక్కువ రతి

ప్రీతి మాటలును, అత్రవాలికవలెయుండుభగమును, క్రూరదృష్టియు, ఎఱ్ఱనిగోళ్లు నుగలస్త్రీ వారదేహియని తెలియందగినది,

క. సంకీర్ణలక్షణంబులు
సంకీర్ణప్రకృతిఁ దెలసి • జాణలు మఱియున్
పంకజనేత్రలఁ గవయుదు
రింకిట సత్త్వములజాడ • లే నెఱిఁగింతున్ .

తా॥ జాణలగు విటులు సంకరములగు లక్షణములను స్వభావములను యెఱింగి అనుభవింతురు. ఇఁక పదివిధంబులగు సత్త్వములజాడ లెఱింగించెద.

—: దేవ నర నాగ యక్షసత్త్వల లక్షణములు :—

శ్లో॥ సురభిశుచిశరీరా సుప్రసన్నాననా చ
ప్రచురధనజనాఢ్యా భామినీ దేవసత్త్వా।
వ్యసనగతగురులజ్జోద్యానపానార్ణవాద్రౌ
స్పృహయతి రతిసిద్ధ్యై కోపనా యక్షసత్త్వా॥

శ్లో॥ భవతి సరళచిత్తా భక్తిజాతిథ్యరక్తా
స్ఫుటమిహ నరసత్త్వా ఖిద్యతే నోపవాసైః।
శ్వసితి బహుతరం యా జృంభతే భ్రాన్తిశీలా
స్వపితి సతతమేవ వ్యాకులా నాగసత్త్వా॥

—: సుగంధి :—

సురభిశుచిశరీరము స్వ•శుద్ధవక్త్రకాంతియున్
గురుజనైక మైత్రిగల్గు • కొమ్మ దేవసత్త్వయౌ
సరళహృదయము స్త్రోత్రోప•చార మానసంబులున్
బరఁగు మనుజసత్త్వ వార్త • భావమానసంబులన్.

తా॥ పరిమళముగు పరిశుద్ధమైనశరీరమును, నిర్మలమైన కాంతిగల ముఖమును, ఉత్తమాపులయందు ప్రీతిగలస్త్రీ దేవసత్త్వయనియు, సంధియుగమును

ప్రియపురుషులయందు ప్రీతికల్గి, సంతోషముతో గూడిన మనస్సుగల స్త్రీ మనుజసత్త్వయని యెఱుంగుడు.

—: ధృవకోకిల :—

వెడఁదయూర్పులు నావలింతలుఁ ♦ బిమ్మటంబడు చిత్తముం
గడిఁదినిద్రయు భ్రాంతియున్గల ♦ కాంతయు స్ఫణిసత్త్వ యె
ప్పుడునుగోపము పానముం రతి ♦ బుద్ధిహీన వివేకముం
జెడినలజ్జయు యక్షసత్త్వవు ♦ సిద్ధముల్ పరికింపఁగం.

తా॥ దీర్ఘనిశ్వాసములు, ఆవులింతలును, తొందరతోగూడియున్న హృదయమును, అతినిద్రయు, మోహముగల స్త్రీ నాగసత్త్వయనియు, ఎప్పుడునుకోపస్వభావమును, మద్యపానమును, రతిప్రీతియు, అల్పమగుబుద్ధియు, సిగ్గులేమియు గలస్త్రీ యక్షసత్త్వయని తెలియందగినది.

—♦ గంధర్వసత్త్వ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ అపేతరోషోజ్జ్వలదీప్తవేషాం స్రగ్గంధధూపాదిషు బద్ధరాగామ్ ।
సంగీతలీలాకుశలాం కలాజ్ఞాం గంధర్వసత్త్వాం యువతీం వదన్తి ॥

—: మత్తకోకిల :—

గర్వము న్గలహంబు నొల్లదు ♦ కాంతిగల్గిన దేహము
న్సర్వవిద్యలు నృత్యవాద్యవి♦శారదత్వము సారభా
ఖర్వధూపములందుఁ బ్రీతియు ♦ గల్గియొప్పెడుకాంత గం
ధర్వసత్త్వ యగు న్విటుల్ రతి ♦ సత్త్వము న్బరికించినన్.

తా॥ కోపమును తగవును లేకయుండుటయు, సౌందర్యమైన దేహమును సకలవిద్యలును నాట్యవాద్యములయందు అనురక్తియు, సువాసనగల ధూపములయందాసక్తియు గలస్త్రీని గంధర్వసత్త్వయని రతిభావము దెలిసిన విటులు చెప్పుదురు.

—•పిశాచ వానర వాయస గార్దభ కూర్మసత్త్వముల లక్షణములు•—

శ్లో॥ మానోజ్ఝితాఽతిబహుభుక్ కృశకోష్ణగాత్రీ
భుంక్తే చ మద్యపలలాది పిశాచసత్త్వా।
దృష్టిం ముహుర్భ్రమయతి ప్రబలాశనార్తి
రుద్వేగకృతి విపులం కిల కాకసత్త్వా॥

శ్లో॥ ఉద్భ్రాన్తదృక్ రజదత్తరణప్రసక్తా
స్సాద్వానరప్రకృతిరస్థిరచిత్తవృత్తిః।
యా దృష్టవిప్రియవచోరచనా చ నారీ
రక్తా విటప్రహరణే ఖరసాత్త్వికా సా॥

శ్లో॥ జాతిరవస్థా ప్రకృతిః సత్త్వం యాన్యుక్తాని జ్ఞేయమమీషు।
ప్రాధాన్యం ప్రకృతేః కించైనాం సంక్షేపేణ నిబోధ గిరం నః॥

—: మానిని :—

మానవిహీనము నుష్ణశరీరము • మద్యపలానుభవప్రియమున్
మానినికొప్పు పిశాచకసత్త్వకు • మానుగవాయసస త్త్వకుం దో
డైనపలాశయము న్జలదృష్టియు • నాత్మభవంబగు చంచలతన్
వానరసత్త్వకు దంతనఖక్షత•వాదనదృక్చలనాదికముల్.

తా॥ అభిమానములేమియు, ఉష్ణమగు దేహమును, మద్యమాంసములయందు ప్రీతియు గలస్త్రీ పిశాచసత్త్వయనియు; మాంసభక్షణమును, చంచలపుచూపును, చపలహృదయమును గలస్త్రీ వాయససత్త్వయనియు; దంతక్షతములును, నఖక్షతములును, వాదనయు, చపలదృష్టియు గలస్త్రీ వానరసత్త్వయని తెలియందగినది.

—: కవిరాజ :—

విటుగనియించుట విప్రియభాషల • వేగము గార్దభసత్త్వకునౌ
కటికచయుగ్మము దీర్ఘశరీరము • క్రౌర్యపుదృష్టి యుదగ్రపులం
పటమును గూర్మపుసత్త్వకుఁ జొప్పడు • ప్రాజ్ఞులెఱుంగుఁడు జాతియుఁ బ
ర్యటనము సత్త్వము ప్రాకృతభావము•యార్యమతంబిడిచిత్తములన్.

తా॥ అప్రియవాక్యములచేత మగనినిలోఁగ దీయుటయు, త్వరితమును గలస్త్రీ గార్దభసత్త్వయనియు; గొప్పవైనపిఱుదులు కుచములు శరీరమును, క్రూరపు చూపును, విషయాసక్తియుఁగలస్త్రీ కూర్మసత్త్వయనియు నెఱింగిప్రాజ్ఞులగువారు తమచిత్తములయందు యార్యమతంబగు నీసత్త్వములను జాతులను నెఱింగి రమించుట శ్రేయస్కరమని వాత్స్యాయనుని నిర్ణయము.

—♦ సంసారమునకుఁదగిన స్త్రీలు ♦—

శ్లో॥ శ్యామా కఫప్రకృతికా వడవా మృగీవా
గన్ధర్వయక్షనరనిర్జరసాత్త్వికా వా।
బాలాఽథవాభినవయౌవనభూషితాంగీ
సా భామినీ భవభుజాం పరమం రహస్యమ్॥

శ్లో॥ జాతౌ చసత్త్వే వయసి ప్రమాణే ప్రాధానమాహుః ప్రకృతింవధూనామ్।
తత్రైవ తాసాముపచారమాహుః కర్ణీసుతాద్యాః కృతినో విధేయమ్॥

సీ. చామనచాయల ♦ జలరుహాక్షులు నవాం
గుళపడంగుళగుహ్య♦బిలము లమరు
తరుణులు యక్షని♦ర్జర నర గంధర్వ
సత్త్వలు బాలయు ♦ జవ్వనియును
శ్లేష్మకప్రకృతులు ♦ చెలువుగఁగలిగిన
యంగన లత్యుత్త♦మాంగన లిల
సంసారసుఖసార♦సారరసజ్ఞులు
పాటింతు రెపుడు గో♦ప్యంబుగాను

గీ. జాతిసత్త్వప్రమాణ ల♦క్షణమురీతి
వయసుఁ బ్రకృతియుఁ బరికించి ♦ వారివారి
గుణము కర్ణీసుతాదుల ♦ గణనలెఱిఁగి
పొందనేర్చిన సౌఖ్యంబు ♦ పొదలకున్నె.

తా॥ తొమ్మిదంగుళములభగముగలిగి చామనచాయగల తురగజాతిస్త్రీలైనను, ఆరుఅంగుళములభగముగల హరిణీజాతిస్త్రీలైనను, యక్ష దేవ మనుజ గంధర్వ సత్త్వస్త్రీలలో బాలగాని యౌవనిగాని యైనను, శ్లేష్మప్రకృతిగలస్త్రీలను,

ఉత్తమస్త్రీలని సంసారసౌఖ్యమును గోరు పురుషులు వరింతురు. కావున కర్ణీసుతాదులచే చెప్పంబడిన జాతి సత్త్వపరిమాణ వయస్సు ప్రకృతి మొదలైనలక్షణంబులదెలిసి అనుభవించినయెడల సౌఖ్యముకలుగును,

—: స్త్రీల నుపేక్షించుటవలనఁగలుగు దోషములు :—

శ్లో॥ స్వాతన్త్ర్యం పితృమన్దిరే నివసతిర్యాత్రోత్సవే సంగతి
ర్గోష్ఠీ పూరుషసన్నిధావనియమో వాసో విదేశే తథా।
సంసర్గః సహ పుంశ్చలీభిరసకృద్వృత్తేర్నిజాయాః క్షతిః
పత్యుర్వార్ధకమీర్షితం ప్రవసనం నాశస్య హేతుః స్త్రియాః॥

శ్లో॥ దారిద్ర్యాదసహిష్ణుతామలినకార్పణ్యాకాలోజ్ఝితా
పారుష్యాదతినిష్ఠురాత్ప్రణయినో భూషానిషేధాదపి।
మిథ్యాదోషవిశంకనాదతిశయోద్యోగాద్వియోగాత్తథా
కార్కశ్యాద్వపుషో విరజన్తి నియతం వైరాగ్యముచ్చైః స్త్రియః॥

సీ. అత్తమామలుఁ దల్లి ♦ యన్నలు మఱఁదులుఁ
గలుగకింటికిఁ దానె ♦ కర్తయైనఁ
బుట్టినింటనెయున్నఁ ♦ బొరుగిల్లుఁదొక్కిన
తీర్థోత్సవములకుఁ ♦ దిరుగుచున్న
పరదేశముననున్నఁ ♦ బరపురుషులగోష్ఠి
ప్రియముఁబుట్టిన నాజ్ఞ ♦ బెట్టకున్న
జారకాంతలతోడ ♦ సంగతిఁజేసిన
కులధర్మమొంతయుఁ ♦ గుటిలమైన

గీ. మగఁడుముసలైన మిక్కిలి ♦ మలినుఁడైన
దూరమరిగిన దీనుఁడై ♦ చేరకున్న
కఠినరతుఁడైన నేర్పొద్దుఁ ♦ గలహియైన
సతులు పరదారలగుదు రే ♦ జాతియందు

తా॥ అత్తమామ తల్లి అన్నలు మఱఁదులు లేక యింటికితానేయజమానురాలైనను, పుట్టినింటనేయున్నను, పొరుగింటికిపోవుచున్నను, తీర్థయాత్రలకు తిరుగుచున్నను, యితరచోటనున్న పరపురుషునివిషయము పలుకనిచ్ఛగించినను,

ఆజ్ఞ పెట్టువారులేకున్నను, కులటలతో సహవాసముచేసినను, తనకులాచారము విడిచినను, మగడు ముసలివాడైనను లేక రూపవంతుడు కానప్పటికిని లేక దూర మందున్నను లేక ధైర్యములేనివాడై కలియకయున్నను లేక గాఢరతిచేయు వాడైనను లేక నిరతము జగడమాడు గుణముగలవాడైనను సకలజాతులయందును స్త్రీ వ్యభిచరించును.

క. శివమాడినఁ గలుదాగిన
ధవునకు దారిద్ర్యమైన ♦ దర్పకు కేళిఁ
సవరింపకున్న కామిని
వివరింపఁగఁ జెడదె యెన్ని ♦ విధములనైనన్.

తా॥ శివమాడినను, కల్లుత్రాగినను, మగడుదరిద్రుడైనను, భర్తరతి చేయక యున్నప్పటికిని స్త్రీ చెడుటకెన్ని రీతులుగలవో అన్నివిధములను చెడును.

—: విరక్తస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ నైనం పశ్యతి నాస్య నన్దతి సుహృన్మిత్రే ప్రతీపస్థితి-
ర్యోగే సీదతి హృష్యతీవ విరహే మార్ష్ట్యాననం చుంబితా।
నాస్మాద్గిచ్ఛతి మానమీర్ష్యతి నచః ప్రత్యుత్తరం నార్పయే-
త్స్వర్యాదుద్విజతే స్వపిత్యుపగతా శయ్యాం విరక్తా సతీ॥

ఉ. చూడదునాథు నెచ్చెలిని ♦ జూపొనరింపదు పిల్చి రేని మా
టాడదు పాయమందుఁ దను ♦ నంటకపాసిన సంతసిల్లుఁ దాఁ
గూడినఁ గంటకించు నను♦కూలములేక విరక్తికాంత మో
మోడదు చుంబనంబునకు ♦ నోర్వదు నిద్దురవోవుఁ బాన్పునన్.

తా॥ మగనిని చూడకయుండుటయు; స్నేహితురాలిని చూడకపోవు టయు, పిలిచినపలుకకపోవుటయు, వయస్సునందుతన్నంటకయున్నచో సంతో షించుటయు, రతియందనుకూలతలేక కోపగించుటయు, మాట్లాడకయుండుటయు ముద్దుబెట్టుకొనిన సహించకపోవుటయు, పాన్పునందునిద్రించుటయు గలస్త్రీని విరక్తికాంతగా దెలియందగినది.

శ్లో॥ ఉక్తం గుణవతకాయామతురాం గేంగితం చ యత్।
అజాతజాతభోగానాం తత్సాధారణముచ్యతే॥

వ॥ ఇఁక చెప్పంబడు వలపులక్షణములు ప్రియుని సంభోగమనుభవించిన వారలయందును, అనుభవింపనివారలయందును, గానవగునని గుణపతాకమను శాస్త్రమునందు చెప్పంబడియుండెను.

—: స్త్రీలవలపునెఱింగెడి లక్షణము :—

శ్లో॥ ఓష్ఠాగ్రం స్ఫురతక్షణే విచలతః కూపోదరే మత్స్యవ-
ద్ధమ్మిల్లః కుసుమాంచితో విగలితః ప్రాప్నోతి బద్ధం పునః,
పరిచ్ఛిన్నా పరిజతః స్తనా పరికటతాం శ్రోణీతటం దృశ్యతే
నీవీ చ స్ఖలతి స్థితాపి సుదృఢం కామేంగితం యోషితామ్॥

చ. పెదవిఁగదల్చుఁ గన్నుఁగవ ♦ పింపిసలారఁ బిఱుందుఁజూచు ప
య్యెదవిదళించుఁ జన్నులు బ♦యల్పడఁ గొప్పుననున్న క్రొవ్విరు
ల్చెదరినఁ బల్మరుందురుముఁ ♦ జెక్కునఁజెమ్మటనించుఁ జీరెక
ట్టదరినఁ జక్కఁగట్టుఁ జప♦లాక్షి మనోహరమూర్తి జూచినన్.

తా॥ ఇష్టమగువిటునిజూచినస్త్రీ పెదవిగదలించును, ఉత్సాహముతో పిఱుందలుచూచును, చన్నులు కనుపించునటుల పైటచెంగువిదళించును, కొప్పననున్న పూవులు చెదరినట్లు మాటిమాటికి ముడుచుకొనును, దవడలయందు చెమటపట్టును, చీరెకట్టు మాటిమాటికిబిగించును, ఇవియన్నియు తానువలచిన పురుషుని యెదుటనే స్త్రీకనుపఱచునని తెలియుందగినది.

శ్లో॥ సౌభాగ్యరూపపరిహాసగుణానురాగ
సంకీర్తనేన దయితస్య చ లబ్ధసౌఖ్యమ్।
సంబన్ధిమిత్రిముఖదర్శనద త్తదూర
తోషం పరోక్షమపి కామగుణేంగితం స్యాత్॥

చ. పెనిమిటి భాగ్యరూపగుణ♦బృందము లేనరులైన ముందటన్
వినుతులఁజేయ సౌఖ్యమొద♦వించును నాథునియొద్దిమిత్రులన్
గనుఁగొనిసంతసిల్లుఁ గల♦కంఠి గుణంబులజూడఁబట్టి యె
య్యనఁ దెలియంగవచ్చు మద♦నాంకురభావముభామకుండుటల్.

తా॥ తినముందెవ్వరైనను దనవిటునియొక్క యైశ్వర్యమును సౌందర్యమును గుణములను స్తుతింపగాతృప్తిపొందును. విటునియొక్క స్నేహితులనుజూచి సంతోషించును. ఈమొదలగు గుణములచేత స్త్రీకివలపుయుండెనని తెలియవచ్చును.

—: స్త్రీల సమయరతివిశేషము :—

శ్లో॥ అధ్వక్లాన్తతనుర్నవజ్వరవతీ నృత్యశ్లథాంగీ తథా
మాసైకప్రసవా దదాతి సురతే షణ్మాసగర్భా సుఖం।
విఖ్యాతా విరహాయ్య సంగమవిధౌ క్రుద్ధప్రసన్నే ఋతు
స్నాతే నూతనసంగమే మధుమదే రాగాస్పదం యోషితః॥

సీ. కలుద్రావి యరచొక్కు ♦ గవసినఁ గమలాక్షి
దూరంబునడచిన ♦ తోయజాక్షి
యొకనాఁటిజ్వరము మై♦నొందవినయంగన
నాట్యమాడి యలయు ♦ నాట్యగంధి
నాల్నాళ్ళుగడచిన ♦ నారీశిరోమణి
గర్భమైయార్నెల♦ల్గలుగు కాంతఁ
గోపంబుమగనిపైఁ♦గొన్న లతాతన్వి
విరహాంతమునఁగూడు ♦ విద్రుమోష్ఠి

గీ. బిడ్డఁగన్నట్టి నెలనాళ్ల ♦ భీరుమధ్య
మొదలఁ బొలివోకయుండిన ♦ ముద్దరాలిఁ
గలిసినప్పటి సౌఖ్యంబు ♦ కొలఁదిఁజెప్ప
నించువిల్తుఁడు నింద్రుఁడు ♦ నెఱుఁగలేరు.

తా॥ మధుపానముజేసి స్మరణదప్పియున్న మగువతోనైనను, దూరమునడచి వచ్చిన తొయ్యలితోనైనను, ఒకరోజు జ్వరమువచ్చిన యువిదతోనైనను, నృత్యముజేసిబడలియున్న నాతితోనైనను, ఆరునెలలు గర్భమైన కాంతతోనయినను మగనిమీద కోపించిన మగువనైనను, విరహముతో కలియు వెలందినయినను, ప్రసవించి నెలదినములైన వడంతినైనను, ప్రథమరజస్వలయైన కన్యనైనను కూడిన యెడల నట్టిసౌఖ్యము మన్మథుడుగాని యింద్రుడుగాని యనుభవించి యుండడు.

శ్లో॥ ప్రథమమదనయుద్ధే యోషితః స్వల్పభావాః
కథమపి చిరకాలత్తృప్తియోగం లభన్తే।
ధృతగురుతరభావాః క్షిప్రకలా ద్వితీయే
భవతి తు విపరీతః పూరుషేషు క్రమోఽయమ్॥

శ్లో॥ ప్రాయోంగనానాం పుర ఏవ తృప్తిర్బాహ్యావసానం పురుషాలభన్తే।
ఇదం తు విజ్ఞాయ తథోపచార్యా యథా ద్రవన్త్యగ్రత ఏవనార్యః॥
శ్లో॥ అభ్యర్థితా బాహ్యరతేన భూయో యా దేశకాలప్రకృతీః ప్రతీక్ష్య।
శ్లథా స్తరుణ్యః ప్రబలానురాగా ద్రవన్తి తృప్యన్తి చ శీఘ్రమేవ॥
శ్లో॥ కల్లోలినీకాననకన్దరాద్రౌ దుఃఖాశ్రయే వార్పితచిత్తవృత్తిః।
మృదుత్వ మారంభమభిన్నధైర్యః శ్లథోపి దీర్ఘం రమతే రతేషు॥
శ్లో॥ శాఖామృగమతిచపలం క్షితిరుహశాఖాగతిం విచిన్తయతః।
ధ్వజముఖవర్యన్తగతం ఫలబీజం పురుషస్య జాతు నో గలతి॥

చ. మగువకుఁ దృప్తిలేదు ప్రథమంబున రెండవమారుఁగూడినన్
మిగులసుఖంబు వేగిరమె ♦ మించుదలిర్పగ నిట్టిచందముల్
మగనికి వీఁడుబాటుప్రథమంబున శీఘ్రసుఖంబునిచ్చు నిం
పుగరమియించినన్సుఖము ♦ పుట్టదు రెండవమారుఁగక్కునన్.

తా॥ స్త్రీలకు తొలిసంగమమున దృప్తిగలుగదు రెండవమారు రతిచేసిన మిక్కిలి సుఖయుక్తులగుదురు. పురుషులకు తొలిసంగమమున శీఘ్రముగా సుఖము నిచ్చును. స్త్రీచేత రెండవసారిసంగమముచేసిన శీఘ్రముగా సుఖముపుట్టదు.

వ॥ ఇట్లగుటంజేసి స్త్రీలకుఁ బ్రథమసురతంబునఁ దృప్తిగలుగువట్లు కాలకాల సందర్భము లెఱింగి స్త్రీల నాలింగనమొనర్చి చుంబనాదిబాహ్యరతుల నలయించి తత్తరమొందక పురుషులు పెనంగిన స్త్రీలకుద్రవంబుకలిగి తృప్తిఁబొందెదరు. తదీయలక్షణం బెఱింగించెద—

ఉ. కాననము ల్నగంబులును ♦ గహ్వరము ల్తటినీహ్రదంబు లం
భోనిధు లంబరంబు ద్రుమము ల్కడుదుఃఖముల న్మనంబునన్
బూనుచు వేగిరంపడక ♦ పొందుచు వీర్యమునిల్పి నంతటన్
మానినిఁగూడినన్ సుఖము ♦ మానకపుట్టుఁ గ్రమక్రమంబుగన్.

తా॥ అరణ్యము కొండ కొండబిలము తటాకము మడుగు సముద్రము ఆకాశము వృక్షము వ్యసనము వీనిని మనస్సునందుంచి త్వరపడక యింద్రియమును నిల్పి స్త్రీని మెల్లగా రమించుచు గూడిన క్రమక్రమముగా సుఖము గలుగును.

వ॥ మఱియుఁ గూరిమి యభ్యాసయోగంబును యభిమానజంబును సంప్రత్యయోగంబును వైషయికంబును స్వభావసాత్మ్యకమునునవి యైదువిధంబులరొప్పు. అవియేవియనిన—

—: అభ్యాసయోగలక్షణము :—

శ్లో॥ ఆఖేటకే శిల్పవిధౌ చ నృత్యేష్వభ్యాసయోగాదుపచీయతే యా।
వీణాస్వనాద్యైర్విషయైర్బుధాస్తామాభ్యాసికీం ప్రీతి ముదాహరన్తి॥

క. వేఁటల శిల్పక్రీడలఁ
దోఁటల వీణాస్వనాది♦తూర్యంబులచే
మాటలఁ జదువులఁ గూర్ములు
నాటిన నభ్యాసయోగ ♦ నామంబయ్యెన్.

తా॥ వేటలాడుటవలనను చిత్తరువులవ్రాయుటవలనను వనవిహారము చేతను వీణాదివాద్యవిశేషములచేతను మాటలమూలమునను, చదువులమూలమునను పుట్టిన ప్రేమ అభ్యాసయోగమని తెలియందగినది

—♦ అభిమానజ సంప్రత్య వైషయికంబుల లక్షణములు ♦—

శ్లో॥ నాభ్యాసతో నో విషయాద్భవేద్యా సంకల్పమాత్రాదభిమానజా సా।
క్లీబస్య నార్యాశ్చ యథోపదిష్టైః స్త్రీపుంసయోః శ్లేషణ చుంబనాద్యైః॥

శ్లో॥ సాదృశ్యతోఽన్యస్య భవేత్క్వచిద్యా తాం ప్రత్యయోత్థాం కథయన్తి ధీరాః
ఉత్పద్యతే యా విషయైః ప్రభూతైః ప్రీతిం తు తాం వైషయికీం వదన్తి॥

క. మానవికారంబున నభి
మానజమగు కూర్మియొప్పు ♦ మనలకమఱియున్
మానినులకు నాలింగన
పానాధరచుంబనాది ♦ భావస్థితులన్.

తా॥ ఆలింగనము అధరపానము చుంబనము మొదలగు వికారభావస్థితులచే జనించినప్రీతి యభిమానజమని యెఱుంగందగును.

గీ. వయసు గుణమును రూపంబు ♦ వల్లభులకుఁ
గాంతలకు నొక్కచందమై ♦ కానఁబడినఁ
బ్రిభవమొందినఁగూర్మి సం♦ప్రత్యయోగ
మనుచు నార్యులు చెప్పుదు ♦ రభిమతముగ.

తా॥ స్త్రీపురుషులకు రూపవయోగుణాదులు సమానమైనటుల నిరువురికు తో మటవలన జనించిననెయ్యము సంప్రిత్యయోగంబని తెలియంజనును.

క. ఏయే ప్రయోజనంబుల
నాయకులకు వనితలకును ♦ నాటునుగూర్మిల్
పాయక వైషయికం బని
చేయుదు రభిధానమిది ప్రసిద్ధముగాఁగన్.

తా॥ ఏయే సంబంధములయందు స్త్రీపురుషులిరువురకు యేకవస్తుప్రస్తాదులచేనైనను పరసంగమదృష్టంబుచేనైనను సుషుప్తావస్థంబొరయునపుడు ఆకస్మికముగా జనించు చెలిమిని వైషయికంబని తెలియంజనును.

—: స్వభావసాత్మ్యక లక్షణము :—

శ్లో॥ స్వభావసాత్మ్యం కథితం యదేతద్యో జాత్యవస్థాదికృతో విశేషః।
యద్వ్యక్షమాణం స్ఫుటదేశసాత్మ్యం తదాకలయ్య ప్రమదా ముపేయాత్॥

క. జాతిప్రమాణగుణంబులు
ధాతువులును సమములైనఁ ♦ దరుణికిఁ బతికిన్
బ్రీతిజనించిన నది ప్ర
ఖ్యాతంబు స్వభావసాత్మ్యకం బన నొప్పున్.

తా॥ జాతులును గుహ్యప్రమాణములును ధాతువులును గుణములును సమములైనందున స్త్రీపురుషులకు గలిగిన మక్కువయే స్వభావసాత్మ్యకమని యెఱుంగునది.

ఇతి శ్రీకోక్కకకృతే రతిరహస్యే
సామాన్యధర్మాధికారో నామ
చతుర్థః పరిచ్ఛేదః.

[౯]

దేశజ్ఞానాధికారః

పంచమః పరిచ్ఛేదః

—: దేశస్త్రీల రతివిశేషలక్షణములు :—

శ్లో॥ శుచిప్రచారా నఖదన్తచుంబద్విషస్త్రియో మధ్యమదేశజాతాః।
తథావిధాశ్చిత్రరతానురక్తా అవన్తి బాహ్లీకభువో భవన్తి॥

శ్లో॥ ఆశ్లేషలోలా నఖదన్తకృత్యైర్విరజ్యతే హృష్యతి చాతిఘాతైః।
ఆభీరజా చుంబనహార్యచిత్తా స్యాన్మాలవీ చాపి తథావిధైవ॥

శ్లో॥ ఇరావతీసిన్ధుశతద్రుతీరే విపాడ్వితస్తాసరిదన్తరాలే
యాశ్చన్ద్రభాగాతటజాశ్చ నార్యస్తా ఔపరిష్టేన వినా నసాధ్యాః॥

సీ. ఆచారవతులు మధ్యమదేశవనితలు
నఖదంతచుంబనోన్ముఖతఁ గనరు
బాహ్లీకావంతి భూభవ కామినులు చిత్ర
రతిఁ గోరుదురు ఘాతరతికిఁ జొరరు
నాభీరకాంతలు నాలింగనాది ఘా
తలఁగాని నఖదంతములకుఁ జొరరు
మాళవస్త్రీలు చుంబనములకే కాని
నఖదంతఘాతల సుఖముగనరు

గీ. మఱియు భగచుంబనములేక మరులుగొనరు
చన్ద్రభాగసరిత్ప్రదేశముల సతులు
వారి చందంబెయగు నిరావతిశతద్రు
సింధుసరిదంతరంబుల చెలువలెల్ల.

తా॥ మధ్యమదేశమం దుత్పన్నమగు స్త్రీలాచారాదులు గలిగి నఖక్షత దంతక్షత చుంబనముల కుద్యుక్తులుగారు. బాహ్లీకావంతిదేశస్త్రీలు రతివరతుల

ప్రవేశించనివారై చిత్రరతులనుగోరుదురు. ఆభీరదేశస్త్రీలు గాఢాలింగనములకే గాని నఖదంతక్షతములకు బ్రవేశింపరు. మాళవదేశస్త్రీలు చుంబనములకేగాని నఖక్షత దంతక్షతసౌఖ్యములగోరరు. చంద్రభాగ ఇరావతి సింధు శతద్రుయను నదులు ప్రవహించు తీరములయందుగల స్త్రీలు భగచుంబనములులేక మోహితులుకారు.

—: గుర్జరీదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ ఫుల్లాసితధమ్మిల్లభరా కృశాంగీ పీనస్తనీ చారువిలోచనా చ।
ప్రియోక్తిరాభ్యన్తరబాహ్యభోగసక్తా విరక్తాపి చ గుర్జరీ స్యాత్॥

వ॥ విరిసినవెంట్రుకలచే నొప్పునదియు, కృశించిన అవయవములుగలదియు, గొప్పవైన కుచములుగలదియు, అందమైన కండ్లుగలదియు, ప్రియవాక్యములు మాట్లాడునదియు, అభ్యంతరబాహ్యభోగములయందు విరక్తిగలస్త్రీని గుర్జరీదేశస్త్రీగా తెలియందగినది.

—: లాటదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ మన్దాభిఘాతైర్నఖదంతకృత్యైర్భృశం ద్రవన్తీ పరిరంభలోలా।
ప్రచండవేగా సుకుమారగాత్రీ రతోత్సవే నృత్యతి లాటనారీ॥

క. పరిరంభణమ్మృదుతాడన
గురునఖరాహతులఁ గరఁగు ♦ గోమలియయ్యున్
సురతమున నాట్యమాడును
సరభసగతి లాటవనిత ♦ చంచద్భంగిన్.

తా॥ ఆలింగనముచేతను మెల్లగా కొట్టుటచేతను నఖక్షతములచేతను ద్రవించునదియు గతియందు మనోజ్ఞముగా నాట్యముసేయునదియు లాటదేశవనితగా నెఱుంగతగినది.

—: ఆంధ్రదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ చారిత్రముద్రామతిలంఘయన్తీ భవత్యనాచారగతా రతార్తిః।
ప్రయుంజతీ వాడవకర్మనర్మాణ్యాన్ధ్రీ పురన్ధ్రీ ధృతసౌకుమార్యా॥

క. తరమెఱుఁగక యాచారము
మెరమెరవోరతులఁ గోరు ♦ మేస్నితనయాం

ధరిత్రీరమణి విభునకు వీర్యముఁ
బురికొల్పును దదనుయోని ♦ పుటములవలనన్.

తా॥ కొద్దిగొప్ప తెలుంగనియాచారమును, శ్లిష్టమగు రతులఁగోరుటయు, మెత్తని దేహమును, ద్రవముగలయోనిముఖముచేత పురుషునిదండమునుబిగించి శక్తి కలుగఁజేయునది ఆంధ్రదేశస్త్రీగా తెలియుఁగునది.

—: కోసలదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ విమృద్యమానాః కృతకధ్వజేన ద్రవన్తిహృష్యన్తి దృఢప్రహారైః।
స్త్రీరాజ్యజాః కోసలజాశ్చనార్యః ప్రచండకండూతిభగా భవన్తి॥

ఆ. వె. దూలఁగలిగియుండుఁ ♦ జాలగమరునింటఁ
గాష్ఠ లోహ దండ ♦ ఘాతనైన
ద్రవముపుట్ట నురముఁ ♦ దాటింపవలెఁ జాల
కోసలాదిదేశ ♦ కోమ్మలకును.

తా॥ భగమందు మిక్కిలిదురదయు, కాష్ఠతుల్యశిశ్నముయొక్క తాడనము వల్లగాని ద్రవముపుట్టకయుండుటయు, ఆమ్మ్రనందు బలమగు తాడనమువల్లగాని సంతసింపనివారు కోసలదేశస్త్రీలనుగా తెలియఁదగినది.

—: మహారాష్ట్ర పాటలిపుత్రదేశముల స్త్రీల లక్షణములు :—

శ్లో॥ సాక్షేపసగ్రామ్యగిరో విలజ్జా రతే చతుఃషష్టికళానురక్తాః।
నార్యో మహారాష్ట్రభవాస్తథైవ రహఃస్థితాః పాటలిపుత్రికాః స్యుః॥

క. రతులఁ జతుష్షష్టికళా
న్వితలయ్యును సిగ్గువిడిచి ♦ విటులను గ్రామ్య
ప్రతికూలభాషలాడెడి
యతివలు పాటలికభూ మ♦హారాష్ట్రభవల్.

తా॥ రతులయందు చతుష్షష్టికళాదులం దెలిసినవారయ్యును లజ్జవిడిచి విటులను నపభ్రమచే శుద్ధగ్రామ్యంబుగా హెచ్చరించువారు పాటలిపుత్ర మహారాష్ట్రదేశముల స్త్రీలనుగా తెలియందగినది.

—: చతుష్షష్టికళలు :—

చ. తలకొనిదోపరిష్టమును ♦ దంతనఖక్షతసంప్రవేశనం
బులును గళస్వనంబులును ♦ బూరుషలీలయుఁ జుంబనంబు గాఁ

గిలియును గాఁగ నెన్మిదిటికి న్గలదొక్కటి కెన్మిదేసియై
యలవడుఁ జిత్రజాతకళ ♦ లర్వదినాలుగు లెక్కచూచినన్.

తా॥ ఔపరిష్టము దంతక్షతము నఖక్షతము సంప్రవేశనము గళస్వనము పురుషలీల చుంబనము కౌఁగిలి యీయెన్మిదియందు యొక్కొక్కదానికెనిమిది వంతున మన్మథకళలరువదినాలుగు యాయె.

—: ద్రవిడదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ అన్తర్బహిర్బాహ్యరతేన భుయో విమృద్యమానాః క్రమశోద్రవన్త్యః।
ప్రభూతకందర్పజలా ద్రవిడ్యో రతిం లభన్తే ప్రథమే రతేపి॥

క. వెలిరతియును లోరతియును
దలకొలుపు భగంబునందు ♦ దర్పకజలముల్
చిలుకఁగ ద్రవిడాంగన విటుఁ
గలియఁగఁ బ్రథమమున సుఖముఁ ♦ గైకొని చొక్కున్.

తా॥ విటుడు వెలిరతి లోరతి చేయగా భగమునందు ద్రవముపుట్టి తొలిసంగమమునందే సుఖముపొందునది ద్రవిడదేశస్త్రీయని యెఱుంగవలయును.

—: వెలిరతి లోరతుల లక్షణము :—

క. వెలుపలి లోపలి రతములు
గల వంగజునిల్లు రెండ్లఁ ♦ గడువేడ్కఁ గరాం
గుళిరతముసలుప వెలిరతి
యలవడు లోరతియు లింగ ♦ మచటకుఁజొనుపన్.

తా॥ వెలిరతి లోరతి యని రెండువిధములు. పురుషుడు తన చేతివ్రేలితో జేసినరతము వెలిరతమనియు, శిశ్నమును భగమందు ప్రవేశింపజేసి సేయురతము లోరతియనియు దెలియందగినది.

—: వనవాసదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ ప్రచ్ఛాదయన్త్యః స్వశరీరదోషం పరాంగదోషం బహుశోహసన్త్యః।
సర్వంసహా మధ్యమవేగభాజః స్త్రియో రమన్తే వనవాసదేశ్యాః॥

క. పరదోషంబుల వెదుకుచు
పరిహాసముఁ జేయు నాత్మ♦భవదోషంబుల్

పరికింపదు వనదేశపు
సరసిజముఖి కఠినరతుల ♦ జడియకనిలుచున్.

తా॥ ఎదుటివారిదోషములెన్నుచు ఎగతాళి చేయుటయు, తన దోషములు తెలుసుకొనకయుండుటయు, కఠినరతులకుగాని కరుగకుండియు వనవాస దేశ స్త్రీగా దెలియందగినది.

—: వంగ గౌడ దేశస్త్రీల లక్షణము :—

శ్లో॥ మృద్వంగయష్టిర్మధురాభిధానా సంశ్లేషచుమ్బోత్కలికాల్పవేగా।
కఠోరచేష్టా విరతా రతాజౌ గౌడీ చ వంగీ చ నితంబినీ స్యాత్॥

చ. సురతసుఖంబునందుఁ దమిఁ ♦ జూపును మెత్తనిమేను గౌఁగిటన్
గఱఁగును జుంబనప్రియయి♦కారవిదూరము మారుకేళి య
ల్పరయము వంగరాజ్యభవ♦భామినికి న్వరగౌడకాంతకున్
సరసులెఱింగి పేరలను ♦ సమ్మతిఁ బొందుదు రింపుపుట్టఁగన్.

తా॥ రతియందు ప్రేమ చూపుటయు, మెత్తనిశరీరమును, ఆలింగనమందు చొక్కుటయు, చుంబనమందాశలేకుండుటయు, కొంచెము వేగముగల దానినిగల స్త్రీలు వంగ గౌళ దేశస్త్రీలని యెఱుంగదు.

—: కామరూపజాతిస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ శిరీషమృద్వీ బహులోదధ్రిపంతీ రతే విలీనా కరమాత్రసంగాత్।
అనంగరంగై కరసా ప్రియోక్తిః స్యాత్కామరూపప్రభవా పురంధ్రీ॥

క. తను వతిమృదువగు రతికిఁ
దనివిసనదు ముట్టినపుడు ♦ ద్రవముప్పతిలుఁ
మనసిజశాంతిరస్మైక వ
చనకామిని కామరూప ♦ జాతిఁ దలంపఁ.

తా॥ మెత్తనిశరీరమును, రతియందు తృప్తిలేకయుండుటయు, అంటగనే మదనజలముస్రావంగుటయు, రతివిషయమును మాటలాడుటయు గలస్త్రీ కామరూపజాతిస్త్రీగా తెలియవలెను.

—: ఉత్కళదేశస్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ ఉత్కలీ బహుళరాగవిహ్వలా దన్తసూతకరజక్షతప్రియా।
ఔపరిష్టకరతా విశేషతో హ్యంగసంగయువతిః కళింగజా॥

శ్లో॥ వివిధనఖవికారైః ప్రౌఢపాణిప్రహారైర్ఘనితపరమమోదామావరిష్టప్రకారైః।
అవిరతరతయుద్ధాకాంక్షిణీం వీతలజ్జాం వదతి బహుళరాగాముత్కలీం మూలదేవః॥

చ. పరుషనఖప్రహారములఁ ♦ బాణితలాంగుళఘట్టనంబులన్
జరణవిఘట్టనంబులను ♦ సంతతమన్మథతంత్రభంగులన్
స్మరగృహచుంబనంబులఁ బ్ర♦మత్తమధూదకపానలీలలన్
గరఁగి సుఖించు నుత్కళపుఁ ♦ గామిని రాగవిహీనలజ్జయై.

తా॥ కఠినములగు నఖక్షతములచేతను, హస్తతాడనములచేతను, రతిరీతులచేతను, భగచుంబనములచేతను, మద్యపానములచేతను, ప్రీతిలేనిసిగ్గుచేతను, ద్రవించిసుఖించునది ఉత్కళదేశస్త్రీగా తెలియందగినది.

శ్లో॥ ఇతి కిమపి యదూచే దేశసాత్మ్యం మునీంద్రో
యువతిరితరదేశ్యాప్యూహనీయా తథైవ।
అనుభవమనుసృత్య స్వం చ సాత్మ్యం భవేద్యద్
భవతి సహజసాత్మ్యం దేశసాత్మ్యాద్బలీయః॥

శ్లో॥ ఇతి కిమపి యదుక్తం యోషితాం దేశసాత్మ్యం
స్ఫుటమకథితదేశేష్వన్యయే త్తద్దిశా తత్।
సహజమపి చ సాత్మ్యం భావయేత్ స్వానుభూత్యా
బలవదుభయమధ్యే విద్ధి [illegible] ధికం యత్॥

శ్లో॥ ఇతి పరిమాణం సమయం చ వేగం స్వభావదేశోద్భవసాత్మ్యభేదాత్।
స్వస్థామవస్థాం ప్రకృతిం ప్రతీక్ష్య ప్రయుంజతే బాహ్యరతం రతం చ॥

శ్లో॥ ఆదౌ రతం బాహ్యమిహ ప్రయోజ్యం తత్రాపి చాలింగన పూర్వమేతత్।
అజాతజాతస్మర కేళిభేదాద్ద్విధా పునర్ద్వాదశధా చ తత్ స్యాత్॥

వ॥ ఇవ్విధంబున నీశాస్త్రంబునఁ జెప్పిన దేశస్త్రీలననుభవించి తదీయాత్మల నిశ్చయంబెఱింగి తత్పరిమాణస్వస్థావస్థాప్రకృతి దేశసాత్మ్యంబులఁ బరికించి కాముకులు ఫలశుద్ధివిచారించి బాహ్యాభ్యంతరరతులన్బరికించి ప్రథమంబున ద్రవోద్భవకారణంబగు బాహ్యరతియొనర్పంబును అందులకునాదియైన యాలింగనభేదంబులు చెప్పంబడియె నందుల నజాతస్మరమనియు, జాతస్మరమనియు నాలింగనము రెండువిధంబులయ్యె. అజాతస్మరమునందునాలుగును జాతస్మరమందు పదిరెండును భేదంబులుగలవు. అందుఁ బ్రథమంబైన యజాతస్మరమను నాలింగనమునందు-

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
దేశజ్ఞానాధికారో నామ
పంచమః పరిచ్ఛేదః

ఆలింగనాధికారః

షష్ఠః పరిచ్ఛేదః

స్పృష్టక లక్షణము

శ్లో॥ యత్రోపషితస్సమ్ముఖమాగతాయా అన్యాపదేశాద్వ్రజతో నరస్య।
గాత్రేణ గాత్రం ఘటతే రతజ్ఞా ఆలింగనం స్పృష్టకమేతదాహుః॥

క. ఏదురై మానినిదేహం
బెదురై యొకవంకఁబనికి ♦ నేగెడుపురుషుం
గదిసి తొలంగుట స్పృష్టక
మది యని చెప్పుదురు రసికు ♦ లాలింగనముల్.

తా॥ తనపనికై జను పురుషుని మోహించినస్త్రీ వానికెదురుగావచ్చి యొరసి తొలగుటయే స్పృష్టకమనంబడును.

విద్ధక లక్షణము

శ్లో॥ యద్గృహ్ణాతి కించన వంచితాక్షం స్థితోపవిష్టం పురుషం స్తనాభ్యామ్।
నితంబినీ విధ్యతి తాం చ గాఢం గృహ్ణాత్యసౌ విద్ధకముక్తమేతత్॥

క. ఒకవంకనున్నవిభు నో
ర్వొకడగ్గరి కౌఁగిలించు ♦ వనితను వెనుది
య్యక కౌఁగిలింప నది వి
ద్ధకమను నాలింగనంబు ♦ దానై వెలసెన్.

తా॥ ఒంటరిగా నొకచోటనుండు పురుషునిగాంచి మదనవేదనకోరక్య దగ్గరజేరి యాతనికౌఁగిలించినవనితను యాపురుషుడు వెనుదియ్యక కౌఁగలించు మేభావ విద్ధకమనంబడును.

—: ఉద్ఘృష్టక నిపీడనముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ యాత్రోత్సవాదౌ తిమిరే ఘనే వా యద్గద్భుతో ః స్యాచ్చిరమంగసంగః।
ఉద్ఘృష్టకం తత్పునరేవ కుడ్యే నిపీడనాత్పీడితసంజ్ఞకం స్యాత్॥

క. యానోత్సవతిమిరంబుల
మేనులు సోఁకుటయుఁ బతికి ♦ మెలఁత కుద్ఘృష్టం
బై నెగడె గోడనొత్తఁ
గానదియె నిపీడనాఖ్య ♦ కౌఁగిలియయ్యెన్.

తా॥ తీర్థయాత్రలయందు గాని, దేవాదిమహోత్సవములయందు గాని, చీకటియందు గాని స్త్రీపురుషులకు మేనులుతగులుటయే ఉద్ఘృష్టకమనబడును. యాకాలమువందే స్త్రీగాని. పురుషుడుగాని గోడకుకీర్చి యొత్తబడునదియే నిపీడితమనంబడును.

శ్లో॥ భావప్రబోధార్థమజాతరత్యోశ్చతుర్విధోక్తా పరిరంభలీలా।
సంజాతరత్యోస్త్వనురాగవృద్ధ్యై బుధ్యైరపాపష్టవిధోపదిష్టా ॥

వ॥ భావప్రబోధకంబులయి పురుషులచే నాచరింపఁబడు నురతరహితములగు నజాతకాలింగనంబులు నాలుగును జెప్పితిని ఇంక నుపభర్తలగు పురుషులచే నాచరింపంబడు జాతిస్మరాలింగనము లెనిమిదియు నెట్లంటేని —

—: లతావేష్టిత లక్షణము :—

శ్లో॥ ప్రియమనుకృతవల్లీభ్రమా కష్టయంతీ
క్రముమివ సరళాంగీ వక్షసీ తాం తదీయామ్।
వదనముదితఖేలాకన్దమాచుంబనార్థం
సమయతి విసమస్త్రీ తల్లతావేష్టితం స్యాత్॥

చ. ఎదురుగనున్న నాయకుఁ బ్రియేశ్వరిడగ్గరి యూరుయుగ్మము
న్పదములఁజుట్టి వృక్షమునఁ ♦ బ్రాఁకిన తీవెయఁబోలెఁ గౌఁగిటన్
వదలకచిక్కనొక్కి తల♦వంచి గళధ్వనులుల్లసిల్లఁగా
నధరముగ్రోలుచున్న యది ♦ యాది లతాపరివేష్టితంబగున్.

తా॥ ఎదురుగనిలిచియున్న పురుషునియొద్దకు వెళ్ళి యతనితొడలను తనకాళ్ల చేతమట్టుకొని చెట్టునుఅల్లుకొనియున్న తీగవలె అతని యాలింగనముచేసి తలవంచి కంఠగంభీరధ్వనులచే యా స్త్రీ అధరపానము చేయుటయే లతావేష్టితమనంబడును.

—◆ వృక్షాధిరూఢ లక్షణము ◆—

శ్లో॥ రమణచరణమేకేనాంఘ్రిణాక్రమ్య భిన్నం
శ్రితమితరపాదేనాశ్రయంతీ తదూరమ్।
నిజమథ భుజమేకం పృష్ఠతోఽప్యర్పయంతీ
పునరపరభుజేన ప్రార్థయంతీ తదంసమ్॥

శ్లో॥ స్థితవతిమథికృత్య ప్రోక్తమాశ్లేషయుగ్మం
నవది చ కథనీయాః మస్తసంశ్లేషభేదాః।
తరుమివ రమితారం చుమ్బనార్థాధిరోఢుం
యదభిలషతి నారీ తచ్చ వృక్షాధిరూఢమ్॥

చ. పతిచరణంబుమీఁద నొక◆పాదమునిల్పి ద్వితీయపాదమున్
బతితొడఁ గీలుకొల్పి నిజ◆బాహువు వీపునఁ బెట్టి క్రిమ్మఱన్
బతిమెడఁజుట్టి తాళగత◆బద్ధఘటంబును గ్రోలురీతిఁ ద
త్పతి యధరంబుఁగ్రోలు సతి◆భావము వృక్షనిరూఢమై చనున్.

తా॥ పురుషుని పాదముమీఁద నొకపాదముంచి వేఱొకపాదముతో పతియొక్క తొడను పెనవైచి తనచేతిని పతివీపుమీఁదుగా పతిమెడనుజుట్టిపట్టి తాటిచెట్టునఁగట్టియుండిన దుత్తలోనుండు కల్లును త్రాగురీతిగా పురుషుని యధరపానము చేయు స్త్రీభావమే వృక్షాధిరూఢమగును.

—◆ తిలతండుల లక్షణము ◆—

శ్లో॥ అసకృదపి విగాఢాశ్లేషలీలాం వితన్వన్
జనితఘనబాహువ్యత్యయం స్పర్ధయేవ।
మిథునమథ మిథోఽంగే లీయతే నిస్తరంగం
నిగదతి తిలపూర్వం తండులం తన్మునీంద్రః॥

క. తరుణియుఁ బురుషుఁడుఁ బొన్పునఁ
గరచరణాంగములు బిగియఁ ◆ గౌఁగిలియిడుచున్
బొరిఁబొరిఁ బదలుచు బిగియుచుఁ
గరఁగుట తిలతండులంపుఁ ◆ గౌఁగిలియయ్యెన్.

తా॥ స్త్రీ [illegible] చేయుచుం దేహము గట్టిగా [illegible] బిగియుచు ఆలింగనము [illegible] చున్న భావము తిలతండుల[illegible]

—♦ క్షీరనీర లక్షణము ♦—

శ్లో॥ అభిముఖముపవిష్టా రోషితాంకేఽథ తల్పే
రచితరుచిరగాఢాలింగనో వల్లభశ్చ।
పరిసరదసమరాగావేశవశ్యాద్విచారా
విశత ఇవ మిథోంగే క్షీరనీరం తదాహుః॥

ఉ. పానుపునందు నిద్దరును ♦ బైకొని చిక్కనఁగౌఁగిలించి యా
మేనులు రెండుగూడి యొక♦మేనుగ వల్లభుఁడు న్వధూటియుఁ
జానుగమోహముప్పతిల ♦ సారెకుఁజేరి భగద్వయంబు సం
స్థానములంటియున్న తమి♦సంగతి క్షీరజలంబు నాఁబడుఁ.

తా॥ స్త్రీపురుషులు పాన్పునందు యొకరిపైనొకరు పండుకొని గాఢాలింగనమొనర్చి రెండుశరీరము లొక్కటిగానుండ వలపు బుట్టుంగునటుల భగద్వయ స్థానముల ముట్టుభావమే క్షీరనీరంబనబడును.

—♦ ఊరూపగూఢ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ మనసిజతరళాయాః సంభృతానంగరంగో
యది పతిరబలాయాః పీడయత్యూరుయుగ్మమ్।
దరదలితనిజోరుద్వన్ద్వసన్దంశయోగాత్
తదిహ మునిమతజ్ఞైరుక్తమూరూపగూఢమ్॥

క. తనతొడల నడుమనిడుకొని
వనితామణితొడలు బిగియ ♦ వల్లభుఁ డాలిం
గనమొనరించినఁ గోరిక
ననుపమ మూరూపగూఢ ♦ మంచనఁబరఁగుఁ.

తా॥ పురుషుడు తనతొడలనడుమ స్త్రీతొడలనుంచి బిగించి ప్రీతిరెట్టింప నాలింగనము చేయు భావమే ఊరూపగూఢమనంబడును

—♦ జఘనోపశ్లేష లక్షణము ♦—

శ్లో॥ జఘనకలితకాంచిస్రోతిరస్యోపరిష్టా
ప్రాబలిత యదివా నారీ పరిస్ఫురితకోత్తరీయా।
కరజరదనకృత్యా చుమ్బనం వా విధత్తే
కథయతి జఘనోపశ్లేషమేతం మునీన్ద్రాః॥

ఉ. కొప్పరపీడఁబెట్టుచును ♦ గుబ్బలఁ బయ్యెదజారఁ మోహముల్
గప్పఁగ నాథుగుహ్యమునఁ ♦ గామిని దాజఘనంబుఁగూర్చి పైఁ
దప్పకయుండఁ జుంబనము ♦ దంతనఖక్షతముల్ రచింపఁగా
నొప్పుగఁజెప్పుచుండుఁ జఘ♦నోపరిగూహన నామధేయముల్.

తా॥ స్త్రీచన్నులమీది పయ్యెదజారేటట్టుగా, సగముజారినకొప్పు చక్కఁ బెట్టుచుండ వలపుపుట్టునట్టు పురుషునిమర్మస్థానమందు తనజఘనమునుంచగా పురుషుడు దంతనఖక్షతచుంబనములు చేయుచు నాలింగనమొనర్చునది జఘనోపశ్లేషమనంబడును.

—♦ కుచాశ్లేష లాలాటికముల లక్షణము ♦—

శ్లో॥ ఉరసి కమితురుచ్చైరావిశ న్తీవరాంగీ
స్తనభరముపధత్తే యత్స్నాలింగనం తత్।
ముఖమభిముఖమక్ష్ణోరక్షిణీ న్యస్య హస్తా
దలికమలికపట్టేనేతి లాలాటికం స్యాత్॥

క. పెనిమిటియురమునఁ గామిని
ఘనకుచములఁ గదియనొత్తి ♦ కరకరిలీలన్
జనువిచ్చికొసరిపల్కుల
వినుతి కుచాశ్లేషణంబు ♦ విదితంబయ్యెన్.

తా॥ స్త్రీ తనకుచములను పురుషునిరొమ్మున గట్టిగానదిమి చనువిచ్చి కొసరికొసరి మాట్లాడుచు కౌగలించినదియే కుచాశ్లేషమనంబడును.

క. నుదురును నుదురును వదనము
వదనము నేత్రములు నేత్ర♦వారిరుహంబుల్
గదియించి కౌఁగిలించిన
నది లాలాటిక నిరూప♦ణాఖ్యం బయ్యెన్.

తా॥ స్త్రీపురుషు లిరువురును మొగములు ముక్కులు కన్నులు నొకటిగా చేర్చి కౌఁగలించినభావమే లాలాటికమనంబడును.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
ఆలింగనాధికారో నామ
షష్ఠః పరిచ్ఛేదః

చుమ్బనాధికారః

సప్తమః పరిచ్ఛేదః

—: చుమ్బనస్థానములు :—

శ్లో॥ నయనగళకపోలం దన్తవాసో ముఖాన్తః
స్తనయుగళలలాటం చుమ్బనస్థానమాహుః।
దధతి జఘననాభీమూలకక్షాసు చుమ్బ-
వ్యతికరసుఖముచ్చైర్దేశసాత్మ్యేన లాటాః॥

ఉ. కన్నులు మోవి చన్నుగవ ♦ కంఠము చెక్కులు ముక్కుఁ ఫాలమున్
మున్నుగఁ జుంబనంబునకు ♦ మూలములయ్యెను గక్షయుగ్మమున్
గొన్ని నవిల్తునిల్లును ద్రి♦కోణముఖంబును జుంబితంబులై
హొన్నువహించు దేశహిత ♦ మెప్పుఁగ లాటవధూటి యింపునన్

తా॥ నేత్రములు, అధరము, కుచములు, కంఠము, చెక్కులు, ముక్కు, లలాటము, ఇవిచుంబనమునకు తావులు. మఱియు తంకలు, భగము. బొడ్డు యీ తావులను చుంబింపగా లాటదేశపుస్త్రీలు సంతోషింతురు.

—: నిమిత స్ఫురిత చుంబనముల లక్షణము :—

శ్లో॥ నిమితకమిదమాహుర్యోజితా యద్బలేన
ప్రియముఖమభివక్త్రం న్యస్య తిష్ఠత్యుదాస్యా।
స్ఫురితమథ ముఖాన్తర్న్యస్తమోష్ఠం జిఘృక్షుః
స్ఫురదధరపుటాభ్యాం యన్న గృహ్ణాతి భర్తుః॥

ఆ. వె. తనకు సఖులు చెప్పఁ ♦ దరుణి వక్త్రము దన
కభిముఖంబుఁ జేసి ♦ హత్తుగొలుప
నందుఁ దొలుత నధర ♦ మూసఁ దానానుట
నిమితకం బటంచు ♦ నెగడెఁ భువిని.

తా॥ తనయొక్క సఖులు చెప్పగావిని తనను బొందెడి పురుషునిముఖమునకు సమముగా దనముఖమునుంచగా తొలుతపురుషుడా స్త్రీ అధరమును ఆశతో చుంబించుటయే నిమిత చుంబనమనబడును.

ఆ. వె. వనిత మీఁది పెదవి ♦ వరుఁడు చుంబించుచు
నధరమతివనోట ♦ నదుముటయును
నధరపానమాన ♦ నది సిగ్గువడియున్న
స్ఫురిత మనెడిపేరి ♦ చుంబనంబు.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క పైపెదవిని చుంబించుచు తనక్రిందిపెదవిని స్త్రీయొక్క నోటియం దదుమగా ఆస్త్రీసిగ్గుచేత అధరపానము చేయకుండినయెడల స్ఫురితచుంబనమని తెలియదగినది.

—: ఘట్టితచుంబన లక్షణము :—

శ్లో॥ రమణరదనవాసః స్వాననే న్యస్తవోష్ఠ-
ద్వితయమృదుగృహీతం యస్మిన్వాక్ జిహ్వయాన్తః।
కరపిహితదృశాక్షీ ఘట్టయేద్ ఘట్టితం స్యాత్
త్రితయమపి తదేతత్కన్యకాయాం ప్రయోజ్యమ్॥

ఆ. వె. అధిపుఁ డధరపాన ♦ మానుచో సిగ్గునఁ
గరముతోడ నతని ♦ కనులుమూసి
జిహ్వచేతఁ బెదవి ♦ చిట్టములంటుట
కనుఁగొనంగ నదియె ♦ ఘట్టితంబు.

తా॥ పురుషు డధరపానమును జేయుచుండగా సిగ్గుచేత యాస్త్రీ పురుషుని యొక్క కన్నులను దనచేతులతో మూసి తననాలుకచేత యతని పెదవుల నంటుటయే ఘట్టితచుంబన మనబడును.

భ్రాంతి తిర్యగ పీడిత విఘటిత అధర ఉత్తరచుంబనముల

లక్షణములు.

శ్లో॥ యువతిచిబుకదేశం వల్లభః స్పృష్టవర్తీ
భ్రమయతి ముఖమీషద్యత్కరాభ్యాం గృహీత్వా।
అధరమథ విలీఢస్త్రీ మిథో భ్రాన్తమేతద్
భవతి [illegible] తిర్యగాఖ్యామ్॥

శ్లో॥ ద్వయమిదమపపీడ్య ... పీడితాఖ్యం
విఘటితమథ జిహ్వాగ్రేణ కృత్వాంగులీభ్యామ్।

అరదమధరమస్యాః పీడయేత్ పీడితక్ర్కస్తం
దశతి కమితరి స్యాదుత్తరం తూత్తరోష్ఠమ్॥

సీ. వెనుకనొయ్యనవచ్చి ♦ విభుఁడు హస్తంబులఁ
గామినీమణి చిబు♦కంబుఁ బట్టి
యాననమొకయింత ♦ యటుత్రిప్పి సరసుఁడై
యాను చుంబనము భ్రాం♦తాఖ్య మయ్యె
వనిత యడ్డమునిల్చి ♦ వరు నధరోష్ఠంబు
చుంబింప తిర్యగా♦ఖ్యంబు చెలఁగె
పట్టి యీరెండు చుం♦బనములఁ బీడింపఁ
బీడితాఖ్యం బను ♦ పేరఁబరఁగె

ఆ. వె. తరుణి మోవిచిగురు ♦ దనచేతివ్రేళ్లకుఁ
జివరపట్టి తీసి ♦ జిహ్వఁబరపి
చుంబనంబుసేయ ♦ సూరిజనంబులు
విఘటితాఖ్య మనిరి ♦ విశదముగను.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీకి వెనుకదిక్కుగావచ్చి తనచేతితో దానిగడ్డమును బట్టుకొని మొగము కొంచెము త్రిప్పి చుంబనము చేయునదియే భ్రాంతిచుంబన మనబడును, స్త్రీ యాతనిచేతులలో యడ్డముగానుండి పురుషునియొక్క క్రింది పెదవి చుంబించినదియే తిర్యగచుంబన మనబడును. ముందు చెప్పబడిన భ్రాంతి, తిర్యగ, చుంబనముల రెంటిచేతను స్త్రీపురుషులిరువురు చుంబించునదియే పీడిత చుంబనమనంబడును. స్త్రీయొక్క మోవి తనచేతివ్రేళ్లతో పట్టుకొని కొంచెము ముందుకులాగి నాలుకనుజాపి చుంబించునదియే విఘటితచుంబనమనబడును.

ఆ. వె. పల్లు మోపకుండ ♦ భామినియధరంబు
జిహ్వచుంబనంబుఁ ♦ జేసెనేని
యధరమనఁగఁ బరఁగె ♦ నట్లె పై పెదవి దా
హత్తుకొలుప నుత్త ♦ రాఖ్యమయ్యె.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క అధరమున పల్లుఅనకుండా నాలుకతో చుంబనము చేయునదియే అధరచుంబన మనబడును, పైమాదిరిగనే పైపెదవిని చుంబించునదియే ఉత్తరచుంబన మనంబడును.

—: సంపుట అనువదనచుంబనముల లక్షణము :—

శ్లో॥ యది పతిరబలాయాః శ్మశ్రుహీనో౽స్య సా వా
సుమృదురదనవాసః సంపుటం సంపుటేన।
ప్రణయపరిగృహీతం చుమ్బనం సంపుటం స్యా-
దనువదనమిదం తత్కేళిజిహ్వారణేన॥

ఉ. మీసము పుట్టినట్టి నెఱమిండడు కామినియోష్ఠయుగ్మముం
దీసి నిజోష్ఠయుగ్మమునఁ ♦ దీపులువుట్టఁగఁ గూర్చి చుంబనో
ల్లాసముఁజూపఁ గాంతయుఁ బ♦దంపడి నాయకునందు నట్లుతాఁ
జేసిన సంపుటం బనుచుఁ ♦ జెప్పిరి చుంబనవేదులిక్రియన్.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క పెదవులు రెండునుదీసి తనయొక్క పెదవుల యందు రుచికలుగునట్లుంచి చుంబనముచేయ నుల్లాసముచూపగా యాస్త్రీ యా పురుషునియం దట్లుచేసిన సంపుటచుంబనమని పెద్దలుపచించిరి.

క. ఈలాగు చుంబనంబుల
కేళిన్ జిహ్వారణంబుఁ ♦ గీలించినచోఁ
బోలఁగ ననువదనం బని
సీలించిరి చుంబనంబుఁ ♦ జెప్పెడిపట్లన్.

తా॥ ముందు చెప్పబడిన సంపుటచుంబనమువలెనె యొనరించుచు పరస్ప రము నాలుకతో జగడమాడునదియె ననువదనచుంబనమగును.

—: అన్విత చుంబన లక్షణము :—

శ్లో॥ మృదు సమమపపీడాద్యాభ్యర్థితం చేతి శేషే-
ష్వపి కథితప్రదేశేషు ప్రోక్తమన్వర్థమేతత్॥

ఆ. వె. సమము మృదువుగాఁగ ♦ సల్పెడి యాచుంబ
నంబు కంఠ గండ ♦ నయనముఖ్య
చుంబనములఁ గలికి ♦ చూపులుఁ బలుకులు
నడర నన్వితాఖ్య ♦ మయ్యెఁ గృతుల.

తా॥ సమముగను మృదువుగను చేయుచుండెడి యాచుంబనమునందు మెడ చెక్కులు నేత్రములు మొదలగుచుంబనస్థానములయందు చుంబనములును శృంగా రపు చూపులును మాటలును ఒప్పునదియే అన్వితచుంబనమయ్యెను.

—: ప్రీతిబోధ ఛాయిక క్రాంతమచుంబనముల లక్షణము :—

శ్లో॥ యది సుచిరసమేతః ప్రేయసీమగ్రసుప్తాం
రహసి కృతకనిద్రాం చుంబతి ప్రాణనాథః।
కథితవిధమిదం స్యాచ్చుంబనం ప్రీతిబోధం
ద్వయమిదమపరం స్యాచ్చుంబనం ఛాయికాఖ్యమ్॥

శ్లో॥ అభినవమనురాగం వ్యంజితుం దర్పణాదౌ
ప్రతికృతివిషయం వా చుంబనం పుంస్త్రియోః స్యాత్।
ప్రతికృతిశిశుచిత్రాశ్లేషణం చుంబనం వా
ద్వయముపహితభావం తచ్చ సంక్రాంతమాహుః॥

క. దూరగతుఁడైన పురుషుఁడు
చేరినచోఁ గపటనిద్రఁ ♦ జెందినవనితన్
గూరిమితోఁ జుంబించిన
నారయఁ బ్రీతిబోధ మిదియె ♦ యాయిద్ధజికిన్.

తా॥ స్త్రీగాని పురుషుడుగాని యిరువురియందొకరుకార్యార్థులై దూరము పోయివచ్చినదినమున యింటియందున్నవారు మేలుకొనియుండియే నిద్రపోవునట్లు భినయించుచున్నవారిని ప్రేమతో అధరమును చుంబించుటయే ప్రీతిబోధమంబ నమనంబడును.

ఉ. కాంతునిమీఁద మోహము ప్ర♦కాశముఁ జేయఁదలంచి చందమః
కాంతశిలాదిదర్పణ వి♦కాసముల న్బొడసూపునీడలన్
జెంతలఁజేరి చుంబనముఁ ♦ జేయుట ఛాయికమయ్యె బాలుర
దంతపుబొమ్మల న్నఖర♦తంబులఁజేయుట క్రాంతమం బగున్.

తా॥ స్త్రీ పురుషునిమీదివలపును బయలుపరచదలంచి చంద్రకాంతశిలలు అద్దములయందు కనబడుచుండు యాపురుషుని ప్రతిబింబముపద్దనుజని చుంబనము చేయుటయే ఛాయికచుంబనమగును. బిడ్డలను బొమ్మలను వలపుచేత చుంబించుటయే క్రాంతమచుంబనమనబడును.

ఇతి శ్రీకోక్కోకకృతే రతిరహస్యే
చుంబనాధికారో నామ
సప్తమః పరిచ్ఛేదః॥

అధికాధికరణము

ఈ గ్రంథమునఁ బద్మినిస్త్రీ పాంచాలుని, చిత్రిణిస్త్రీ కూచిమారుని, శంఖిని స్త్రీ భద్రుని, హస్తినిస్త్రీ దత్తుని, ప్రేమించునని తెల్పియుండు నేగాని యాయా పురుషుల లక్షణములను దెలుపకయుండుటవలన నెల్లూరుశివరామకవిచే రచింపఁ బడిన 'కామకళానిధి' నుండి భద్ర కూచిమార పాంచాల దత్తుల లక్షణము లిందుఁ జేర్చ నీయధికాధికరణ మేర్పడెను.

సీ. దివ్యనాయకులు న♦దివ్యనాయకులును
నుభయనాయకులన ♦ నొప్పుమొదల
నలకూబరజయంత ♦ నలినబాణాదులు
దివ్యులర్జున బల♦దేవ ముఖ్యు
లరయ వీర లదివ్యు ♦ లగుదురు విక్రమా
ర్కాదులు నుభయ నా♦యకులు దలఁప
నీ త్రివిధంబుల ♦ నెనయు నాయకులకు
నాల్గుజాతులు ప్రధా♦నంబు లవియు

ఆ. వె. భద్ర కూచిమార ♦ పాంచాల దత్తుల
నాఁగనొప్పు దేవ♦నాథుఁడాది
భద్రజాతి, మాణి♦భద్రాదు లలకూచి
మారజాతి యగుచు ♦ సౌరుగంద్రు.

తా॥ నలకూబరుఁడు, జయంతుడు, బాణుడు, మొదలగువారు దివ్యనాయకులనియు; అర్జునుడు, బలదేవుడు మొదలగువారు అదివ్యనాయకులనియు, విక్రమార్కుడు మొదలగువారు ఉభయనాయకులనియు ప్రసిద్ధి. ఈత్రివిధ నాయకులును భద్రుడు, కూచిమారుడు, పాంచాలుడు, దత్తుడు అను జాతులపురుషులుగా నెన్నబడిరి. దేవేంద్రుడు భద్రజాతియనియు మాణిభద్రుడు కూచిమారజాతి యనియు తెలియుందగినది.

ఆ. వె. పంచబాణముఖులు ♦ పాంచాలజాతియా
చంద్రముఖులు దత్త♦జాతివారు
ఇంక నుభయులందు ♦ నెఱిఁగింతు బలభద్రి
ముఖులు భద్రిజాతి ♦ ముఖ్యులరయ.

తా॥ మన్మథముఖులు పాంచాలజాతియు,చంద్రముఖులు దత్తజాతియనియు తెలియందగినది. ఇంక వీరిలో బలభద్రుఁడు భద్రిజాతియని తెలియవలయును.

ఆ. వె. కూచి మారజాతిఁ ♦ గొమరొందు భీముండు
రఘుకులేంద్రుఁడైన ♦ రామవిభుఁడు
ప్రౌఢయశుఁడొకండె ♦ పాంచాలపురుషుండు
తపనతనయుఁ డాది♦దత్తజాతి.

తా॥ భీముడు కూచిమారజాతియనియు, రాముడుపాంచాలజాతియనియు, సుగ్రీవుడు దత్తజాతియనియు తెలియంగినది.

ఆ. వె ఇపుడుపలికి నట్టి ♦ యీ పురుషులకెల్ల
లక్షణములఁ గన న♦లక్షితములు
నైన మనుజులందు ♦ నభిహితలక్షణం
బుల నెఱుంగవలయు ♦ ముదముతోడ

తా॥ పైన చెప్పంబడిన పురుషుల లక్షణములు తెలిసికొనజాలని వైనను మనుష్యులయందు యుక్తముగులక్షణములను జెప్పెదను గాన నెఱుంగవలయును.

—: భద్రుని లక్షణము :—

సీ. అతిబలసంపన్నుఁ ♦ డభిమాని పృథుకాయుఁ
డరుణనేత్రుఁడు క్రోధి ♦ యతులతేజుఁ
డతివిశాలంబగు ♦ నాస్యంబు వక్షంబు
గలవాఁడు వక్రోక్తి♦బలుకువాఁడు
ఆర్ద్రదేహుఁడు నీతి♦శాలి గభీరుండు
బవిరిగడ్డమువాఁడు ♦ బల్లిదుండు
సాహసాంకుఁడు దాత ♦ సత్యవాక్యరతుండు
మేరుధీరుఁడు రాగ♦మేదురుండు

గీ. వళులుగలవాఁడు పొడవగు♦పాండు మేన
రోమములు చాలగలవాఁడు ♦ రూఢిఁజెందు
భద్రపురుషుండనంగ వి♦భ్రమముతోడ
విక్రమార్కుఁడు మొదలగు♦వీరవరులు.

తా॥ ఎక్కువబలము అభిమానమును, విరివియైన దేహమును, ఇంచుక రోమలు వగుకండ్లును, క్రోధత్వమును, ఎక్కువ తేజస్సును విశాలముగలముక్కును బొమ్మను గలిగియుండుటయు, క్రూరమైనమాటలును, చెమటపట్టు దేహమును, నీతిగలిగి యుండుటయు, గంభీరముగలిగియుండుటయు, గుండ్రమైనగడ్డమును, మిక్కిలి బలమును సాహసమును గలిగియుండుటయు, దాతృత్వమును, నిజముమాట్లా డుటయు, ఎక్కువధైర్యమును గాఢమైన అనురాగమును, కడుపుమీదిముడుతలు ను, పొడవై తెలుపుమించిన పచ్చనిశరీరమున చాల వెంట్రుకలుగలిగియుండు టయు గలవాడు భద్రుఁడని తెలియఁదగును. విక్రమార్కుడు మొదలగువీరు లీభద్రజాతివారని తెలియంజనును.

—: కూచిమారజాతి పురుషలక్షణము :—

సీ. సమబలుఁ డతిఖర్వుఁ ♦ డమలనేత్రుఁడు కామి
ద్యూతపరుండు ని♦ర్మోదరుండు
అతినీలవర్ణుండు ♦ నుతిశాలి తంత్రజ్ఞుఁ
డధికమత్సరి మూర్ఖుఁ ♦ డల్పరతుఁడు
మర్యాదలేమి స♦మ్మతముగానియతండు
పరనిందరతుఁడు ని♦ష్కరుణుఁడెపుడు
ఇంగితజ్ఞానవి♦హీనుండు మత్సర
గ్రస్తుండు కఠినవా♦క్భాషణుండు

ఆ. వె. సంతతంబు తనదు ♦ సంస్తుతికలరెడి
స్వార్థపరుఁడు పరహి♦తార్థవైరి
నాస్తికుండు కోపి ♦ ప్రస్తుతవాక్యుండు
కూచిమారుఁడనఁగఁ ♦ గొమరుజెందు.

తా॥ సమానముగుబలమును మిక్కిలి పొట్టిదనమును, తెల్లనికండ్లును, జాడ మాటలు యుండాసక్తియు ఎత్తగుపొట్టయు. మిక్కిలి నల్లనిరంగుగల దేహమును, ఇచ్చవచ్చినట్లు జుత్తులనుపన్నుటయు, ఎక్కువక్రోధమును, తెలిసిపోయని తన మును, కొద్దిసంభోగమును, ఇతరులను సన్మానించుటయందనిష్టమును, ఇతరులను నిందించుటయు, కరుణలేకయుండుటయు, పొందిన మేలుమరచుటయు, ఈర్ష్య కలిగియుండుటయు, కఠోరములగుమాటలను, ఎల్లప్పుడు తన్ను స్తుతించుకొనుట యందు ప్రీతియు, ఇతరులకు మేలుకలుగు కార్యములయందిష్టములేక అపకారిగా నుండుటయు. నాస్తికత్వమును, కోపమును, మిక్కిలిస్తుతించు స్వభావముగలమాట లును గలవాడు కూచిమారుడని తెలియందగినది

—: పాంచాల పురుషుని లక్షణము :—

సీ. అతికరుణాశాలి ♦ యతిధర్మనిష్ఠుఁడు
ప్రియవాది మితభాషి ♦ స్థిరహితుఁడు
నిండుచందురుసొంపు ♦ నెమ్మోముగలవాఁడు
వెడఁదకన్నులవాఁడు ♦ సనుతయశుఁడు
ఆజానుబాహుండు ♦ రాజలక్షణశాలి
మత్తమాతంగ స♦మానయానుఁడు
నిమ్మపండువిలాస ♦ నెమ్మేనుగలవాఁడు
మంజుభాషయుతుఁడు ♦ మానధనుఁడు

ఆ. వె. కలుగువాఁడు మేను♦చులకఁదనగలవాఁడు
సత్యకర్మరతుఁడు ♦ సత్యవాది
విక్రమించునెడను ♦ వీరాధివీరుఁడు
పూతచరితుఁ డార్య♦పూజితుండు.

గీ. దేవతాగురుపూజలఁ ♦ దేలువాఁడు
ఏకపత్నీవ్రతుండు వి♦వేకశాలి
దానమును నుబ్బు విద్యయుఁ ♦ దనరువాఁడు
పురుషవర్యుఁడు పాంచాల♦పురుషుఁ డగును.

తా॥ ఎక్కువకరుణయు, ధర్మాచరణమునందిష్టమును, ప్రియమై మితమైన మాటలును, వెలుపరులకోర్కెను నెరవేర్చుటయు, పున్నమచందురు నెకసక్కె-

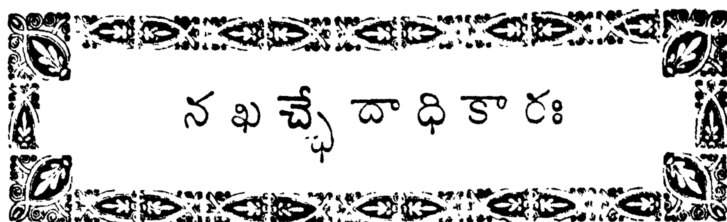
వాఁడు మెఁగమును. విశాలమైనకన్నులును, వినుతింపదగిన కీర్తియు, దీర్ఘమైన బాహువులును, రాజలక్షణములచే నొప్పుటయు, మదించిన యేనుగువలెనడకయు, నిమ్మపండువలెశరీరచ్ఛాయయును, మంచిమాటలును, మర్యాదకాపాడుకొనుటయు, చులకనగు శరీరమును, సత్కర్మలయందును సత్యవాక్పరిపాలనమునను ప్రియమును, ఎరుగొన్నునెడల వీరులలో నగ్రగణ్యత్వమును బొందుటయు, పరిశుద్ధమగు చరితము గలిగియుండుటయు పెద్దలచే పూజింపబడుటయు, దేవగురుపూజల నొనర్చుటయు, ఒక్కభార్యతోనుండుటయే వ్రతముగా గలిగియుండుటయు, ధర్మమును, సంతోషమును, విద్యయు, కలిగియుండుటయు పాంచాలజాతి పురుషుని లక్షణములని తెలియందగినది,

—: దత్తుని లక్షణము :—

సీ. అలసుఁడు మత్సరి ♦ యతిశయధృతిమంతుఁ
డల్పబలుఁడు మి♦థ్యాగుణుండు
అతిదంభయుతుఁడు వి♦హారశీలుఁడు కామి
కుటిలచిత్తుఁడు రక్త♦కంతలుండు
అతికృశదేహుండు ♦ వితతాధరాంగుఁడు
కూచిగడ్డమువాఁడు ♦ కుత్సితుండు
చెక్కుల వెన్నునఁ ♦ జేతుల రోమముల్
మొలచినవాఁడు స♦మున్నతుండు
గీ. మఱపుగలవాఁడు చింతల♦మలయువాఁడు
కర్కశాంగుఁడు దుర్నీతి♦గలుగువాఁడు
కృపణచిత్తుండు మందుండు ♦ విపులకేళి
దత్తుఁ డని పల్కఁబడియె స♦మ్మతముగాఁగ.

తా॥ సోమరితనమును, మాత్సర్యమును గలిగియుండుటయు, కొద్దిబలమును, గుణహీనతయు మిక్కిలి కపటమును, కడుక గాదిరుగుటయందిష్టమును, కాముకత్వమును, కుటిలమైనస్వభావమును, ఎఱ్ఱనివెంట్రుకలును, మిక్కిలి కృశించిన దేహమును, పెద్దపెదవియు చిన్నగడ్డమును కుత్సితస్వభావమును, చెక్కులను వెన్నునను చేతులయందును రోమములు మొలచియుండుటయు, సాధారణమైనయెత్తును, మఱపుజెందుటయు, కోర్కెలతో తపించుటయు, కఠినమైన అవయవములును, దుర్నీతితో ప్రవర్తించుటయు, కుత్సితమును, మూర్ఖత్వమును, విరివియైనవెంట్రుకలును గలవాడు దత్తుడని తెలియుందగినది,

అధికాధికరణము సంపూర్ణము.

నఖచ్ఛేదాధికారః

అష్టమః పరిచ్ఛేదః.

—: నఖక్షతస్థాన సమయలక్షణము :—

శ్లో॥ కక్షాకరోరుజఘనస్తనపార్శ్వపృష్ఠహృత్కంధరాసు నఖరాః ఖరవేగయోః స్యుః
అప్యన్యయోర్న్వరతే విరతే చ మానే భ్రష్టే మదే ప్రవసనే విరహే
ప్రియోర్జ్యాః

చ. కరములు నూరుయుగ్మములు కక్షములు న్గటిపార్శ్వపృష్ఠకం
ధరహృదయస్తనద్వయమి తానము తానఖరక్షతాళికిన్
విరహవిదేశయాన నవవిభ్రమకోపమతిప్రమత్తలన్
నరులతిచండవేగమున నాటరు మార్దవమాచరింపుచున్.

తా॥ చేతులు, తొడలు, చంకలు, గజ్జలు, పక్కలు, పిఱుదులు, మెడ ఱొమ్ము, చన్నులు, యివినఖక్షతములొనరించుటకు స్థానములు. విరహిణి చాలదూరమునడచిన స్త్రీ భ్రాంతిపొందినస్త్రీ కోపముజెందినస్త్రీ ముట్టయినస్త్రీ మద్యపానాదులచే మత్తుగొనియున్న స్త్రీ వీరలను పురుషులు చండవేగమున నఖక్షతములు చేయుక మృదురీతింజేయంజనును,

—: నఖక్షతగుణ లక్షణము :—

శ్లో॥ సాత్మ్యేన వా రదవిధేరపి నిర్ణయోఽయం
ప్రిత్యగ్రిభూరిశిఖరా అతిచండయోః స్యుః।
వర్ధిష్ణుతామనతా మృదుతోజ్జ్వలత్వం
నీరేఖతాఽస్ఫుటికతేతి గుణా నఖానామ్॥

వ॥ స్త్రీపురుషులు దేశపాత్మ్యగుణానురాగంబులచే నిపుడెన్నంబడు కారణంబులకు స్థానంబులనెఱింగి నఖదంతక్షతములు రచింతురు. అవి చండవేగ మంద

వేగములచే స్త్రీపురుషు లుపయోగించుటవలన దంతక్షతంబులచే గలిగిన వ్రణములు వర్ధిష్ణుత= వృద్ధిపొందుస్వభావముగలదియు, అమలినత= మాలిన్యముకాదనియు, మృదుత= కఠనము గా నుపయోగింపనిదియు, ఉజ్వలత= కాంతిగలదియు; నిరేఖత— గీఅలేనిదియు. అస్ఫుటిత= స్పష్టము గా కనుపించనిదియు, అని యారు విధంబుల వాడబడుచున్నవి.

—: నఖక్షతనామములు :—

క. ఛురి తార్ధచంద్ర మండల
శరశిఖపద కుముదప త్త్రి ♦ శశకప్లుతముల్
వరుసగ నామములయ్యెను
బరికింపఁగ నఖములొత్తు ♦ పట్లెఱిఁగింతున్.

తా॥ ఛురితము అర్ధచంద్రము మండలము మయూరపదకము, శశకప్లుతము కుముదపత్త్రిము యని నఖక్షతవికారములారయ్యె తల్లక్షణంబు లెఱింగించెద-

—: ఛురితనఖక్షత లక్షణము :—

శ్లో॥ అవ్యక్తరేఖమణుకర్మ నఖైః సమస్తై-
రోమాంచకృచ్చటచటాధ్వనియోజితాస్తమ్।
అంగుష్ఠభాగనఖతాడనతో నఖానాం
గండస్తనాధరగమాచ్ఛురితం వదన్తి॥

ఉ. అన్నినఖంబుల వ్రణము ♦ లంటఁగనియ్యక మీఁదమీఁదనే
సన్నముగా గగుర్పొడువఁ ♦ జప్పుడుగాఁగ రచించి వీఁకపు
జన్నులసందుల న్నగవు ♦ చల్లెడుచెక్కులఁ బెద్దవ్రేలిపై
నున్ననఖంబున న్గదియ ♦ నొక్కుటబో ఛురితంబునాఁబడున్.

తా॥ పైనచెప్పియున్న నఖక్షతస్థానములగు స్త్రీయంగములయందు పురుషుడు తన అయిదుగోళ్ల చేతను అంటీఅంటనటుల పైపైననే శరీరముజలదరించు నటులజేసి చనులసందునను చెక్కులసందునను తన పెద్దవ్రేలిగోరుతో నొక్కునదియే ఛురితమనబడును.

—:అర్ధచంద్ర మండలక మయూరపాద నఖక్షతముల లక్షణము:—

శ్లో॥ వక్త్రోర్ధచన్ద్ర ఇతి యత్ స్తనకాన్తరాంక
స్థౌ సంముఖౌ వదతి మండలకం మునీంద్రః।
స్థానం చ తస్య భగమూర్ధకకున్దరోరు
ద్విత్ర్యంగులోపరిత ఏవ లిఖన్తి రేఖామ్॥

శ్లో॥ అంగుష్ఠజం నఖమధో వినివేశ్య కృష్టైః
సర్వాంగులీకరరుహైరుపరి స్తనస్య।
యచ్చూచుకాభిముఖమేత్య భవన్తి రేఖా-
స్తద్జ్ఞా మయూరపదకం తదుదాహరన్తి॥

సీ. భగముమీఁదను గండ♦భాగంబు తొడలను
చంద్రార్ధకంబుల ♦ స్థానములగు
చంద్రార్ధకంబులు ♦ సంగతంబై రెండు
నభిముఖంబై కొన♦లదికె నేని
మండలకంబయ్యె ♦ మఱి తత్ప్రమాణంబు
నై యుండు రెండుమూఁ♦డంగుళములు
పెనుప్రేలిగోటిని ♦ జనుగవక్రిందుగా
నూది తక్కినగోళ్లు ♦ మీఁదనునిచి

గీ. చంటికొనదాఁక రేఖపై ♦ నాఁగదివియ
కామశాస్త్రక్రసరణిచేఁ ♦ గలుగుసురత
ముగ్ధడింతురు దీని మ♦యూరపాద
మనుచు నిదసేయుచుందురి బా♦హ్యాంతరముల.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క భగముమీదను కంఠముమీదను తొడలమీదను తనగోరుతో అర్ధచంద్రాకృతిగానొక్కునదియె అర్ధచంద్రము. పురుషుడు స్త్రీయొక్క పైన జెప్పినస్థానములయందు రెండుగోళ్ళచేత నభిముఖముగా కొవలు అతుకుకొనునటుల నొక్కునదియె మండలకమగును పురుషుడు స్త్రీయొక్క చంటి క్రిందిభాగమున పెద్దవ్రేలిగోరునుంచి మీదిభాగమున నాలుగువ్రేళ్లగోళ్లు నుంచి చంటిమొనవరకు గీచునదియె మయూరపాదమనంబడును.

—: శశకప్లుత కుముదపత్త్రినఖక్షతముల లక్షణము :—

శ్లో॥ సర్వైః శశప్లుతమిదం కరజైః కుచాగ్రే హ్యావర్తముత్పలదళం స్తనగుహ్య పృష్ఠే। రేఖా ఘనాస్త్రిచతురా జఘనే స్తనే వా స్మర్తుం ప్రవాసగమనే విధదుర్విదగ్ధాః॥

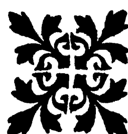
క. అన్నినఖంబులు భామిని
చన్నులపై విటుఁడునాట • శశకప్లుతమై
యెన్నంబడు రమణీమణి
కిన్నియుఁ దముఁదలఁచుకొఱకు • హేతువులగుటన్.

తా॥ పురుషుడు తన్ను తలంచుటకుగాను స్త్రీయొక్క చన్నులపై తన యన్నిగోళ్లచేతను నాటునటుల నొక్కుటయే శశకప్లుతమగును.

క. నలిచన్నుల జఘనంబున
నడివీపున మూఁడునాల్గు • నఖరేఖలొగిన్
నిలుపుదురు కుముదపత్త్రం
బులకిరియుఁ దముఁబాసిచనఁగ • బూర్వస్మృతికై.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క చన్నులు పిఱుదులు వీపు వీటియందు స్త్రీ యెడబాసినపుడు తననుదలంచునిమిత్తము గోళ్ళతో కలువరేకులవలె మూడు నాలుగు రేఖలుగా గీఱునదియె కుముదపత్త్రంబనంబడును.

ఇతి శ్రీకోక్కోకకృతే రతిరహస్యే
నఖచ్ఛేదాధికారో
నామాష్టమః పరిచ్ఛేదః.

దంతచ్ఛేదాధికారః.

నవమః పరిచ్ఛేదః

—: దంత నఖక్షతముల లక్షణము :—

శ్లో॥ స్నిగ్ధత్విషః శితశిఖానతిదీర్ఘఖర్వా
రాగస్పృశః సమఘనా దశనాః ప్రశస్తాః॥
అన్తర్ముఖోత్తరరదచ్ఛదనేత్రవర్జం
స్థానేషు చుంబనవిధిః కథితేషు యోజ్యః॥

చ. ఘనములుగాక స్వల్పములు • గాక వినిర్మలకాంతిఁ బొల్చి కొ
న్మొనలను వాఁడిగల్గి పలు • మొగ్గలు తెల్లన మోవియెఱ్ఱనై
తనరు రదంబు లివ్విధపు • దంతనఖక్షతముల్ఘటింపుఁడీ
యనయము నుత్తరోష్ఠనయ • నాననముల్దొలఁగించి యన్నిఁటన్.

తా॥ గొప్పయును కొద్దియును గాక ప్రకాశముగాను కొనలయందు పదును గలిగి పలు మొనలులేక కొంచెము యెఱ్ఱనైయున్న దంతనఖముల చేతను మీది పెదవి కన్నులు, ముఖము, వీటిని గాక మిగిలినస్థానములయందు దంతనఖక్షతములొనర్ప వచ్చును.

గూఢక, ఉచ్ఛూనక, ప్రవాళమణి దంతక్షతముల లక్షణము.

శ్లో॥ రాగైకలింగమధరే కిల గూఢకం స్యా
దుచ్ఛూనకం దశనవాససి వామగండే।
స్యాత్పీడనాత్తదధరోష్ఠవిశేషయోగా
త్తత్ర ప్రవాళమణిరభ్యసనేన సాధ్యః॥

ఉ. అనుచు వాతెర న్గఱుతు • లంటఁ గలంచిన గూఢకం బగున్
మానుగ వామగండరద • నచ్ఛదము ల్గదియంగఁ జేర్ప ను
చ్ఛూనమగు న్బ్రవాళమణి • చొప్పడు దంతగళాధరోష్ఠసం
స్థానవిశేషయోగకృత • సంభృతమా రదనక్షతంబగున్.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క క్రింది పెదవిని చుంబించుచు పంటిచే గురుతు లంటునటుల నొక్కునది గూఢక మనబడును. పురుషుడు స్త్రీయొక్క యెడమ చెక్కిలియందు పంటిచేత నొక్కునది ఉచ్ఛూనక మగును పురుషుడు స్త్రీయొక్క క్రింది పెదవిని చెక్కులను పంటిచేత నొక్కునది ప్రవాళమణి యనంబడును.

—: బిందువు, బిందుమాలదంతక్షతముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ మధ్యేఽధరం తిలశ ఏవ హి ఖండకే స్యాద్
బిన్దూ రదద్వయకృతే సకలైః కృతేతు।
స్యాతాం శితాగ్రదశనైర్మణిబిన్దుమాలే
కక్షాలలాటగళవక్షణభూషణే తే॥

ఆ. వె. పెదవినడుమ నొక్క • బిందువునిల్పిన
బిందువంబుగాఁగ • నందమయ్యె
నళిక కక్ష గళము • లందున రదములు
చాలమోప బిందు • మాలి కయ్యె.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క క్రింది పెదవినడుమ నువ్వుగింజవలె రెండు పండ్లచేత నొక్కునది బిందువనంబడును. పురుషుడు స్త్రీయొక్క నుదురు, చంక, గళము, వీటియందు అన్నిపండ్లచేతను నొక్కునది బిందుమాలయని తెలియందగినది

—: ఖండాభ్రక, కోలచర్వితదంతక్షతముల లక్షణము :—

శ్లో॥ ఖండాభ్రకం స్తనతటే దశనాగ్రలేఖ్యం
స్యాన్మండలాకృతియుతం విషమైశ్చ కూటైః।
తామ్రాన్తరా రదనరాజిరఖర్వసాన్ద్రా
స్యాత్కోలచర్వితమియం స్తనపృష్ఠభూషా॥

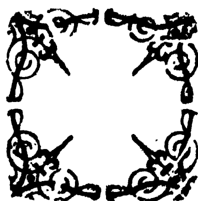
క. వాటపుగుబ్బల సందున
నాటిన ఖండాభ్రకంబు • నామంబయ్యెన్
గాటముగఁ బండ్లునాఁటిన
ధాటిగ నది కోలచర్వి•తం బనఁ బరఁగున్.

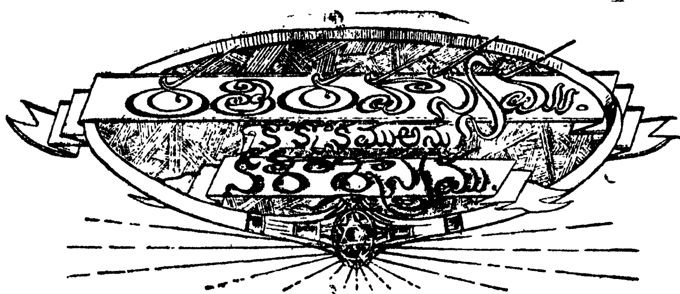
తా॥ పురుషుడు స్త్రీయొక్క చన్నులసందున పండ్లచేతనొక్కినదిగా ఖండాభ్రకమనంబడును. పురుషుడు స్త్రీయొక్క చంటివెనుకప్రక్కను దట్టముగా పండ్లచేతనొక్కు నది కోలచరిత్వమనఁబడును.

క. జాతిస్వభావచేష్టిత
చాతుర్యగుణేంగితాది•సంపూర్ణకళా
స్ఫీత శుభమూర్తివై భవ
నీతిసురాచార్యవై రి•నృపహతశౌర్యా.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకవికృతే రతిరహస్యే
దంతచ్ఛేదాధికారో నామ
నవమః పరిచ్ఛేదః.

గద్యము:— ఇది శ్రీమదష్టభాషాకవితాప్రవీణ నవఘంటా
సురత్రాణ మాచనామాత్యపుత్త్రి సుజనకవిమిత్ర సజ్జన
విధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతంబైన
కొక్కోకంబను గళాశాస్త్రంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము సంపూర్ణము.

ద్వితీయాశ్వాసము

క. శ్రీ వనితావల్లభపద
సేవా హేవాకవిజయ ♦ శృంగారకళా
భావజ్ఞ సకలవిద్యా
ప్రావీణ్యా కుంటముక్క ♦ భైరవమల్లా.

శ్లో. విలసదమలదీపే పుష్పదామావకీర్ణే
ప్రసృతసుగభిధూపే ధామ్ని కామీసువేషః ।
సహ సహచరవర్గైర్వామపార్శ్వే నివేశ్య
స్త్రియముపహితభూషాం భావయేన్నర్మగోష్ఠీమ్.

శ్లో. కృతలఘుపరిరంభో వామదోష్ణా పటాన్తాం-
చలకుచయుగకాంచీః సంస్పృశేద్ధ్యాయ ఏవ ।
కలితలలితగాథాగీతిరుత్పాద్య చైవం
యువతిహృదయరాగం, భగ్నగోష్ఠిప్రబన్ధః.

శ్లో. అలికచుబుకగండం నాసికాగ్రం చ చుమ్బన్
పునరుపహితసీత్కం తాలు జిహ్వాం చ భూయః।
ఛురితలిఖితనాభీమూలకక్షోరుహోరుః
శ్లథయతి ధృతధైర్యః స్వాపయిత్వాఽథ నీవీమ్॥

సీ॥ పట్టెమంచము దూది♦పఱుపు ముక్కాలిపీట
యగరుధూపము వెలు♦గ నదివ్వె
పూవులు గంధపుఁ♦బొడి పునుఁగుబరిణెయు
జాలవల్లిక వన్నె♦మేలుకట్లు
తమ్మపడిగమును ♦ దలగడ చిటిచాప
సానతా యడపంబు ♦ సంచి గిండి
గొడుగు పావలు గాజు♦గుడిక సున్నపుఁగ్రోవి
గంధంపుఁజిప్ప బా♦గాలబరిణె
గీ॥ చిన్నిబిందెయుఁ జిరుతెర ♦ గిన్నెబోన
నిలువుటద్దము వీణెయుఁ ♦ జిలుకసురటి
మిద్దెయిల్లును ముంజూరు♦మిగిలినట్టి
పంచయును గల్గు కేళికా♦భవనమందు॥

తా॥ పట్టెమంచము దూదిపఱుపు మూడుకాళ్ళుగలపీట అగరువత్తులపొగ వెలుతురుగల దీపము పువ్వులు గంధపుపొడి పునుగుగలబరిణెయు చిత్రపువనిచేసిన తమలపాకులకట్ట వన్నెయగలిగిన తలిమము కళాంజి తలగడ చిఱుచాప సానతాయి పక్కలాకులుంచుకొనుసంచి సన్నపుమెడగలచెంబు గొడుగు పావకోళ్ళు గాజుగులిక సున్నపుకాయ గంధపుగిన్నె వక్కపొడిబరిణె చిన్నబిందె చిన్నతెర భోజనపళ్లెము నిలువుటద్దము వీణె శుకము వట్రువవిసనకఱ్ఱ మిద్దెగలయిల్లు ముందు చూరుగలపంచయు గలిగిన కేళికాభవనమందు.

సీ॥ పొగకంపుగలుగక ♦ మిగుల వెచ్చనగాక
తెలివైననీటను ♦ జలకమాడి
కరముపల్చనయును♦గాక పిప్పియుఁగాక
మృదువైనగంధంబు♦మేననలఁది

గడిదంబుఁజిలుఁగును ♦ కాక మేలై యున్న
పంచెపై వలిపదు♦ప్పటముగట్టి
చెమ్మలేకయు వన్నె♦చెదరక వాసన
గులుకు పువ్వులతోడఁ ♦ గొప్పుముడిచి
గీ॥ మదనరతికోవిదులు పీఠ♦మర్దకాది
విటులు సల్లాపములఁజేసి ♦ వేడ్కఁజేయ
మోహనాకారుఁడై మరు♦మూర్తివోలె
పల్లవుఁడు కేళిమందిరా♦భ్యంతరమున॥

తా॥ పొగవాసనయు మిక్కిలివేడియులేని తేటయగు నీటితో స్నానము చేసి పల్చనయు పిప్పియుకాక మెత్తనిగంధమును శరీరమునపూసి ముదుగును అల్పమును కాని మేలగు పంచెకట్టి పరిశుద్ధమై వెలగల సన్నపాటి వెదల్పు వస్త్రము పైనవై చుకొని తడిలేక రంగుమారక పరిమళోపేతమగు పువ్వులను ముడిచి రతికళావేత్తలును పీఠమర్దకవిదూషకులును పరస్పరసంభాషణములతో సంతోషమును గలుగజేయ శృంగారరూపము గలవాడై మన్మథునివోలెనున్న వరుడు ఆ కేళీగృహమునందు—

సీ॥ వలిపపయ్యెదలోన ♦ నిలువక వలిగుబ్బ
చనుదోయిమెఱుఁగులు ♦ చౌకళింపఁ
బగడంపువాతెర♦పై నొకించుకదాఁగి
మొగమునఁ జిఱునవ్వు ♦ మొలకలెత్త
కొలకుల నునుగెంపుఁ ♦ జిలికించు క్రొవ్వాడి
దిట్టచూపులు తల♦చుట్టుఁ దిరుగ
నునుకొప్పులోపల ♦ నునిచిన పువ్వుల
తావిపైకొని తుమ్మె♦దలను బిలువ
గీ॥ తొడవులకునెల్లఁ దొడవైన ♦ యొడలితోడ
వలపులకునెల్లఁ దనమేని ♦ వలపుఁ దెలుప
పరఁగుకామిని దన వామ♦భాగమునకుఁ
గదియఁగా వేడ్కలెంతయుఁ ♦ గడలుకొనఁగ॥

తా॥ గుబ్బచన్నులయొక్క శోభి పయ్యెదలోనిండి యచ్చటనేయుండక కనులకు మిఱుమిట్లుగొలుప, ఎఱ్ఱనికాంతిగల పెదవులపై దాగియుండిన మొలక నవ్వు మొగమున కనుపింప, కనుగొలకుల నెఱ్ఱనిఛాయను ప్రకాశింపచేయు వాఁడి చూపులు తలచుట్టును దిరుగ, కొప్పునముడిచిన పువ్వులయొక్క పరిమళము తుమ్మెదలను బిలువ, భూషణములకన్నిటికిని భూషణమగు యొడలితో, మోహములకన్నిటికిని తనదేహమందలమైన వలపుపూత మదనోపశ్లేషముచే పొంగి స్రవించుచు విటునకు వలపుదెలుపునట్లుండిన కాంతను తన యొడమదిక్కునకు దీసికొని కోరికలీరికలెత్త సంతసమున—

ఉ॥ సన్నపుఁబాటఁ బాడి రతి◆సంభ్రమమొప్పఁగఁ గౌఁగిలింపుచు
జ్జన్నులు చీరెకొంగు కచ◆సంచయముల్ రచనాకలాపముల్
మున్నుగ వామహస్తమున ◆ ముట్టుచు హస్తముగీలుకొల్పనా
సన్నయెఱింగి యొండొకఁడు ◆ జారిన నెచ్చెలికాంద్రు నంతటన్॥

తా॥ పురుషుడాస్త్రీని సంతోషమున కౌగిలించుచు కుచములును చీరె కొంగును కొప్పును ముందుగ యెడమచేతముట్టుచు చేసన్నచేయు చెలికాండ్రందరు తెలిసికొని యొక్కొక్కరాస్థలమును బాసిన తరువాత—

చ॥ పొలఁతుకనాసికాగ్రము క◆పోలమును జ్జుబుకంబు ఫాలముల్
జెలు వలరంగఁ జుంబనముఁ ◆ జేసి పదంపడి తాను జిహ్వలన్
గళరవమొప్పఁ జుంబనవి◆కారముల న్ఘటియించి మన్మథ
స్థలనకుఁ జేరఁజొచ్చి రతి◆సంగతిఁ జేసి ద్రవింపఁజేయుచున్॥

తా॥ పురుషుడాస్త్రీయొక్క ముక్కుకొన దవడ చుబుకము నొసలు ముద్దాడి పిమ్మటయు తాను కంఠధ్వనియొప్పునట్లు చుంబించుచు పాన్పునందుజేర్చి రతిసాంగత్యముచేత ద్రవింపజేయవలయును.

—◆ రతిప్రేరేపణక్రియా లక్షణము. ◆—

శ్లో॥ యది విమతిముపేయాద్ గణ్డపాలీం విచుంబ్య
స్మరగృహమపి లింగాగ్రేణ సంపీడ్య దత్వా।
ముఖమభిముఖమస్యా అంగమాలింగ్య దోర్భ్యాం
మదనసదనహస్తక్షోభలీలాం విదధ్యాత్॥

ఆ॥ వె॥ అతివ రతికి విముఖ ♦ మైనను బురుషుండు
చెక్కుచుంబనంబుఁ ♦ జేసి మదన
గృహము లింగమునను ♦ గీటుచుఁ గౌఁగిట
హత్తి చేత గుహ్య ♦ మలమవలయు॥

తా॥ స్త్రీ రతికి సమ్మతించకయుండునపుడు పురుషుడా నాతిదవడలు ముద్దాడి మదనగృహమును కామదండముచేత తాకింపుచు కౌగిలించుకొని చేతితో మదనగృహమును గవియవలయును.

—♦ భ గ భే ద ల క్ష ణ ము . ♦—

శ్లో॥ సరసిజమృదురన్తః కోపి కీర్ణోంగుళీభి-
ర్భవతి చ వలితోన్యః కోపి గోజిహ్వికాభిః।
ఇతి మదననివాసో యోషితాం స్యాచ్చతుర్ధా
వ్రజతి శిథిలతాం చ శ్లాఘ్యతాం పూర్వపూర్వః॥

సీ॥ నాల్గుచందములు మ♦న్మథమందిరములందు
నుండు తామరరేకు ♦ నోజ నొకటి
పులినసంగతిమించి ♦ పొడవున మిక్కిలి
తరులచాయలుగల్గి ♦ తనరు నొకటి
విరివిలోఁదైె చేతి♦వ్రేళ్ళన్ని గూడంగఁ
జొనుపక పన్నుకా♦దనెడి దొకటి
వరుసనై గోజిహ్వ ♦ తెఱఁగున నథమమై
యేపట్ల కందక ♦ యెసఁగు నొకటి

ఆ॥ వె॥ యిందులోన మొదల ♦ నెన్నిన దెయ్యది
యదియె ద్రవమునించు ♦ ననుగుణముగఁ
గొదువమూఁడు నొకటి♦కొకటికి నధమమౌ
నెన్నిచూడఁ దనరు ♦ నన్నులకును॥

తా॥ స్త్రీలకు భగములు నాలుగు తెరంగులైయుండు. అందొకటి తామర రేకువలె మృదువుగానుండును. మఱియొకటి యిసుకదిన్నెవలె పొడవుగా మడతలుగలిగియుండును. వేరొకటి మిక్కిలిలోతై చేతివ్రేళ్ళన్నియు ప్రవేశింప

చేయక పరివర్త్యముగాకయుండును. ఇంకొకటి ఆవ్రునాలికవలెనే అధమమై యెవిశమమగాను స్పర్శకయుండును. ఈ నాలుగువిధముల భగములలో మొదట చెప్పిన తామరరేకువంటిదే పురుషున కనుకూలముగా దర్శించును. కడమమూడును వరుసగా నొకటికంటె నొకటి అధమమని యెరుంగవలయును.

శ్లో॥ నివసతి భగమధ్యే నాడికా లింగతుల్యా
మదనగమనదోలా ద్వ్యంగులక్షోభితా సా।
సృజతి మదజలౌఘం సా చ కామాతపత్రం
ద్వయమిహ యువతీనామిన్ద్రియం నిర్దిశన్తి॥

ఉ॥ కామినిగుహ్యమధ్యమునఁ ♦ గల్గిననాడియు లింగతుల్యమై
కాముకుఁడోలఁ జేసి యది ♦ కామగదల్చియు నంగుళీయక
భ్రామక మాచరించినను ♦ బట్టఁగ రెండు తెఱంగులందు న
క్కామగృహంబు భేదిలినఁ ♦ గామజలం బుదయింపకుఁడునే॥

తా॥ స్త్రీయొక్క భగమధ్యమందు లింగమునకు సమానమై మేఢ్రమునకు నుయ్యేలగా నొకనాడియుండును. ఆనాడిని కామముగా దలంచి వేళ్ళచేత త్రిప్పిన ద్వివిధములైన నా కామగృహ మువ్పొంగి రతిద్రవముపుట్టును.

శ్లో॥ మదనసదనరన్ధ్రాదూర్ధ్వతో నాసికాభం
సకలమదశిరాఢ్యం మన్మథచ్ఛత్రమాహుః।
వసతి మదనరన్ధ్రస్యాన్తరే నాతిదూరాత్
స్మరజలపరిపూర్ణా పూర్ణచన్ద్రేతి నాడీ॥

క॥ మరునికి ఛత్రం బనఁగా
మరునింటికిమీఁద ముక్కుమాడ్కి నెనంగు
న్నరమొకటి చంద్రనాడియు
పొరుగుననేయుండు నుదకపూర్ణం బగుచున్॥

తా॥ మన్మథునికి గొడుగాయనగా యోనికి మీదిభాగమున ముక్కువలె యొకనరముండును. దానికిసమీపముననే జలపూర్ణమైన చంద్రనాడియుండును.

శ్లో॥ నివసతి బహునాడీచక్రమన్యత్ప్రధానం
త్రితయమిదమహోక్తం హస్తశాఖావిమర్దే।

కరికరఫణిభోగా ర్ధేన్దుకామాంకుశాద్యై
రలమిహ కరశాఖా యోగభేదాభిధానైః ॥

శ్లో॥ శిథిలయతి కరో౽సాం తర్జనీమధ్యమాఖ్యా
మసకృదుదితనాడీం క్షోభయిత్వా యథోక్తమ్ ।
ఇతి నఖరదచుమ్బాశ్లేషగుహ్యోపచారై-
ర్విలసతి మదనాఖ్యే యత్రయోగం విదధ్యాత్ ॥

సీ॥ సవరించు బహునాడి ♦ చక్ర మంగజుమంది
రంబులోపలను న♦రంబుఁ గూడి
చంద్రనాడి స్మర♦చ్ఛత్రింబులును బహు
నాడిచక్రము ప్రధా♦నత్రయంబు
కరికర ఫణిభోగ ♦ కామాంకుశార్ధేందు
వులుగాఁగ వ్రేళ్లు నం♦గుళుల కయ్యె
నీవ్రేళ్లలోపల ♦ నిన్నిటికంటెను
ముఖ్యంబు పెనువ్రేలు ♦ మొదటివ్రేలు

గీ॥ గాన నీరెండువ్రేళ్ళను ♦ గదియఁగూర్చి
మొదటఁజెప్పిన త్రితయంబు ♦ నదిమి పుణికి
మెదపి కలయించి యులయింప ♦ మదనజలము
వోడము భువియందు నెటువంటి ♦ పొలఁతికైన॥

తా॥ భగములోని నరమునుగూడి బహునాడిచక్రమని యొకటి యుండును. ఇదియును చంద్రనాడియును మన్మథునిగొడుగును ఈ మూడును ప్రధానములు. కరికరము, ఫణిభోగము, కామాంకుశము, అర్ధేందువు, అని వ్రేళ్ళకు పేరులు. ఈవ్రేళ్ళలో అన్నిటికంటె పెద్దవ్రేలును మొదటివ్రేలును ముఖ్యములుగావున యీరెండువ్రేళ్లను యొకటిగాచేర్చి ముందుచెప్పిన చంద్రనాడియు కామాతపత్రము బహునాడిచక్రమును యీమూడింటిని యీరెండువ్రేళ్లచేనదిమి మెదిపి, కలయబెట్టి అలియూవటులజేసిన యేలాటికఠినమైన స్త్రీకైనను మదనద్రవము పుట్టును.

క॥ ఈరీతిని నఖదంతప
రీరంభణచుంబనాది♦రీతుల మదనా

గాఢోపచారముల యెడ
నోరిచి మదరాజ్యతంత్ర ♦ యోగోన్ముఖుఁడై ॥

తా॥ ఈవిధముగా నఖక్షత దంతక్షత చుంబన యాలింగన కరకరిక్రీడలు మొదలగు భగోపచారములయందు సహించి మదనరాజ్యతంత్రములయం దాసక్తి గలవాడై—

శ్లో॥ అథసాత్మ్యవశాత్కృతబాహ్యరతః సరతః ప్రమదాం కలయేత్సమదామ్।
స్మరమందిరమానపసమానగతిః స్మరయంత్రవిధిం విదధీత పతిః ॥

చ॥ హితమగుదేశరీతి సతి ♦ యిచ్ఛ యెఱింగి విటుండుబాహ్యపుర్
రతులఁగలంచి కామగృహ♦రంధ్రచరత్పరిమాణకోశుఁడై
యతనుకళావిధిజ్ఞు లగు ♦ నార్యులు చెప్పినభంగి నుల్లస
త్ప్రతికరణప్రసక్తుల వి♦రాజితుఁడై రతి సల్పఁగావలెన్ ॥

తా॥ విటుడు తనకనుకూలమైన స్త్రీయొక్క మనస్సును దేశాత్మ్యము తెలిసికొని నఖక్షత దంతక్షత ఆలింగన చుంబనాదిబాహ్యరతులచే స్త్రీని కరగించి యోనికిసమానమైన పరిమాణముగల శిశ్నముగలవాడయి మన్మథశాస్త్రవేత్తలు చెప్పినప్రకారము బంధనాదులచే రతి చేయవలయును.

శ్లో॥ శిథిలస్మరరన్ధ్రఘనీకరణం యది సంయమితోరు భవేత్కరణం।
సుఘనే జఘనే శిథిలీకరణం వివృతోరుక మేవ మతం కరణమ్॥

ఆ॥ వె॥ పెద్దమదనగృహము ♦ పిన్నగాఁజేయను
బిన్నగృహము మిగులఁ ♦ బెద్దసేయ
విటుఁడు సంవృతోరు ♦ వివృతోరువులనెడి
కరణముల నెఱింగి ♦ కవయవలయు॥

తా॥ విటుడు స్త్రీయొక్క భగము పెద్దదిగానుండిన చిన్నదిగా చేయను చిన్నదిగానుండిన పెద్దదిగా చేయను సంవృతోరు వివృతోరువులను బంధములను దెలిసికొని రమింపవలయును.

శ్లో॥ ఇహ నీచరతే ఘటయత్యఘనం జఘనం ప్రమదాతిమదాకులితా।
ధ్రువముచ్చరతే ప్రవిశాలయతి ప్రగుణం సమమేవ సమే స్వపితి॥

గీ॥ నీచరతియందు మదమెక్కి ♦ నీరజాక్షి
సంకుచిత మొనర్చును దన ♦ జఘనతలము
ఒడ్డుగా నుంచు జఘనంబు ♦ నుచ్చరతిని
చాన కదలక నిదురించు ♦ సమరతాన॥

తా॥ స్త్రీ నీచరతమందు మదోద్రేకముగలదై జఘనమును సంకుచితమును జేయును. ఉచ్చరతియందు విశాలమును జేయును. సమరతియందు నిద్రించు చున్నటుల కదలక పరుండును.

—♦ బ ం ధ భే ద ము లు . ♦—

శ్లో॥ ఉత్తానకతిర్యగథాసితకం స్థితనానతమిత్యపి పంచవిధమ్।
సురతం గదితం మునినా క్రమశః కథయామి విశేషమశేషమతః॥

వ॥ మఱియు నాకరణంబుల లక్షణంబు లెఱింగించెద— నారీరత్నము పర్యంకం బున వెల్లకిలగాఁ బరుండినపుడు తత్పాదంబులు కరంబులం బట్టి పట్టుబంధంబు లుత్తానకరణంబు లనఁజను— పువ్వుబోఁడి ప్రక్కవాటుగా నెడమ పార్శ్వంబుగానైనఁ గుడిపార్శ్వంబుగానయినఁ బవళించియుండఁ బురుషుఁ డభిముఖముగాఁ బవ్వళించి పట్టుబంధంబులు తిర్యక్కరణంబు లనంబడు— అంగనామణి కూర్చుండియుండఁ బురుషుండుపైకొని పట్టుబంధంబులు స్థిత కరణంబులని యనంబడు— మగువ నిలిచియున్నపుడు స్తంభకుడ్యాదు లానిక గా నుంచి పురుషుండుపట్టుబంధంబు లుద్ధితకరణంబు లనఁ జను— కోమలాంగి పాదంబులు కరంబులు పానుపున నాని తిర్యగ్జంతువులరీతి వాలియున్నపుడు పురుషుండు వెనుకభాగమున నిలిచి పట్టు బంధంబులు వ్యానకర ణంబు లనంబడు— నివి యైదును బురుషకృత్యంబులగు నింకఁ బురుషుండు రతివిశ్రాంతుఁడయి పవళించియున్నపుడు ప్రేమాతిశయంబునఁ దనివిసనక లతాంగి పురుషుని పైకొని పట్టుబంధంబులు విపరీతకరణంబు లనఁ బరఁగె. వీటికి యథాక్రమంబుగా లక్షణంబులు వివరించెద.

శ్లో॥ ఉత్తానరతప్రిచయే కరణ ద్వయమత్ర సమే, త్రియముచ్చరతే।
క్రిమతోథ చతుష్టమల్పరతే గదితం మునినాథ వినా నియతే॥

గీ॥ కరణములు గ్రామ్య నాగర♦కములు రెండు
జృంభితోత్ఫుల్ల నింద్రాణి ♦ చెలఁగుమూఁడు

పీడి బౌడబ సంపుట ♦ వేష్టి నాల్గు
సమరతులను నీచోచ్చలఁ ♦ జనును వరుస॥

తా॥ ఉత్తానరతసమూహమునందుగల గ్రామ్య, నాగరక బంధములు రెండును సమరతమునందును, ఉత్ఫుల్లక, జృంభిత, ఇంద్రాణిక బంధములుమూడును నుచ్చరతమునందును, సంపుటకము, పీడితము, వేష్టితము, బాడబక బంధములు నాలుగును నీచరతియందును నుపయోగించవలెను

—♦ 1 గ్రామ్య, 2 నాగరక బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ ఉత్తానితయోషిత ఏవ భవేదుపవిష్టనరోరుగమూరుయుగమ్ ।
తద్గ్రామ్యమథాస్య బహిః కటితో యది యాతి తదా కిల నాగరకమ్॥

చ॥ చిలుకలకొల్కి పాన్పుపయి ♦ జల్వమరం బవళించియుండఁగా
నలువుగ దానియూరువులు ♦ నందకుమారుఁడు నైజజానుసీ
మలఁ దగనిల్పి పల్మరును ♦ మారుని కేళినిగూడెఁ గావునన్
దెలియఁగ గ్రామ్యబంధమని ♦ తెల్పిరి దీని ముదంబుమీఱఁగన్॥

తా॥ స్త్రీ పానుపునందు పండుకొనియుండ నాస్త్రీయొక్క తొడలను కృష్ణమూర్తి తనయొక్క మోకాళ్లయందుంచుకొని పలుమారు రతిసల్పెను కనుక నాభావమును వాత్స్యాయనాదులు గ్రామ్యబంధ మని తెల్పిరి.

మ॥ యమునాసైకతసీమలందుఁ గడు నొ♦య్యారంబునన్ రాధికా
రమణి న్పూవులసెజ్జఁ జేర్చి చెలువా♦రం దత్పదాంభోజయు
గ్మముఁదాగజ్జలఁజేర్చి యూరువులఁ ద♦త్కాంతోరువుల్చేరమో
దమున న్గూడిన నాగరాఖ్యమను బం♦ధం బండ్రు ధాత్రీజనుల్॥

తా॥ కృష్ణమూర్తి యమునానదీతీరమునం దున్న యిసుకదిబ్బలయందు పువ్వు వేదికపయి రాధికనుంచి యారాధయొక్క పాదములు రెండును తనగజ్జలయందుంచుకొని తనయొక్క రెండుతొడలచే నామెయొక్క తొడలను బిగించి రమించినభావమే నాగరాఖ్యబంధ మందురు.

—♦ 3 ఉత్ఫుల్లక బంధలక్షణము. ♦—

శ్లో॥ కరయుగ్మధృతత్రికమూర్ధ్వలసజ్జఘనం పతిహస్తనివిష్టకుచమ్ ।
స్ఫిగ్బింబబహిర్ధృతపార్ష్ణియుగం హ్యుత్ఫుల్లకముక్తమిదం కరణమ్॥

ఉ॥ కామిని కించిదున్నతముగా జఘనంబెగనెత్తి తత్కటీ
సీమలక్రిందఁ బాదములు ♦ చేరిచి కృష్ణు కటీద్వయం బొగిన్
బ్రేమను జేతులందు నిడఁ ♦ బ్రీతి విభుండు కుచంబులాని యు
ద్ధామగతిన్ రమించినది ♦ ధారుణి ఫుల్లకనామబంధమౌ॥

తా॥ స్త్రీ కొంచెము ఎత్తుగా మొలనెత్తి తనపిరుందులక్రింద పాదములను జేర్చుకొని కృష్ణునియొక్క రెండుపిరుందులను తనచేతులతో పట్టుకొనియుండ పురుషుడాస్త్రీయొక్క కుచములనుబట్టుకొని యేపుగారమించుభావమును ఫుల్లక బంధమనియు నుత్ఫుల్లకబంధమనియు శాస్త్రజ్ఞు లెఱింగించెదరు.

—♦ 4 జృంభిత బంధ లక్షణము. ♦—

శ్లో॥ యది తిర్యగుదంచితమూరుయుగం దధతీ రమతే రమణీ రమణమ్।
విహితావసృతిర్వివృతోరుధగా భువి జృంభితముక్త మిదం కరణమ్॥

మ॥ ఊరులంబోణి నిజోరువు ల్కరములం♦దడ్డమ్ముగా సాఁచి ని
శ్చలమైయుండఁగనెత్తి కామునిలు ♦ విస్తారంబుగాఁగ న్విరుం
దులఁదోడ్తో నెదురొడ్డుచుండ హరి చే♦తోరాగ ముప్పొంగఁ జె
న్నలరం గూడఁగ జృంభితాఖ్యమగు బం♦ధంబయ్యెఁజిత్రంబుగన్॥

తా॥ స్త్రీ తనయొక్క తొడలను చేతులయందడ్డముగాసాచి కదలకుండున టు లెత్తియుంచి యోని విరివిచెందునటుల పిరుదులను వెంటవెంటనే యెదురొడ్డు చుండ కృష్ణమూర్తి యుల్లాసముతో నాస్త్రీని రమించినభావమే జృంభితబంధ మనబడును. ఈబంధము బాడబావృషభులకు ప్రియము.

—♦ 5 ఇంద్రాణిక, 6 ఇంద్రక బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ నిజమూరుయుగం సమమాదధతీ ప్రియజాను వియోజయతి ప్రమదా।
యది పార్శ్వత ఏవ చిరాభ్యసనాదింద్రాణికముక్తమిదంకరణమ్॥

ఆ॥ వె॥ తొడలుసమముఁజేసి ♦ తొయ్యలివిటుసి మో
కాలిమీఁదఁ బారఁ ♦ గీలుకొల్పి
ప్రియుని చంక నిడుద ♦ పిక్కలునిలుప నిం
ద్రాణికంబు నృత్య♦రమణి కయ్యె॥

తా॥ స్త్రీ తనయొక్క తొడలను సమముచేసి పురుషుని మోకాళ్లపైన బారచాచి ప్రియునియొక్క తంకలరెండుపార్శ్వములయందు తనపిక్కలునుంచి రమించినభావమే ఇంద్రాణికబంధ మగును. ఈబంధము హాట్యస్త్రీకి యొప్పి యుండును. ఇది హరిణీతురగులకు ప్రియంబు.

చ॥ సతి తనబాహుమూలముల ♦ సందున గట్టిగనాత్మజానువుల్
వెలికిలఁబెట్టి పాన్పుపయి ♦ వెల్లకిలా బవళించియుండఁగా
మితిగ మురారిపాదముల ♦ మీఁదను దక్కటియుగ్మముంచి యు
న్నతకుచయుగ్మమాని రమణిన్ రమియించిన నింద్రకంబగున్॥

తా॥ కాంత తనచంకలసందులలో తనయొక్క పిక్కలను గట్టిగాపట్టి పానుపుమీద వెల్లకిలపరుండియుండ కృష్ణమూర్తి తనపాదములమీద నాస్త్రీ యొక్క పిఱుదుల నుంచి కుచంబులను బట్టి రమించుభావమే యింద్రికబంధ మగును. ఇది కరిణీజాతిస్త్రీకిని శశజాతిపురుషునకును ప్రియము.

—♦7 పార్శ్వసంఘటిత, 8 ఉత్తానసంఘటిత, 9 పీడిత
బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ సరలీకృతజంఘముభౌ మిళితౌ యది సంపుటకో భవతి ద్వివిధః।
ఉత్తానకపార్శ్వవశాద్ యువతేః స చ పీడితమూరునిపీడనతః॥

క॥ చిక్కన్పిక్కల నాథుని
పిక్కలబిగియించి పాన్పు ♦ పైఁ బవళింపన్
జక్కెరవిల్తుని కేళిన్
జక్కఁగహరిఁ గూడఁ బార్శ్వ♦సంఘటిత మగున్॥

తా॥ స్త్రీ తనయొక్క పిక్కలచే పురుషునియొక్క పక్కలను బలముగా బిగించి పరుండియుండగా పురుషుడు రతిసల్పుభావమును పార్శ్వసంఘటిత బంధమనిరి.

చ॥ చెలి తన రెండుపిక్కలను ♦ శ్రీహరిగాను బిగించిపట్టి భూ
తలమునఁ జేతులానుకొని ♦ తల్పమమీఁదను జేరియుండఁగా
గులుకుమెఱుంగు గుబ్బలను ♦ గోళ్లనొక్కుచు మోవియానితా
నలరుచుఁ గ్రీడ సల్పు నది ♦ యుత్తానసంఘటితంబు నాఁదగున్॥

తా॥ స్త్రీ తనపిక్కల రెంటిచేతను కృష్ణమూర్తియొక్క నడుమునుబిగించి పట్టి భూమిమీద చేతు లానుకొని తలగడమీదను జేరియుండగా నాస్త్రీయొక్క చన్నులను గోళ్లతో నొక్కుచు నధరపాన మానుచు శ్రీకృష్ణుడు రమించుభావమును యుత్తానసంఘటితబంధ మనిరి. ఇది హరిణీశశులకు బ్రియమైనది.

చ॥ జలజదళాక్షిపాదములు • సక్కఁగ రెండునుగూర్చి సాఁచి పూ
దలిషమున న్వరుండ ప్రిమ•దంబునఁ బై కొని యమ్మురారి బో
ర్గిలఁ బవళించియుండ మృదు • రీతిగ నూరువుల న్దదీయ ని
శ్చలమదనధ్వజంబు సర•స న్బిగియించినఁ బీడితం బగుఁ॥

తా॥ సతి తనయొక్క రెండుపాదములను సమముగాచేర్చి చాచుకొని పానుపుపై బవళించియుండగా కృష్ణమూర్తి యాసతిపై బోరగిల్లుగా నందుకొన నాసతి తనయొక్క తొడలతో కృష్ణమూర్తి శిశ్నమును బిగింప మురారి రతి సల్పినభావమును పీడితబంధమనిరి. ఇది శశజాతియువతికిని తురగజాతి పురుషునకును బ్రియము.

—• 10 వేష్టిత, 11 బాడబక బంధముల లక్షణములు. •—

శ్లో॥ పరివర్తితమూరుయుగే తు భవేదిదమేవ హి వేష్టితనామపరమ్।
కృష్ణేతి భగోష్ఠపుటేన యది ధ్వజమన్సురమిత్యపి బాడబకమ్॥

మ॥ నళినీలోచన యూరుకాండముపయి•న్నాథోరువు ల్చుట్టి దో
ర్బలత న్మే న్బిగియారఁ గౌఁగిటను జే•ర్పన్ శౌరియున్ మోహమ
గ్గలమై క్రమ్మఱ మీఁదవ్రాలి ధరమో•కా భ్యానియు న్మోవియు
న్గళల న్బట్టుచుఁ గూడ వేష్టితసమా•ఖ్యంబైన బంధంబగుఁ॥

తా॥ స్త్రీ తననాథునియొక్క తొడలను తనయొక్క తొడలతోచుట్టి యాతని శరీరమును గట్టిగా యాలింగనముచేయ కృష్ణుడు మోహముకెట్టింపు భూమియందు మోకాళ్లనుంచి నా సతిపైవ్రాలి యధరపానముచేయుచు కళలను ముట్టి రతిసల్పుభావమును వేష్టితబంధ మనబడును. ఇది బాడబావృషభులకు బ్రియము.

మ॥ మితిగాఁ గాళ్లు గుదించి పాదములు భూ•మి న్నిల్పి మేనెల్ల నా
యతశయ్యన్ గదియించి మన్మథగృహ•ప్రాంతంబున న్గట్టిగాఁ

బతిలింగంబు బిగించి పల్మారు నితంబం బెత్తుచు న్గాంత యు
ద్ధతిగాఁగూడిన బాడబాఖ్యమను బంధంబయ్యెఁ జిత్రంబుగన్॥

తా॥ కాంత తనపాదములు భూమిమీద నానునటుల మితముగా శాల్లమ ముడుచుకొని పరుపుమీద నిడుపుగా శరీరమంతయు నానునటుల వంచుకొని పురుషునిదండమును తన యోనిప్రదేశమునందు గట్టిగాబిగించి పిఱుదులను మాటిమాటికి నెత్తుచు నేరుపుగా రమించుభావమును బాడబాఖ్యబంధమనిరి. ఇది బాడబావృషభులకు ప్రియము.

—♦ 12 ఉద్భగ్న, 13 ఉరస్ఫుట బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ యది సంహతమూర్ధ్వగమూరుయుగం యువతీం పరిరభ్య రమేత నరః।
తదుద్భగ్నమురఃస్ఫుటకం తు భవేదురసి ప్రమదాచరణద్వయతః ॥

మ॥ తరుణీలోకశిఖావతంసము కరద్వంద్వంబుచే నూరువు
ల్సరిగా రెండునుగూర్చి పట్టుకొని లీలాహాసము ల్మీఱఁగా
విరిసెజ్జం బవళించియుండ హరి పృథ్విన్గొంతుకూర్చుండి మే
నొరువంకన్ రమియింపఁగా నదియె తా నుద్భగ్నబంధం బగున్॥

తా॥ సతి రెండుచేతులతో తనయొక్క తొడలను సరిగా జేర్చి పట్టుకొని పువ్వుశయ్యపై బవళించియుండ కృష్ణమూర్తి యాసెజ్జపయి గొంతుకూర్చుండి యొకప్రక్కకు రమించుభావమును ఉద్భగ్నబంధమనబడును. (ప్రక్కకురమించుటయనగా—సతి పడమరవైపునకు తలపెట్టికొండుకొనియుండ పురుషుడు నైరుతిమొగంబుగాకూర్చుండి రమించుట.) ఇది శశిణీవృషభులకుప్రియము.

చ॥ వనిత నిజోరుకాండములు వంచి సమంబుగ రెండుఁగూర్చి నా
థునియురమందు నించిన మృదుక్రియదోఃపఁ బ్రియుంపనుండు చ
య్యనఁ జెలి రెండుమూఁపులు కరాబ్జయుగంబునఁ బట్టి లాఘవ
మ్మున మురవైరిగూడునది భూమి నురస్ఫుటబంధమై తగున్॥

తా॥ కాంత తనయొక్క రెండుతొడలను సమముగాజేర్చివంచి పురుషుని యొక్క రొమ్మునపయిభాగమునం దానించగా నత డా సతియొక్క రెండుభుజములను తన రెండుచేతులతో బట్టుకొని నెమ్మదిగా రమించుభావమును ఉరస్ఫుటబంధమని తెలియందగినది.

—♦ 14 అర్ధాంగనిపీడిత, 15 జృంభక, 16 ప్రసారిత బంధముల లక్షణములు. ♦—

శ్లో॥ అర్ధాంగనిపీడితమేకపదప్రసృతావథ జానుయుగం యువతేః।
స్కన్దే యది జృంభకమేకమధః ప్రసృతం యది సారితముక్తమిదమ్॥

మ॥ ఒకపాదాబ్జము నాథుపేరురమునం♦దొప్పార మై వంచి వే
ఱొకపాదంబు తదీయహస్తతలమం♦దుద్యత్క్రియఁ జాఁచి బా
లిక పూసెజ్జను బండియుండగను బా♦లిఁ శౌరి పైకొన్న సా
ర్థక మర్ధాంగనిపీడితాఖ్యమగు బం♦ధం బయ్యె నిద్ధారుణిఁ॥

తా॥ కాంత తనకాలొకటి పురుషునిరొమ్ముమీదను బెట్టి వేరొకపాదము నతనిచేతియందుంచి పాన్పుపయి పవళింపగా మోహముతో కృష్ణమూర్తి తనరొమ్మునందున్న యా సతియొక్క పాదమును నదేవిధముగా వంచి ప్రక్కగా తాను యొరగి చేతియందున్న పాదమును యల్లే వంచి పిఱుదుల క్రిందుగా నింకొక చెయ్యి వీపు ననుసరించి భుజమునుబట్టి స్త్రీపాదమునుబట్టిన చేతితో తొడయు బాదమును నణచి తాను గొంతుకూర్చుండి యొక మోకాలువరుగుగాయుంచి రమించుభావమును యర్ధాంగనిపీడితబంధమనిరి. ఇది బాడబాతురగులకు ప్రియము.

మ॥ చెలి జానుద్వయముఁ భుజాగ్రములచేఁ ♦ జిక్కన్బిగఁ బట్టి యం
ఘ్రులమీఁద న్గటియుగ్మ ముంచుకొని వ♦క్షోజద్వయిఁ రెండుచే
తులచే గట్టిగఁబట్టి మో నధరమం♦దు న్దంతముల్ ల్నిల్పుచుఁ
గలయఁ జృంభకనామబంధ మని వి♦ఖ్యాతంబు లోకంబులఁ॥

తా॥ కాంతయొక్క కాళ్లను తనభుజములయందు బెట్టుకొని మెడచేచిక్క బట్టి గొంతుకూర్చుండి తనయొక్క కాలివేళ్లు నా సతియొక్క పిఱ్ఱలనుదాటి మొలకట్టునకును బోవునట్లుగా నిపి సళ్ళు లేకుండునట్లుగట్టిగా రెండుచేతులతో కుచములను బట్టుకొని దంతక్షతములను జేయుచు రమించుట జృంభకబంధ మందురు.

చ॥ చెలువుని ఫాలభాగమునఁ ♦ జేరిచి యొక్క పదాంబుజాతముఁ
దలిమముమీఁద వేఱొకప♦దంబొగిఁజాఁచి పరుండిన న్మదం
బలరఁగ, దత్కుచద్వయము ♦ నైన భుజంబులనైనఁ బార్శ్వసీ
మలనయినన్ గరంబుల న♦మర్చి రమింపఁ బ్రసారితంబగుఁ॥

తా॥ సతి తనపాదమొకటి పురుషునియొక్క మొగమునందుంచి రెండవ కాలును పానుపుపై జాచుకొని వుండుకొనియుండ పురుషుడా సతియొక్క చన్నులనయినను భుజములనయినను ప్రక్కలనయినను బట్టుకొని రమించిన భావమును ప్రసారితబంధమనిరి.

—♦17 వేణువిదారిత, 18 శూలచిత బంధముల లక్షణములు.♦—

శ్లో॥ పరివర్తనతో బహుశః ప్రథితం కథితం భువి వేణువిదారితకమ్।
జంఘాగ్రమథో యదధోర్ధ్వగతం శిరసో యువతేర్యది శూలచితమ్॥

గీ॥ అతివపదమొక్కటి భుజంబు ♦ నందునిల్పి
శౌరి రెండవపదముపైఁ ♦ గూరుచుండి
మాటిమాటికి నీగతి ♦ మార్చిమార్చి
కలియ వేణువిదారిత♦కం బటండ్రు॥

తా॥ సతి తనయొక్క కాలు పురుషుని భుజంబునందుంచి రెండవకాలు జాచుకొనియుండ నాకాలుమీద పురుషుకుకూర్చుండి కుచంబులనుబట్టి మాటిమాటికిని నా సతియొక్క కాళ్ళనుమార్చుచు రమించుభావమును వేణువిదారితకబంధ మందురు.

గీ॥ ఒక్కపాదంబు శిరముపై ♦ నుంచి యొకటి
భుజముపై నుంచి క్రీడింపఁ ♦ బుడమినదియు
శూలచితబంధమనఁగను ♦ సొంపుమీఱె
ననుచు వచియించె మొదల వా♦త్స్యాయనుండు॥

తా॥ సతి కాలొకటి పురుషుడునెత్తిపయిబెట్టుకొని రెండవకాలును భుజముపయినుంచుకొని రమించుభావమును శూలచితబంధమని వాత్స్యాయనుడనెను.

—♦19 మార్కటక, 20 ప్రేంఖాయిత బంధముల లక్షణములు.♦—

శ్లో॥ యది కుంచితపాదయుగం యువతే
ర్నరనాభిముదంచతి మార్కటకమ్॥
ప్రేంఖా భవతి ప్రసభం యువతిః
ప్రియదా స్వపదా యది తంచ తదా॥

మ॥ తెలియన్బానుపుమీఁదఁ జంద్రముఖి పో♦దిన్వ్రాలి పాదాంబుజం
బుల నడ్డంబుగ నాథునాభిపయి సొం♦పుల్మీఱఁగా నుంచినన్
జలజాతాక్షుఁడు వానిపై నదిమి మిం♦చ న్దత్కటి న్బట్టి తా
నలువై కూడి రమింప మార్కటకబం♦ధం బయ్యెఁ జిత్రంబుగన్॥

తా॥ కాంత సెజ్జపయిపవళించి పాదములనడ్డముగావంచి పురుషునియొక్క బొడ్డునందుంచగా కృష్ణమూర్తి నాభితో దానిపాదముల నదిమి దానిపిఱుదులను తనచేతులతో బట్టుకొని రమించినభావమును మార్కటకబంధమందురు.

మ॥ చిగురుంబోఁణి పదద్వయాంతరమునన్ ♦ శ్రీకృష్ణుమధ్యం బొగి
న్దగఁగా నిల్పి కరద్వయి న్గరము లం♦ట న్బట్టి యుయ్యాల లూ
గు గతి న్బల్మరుచండ వేగమమరన్ ♦ గూడ న్స్మరారాతి చె
ల్వుఁగ ప్రేంఖాయతబంధ మంద్రుజనము♦ల్పావిల్తుశాస్త్రంబునన్॥

తా॥ సతి తనయొక్క పాదములను కృష్ణునియొక్క మధ్యమమునం దుంచి తనచేతులతో పురుషునియొక్క చేతులనుబట్టుకొని యుయ్యాల యూగునటుల చండవేగమున రమించుటయే ప్రేంఖాయతబంధమనిరి. ఇదిహరిణీవృషభులకు బ్రియము.

—: 21 పద్మాసన, 22 అర్థపద్మాసనబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ జంఘాయుగళస్య విపర్యయతః పద్మాసనముక్తమిదం యువతేః।
జంఘైకవిపర్యయతస్తు భవేదిదమేవ తదర్థపదోపపదమ్॥

చ॥ సరసిజనేత్ర దక్షిణభు♦జంబున దక్షిణపాదముంచి యా
చరణముమీఁద నడ్డముగఁ ♦ జాఁచిన వామపదాంబుజాత మ
చ్చెరువుగ వామబాహువునఁ ♦ జేర్చి పరుండిన లేమఁ గూడినన్
హరువుగఁ బంకజాసనము ♦ నా నుతిగాంచినబంధమై చనున్॥

తా॥ కాంత పురుషునియొక్క కుడిభుజమందు తనయొక్క కుడికాలుంచి యాకాలుపై యడ్డముగాజాచిన యెడమకాలు పురుషునియెడమభుజమునందుంచి పండుకొనియుండగా పురుషు డామెయొక్క కాళ్ళువడ్డముగా మడువ వియోగించి సం దున్నంతవరకు తాను ముందునకుజేరి యోనియందు దండముంచి ఆపెయొక్క

రెండుతొడలసందునుండి తనచేతులనుదూర్చి చండ్లనుబట్టి రతిసేయుచుండ నాసతి తనకాళ్లుజరిగి పోకుండ పురుషునిభుజములయందుంచిన పాదములవ్రేళ్ళతో పురుషుని మెడనుబట్టియుండుభావమే పద్మాసనంబగును. ఇదిబాడబా శశులకు ప్రియము.

గీ॥ పతిభుజముమీఁద నొక్కపదంబుసాచి
దానిపై నడ్డముగను బదంబుఁదాల్చి
పడఁతిపవళింప శ్రీహరి పై కొనంగ
నర్ధపద్మాసనం బన నమరియుండు॥

తా॥ లేమపురుషునియొక్క కుడిభుజమందు కుడికాలుంచి రెండవకాలు నాకాలుపైనడ్డముగాయుంచి పండుకొనియుండగా కృష్ణమూర్తి పైవిధముగా ఆపెతొడలసందునుండి తనచేతులనుపోనిచ్చి చండ్లనుబట్టుకొని రమించుభావమును యర్ధపద్మాసనమనిరి.

—: 23 బంధురిత, 24 నాగపాశబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ నిజజానుయుగా న్తరనిర్గమితౌ స్వభుజౌ పతికంఠమపానయతే
రమణీ రమణోఽపి తమేవ భుజద్వితయేన చ బన్ధురితం కురుతే।
తత్కూర్పరమధ్యగతేన తదా ఫణిపాశమిదం మునయో జగదుః॥

మ॥ సతి దా సాధనఁజేసినట్టినగిహెచ్చన్ మోహముప్పొంగ సం
గతిమోచేతులరెండుసందులను మోకాళ్ల న్దగన్ గ్రుచ్చి హ
స్తతలంబుల్వడిఁ గూర్చిపట్టి మెడక్రిందన్జేర్చి పన్నుండఁ గా
జతురుం డప్పుడుకూడ బంధురితసంజ్ఞం బైన బంధంబగున్॥

తా॥ సతి తనయొక్కమోచేతులరెంటిసందులలో తన మోకాళ్లను గూర్చుకొని చేతులురెండును గూర్చిపట్టుకొని తనకంఠముక్రిందగానుంచుకొని పండుకొనియుండగా పురుషుడురమించుభావమును బంధురితబంధమనిరి. ఇదికరణీశశులకు ప్రియము.

మ॥ చెలిమోకాళ్లను బైకిఁజాచుకొని మోచేతుల్దగన్మధ్యఁ జే
తులు రెండొక్కటిగాఁగఁ గూర్చి మెడక్రిందన్జేర్చిపన్నుండ నె

చ్చెలి ముంజేతులురెండు శౌరితనమోఁ ♦ చేతుల్లతన్గూర్చి చె
న్నలరన్గూడిన నాగపాశ మనుబం ♦ ధంబయ్యెఁ జిత్రింబుగన్॥

తా॥ కాంత తనయొక్క మోకాళ్ళను మోచేతిసందులలో గ్రుచ్చి పైకిజాచుకొని చేతులురెండునూ యొకటిగాగూర్చిపట్టి మెడక్రిందుగాచేర్చి పండుకొనియుండ పురుషుడామెయొక్క ముంజేతులురెండును తన మోచేతులసందులయందు గూర్చి రమించుభావమును నాగపాశబంధమనిరి.

— 25 సంయమనబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ అంగుష్ఠసమర్పితపాణిభృతో
జంఘాయుగళం యువతేః పురుషః।
నిజకూర్పరయోర్నిదధాతి భుజౌ
తత్కాంత ఇదం కిల సంయమనమ్॥

ఉ॥ ముద్దులగుమ్మ పానుపున ♦ ముందుగఁ దాఁ బవళించి పాదముల్
ముద్దుగఁజేతులందిడిన ♦ మోదమునన్‌హరి రెండుచేతులా
ముద్దియజానుసందుల స♦ముజ్వలవై ఖరిగ్రుచ్చి కంఠమున్
బద్ధుగఁ గౌఁగిలింప నది ♦ బంధము సంయమనాఖ్యమై తగున్॥

తా॥ మగువ తనయొక్క కాళ్లను మితముగామడిచి కాళ్లవెలుపలనుంచి చేతులను రానిచ్చి పాదములనుబట్టుకొని పండుకొనియుండ పురుషుడు గొంతుకూర్చుండి తన మోకాళ్లతో దానితొడలనదిమి తనచేతులను తొడలక్రిందుగా చంకలసందులలో నుండిపోనిచ్చి మెడక్రిందచేర్చి రతిసల్పుభావమును సంయమనబంధమనిరి. ఇదికరిణీ శశులకు ప్రియము.

26 కూర్మ, 27 పరివర్తిత, 28 నిపీడనబంధముల లక్షణములు.

శ్లో॥ భుజయోర్భుజమాననమాననతో జంఘామథి జంఘమసౌ రమతే।
విన్యస్య వరో యది కూర్మమిదం పరివర్తితమాధ్వ్యగతో యుగమ్।
యది పీడితమూరుయుగం తు భవేద్వనితోరువరాంఘ్రినిపీడనతః॥

చ॥ మొగముమొగమ్ముమీఁదభుజ♦ములుభుజయుగ్మముమీఁదజంఘికా
యుగళము జంఘులందు నిడి♦యొక్కటిగాఁదగగూర్చియుంచి య

మ్మగువపయి న్మురారి గరి♦మంబునఁ బైకొనఁ గూర్మబంధమై
నెగడు ధరిత్రిసాధనకు ♦ నేరనివా రొనరింతురింతయున్॥

తా॥ పురుషుడు పతినిపైకొని ముఖముముఖముమీదను భుజములనుభుజము లమీదను పిక్కలనుపిక్కలమీదను యొక్కటిగాచేర్చి పండుకొనిరమించుభావ మును కూర్మబంధమనిరి. ఇది బంధములంజేయుటను అశక్తులగువా రుపయో గింతురు.

ఆ॥ వె॥ మొగముమొగముఁజేర్చి ♦ భుజములు బిగియించి
చానరెండుతొడలు ♦ సాఁచి శౌరి
నడుముబిగియ నదిమి ♦ ముడివేయఁ బరివర్తి
తాఖ్యబంధమై న♦యంబు గాంచు॥

తా॥ పురుషుడు సతిముఖముతో ముఖముజేర్చి భుజములనుబట్టుకొనియుండ ఆపెతనరెండుతొడలనుజాచి పురుషునియొక్కనడుమును బిగించి మెలివేయగా రమించుభావమును పరివర్తితబంధమనబడును.

గీ॥ ముదిత యూరువు ల్నిజపాద♦ములును పార్శ్వ
ములనొదుగఁ ద్రోసి యందుపై ♦ మోవనిల్పి
కూడెనేనియు నిదియ ని♦పీడనాఖ్య
బంధమగు గామశాస్త్రప్ర♦పంచసరణి॥

తా॥ కాంతయొక్కతొడలు తనమోకాళ్ళసందుపార్శ్వములయందు యొదుగునటులద్రోసి పురుషుడు తనపాదములయందుమానికనిల్పి రమించుభావము నిపీడనబంధమగును

—♦ 29 ఉపవీతబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ ఏకం యువత్యా హృదయం స్వపాదౌ తదాశ్రితం తల్పగతం తదన్యమ్।
ప్రౌఢాంగనా వల్లభ ఏష బద్ధః ఖ్యాతః పృథివ్యాముపవీతకాఖ్యః॥
(ఇతి పంచసాయకః.)

గీ॥ అతివతొడలమధ్యగఁ జేరి ♦ యతనుతండ్రి
యాపెహృదయ మందొకపాద ♦ మమర నిల్పి

వే తొడపదంబు ధరనూని ♦ వేడు కలర
నమితరతిఁ జేయ నుపవీత ♦ మనిరి మునులు॥

తా॥ పాన్పుపై పవళించియున్న కాంత తొడలసందునఁ బురుషుండు చేరి యాపెవక్షస్థలమున తనకాలొకటియుంచి రెండవకాలును పాన్పుపైనుంచి రతి సల్పుభావము ఉపవీతబంధ మనిరి.

—♦ 30 సమపాదబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ నిధాయ పాదౌ రమణాంసయోశ్చేదుత్తానసుప్తా రమతే పురన్ధ్రీ।
ప్రతిప్రబన్ధం సమపాదసంజ్ఞం ప్రోచుస్తదా భోగవిధానదక్షః॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

క॥ తరుణి తనపాదయుగళము
వరునూరువులందు నిల్పి ♦ పవళింపంగా
నురమురముఁ జేర్చి పైకొనఁ
బరువడి సమపాదనామ ♦ బంధంబయ్యెన్॥

తా॥ కాంత తనయొక్క రెండుకాళ్ళను కృష్ణునియొక్క తొడలయందుంచి పాన్పుపయిపండుకొనియుండ కృష్ణమూర్తి యా సతియొక్క రొమ్ముతో తన రొమ్మునుజేర్చి పైకొనిరమించుభావము సమపాదబంధమందురు.

—♦ 31 త్రివిక్రమబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ స్త్రియోఽంఘ్రిమేకం వినిధాయ భూమా
వన్యం స్వమౌలౌ నిజపాదయుగ్మం।
పృథ్వ్యాం సమాధాయ రమేత భర్తా
త్రైవిక్రమాఖ్యం కరణం తదా స్యాత్॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

గీ॥ సతిపదంబొకటి ధరిత్రి ♦ సాచి యొక్క
పదము బురుషుఁడు తనతల ♦ పై ననిల్పి
రెండుచేతులు భువినాని ♦ యుండఁగూడ
నిది త్రివిక్రమకరణమై ♦ యుంపుఁజెందు॥

తా॥ స్త్రీ తనకాలొకటి శయ్యయందుసాచి రెండవకాలు పురుషునితలకు సమముగాసాచి రెండుచేతులతో భూమిగానుకొని యుండికియుండగా పురుషు డాకాంతను రమించినభావము త్రివిక్రమబంధమనంబడును.

—♦ 32 వ్యోమపదబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ తల్పప్రసుప్తా నిజపాదయుగ్మమూర్ధ్వం విధత్తే రమణీ కరాభ్యామ్।
స్తనౌ గృహీత్వాఽథ భజేత కాన్తో బన్ధస్తదా వ్యోమపదాఖ్య ఉక్తః॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

గీ॥ కాంత తనరెండుపదములఁ ♦ గాంతుశిరము
నందునను నిల్పి పవళింప ♦ నతఁడు ప్రేమఁ
గుచయుగము రెండుచేతులఁ ♦ గూర్చిపట్టి
కలియ నిది వ్యోమపదనామ ♦ కరణమయ్యె॥

తా॥ సతి తనయొక్క రెండుకాళ్లను పురుషునితలమీదయుంచి పండుకొని యుండగా పురుషు డాసతియొక్క కుచలములబట్టి రమించుభావమును వ్యోమ పదబంధ మనిరి.

—♦ 33 స్మరచక్రబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ కాన్తోరుయుగ్మాన్తరగః స్వహస్తౌ నిధాయ భూమౌ రమతే పతిశ్చేత్।
బన్ధస్తదోక్తః స్మరచక్రనామా ప్రేష్ఠః సదా కామిజనస్య లోకే॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

గీ॥ నలినముఖి రెండుపదముల ♦ నడుమనిలిచి
విభుఁడు చేతులరెండు పృథ్వీతలంబు
నానుకొని క్రీడయొనరించె ♦ నేని నదియుఁ
దనరు స్మరచక్రనామ బంధంబు జగతి॥

తా॥ సతియొక్క రెండుతొడలనడుమను బురుషుండుండి చేతులురెంటను భూమియందానించి రమించుభావము స్మరచక్రబంధమని చెలియందగినది.

—♦ 34 అవదారితబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ నారీ స్వపాదౌ దయితస్య వక్షఃస్థితౌ సమాలింగ్య [illegible]।

కించిన్నతోరూ రమతే తదాసౌ ప్రోక్తో మునీంద్రైరవదారితాఖ్యః॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

గీ॥ తామరసనేత్రి తనదుపా♦దములురెండు
నధిపునుదరంబుపైఁ జేర్చి ♦ యూపెయూరు
వులనువంచి భుజద్వయి ♦ నొకటకౌఁగ
లింప నవదారితాఖ్యమై ♦ పెంపుఁజెందు॥

తా॥ సతి తనయొక్కపాదములరెంటిని పురుషునియొక్క కడుపుపయి నుంచి యాపెతనతొడలనువంచి పురుషుని భుజములను రెంటిని తనభుజములతో కలిపిపట్టుకొనియుండ పురుషుడాసతిని రమించుభావమును అవదారితబంధమనిరి.

—♦ 35 సౌమ్యబంధ లక్షణము ♦—

శ్లో॥ ఉత్తానితోరుద్వయమధ్యగామీ దృఢం సమాలింగ్య భజేత యత్రి।
కాన్తాం విలాసప్రియ ఏష బంధః సౌమ్యాఖ్య ఉక్తః కవిభిః పురాణైః॥
(ఇతి అనంగరంగః)

గీ॥ కాంత తనయూరువులురెండు ♦ గగనమునకు
నిలిపివఁవళింప విభుఁడుచే♦తులను రెండు
నూరువులమధ్యముందుంచి ♦ తారుకొన్న
సౌమ్యకరణంబునా నగు ♦ సంజ్ఞనలరు॥

తా॥ స్త్రీ తనతొడలురెండును మీదికెత్తుకొనిపండుకొనియుండగా పురుషుడు సతియొక్కతొడలమధ్యగా తనజేతులనుబోనిచ్చి కుచంబులనుబట్టి రమించుభావము సౌమ్యబంధమగును.

—: 36 జృంభితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ ఊరుద్వయం పక్షముదంచితంచ కృత్వాంబుజాక్షీ భజతే పతించేత్
ఆనందకర్తా తరుణీజనానాం బన్ధోఽయముక్తః కిల జృంభితాఖ్యః॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

ఆ॥ వె॥ చిగురుఁబోఁడి యూరు♦యుగళంబు తనఫాల
భాగమందుఁజేర్చి ♦ పట్టియుండఁ

బ్రియుఁడు దానిగూడి ♦ పిఱుఁదులంబట్టఁగ
జృంభితంబనంగఁ ♦ జెలువుమీఱె॥

తా॥ స్త్రీ తనరెండుతొడలను ముఖముదగ్గఱకువచ్చునటుల చేతులతో చేర్చి పట్టుకొనియుండ పురుషుడు దానిపిఱుందులను బట్టుకొని రమించుభావము జృంభితబంధ మనబడును.

—: 37 నౌకాబంధ లక్షణము :—

గీ॥ ఒకరొకరిప్రక్కసందుల ♦ నొక్కరొకరి
పాదయుగళంబుఁగీలించి ♦ పవ్వళించి
యొకరొకరిహస్తములఁబట్టి ♦ యొప్పమీఱుఁ
గూడ నౌకాఖ్యబంధమై ♦ రూఢిఁగాంచు॥

తా॥ పురుషునియొక్క నడుము ప్రక్కసందులో స్త్రీయొక్కపాదములును సతియొక్కప్రక్కసందులలో పురుషునియొక్కపాదములనుంచి పురుషుని హస్తములసతియు సతిహస్తములను బురుషుడును బట్టుకొనిరమించుభావము నౌకాబంధమనిరి

—: 38 ధనుర్బంధ లక్షణము :—

చ॥ తరుణియు మొగ్గవ్రాలిన వి♦ధంబున నుండి కరద్వయంబునన్
జరణములానియుండ సర♦సజ్ఞునంబునఁదత్కటిద్వయిన్
హరువుగఁగూర్చి మధ్యము క♦రాబ్జములన్నిగఁబట్టి కూడినన్
ధరపయిఁ జాపబంధమను ♦ నామముగాంచుమహాద్భుతంబుగన్॥

తా॥ సతి పాన్పుపయి బోరగిలబండుకొని మొగ్గవ్రాలినటుల తన రెండు చేతులతో పాదములు బట్టుకొనియుండ బురుషుడు తన మొలకుసమముగా నాసతియొక్క మొలనుంచుకొని సతినడుమును తన రెండుచేతులతో గట్టిగాపట్టుకొని రమించుభావము ధనుర్బంధమనిరి.

—: 39 కరపాదబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ ఉవిదబారసాచి ♦ యూరువులాగతిఁ
[illegible]

బట్టి పాన్పుపైని ♦ బవళింపఁ గరపాద
నామ బంధమయ్యె ♦ సామువలన॥

తా॥ సతి తనయొక్క చేతులను బారసాచుకొని తనయొక్క తొడలను గూడ బారసాచి కాలి బొటనవ్రేళ్ళను చేతివ్రేళ్ళతో బట్టుకొనియుండగా పురుషుడు రమించు భావము కరపాదబంధ మనిరి.

—: 40 సాచీముఖబంధ లక్షణము :—

క॥ పదములుతిరుగఁ బిరుందులఁ
గదియించి శిరంబు రెండు♦కరములు శయ్యన్
గదియించి యున్న తరుణిం
గదిసిన సాచీముఖంబు ♦ గా నుతికెక్కున్॥

తా॥ సతి తనయొక్క పాదములను త్రిప్పి పిఱుదులక్రింద నుంచుకొని తలయు చేతులును పరుపుపయియుంచి పండుకొనియుండగా పురుషుడు రమించుభావము సాచీముఖబంధమనిరి.

—: అర్థచంద్రబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ ఊరుయుగముమింట ♦ నున్నతంబుగసాచి
కరయుగంబు చేతఁ ♦ గటియుగంబుఁ
బట్టి మీఁదికెత్తి ♦ పవళించుచెలిఁగూడ
నర్థచంద్ర బంధ ♦ మనఁగనొప్పు॥

తా॥ సతి తనయొక్క తొడలను పొడవుగా మీదికెత్తి చేతులతో పిఱుదులను బట్టుకొని మీదికెత్తి పండుకొనియుండ పురుషుడు రమించుభావము అర్థచంద్రబంధ మనిరి.

—: 42 ఉపాంగబంధ లక్షణము :—

ఉ॥ నారివరాంగమందు మద♦నధ్వజముంచి బిగించి యూరువుల్
చేరిచి చక్కఁగా శయన♦సీమఁ బరుండిన దానిమీఁదుగా
శౌరియుఁ బవ్వళించి నిజ♦జానువుజానువు లొమ్ములొమ్ములన్
జేరిచి మోముమోముపయిఁ ♦ జేర్చి రమింప నుపాంగకం బగున్॥

తా॥ తనయొక్క యోనిలో పురుషునిదండ ముంచుకొని రెండు తొడలను దగ్గరగాజేర్చి బిగించి పండుకొనియుండిన స్త్రీని పురుషుడు పైకొని సమముగా బండుకొని ఆ స్త్రీయొక్క పిక్కలమీద పిక్కలను తొమ్ముమీద తొమ్మును ముఖముమీద ముఖమునుంచి రమించుభావము ఉపాంగబంధమని తెలియందగినది.

శ్లో॥ ఉత్తానరతాని కతాని సదాప్యథ తిర్యగహం సురతద్వితయమ్।
మధ్యేపతితోరు వరోరుగతె కథితో మునిభిస్తు సముద్గ ఇతి॥

వ॥ ఈ బంధములు నలువదిరెండును ఉత్తానబంధ భేదములని తెలియందగినది. ఇకఁ పువ్వుఁబోఁడి ప్రక్కవాటుగాఁ నెడమపార్శ్వంబుగానైన కుడిపార్శ్వంబుగానైనఁ బవళించియుండఁ బురుషుం డభిముఖముగాఁ బవ్వళించి పట్టు బంధములగు తిర్యక్కరణంబులను రెండువిధమైన బంధములం దెల్పెద-

—: 43 సముద్గకబంధ లక్షణము :—

చ॥ కమలదళాక్షి తా నభిముఖంబుగఁ బార్శ్వముగాఁగ శయ్యపై
సమముగఁ బవ్వళింప హరి ♦ సంతసమందుచుఁ గౌఁగలించి చి
త్రముగఁ దదూరుమధ్యమునఁ ♦ దాను నిజోరువులుంచి కాంతయా
నములనుబట్టి కూడఁ గరణంబు సముద్గకనామమై తగున్॥

తా॥ సతి తనకెదురుగా ప్రక్కవాటుగా బాన్పుపై సమముగాపండుకొని యుండ కృష్ణమూర్తి సంతోషములో గౌఁగలించి యాసతియొక్క తొడలసందున తనతొడలనుజొనిపి యాసతియొక్క కాళ్ళనుబట్టుకొని రమించుభావము సముద్గక బంధమగును.

—: 44 పరివర్తనబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ అవిభజ్య సముద్గకయన్త్రమిదం
యువతిర్యది వా పురుషో భజతే।
పరివృత్తమితి స్ఫుటమాభ్యసనాల్లఘు
పూర్వతనోః పరివర్తనకమ్॥

క॥ జగతి సముద్గకనామం
బగు కరణమవలెఁ బురుషుని ♦ యంకద్వయ మ

ధ్యగమై తదూరువులపై
వగగా నూరువుల నునుపఁ బరివర్తమగున్ ॥

తా॥ సతి మును చెప్పియున్న సముద్గకబంధమువలెనె పురుషుని తొడల నడుమ నున్నదై యతనితొడలలో తనతొడల నునిచి రమించుభావమును పరివర్తనబంధమని తెలియదగినది.

—; 45. సమాంగకబంధ లక్షణము :—

చ॥ ఒకరొకరూరుభాగముల నొద్దికతోఁ దొడలుంచి గట్టిగా
నొకరొకరాభిముఖ్యముగ నుండియుఁ గౌఁగిటఁగ్రుచ్చిపట్టి తా
మొకరొకరూరు మధ్యముల నూరువుఁజొన్పిరమింపఁగా సమాం
గకమను బంధమయ్యె హిమకాలములం దిది యోగ్యమైతగున్ ॥

తా॥ సతీపతులు యొకరొకరికెదురై తలలొద్దికగానుంచి కౌఁగలించుకొని యొకరితొడలనడుమ యొకరితొడలనుంచి రమించుభావము సమాంగకబంధమగును. ఈబంధము చలికాలమం దుపయోగింప శ్రేయస్కరము.

—: 46. అభిత్రికబంధ లక్షణము :—

చ॥ పొలయలుకన్లతాంగి తన మోము నొసంగక పార్శ్వభాగసం
వలితముగాఁ బరుండ బహువారమ్మృదూక్తుల సంతరింపుచున్
జెలువుఁడు వెన్కభాగమునఁ జిన్నెలఁజూపుచుఁ బల్మిఁగూడినన్
జెలఁగు నభిత్రికం బనఁగఁ జెల్వగుబంధము శాస్త్రవైఖరిన్ ॥

తా॥ సతి పురుషునిపై ప్రణయకోపముచే ముఖమివ్వక వెనుదిరిగి ప్రక్కవాటుగా బండుకొనియున్న కాంతను మంచిమాటలచేతను స్తరింపుచు వాపెతొడల సందుగా తనతొడలనుజొనిపి వెనుకదిక్కునుండి రమించుభావము అభిత్రిక బంధమనబడును.

—: 47 నాగబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ పార్శ్వస్థితాయాః ప్రమదాకాంతాయాః పృష్ఠావలంబీ రమణః ప్రియస్త్రీ।
లింగస్మరాగారనివేశయోగాత్ ఇహోపదిష్టః ఖలు నాగబంధః॥

గీ॥ బోరగిల్లఁగఁ బండిన ♦ పొలఁతివీపు
తనదువక్షంబున న్హత్తి ♦ వనజభవుఁడు
అతివ యూరులమధ్యగా ♦ నతను గృహము
నాటునటుల రతి యొనర్ప ♦ నాగమగును ॥

తా॥ పొలయల్కచే వెనుదిరిగి ప్రక్కగాపరుండియుండిన కాంతను పురుషుడు మంచిమాటలచే కుస్తరించుచు యాపెవీపునుకౌగలించుకొని యాపె తొడలసందునుంచి యోనిలోనికి తనశిశ్నమును బ్రవేశింపఁజేసి రతిసల్పినభావమే నాగబంధమనిరి.

—: 48 సంపుటబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ పార్శ్వప్రసుప్తా ప్రమదోపరిష్ఠః కాన్తాం సమాలింగ్య రతిం కరోతి।
యత్ర ప్రదిష్టో మునిభిః పురాణై ర్బన్ధస్తదా సంపుటనామధేయః ॥
(ఇతి అనంగరంగః.)

మ॥ చెలిపార్శ్వంబుగఁ బవ్వళింపఁగుదురై ♦ చెల్వొందు తాఁదత్తరం
బొలయ న్దానికడ న్బరుండి యొకకా♦లూర్ధ్వంబుగా జాను సం
ధులమీఁద న్ఘటియించితత్కటితటి♦న్నూల్కొన్న మోహంబు రం
జిలఁ బాణిద్వయిఁబట్ట సంపుటితమై ♦ చెల్వొందు నిద్ధారుణిన్ ॥

తా॥ సతి ప్రక్కవాటుగా పండుకొనియుండ పురుషుడాసతికెదురై ప్రక్కవాటుగాబవళించి సతియొక్క పైకాలును పొడుగుగా తనపిక్కలపైనుంచుకొని సతియొక్కపిరుదులను బట్టుకొని రమించుభావము సంపుటిత బంధ మనబడును.

—: 49 వేణుదారణబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ పురుషు మూఁపుమీఁద ♦ బొందించి యొకకాలు
కాళ్ళక్రింద నొక్క ♦ కాలుఁజాచి
నప్పుడపుడు గదియ ♦ నదియును వీడ్వడఁ
దరుణిఁగూడ వేణు♦దారణంబు ॥

తా॥ సతి పురుషుని వీపుమీదుగా నొక కాలును జాచి యతని కాళ్ళ క్రిందుగా నొక కాలును జాచి రెండు కాళ్ళను పెనవేసియుండగా పురుషుడు మాటిమాటికి యాపెకాళ్ళు వీడుచుండ రతిసేయు భావమును వేణుదారణబంధమనిరి

—: 50 కర్కటబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ యద్యంగనాకుంచితపాదయుగ్మం స్వనాభిదేశే పరికల్ప్య భర్తా।
రతిం ప్రకుర్యాదితి కర్కటాఖ్యం తదా మునీంద్రైః కరణం ప్రదిష్టమ్ ॥
(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ ఎదురెదురై సతీపతు ల♦హీన ముదంబునఁ బవ్వళింప నా
సుదతి పదద్వయం బురము ♦ సోఁకఁగనిల్పి కటీతటి న్మదం
బొదవఁగఁ గౌగలింప నల♦యుగ్మలినై జగళంబు కౌఁగిటన్
గదియబిగించి కూడునది ♦ ఖ్యాత మగు న్ధరఁగర్కటాఖ్యమై ॥

తా॥ స్త్రీపురుషులు సంతసముతో నొకరికొక రెదురుగా పండుకొని స్త్రీ యొక్క రెండుకాళ్ళను తన రొమ్మునకు తగులునట్లు గాయుంచి తనపిఱుదులను స్త్రీ పట్టుకొనియుండ పురుషుడు విల్లురీతిగా వంగి సతియొక్క కంఠమును కౌఁగలించి రమించుభావము కర్కటబంధమగును

—: 51 మానితబంధ లక్షణము :—

చ॥ సతియొకవంక వాటముగ ♦ శయ్యపయిం బవళించి యుండగా
పతివ నిజోరుమధ్యమున ♦ నడ్డముగాఁ బవళించి తత్పదం
బొతికిలఁ బెట్టి యొక్కటి మ♦ఱొక్కటి మేనిపయిన్ఘటించి సం
మ్మతిరతిఁజేయఁ జెల్వగను ♦ మానితబంధమగు న్వసుంధరన్

తా॥ స్త్రీ ప్రక్కవాటుగా పానుపుపై పండుకొనియుండ పురుషుం డెదురుగా పండుకొని తనతొడలు నా స్త్రీయొక్క తొడలనడుమదూర్చి నా స్త్రీ కాలొకటి తనదేహముపైవైచుకొని రెండవకాలును తనకాళ్ళతో వెనుకకుత్రోచి పట్టి విల్లంబురీతిగా స్త్రీని వెనుకకువంచి రమించుభావము మానితబంధమనబడును

వ॥ పైన చెప్పంబడిన లోమ్మిదిబంధములును దిర్యక్కరణములని తెలియందగినది ఇఁక వంగనామణి కూర్చుండియుండఁ బురుషుండు పైకొనిపట్టు బంధంబులగు స్థితకరణంబులను మూడవవిధమైన బంధములను దెల్పెద—

—: 52 యుగ్మపదబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ స్థితమాసితసున్దరి పాదయుగం యది కుంచితమేకత ఏవ భవేత్ ।
లఘుతిర్యగతో పురుషోఽపి తథా మిలతీతి మతం కిల యుగ్మపదమ్ ॥

చ॥ ఒకపద మోరగాముడిచి ♦ యొక్కటిచాఁచి లతాంగి శయ్యపై
నొకటవసింపఁ దత్పదము ♦ నొయ్యనఁజాచిన దానిపై నిజాం
ఘ్రికమటుచాచి కుంచినది ♦ క్రిందుగఁ దా ముడుచున్నఁవుంగిటన్
సకలవిలాసము దెలియ ♦ సంగతిగా యుగపాద మై తగున్॥

తా॥ సతి యొకపాదమును ముడుచుకొని రెండవపాదమును జాచుకొని పాన్పుపైకూర్చుండియుండ పురుషుడాసతి జాపియుంచిన కాలుక్రిందుగా తన కాలునుజాపి రెండవకాలును సతి ముడిచియుంచిన కాలుక్రిందుగా తానుముడుచుకొని సతి కెదురుగాకూర్చునికౌగలించిరమించుభావముయుగ్మపదబంధమనబడును.

—: 53 విమర్దిత, 54 మర్కటబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ యదిసున్దరికూర్పరమధ్యగతః స్ఫుటిం భ్రమయన్పురుషోరమతే ।
భవతీహ విమర్దితకం తదిదం కిల సమ్ముఖసంగతిమర్కటకమ్ ॥

మ॥ చెలి కూర్చుండఁగఁ గౌఁగిటన్నిలిచి ♦ పార్శ్వీభూతదేహంబుతో
చెలువుం దున్న మితాంగుఁడై కటితటిన్ ♦ శీఘ్రంబుగాఁ ద్రిప్పుచున్
బలుమారు న్గళలంటుచున్ గలయుచోఁ ♦ బ్రౌఢాంగనాకల్పితం
బలరున్ ధాత్రి విమర్దితాఖ్య కరణం ♦ బత్యంతసౌఖ్యార్థమై॥

తా॥ స్త్రీపురుషునితొడయందు యోరగాముగను పెట్టికూర్చుండ పురుషుడాసతిని గౌఁగలించుకొని తాను కొంత వెనుకకువ్రాలి యోనియందు లింగమును బెట్టి సతియొక్క నడుమునుగాని కుచములనుగాని పిఱుదులనుగాని బట్టుకొనిమిత శరీరముగలవాడై పిఱుదులనుద్రిప్పుచు కళలంటుచు రమించుభావము విమర్దితబంధ మగును. ఈ బంధము ప్రౌఢాంగనచేయందగినది.

క॥ పురుషుఁడు తన జఘనముపైఁ
దరుణి న్గూర్చుండఁబెట్టి ♦ తంత్రజ్ఞుండై
సురత మొనరింప సతి వె
న్దిరిగిన మర్కటమనంగఁ ♦ దెల్లంబయ్యెన్॥

తా॥ పురుషుడు తనవడిలో తనకెదురుగా సతిని కూర్చుండబెట్టుకొని రతి చేయుచుండ సతి వెనుకకు వాల్లినటుల లోనరించి ముందునైపాసతి చూచుచుండ రతి సల్పుభావము మర్కటబంధ మనజెల్లును.

—: 55 ఘట్టితబంధ లక్షణము :—

క॥ కరములు కరములచేతన్
వరుసన్బట్టుకొని రెండు ♦ పదతలములు త
చ్చరణతలమ్ముల నానఁగ
గరిమన్గూర్చుండి కూడ ♦ ఘట్టిత మయ్యెన్॥

తా॥ పురుషుడు తన చేతులతో స్త్రీయొక్క చేతులనుబట్టుకొని తనపాద ములు రెండును స్త్రీ పాదములకు సమముగాజేర్చి కూర్చుండి రమించుభావము ఘట్టితబంధ మనబడును.

—: 56 సమ్ముఖబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ తథా స్థితాయా నాయక్యాః పాదమేకం ప్రసారితమ్।
సకూర్పరేణ విష్టభ్య రమేత్తత్సమ్ముఖం రతమ్॥
(ఇతి రతిరత్నప్రదీపికః)

ఆ॥ వె॥ తరుణి పాదయుగముఁ ♦ దన భుజంబులపై చి
నడుము బిగియఁబట్టి ♦ పడఁతికెదురు
గొంతుకూరుచుండి ♦ కూడిన సమ్ముఖ
కరణమనఁగ వినుతిఁ ♦ గాంచు జగతి॥

తా॥ స్త్రీయొక్క పాదములు రెండు తనభుజములమీద నుంచుకొని చేతు లతో దానినడుము బిగించిపట్టుకొని పురుషుడు స్త్రీకెదురుగా గొంతుకూర్చుండి రమించుభావము సమ్ముఖబంధ మనబడును.

—: 57 పరిస్ఫుటబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ ఉవిద పాదయుగళ ♦ మురముపై నుంచుచుఁ
గదలకుండబిగియఁ ♦ గౌఁగిలించి

జఘనసీమఁ దవదు ♦ చరణములిడి కూడఁ
ప్రస్ఫుటాఖ్య మైన ♦ బంధమయ్యె॥

తా॥ కాంతయొక్క పాదములురెండును తనభుజమ్ములమీదనుంచుకొని పురుషుడు సతిచంకలసందుగా తనచేతులనుపోనిచ్చి భుజములనుబట్టి కదలకుండ రమించుభావము ప్రస్ఫుటబంధ మనఁబడును.

—: 58 ఉద్గ్రీవబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ గొంతుకూరుచుండి ♦ కోమలిచేతులు
వెనుకభాగమందు ♦ వేగనిల్పి
యూర్ధ్వముఖముగాఁగ ♦ నుండఁగఁ గూడ ను
ద్గ్రీవబంధ మనఁగ ♦ దెలియఁ బడియె॥

తా॥ కాంత గొంతుకూర్చుండి చేతులు తనవెనుకదిక్కున పాన్పునాను కొని ముఖము నాకాశమువైపునకు సాచియుండగా పురుషుడురమించు భావము ఉద్గ్రీవబంధ మనిరి.

—: 59 జఘనబంధ లక్షణము :—

ఆ॥ వె॥ నారితొడలమీఁదఁ ♦ గూరుచుండి గళంబుఁ
గౌఁగిలించి మేను ♦ గదియఁజేర్చి
శౌరియుండఁ దరుణి ♦ జఘనమెత్తి రమింప
జఘన మనెడి సంజ్ఞ ♦ జగతి వెలయు॥

తా॥ సతియొక్కతొడలపై పురుషుడు తనతొడలనుంచి యెదురుగా కూర్చుండి శరీరము దగ్గరకు చేర్చి కౌఁగలింప కాంత తన పిఱుదులనెత్తుచు రమించుభావమే జఘనబంధ మనఁబడును.

శ్లో॥ ఉక్తమేతదిహ యుక్తసంగమే భేదజాతమథ చిత్రమోహనమ్।
స్తంభకుడ్యమథవా సమాశ్రితాదూర్ధ్వగా యది తదా చతుర్విధమ్॥

వ॥ పైనచెప్పఁబడిన యెన్మిదిబంధములును స్థితకరణములని తెలియదగినది. ఇఁక మగువ నిల్చియున్నపుడు స్తంభకుడ్యాదులానికగానుంచి పురుషుండు పట్టు బంధములగు ఊర్ధ్వకరణములను నాల్గువిధమైన బంధముల వివరింగించెద-

—: 60 జానుకూర్పరబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ కూర్పరేణ పరివేష్ట్య యోషితో జానుకంఠమవలంబ్యయత్నదా ।
ఊర్ధ్వమున్మదవరస్య మేహనం యోజయేత్తదిహ జానుకూర్పరమ్॥

మ॥ సతిభిత్తిస్థలిఁ జేరియుండ విభుఁ డ♦చ్ఛంబైన ప్రేమంబున
న్మతియాహ్లాదముగూర్ప జానువులపై ♦ నైజాంఘ్రులన్నిల్పి కం
ఠతలంబొయ్యనఁ గౌఁగలించి యటుకూ♦ డన్గామశాస్త్రజ్ఞు లు
న్నతిగాఁగూర్పరజానుకం బనఁ దగు ♦ న్నవ్యప్రమోదంబుగన్॥

తా॥ కామిని గోడయొద్దజేరి నిలిచియుండగా పురుషుడా స్త్రీయొక్క మోకాళ్లకు దన మోకాళ్లను దగిలించి యామె కంఠమును గౌఁగలించి రతిసల్పు భావము జానుకూర్పరబంధ మనిరి.

—: 61 హారివిక్రమ, 62 ద్వితలబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ యోషిదేకచరణే సముచ్ఛ్రితే జాయతేచ హారివిక్రమాహ్వాయమ్ ।
భిత్తిక్రపియకరస్య సున్దరీ పాదయోర్ద్వితలసంజ్ఞకం రతమ్ ॥

ఆ॥ వె॥ కంబమొద్దనిలిపి ♦ కామినియొకపాద
మిలఘటించి యొకటి ♦ యెత్తిపట్టి
యదిమి గళముకూడ ♦ హత్తి కౌఁగిటఁజేర్చి
విటుఁడు గవయ సింహ♦విక్రమంబు॥

తా॥ సతి స్తంభమునకు వీపునానుకొని యొకకాలు భూమిమీదనుంచి మఱియొక కాలు చేతితో నెత్తిపట్టియుండగా పురుషుడాసతికంఠమును గౌఁగలించి పక్కవాటుగా యదిమి రమించుభావమును హారివిక్రమబంధ మనిరి. దీనినే సింహవిక్రమ మందురు.

మ॥ కళుకున్నంగరుభిత్తిభాగముల నా ♦ కాంతుండు తాఁ జేరి ని
శ్చలభంగి న్గరయుగ్మమందు సరసీ♦జాతాక్షి పాదద్వయి
న్నిలువంబట్టిన నైజకంఠము బిగ ♦ న్నిండారఁ గౌఁగిళ్లఁ దో
య్యలిగూర్పన్ ద్వితలాఖ్యబంధ మగు సాం♦ద్రానందసంపాదియై॥

తా॥ పురుషుడు స్తంభముయొద్ద నిలిచియుండి కాంతయొక్క పాదములను దనచేతులతో బట్టియుండగా నాసతి పురుషునికంఠమును గౌగలించుకొని రమించుభావమును ద్వితలబంధ మనిరి.

—: 63 కీర్తిబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ కణ్ఠే భుజాభ్యా మవలంబ్య భర్తుః శ్రోణిం నిజో ర్వోర్యుగ శేన గాఢమ్।
సంవేష్ట్య కుర్యా ద్రతమంగనా చే దుక్తః కవీన్ద్రై రితి కీర్తిబంధః॥
(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ కలికి విలాసభంగిఁ దన ♦ కంఠము గౌఁగిటఁ బట్టియుండఁగా
నల జఘనప్రదేశముల ♦ నాచెలి యూరువునిల్పి నేర్పుగా
సలలితలాఘవం బమర ♦ సాంద్రవినీతలసీమలందుఁ బెం
పలరఁగ శౌరిగూడ నిది ♦ యూర్యనుతం బగు కీర్తి బంధమా॥

తా॥ కాంత శృంగారముగా పురుషునికంఠమును గౌగలించుకొని పురుషుని మొలయందా పెతొడనుంచి గోడకొరగగా పురుషుడు రమించుభావము కీర్తిబంధ మనఁబడును.

—: 64 పార్శ్వవేష్టిత 65 ధృతబంధముల లక్షణములు :—

శ్లో॥ భిత్తిగస్య కరపంకజే స్థితా ప్రేయసో విధృతకంఠదోర్లతా।
ఊరుపాశపరివేష్టితప్రియశ్రోణిరంఘ్రితలతాడనాశ్రయా।
దోలతి శ్వసితి సీత్కృతాకులా యోషి దేవమవలంబితం మతమ్॥

చ॥ సతి జఘనప్రదేశమునఁ ♦ జాతురిమీఱఁగఁ గూరుచుండి సం
స్తుతగతిఁ బార్శ్వభాగమున ♦ సొంపులుగుల్కఁగ రెండుచేతులు
న్నతముగఁగంఠమందముగ♦నన్గదియించి కడంగికూడిన
జ్జతురిమ్మఁ బార్శ్వవేష్టితము ♦ నా వచియింతురు దీనినెంతయుఁ॥

తా॥కాంత పురుషునియొక్క మొలయందుకూర్చుండి చేతులతో నతనికంఠమును గౌగలించి ప్రక్కలకుదిగుచూ రమించుచుండ పురుషు డొక స్తంభమానికగా నిలిచియుండుట పార్శ్వవేష్టిబంధ మగును.

ఆ॥ వె॥ అబల జఘనదేశ♦మందుఁ బాదములుంచి
కరయుగమున గళముఁ ♦ గౌఁగలించి

డోల యూచినట్లు ♦ లీలగాఁ గూడినఁ
బరఁగు నది ధృతాఖ్య♦బంధ మంచు॥

తా॥ కాంత గోడకునానుకొనియుండ యూపెతొడలసందుగా పురుషుని కాళ్ళుంచి కంఠమునుకౌగలించుకొని యుయ్యాలయూచినట్లు రమించుభావము ధృతబంధ మనబడును.

—: వ్యానకరణముల లక్షణము :—

శ్లో॥ వ్యానతం రతమిదం యది ప్రియా స్యాదధోముఖచతుష్పదాకృతిః
తత్కటిం సమధిరుహ్య వల్లభః స్యాద్వృషాదివశుసంస్థితిస్థితః॥

చ॥ పొలతుఁక పాణిపాదములు ♦ భూమిపయి న్దగ నిల్పియుండఁగాఁ
జెలువుఁడు వెన్కభాగమునఁ ♦ జెన్నెలుచూసిన వ్యానతంబులో
నలఘుబహుప్రకారముల ♦ నార్యులుబల్కి రవెట్టి వైన నే
నెలమినిగొన్ని బంధముల ♦ నే రచియింతు సచింతనెంతయున్॥

తా॥ కోమలాంగి పాదములు, కరములు పానుపునవాని తిర్యగ్జంతువులరీతి వాలియున్నపుడు పురుషుడు వెనుకభాగమునవిలిచి పట్టుబంధంబులు వ్యానకరణంబు లనఁ బడును. ఈ వ్యానకరణములను పెద్దలనేకవిధములుగా జెప్పిరి. అవియెట్టివైనను నందుకొన్ని బంధములమాత్రమే తెల్పెదను.

—: 66 నిపీడితబంధ లక్షణము :—

క॥ తరుణీమణి వెనుచక్కన్
బిఱుఁదులు కరయుగముచేత ♦ బిగఁబట్టి రహిన్
హరి యూనుచుఁ గ్రీడించిన
హరువమరు నిపీడితాఖ్య♦మను బంధమగున్॥

తా॥ కాంత తనయొక్క కాళ్లు చేతులు నేలనానుకొని ముందుకువంగి యుండగా పురుషుడు దానివెనుకచేరి పిఱుదులుపట్టుకొని రమించినభావమే నిపీడితబంధ మనబడును.

—: 67 నిఘాతకబంధ లక్షణము :—

గీ॥ సాధనల నేర్పుఁజూపుచు ♦ జలజనేత్ర
వెనుకభాగంబునకు నీడ్చి ♦ వేఱుగతులఁ

గదిసి రమియించిన నిఘాతకం బనంగఁ
గరణమగు శాస్త్రసరణి విఖ్యాతిమీఱ ॥

తా॥ స్త్రీ మునువటివలెనే వంగియుండ దానిపాదములను తన వెనుక భాగమునకు లాగుకొని దానికాళ్ళమధ్య నిలిచి తొడలనుబట్టుకొని రమించుభావము నిఘాతకబంధ మనబడును.

—: 68 చటకవిలసితబంధ లక్షణము :—

క॥ తరుణీమణి తనపదములఁ
కరములఁ గూడంగఁ జేర్చి కడువంగిన-నో
మురవైరి నిలిచినిలిచియుఁ
బెరిమన్ రమియింపఁ జటకవిలసితమయ్యెన్ ॥

తా॥ సతి తనకాళ్ళతోకూడా చేతులను జేర్చుకొని వంగియుండగా పురుషుండా సతివెనుకదిక్కున నిలిచి రమించుభావము చటకవిలసితబంధ మనిరి.

—: 69 జుప్పబంధ లక్షణము :—

క॥ పడఁతి పిఱుందులపైఁ దన
కడుపానిచి చంద్రవదనకడుపునఁగరముల్
గడుబిగియఁగూర్చి కదలక
నడరన్ రమియింపఁ జుప్ప మనఁజెలువొందున్॥

తా॥ సతి మునుపటివలె వంగియుండ యాపె పిరుదులపై తన కడుపునానించి యాపె కడుపును కదలకుండా పురుషుడు తనచేతులతోబట్టి రమించుభావము జుప్పబంధమనంబడును.

—: 70 వరాహఘాతబంధ లక్షణము :—

క॥ వనితపిఱుందులఁ గృష్ణుఁడు
తనచేతులు బిగియఁబట్టి తద్దయువేగం
బొనరఁగ్రిందుగఁ దాఁకులఁ
గనఁగూడ వరాహఘాతకం బనఁ బరఁగున్॥

తా॥ వనిత మునుపటివలెవంగి పాదములను బట్టుకొనియుండగా పురుషుడా సతియొక్క పిఱుదులను దన చేతులతో గట్టిగాబట్టుకొని క్రిందుగా తాకులు తాకుచు రమించినది వరాహాఘాతబంధ మనబడును.

—: 71 వృషాభిఘాతబంధ లక్షణము :—

క॥ ఇరు పార్శ్వంబులఁ బదములు
పరిపరిగతి మార్చిమార్చి ♦ పై భాగమునన్
గుఱిగాఁ దాఁకులు దాఁకుచుఁ
గరమురమింపన్ వృషాభి♦ఘాతకమయ్యెన్॥

తా॥ సతి పూర్వమువలె నేయుండగా పురుషుడా సతిపదముల రెండువైపుల నుంచి తన పాదములను మార్చుచు గుఱిగా పైభాగమునకు తాకులు తాకుచు రమించుభావము వృషాభిఘాతబంధ మగును.

—: 72 ధేనుకబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ న్యస్తహస్తయుగళా నిజే పదే యోషిదేతి కటిరూఢవల్లభా ।
అగ్రతో యది శనైరధోముఖీ ధేనుకం వృషవదున్నతేప్రియే ॥

చ॥ చందనగంధి భూమిపయి ♦ సంగతిగాఁ గరపాదపద్మము
ల్పొందుపడంగనిల్పి కను♦బొమ్మలఁ జూపుచుఁ గాళ్ళసందులన్
గ్రిందుగఁజూడ నాయకుఁడు ♦ కేవలము న్వయినిల్పిచేతు లిం
పొందఁ దదీయహస్తముల♦నూని రమించిన ధేనుకంబగున్ ॥

తా॥ సతి భూమిమీద తనకాళ్ళను చేతులనుయానివంగి తనకాళ్ళసందుగా వెనుకపార్శ్వమును జూచుచుండ పురుషుడాసతి వెనుకనిలిచి యాపె చేతులతో చేతులనుజేర్చి వంగి రమించినభావము ధేనుకబంధ మనబడును.

—: 73 గజబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ అవనిగతస్తనభుజస్తకవదనా మాన్నితస్య స్త్రీ ఖజం నిశా ।
ఠిప్యేత్ కరేణ యోనిం పూర్వం విక్షోభయేదస్మిన్ వైభవ్ ॥

(ఇతి రతిరత్న ప్రదీపికః)

చ॥ స్తనములు మోము బాహువులు♦ధారుణిపై దగఁజేర్చి యానుచు
న్వెనుకటిభాగమూర్ధ్వముగ♦నిల్పి వధూమణి శ్రోణిదేశమం

దునువసియుంచి యొక్కకయి♦తో మదనధ్వజమూననిల్పుచు
స్ధనియఁగఁగూడ దంతికర♦ణం బన నొప్పు విచిత్రమై ఖరిక్ ॥

తా॥ స్త్రీ తనయొక్కచన్నులును భుజములును ముఖమును భూమిమీద నానేటట్టుగా వండుకొని వెనుకభాగమును పాదవునాయెత్తియుండగా పురుషుడాపె పిరుదులయొద్దనిలిచి తన చేతితో శిశ్నమును యోనిలోదూరునట్లునిలుపుచు రమించునది గజబంధ మనబడును.

—: 74 మార్జాలబంధ లక్షణము :—

క॥ చేతులు కాళ్ళును జాపుచు
వాతెర నయనములు పూల♦పానుపునకునై
నాతిపిఱుం దిడ కూడిన
నాతత మార్జాలకరణ ♦ మనఁగాఁ బరఁగెక్॥

తా॥సతి వెనుకటివలె బోరగిల్లపండుకొని కాళ్ళను జాపి పిఱుదులను కొంచె మురయెత్తగా నాపెపిఱుదలవద్ద పురుషుడుకూర్చుండి రమించుభావము మార్జాలబంధ మనబడును.

—: 75 హరిణబంధ లక్షణము ;—

శ్లో॥ అధోముఖస్థాం రమయేచ్చ నారీం తత్పృష్టవర్తీ పశుతుల్యరూపః।
భర్తా పరిక్రీడతి భావహీనో నిర్దిశ్యతే హారిణబన్ధ ఏషః ॥
(ఇతి పంచసాయకః.)

గీ॥ ముందునకు వంగి యుండిన ♦ ముదితవెనుక
భావహీనతఁ జెందిన ♦ భర్త జేరి
పశువుచదంబునను రతిఁ ♦ బరపెనేని
యదియ హరిణబంధ మటందు ♦ రవనిజనులు॥

తా॥ ముందునకువంగియున్న సతియొక్క వెనుకభాగమున పురుషుఁడు నిలచియుండి భావహీనుఁడై పశువులవిధమున రతిసల్పుట హారిణబంధమనందగును.

—: 76 చాటుకపేలుకబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ నితంబబింబం కిల నాయకస్య నార్యాస్త్రీకం హస్తయుగేన దృత్వా।
గుల్ఫౌ నిధాయ స్థిత ఏవ తస్యాబన్ధోఽన్యసా చాటుకపేలుకః స్యాత్॥

గీ॥ వసుధఁ జూచుచు నెదుటను ♦ వంగి భామ
వెనుక నిల్చినమాధవు ♦ వెన్నుఁబట్ట
నాపెపదముల మునివ్రేళ్ల ♦ నదిమిపట్టి
కలియ "చాటుకవేలుక" ♦ కరణ మనిరి॥

తా॥ కాంత ముందునకువంగి వెనుకకు చేతులనుజాపి వెనుకనున్న పురుషుని బట్టుకొనియుండ పురుషు డామెపదములను తనపదములయొక్క మునివేళ్లతో బట్టి గలియొనర్చిన చాటుకవేలుకబంధ మగును.

శ్లో॥ భూగత స్తనభుజాస్య మస్తకామున్నతస్ఫిచమధోముఖీం స్త్రియమ్ ।
క్రీడతి స్వకరకృష్ణ మేహనో వల్లభః కరివదైభ ముచ్యతే ।
ఏణగార్దభికశౌనశైరిభపార్శ్వ మేవమపరం చ కల్పయేత్ ॥

వ॥ మఱియు నీ వ్యానకరణములయందు ననేకభేదంబులు గలవు. అందుఁగొన్ని నామంబు లెఱింగించెద- సృగాలంబును, గార్దభంబును, యాష్ట్రింబును, పౌండరీకంబును, మండనంబును, విపరీతంబును, నైణంబును, పారావతంబును, మయూరంబును, మూషికంబును, భేరుండంబును, గారుడంబును, ననునవియు నింకనధికంబులుంగలవు. అవియన్నియుభావధూషితంబులుగానఁబలుకఁబడవు అవియన్నియుఁ దత్తదాకార పరిణామంబైయుండు. కళాకోవిదులగువారలు తదన్వేషణమార్గంబులును వ్యగ్యసతులుగావించిన క్రియాగుణకార్య నిర్వాహకుఁడై వ్యానతంబురీతిగా నాకారవికారంబెన్నుచు సంతతంబుగాఁ గ్వచిత్సం పర్కంబుపయోగింప శ్రేయస్కరంబు. ఇంకవిపరీతంబుల నెఱింగించెద.

—: 77 పురుషాయితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ జాతశ్రమం వీక్ష్య పతిం పురన్ధ్రీ స్వేచ్ఛాశయైనాథ రతే ప్రవృత్తిమ్।
కందర్పవేగాకులితా నితాంతం కుర్వంతి తుష్ట్యై పురుషాయితం తత్॥
(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ పురుషుఁడు భ్రాంతిఁజెందఁ బువుఁ♦బోఁడిచివాలునలేచి యూరువు
ల్విరళముఁజేసి పైకొని చ♦లింపఁ గుచద్వయము న్విబుంధుల
య్యురముర మున్ మొగంబుమొగ♦మూని విభుండెదురానుచుండఁగా
హరువమరంగఁగూడఁ బురు♦షాయితబంధ మన న్నుతిన్గొనున్ ॥

తా॥ పురుషుడు రతివలననలసి శయ్యయందు పవళించియుండ సతి తటాలునలేచి పురుషునిపైకొని తొడలను విశాలముచేసి చండ్లను పిరుదులు కదులగా రొమ్ము రొమ్మునను ముఖముముఖమునను యుంచి పాన్పుపైచేతులాని యూసతి రమించుభావము పురుషాయిత బంధమని తెలియదగినది.

—: 78 భ్రామరబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ సుప్తస్య పుంసో జఘనోపరిస్థితా సంభ్రామయంత్యంఘ్రియుగం వికుంచితమ్।
చక్రాకృతిః స్త్రీ వరవద్విచేష్టతే తద్ భ్రామరాఖ్యం కరణంసమీరితం॥
(ఇతి అనంగరంగః)

చ॥ నిదురతమిన్ మురారి తన♦నేరుపుఁజూపక పవ్వళింపఁగా
ముదితవరాంగమధ్యమున♦మోహమున న్బ్రియులింగముంచి స
మ్మదమునఁ జక్రమట్లు తను♦మధ్యమున న్గటిసీమఁద్రిప్పుచున్
గదలుట భ్రామరాఖ్యమనఁ♦గాఁదగు బంధమగున్ జగంబునన్॥

తా॥ పురుషుడు నిద్రాసక్తత చేత తనరతిచాతుర్యమునుజూపక నిలువుగా పండుకొనియుండ కాంత మోహముతో నాతనిపయికొని యోనియం దాతనిదండను నుంచుకొని తనచేతులును మోకాళ్లను శయ్యయందానించి పిఱుదులను చక్రాకృతిగా ద్రిప్పుచు నతనికి నిద్రాభంగము కలుగకుండునట్లు రమించుభావమె భ్రామరబంధ మనబడును.

—: 79 ఉత్కలితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ ప్రేమ్ణ విభ్రమవతీ స్మరాలయే భర్తృలింగముపధాయ పురస్థ్రీ।
భ్రామయేత్కటిమనంగవిలోలా స్యాత్తదా కరణముత్కలితాఖ్యమ్॥
(ఇతి అనంగరంగః)

మ॥ చనుదోయి న్పతిరొమ్ముపై నదిమి మిం♦చన్గౌఁగిటన్బట్టి మా
రునియింటన్ ధ్వజమూననిల్పి పలుమా♦రున్ ధూర్తస్వామిధవా
యనుచున్ మోవిచురుక్కుమన్న గురులా♦యాసంబుదానీడ్చి నన్
దనివిన్ ద్రిట్టుచుఁ గొట్టుచున్ గలియు బం♦ధంబుత్కలీతంబగున్

తా॥ స్త్రీ వెనుకటిరీతిగా పురుషుని పైకొని తనపదములు పురుషునిపార్శ్వములందుంచి చేతులను యాతనిచంకలక్రిందుగాపోనిచ్చి భుజంబులనుపట్టుకొని చన్నుల నాతనిరొమ్ముభాగమున నదిమి మోవియానుచు రమించుభావము ఉత్కలితబంధ మనబడును.

—: 80 ప్రేంఖాయితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ ఉత్తానశయితస్యోపర్యుపవిష్టా వధూ స్తదా।
కిమప్యాలంబ్య హస్తాభ్యాం రమేత్ప్రేంఖోలితం హి తత్॥
(ఇతి రతిరత్నప్రదీపికః)

గీ. శౌరి మీఁగాళ్లపైఁ దన ♦ చరణయుగము
నిల్పి కరముల భుజములు ♦ నిక్కఁబట్టి
రతికిఁబైకొని తోరణ ♦ గతినిగూఢ
వసుధఁ బ్రేంఖాయితం బను ♦ బంధమయ్యె.

తా॥ పురుషుడు పాన్పుపైపండుకొనియుండ స్త్రీ తనపాదముల నతనిపాదములపైభాగముననుంచి యతనిభుజములను చేతులతో బట్టుకొని తన శరీరమతనికి తాకింపక తోరణాకృతిగా రమించుభావము ప్రేంఖాయితబంధ మనఁదగును.

—: 81 సంఘాటక 82 ఉపపదబంధముల లక్షణము :—

శ్లో॥ యన్మిథస్తు విపరీతసక్థికం స్త్రీయుగం యుగపదేతి కాముకః।
కాముకావపి మదాకులాబలా సంపదోపపదఘాటకం విదుః॥

శ్లో॥ ఇత్థమన్యదపి యోషితైకయా రమ్యతే నరచతుష్టయం యది।
కాముకేన యుగపచ్చ ఖండనాద్యస్త్రిహస్తపదలింగసంగతః॥

సీ. మరుమదంబునఁ జొక్కు ♦ మగువలిద్దఱు నొక్క
పాన్పుపై నిర్భర♦భంగినున్నఁ
బురుషుఁడందులనొక్క ♦ పొలఁతి రమించుచుఁ
దరువాతి జవరాలి ♦ మరునియింటఁ
జేతివ్రేళ్లినను ♦ జిహ్వాగ్రమైనను బెట్టి
త్రిప్ప సంఘాటక ♦ మొప్పఁ బుడమి

సీరీతినే నాథు ♦ లిరువురు పవళింపఁ
గాంతయొక్కతి రతి♦కౌశలమున

ఆ. వె. సుపరతంబునందు ♦ నొక్కనినలరించి
యొకని బాహ్యరతుల ♦ నుబుసుపుచ్చి
విహగపశుమృగాది ♦ విహారరతులచేఁ
బరఁగునదే యుపపద♦బంధ మగును.

తా॥ ఇద్దఱుస్త్రీలు శయ్యపైఁ బవళించియుండఁ పురుషుం డంనొక స్త్రీతో రతిచేయుచు రెండవదానిభగమందు చేతివ్రేళ్లయినను నాలుకయైనను బెట్టితిప్పుచు రమించుభావము సంఘాటకబంధ మనబడును. అలాగుననే పాన్పుపై పురుషు లిద్దరు వుండుకొనియుండ యొకస్త్రీ యందొకనితో నుపరతిచేయుచు రెండవపురుషునిదండమును చుంపించుచు బాహ్యరతిచే రమించుభావము ఉపపదబంధ మనబరగెను.

—: 83 గోయూథకబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ పరస్పరం విశ్వసనీయయోషిత్సంఘాటకేన క్రమశోయువాఽధ
రమేత గోయూథక మీతదేకా క్రాన్తాఽపి కాంతైర్బహుభిస్తథైవ॥
(ఇతి రతిరత్నప్రదీపికః)

గీ. కాంతు నొక్కనిఁజేరి పెక్కండ్రు స్త్రీలు
పడక టింటను జేర్చి యా ♦ పడఁతు లెల్ల
నొకరితరువాయినరుస నిం ♦ కొకరు వానిఁ
గలసి రతిసల్ప గోయూథ ♦ కరణ మయ్యె.

తా॥ స్నేహితురాండ్రైన స్త్రీ లనేకమందిజేరి యుమ్మడిగా రమించుటకు బురుషు నొకనిని జేర్చుకొని యొకరితరువాతనొకరు వరుసగా రమించుట గోయూథకబంధ మనంబడును. ఇదేవిధముగా పురుషులనేకు లొకస్త్రీని రమించినను గోయూథకబంధ మనంబడును.

—: 84 జలకేళితబంధ లక్షణము :—

శ్లో॥ కరి జలక్రీడకాలే కరిణీయూథమధ్యగః।
క్రమేణ రమతే సర్వాస్తద్వత్స్యాత్ వారికేళితమ్॥
(ఇతి రతిరత్నప్రదీపికః)

గీ. జలక మాడుచుఁ గొలనులో ♦ సంచరించు
గోపికలఁ జేరి కృష్ణుఁడు ♦ కూర్మి హెచ్చ
నొకరితరువాయివరుస నిం ♦ కొకరిఁ గూడి
కేళిఁ దనిపినవిధి జల♦కేళి యండ్రు.

తా॥ ఆడయేనుగులను నీటియందు వంతులు ప్రకార మొకదానివిడిచి యొక దానిని మగయేనుగు రతిసల్పినప్రకారమే కొలనులో జలకమాడుచున్న గోపికలను నొకరితరువాత నొకరివంతున వరుసగా నాగోపికలతో కృష్ణుఁడు రతిసల్పిన భావమే జలకేళి యనంబడును.

—: మన్థపీడితము మన్థవరాహముల లక్షణము :—

శ్లో॥ చిత్రియంత్రవిధిరేష భాషితో లింగయోనిపరిఘట్టనావిధా।
మంథపీడితవరాహఘాతకద్వ్యక్తయోఽవతిఫలా మయోజ్ఝితా॥
శ్లో॥ ఊర్ధ్వతోథ పరితోప్యధస్తథా పీడనాహననఘట్టనావిధా।
మన్మథాకులనితంబినీభగే యోజయేత్కరధృతం ధ్వజం పుమాన్॥

సీ. మన్థపీడితమును ♦ మన్థవరాహఘా
తంబును ననఁగ న♦త్యంతయుక్తు
లప్రయోజనము లీ ♦ యనువులు కరకరి
క్రీడనంబును మంద ♦ కృత్యమరయ
మీఁదఁ గ్రిందును రెండు ♦ మేరల యోనిలోఁ
బీడింప నది మన్థ♦పీడితంబు
చేత లింగముఁ బట్టి ♦ స్త్రీ యోనిలోఁ బెట్టి
కరముఁ ద్రిప్ప వరాహ♦ఘాతకంబు

ఆ. వె. నీచరతులఁ దృప్తి♦ని గనని కాంతకుఁ
దనివిగాఁగఁ దారు ♦ దండమునను
నుచ్చరతులఁ బ్రీతి ♦ నొండెను నెలనాగఁ
జూచి యువరతికిని ♦ జొనుపవలయు.

తా॥ మంథపీడిత మంథవరాహఘాతలు రెండును అత్యంతయుక్తులును ప్రయోజనము లేనివియునై యున్నవి. మఱియు నీయుపాయములు కూరమైన

యాటలును యలసకృత్యములు సైయున్నవి. పురుషుడుకాంతయోనిలోదండముంచి మీదకును క్రిందకును త్రిప్పుట మంథపీడిత మనబడును. సతి తనచేతితో పురుషునిదండమునుబట్టి తనయోనిలోనుంచుకొని మీదకును క్రిందకును త్రిప్పినయెడల మంథవరాహఘాతక మనబడును. నీచరతులతో తృప్తినొందనికాంతను తమదండముచే మంథపీడిత మంథవరాహఘట్టనంబులజేయ దృప్తినొందును. ఉచ్చరతులవలన సంతసించుకాంతను యుపరతి చేయునటు లాసతిని పురుషుడు లాలింపవలెను.

క. ఏకరణమునఁ బ్రియమై
యేకామినిచొక్కుఁ దాని ♦ యింగితమునకై
యాకరణంబున నాయకుఁ
డాకామిని గూడవలయు ♦ ననురాగమునన్.

తా॥ ఏబంధమువలన సతి సంతోషపడునో దాని హృదయరంజనమునకుగాను పురుషు డాబంధముచే నాసతిని యనురాగముతో గూడవలయును.

శ్లో॥ యోజయేన్న విపరీతమోహనే నూతనప్రసవపుష్పయోగినీమ్।
గర్భిణీం చ హరిణీం చ పీవరాం కన్యకామపి కృశాం చ వర్జయేత్॥

క. తిరముగ విపరీతంబులఁ
బరివర్జింపంగవలయు ♦ బాలన్ స్థూలన్
హరిణిన్ గర్భిణిఁ బుష్పిణిఁ
దరుణిం బాలెంతరాలిఁ ♦ దనుతరదేహన్.

తా॥ బాలయు, బలసినవాతశరీరముగలదియు, హరిణీజాతిసతియు, గర్భముధరించినదియు, ముట్టయినదియు, బాలింతరాలును, కృశించిన దేహముగలదియు వీరలను విపరీత బంధములను జేయుపట్ల వర్జింపవలయును.

—: రతితృప్తి లక్షణము :—

శ్లో॥ యేన సా భ్రమితదృష్టిమండలా స్యాత్తతస్తు పరిపీడయేద్భృశమ్।
స్రస్తతా వపుషి, మీలనం దృశో, ర్మార్ఛనా చ రతిభావలక్షణమ్॥

క. గాత్రంబు పరవశంబగు
నేత్రంబులుమూయుఁ జెమట ♦ నిండును సూత్పుల్
చిత్రగతిఁబాలయుఁ బలుకఁ బ
విత్రఫలముల్లోను పతికి ♦ వీర్యమువోడమున్.

తా॥ స్త్రీలంతకు యింద్రియపతనమగునపుడు దేహస్మరణశక్యంటయు, నేత్రములు మూతపడుటయు, చెమటపట్టుటయు, నుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసము లధికమగుటయు, చిత్రముగ మాటలాడుటయు సంభవించును.

శ్లో॥ శ్లేషయేత్స్వజఘనం ముహుర్ముహుః సీత్కరోతి మదగర్వితా భృశం।
భావసిద్ధిసమయస్య సూచకం వక్ష్యమాణమరతేస్తు లక్షణమ్॥

ఆ. వె. జఘనఘట్టనంబు ♦ సలుపును బలుమారు
గళరవంబు చెలఁగఁ ♦ గన్నుమూయు
సొలయుఁ దిట్టుఁ గొసరు ♦ సుందరివీర్యంబు
వోడమువేళ మనసు ♦ బట్టునెపుడు.

తా॥ మఱియు స్త్రీలంత కింద్రియపతనమగునపుడు మాటిమాటికి భగముతో బురుషునిదండము బెనగకుండునటుల నదుముటయు, పావురపుపలుకులు పలుకుటయు, కన్నులుమూయుటయు, పరవశమునొందుటయు, తిట్టుటయు కొసరుటయు, మనస్సును బిగబట్టుటయు సంభవించును.

—: రతియందు తృప్తినొందని స్త్రీ లక్షణము :—

శ్లో॥ హస్తమాధునతి హన్తి నో దదాత్యుజ్జృంభతుం భటితి లంఘయేదితి।
నేచ్ఛయా శ్రీమణి వల్లభేఽథవా యోషిదాచరతి పూరుషాయితమ్॥

క. రతి తృప్తినొందకుండిన
నతివ విభునిఁదిట్టుఁ జేతు♦లాడించు రతిన్
బతియలసినఁ బురుషాయిత
రతిఁగైకొని తనదుగుహ్యా ♦ రతులఁ బెనంగున్.

తా॥ రతియందు తృప్తినొందనికాంత పురుషుని తిట్టుటయు, చేతితో నతనినిపట్టి యాడించుటయు, యతఁడలయుచో పైకొని రతిచేయుటయు గలుగును.

శ్లో॥ ఆదితో ఘటితయు స్త్రీమేవ వాతం నిపాత్య నరవద్విచేష్టతే।
చక్రవద్భ్రమతి కుంచితాంఘ్రికా భ్రామరం స్వజఘనేనసమ్ముద్గతే॥

శ్లో॥ సర్వతః కటిపరిభ్రమో యది ప్రేంఖపూర్వమిదము త్తమాలికమ్।
తాడనం చ విదధీత సీత్కృతస్య స్తపస్మితముఖీ వదేద్విదమ్॥

శ్లో॥ పాతితో౽సి కిత వాధునా మయా హన్మి సంప్రణు కృతో౽సి నిర్మదః॥
నిఘ్నతీ క్వణితకంకణం ముహుః కృష్టకున్తలవిచుంబితాధరా।
సాన్ద్రదోలితనితంబమాకులా కర్మణశ్చ విరమేదపి స్వయమ్॥

చ. చరణయుగంబువంచి ఘట • చక్రముభంగిఁ బరిభ్రమించుఁ గం
ధరనినదంబుఁ బెంచు జఘ • నస్థలడోలన మాచరించు వా
క్కరణవహించుఁ బేరురము • ఘట్టనచేనదలించుఁ గుంతల
స్ఫురణకుదుర్చు వీరరతి • ముంబనఁజేయు లతాంగి నాథునిన్.

తా॥ రతితృప్తిలేనికాంత పురుషునిపైకొని తనకాళ్ళనువంచి చక్రాకృతిగా దిరుగుటయు, పావురపుపలుకులుపలుకుటయు, కటిపురోభాగము నుయ్యాలవలె నాడించుటయు, శిశ్నమునుచుంబించుటయు, రొమ్మునకొట్టుటయు, ముంగురులు చక్కజేయుటయు, ముద్దుపెట్టుటయు, పురుషాయితబంధములను జేయుటయు కలుగును.

శ్లో॥ సక్రమామథ విభావ్య పాతయేత్ సంపుటం చ ఘటయేద్విసర్జనే।
తృప్తిమేతి యది నైవమత్ర సావాచరేద్గదితమంగుళీరతమ్॥

క. సురతమునఁ గ్రిందుమీఁదగుఁ
దరుణియుఁ బురుషునిబెనఁగుఁ • దత్తద్రతులన్
బరితృప్తి బొందకుండిన
సరసుం డంగుళిరతంబు • సలుపఁగవలయున్.

తా॥ రతితృప్తిపొందనికాంత సంభోగమువక్రిందుమీఁదై బంధములతో తృప్తిపొందనియెడల పురుషుఁడా స్త్రీని యంగుళిరతముతో తృప్తి నొందింప వలయును,

శ్లో॥ మోహనం మదనయుద్ధమాదిరే తస్య తాడనమిహాంగ మిష్యతే।
ఆర్తిరూపమపి తత్ర సీత్కృతం తచ్చ భూరివిధముచ్యతే బుధైః॥

శ్లో॥ తాడనం పమతలాపహస్తతో ముష్టినా ప్రసృతకేనచోదితమ్।
పృష్ఠపార్శ్వజఘనస్తనాన్తరే మూర్ధ్ని, తే హి మదనస్య భూమయః॥

శ్లో॥ హింకృతం స్తనితసీత్కృతోత్కృతం ఫూత్కృతం [illegible] రోదనాదికమ్।
మంత్ర సీతయ గృహాణ జీవయ త్రాహి పా ధిక [illegible]కృతంవిదుః॥

వ॥ మఱియుఁ బ్రబలరతికుచయుక్తంబులగు సీత్కృతతాడనంబులను రత్యంగములు బహుప్రకారంబులైయుండు నవి వివరించెద—

సీ. తాడనంబున సమ♦తలము ముష్టియు నన
నవి రెండుభావంబు♦లయ్యె వాని
నెలవు లెయ్యవియన్న ♦ నెత్తియు నెదఱొమ్ము
పార్శ్వంబులును వీపు ♦ భగతలంబు
సీత్కృతంబులు వాఁగెఁ ♦ జెప్పంగ నెనిమిది
హుంకృతంబులు సీత్కృ♦తోత్కృతములు
తగఫూత్కృత శ్వసి♦తంబులు రోదన
స్తనితము ల్భూత్కృతం♦బని యనంగఁ

ఆ. వె. బట్టు విడువు కొట్టు ♦ ప్రాణంబు రక్షించు
చిక్కితిని మఱేమి ♦ సేయుదునని
మ్రొక్కు వనరుఁ జేత♦ముట్టనీకుండుట
సీత్కృతంబునకును ♦ జిహ్నమిదియ.

తా॥ తాడనము, సమతాడనమనియు ముష్టితాడనమనియు రెండువిధములు. నెత్తి, ఱొమ్ము, పార్శ్వము, వీపు, యోని, యివియైదును తాడనమునకుస్థానములు. రతిసమయమందు ధ్వనులు యెనిమిదిగలవు. అవి, హుంకృతము, సీత్కృతము, ఉత్కృతము, ఫూత్కృతము, శ్వసితము, రోదనము, స్తనితము, భూత్కృతము లనఁబడును. పట్టు, విడువుము, కొట్టు, ప్రాణముకాపాడు, నీకులోబడితి నికేమి సేయుదు, మ్రొక్కు, యేడ్పు, ముట్టనీకయుండుటయు, నీయెన్మిదియు పైధ్వనులకు చిహ్నములు.

శ్లో॥ తచ్చ లావకకపోతకోకిలాహంసకేకిసదృశై రుతక్రియైః।
మిశ్రితం ప్రహరణే ప్రయుజ్యతే హ్యావ్యదాపి రుతమిష్యతేవిటైః॥

క. కేకి కలహంస లావుక
కోకిల పారావతములు ♦ కులికెడిపలుకుల్
గైకొని తాడన సీత్కృత
పాకంబుల వెలయవలయుఁ ♦ బతియుఁ సతియుఁ.

తా॥ స్త్రీపురుషులిరువురు రతి సేయుకాలమునందు నెమలి, హంస, కోకిల, పావురములవలె పలుకులుపలుకుచు పైనజెప్పియున్న సీత్కృతతాడనంబులతో మెలంగవలయును.

శ్లో॥ ఊర్ధ్వముచ్చరతి కంఠనాసికా హింకృతం స్తనిత మభ్రఘోషవత్।
వంశవిస్ఫుటనవంచ సీత్కృతం ఫూత్కృతం బదరపాతవజ్జలే॥

శ్లో॥ రోదనధ్వనికరిం కరాహతిం హృత్ప్రయోజ్యమపహ స్తకం విదుః।
ముష్టిరత్రి విదితస్తు పృష్ఠతో మూర్ధని ప్రసృతకం ఫణాకృతి॥

సీ॥ స్తనితంబు హుంకృత♦ధ్వనియును మేఘుని
ఘోషంబునకు నెన♦గూడియుండుఁ
గంఠనాసికలతోఁ ♦ గలియంగ నుదయించు
నినదంబు సీత్కృతం ♦ బనఁగఁ బరఁగుఁ
నెదురువ్రక్కల నూప ♦ నుదయించునేధ్వని
యటువలె భూత్కృతి ♦ నతిశయిల్లు
జలముల బదరికా♦ఫలములు పడువేళఁ
బొదవెడుధ్వనితోడ♦ ఫూత్కృతంబు

ఆ. వె. ఊర్జితంబులైన ♦ యోజనువర్ధిల్ల
నతివపల్కు రోద♦నాఖ్య మయ్యె
నిట్లిపలుకుతోడ ♦ నింతిని గరతాడ
నంబు సేయవలయు ♦ నాలు గవియు.

తా॥ స్తనిత హుంకృతధ్వనులు రెండును యురుములనకుసరిగానుండును. సీత్కృతధ్వని కంఠధ్వనియు నాసికధ్వనియు గలియుచటులగలుగుధ్వనికి సమానముగానుండును. భూత్కృతధ్వని వెదురుబద్దలను కదుపగా వచ్చుశబ్దమునకు సరిగానుండును. ఫూత్కృతము నీటియందు రేగిపండ్లుపడుసమయమున పుట్టుధ్వనితో సమానముగానుండును, శ్వసితమన శ్వాసమును, రోదనమన యేడ్పుటయు, నీరెండును ప్రసిద్ధములు. పైనజెప్పబడిన ధ్వనులు చేయుచు పురుషుడురతియందు స్త్రీకి కరతాడనము చేయవలయును.

శ్లో॥ నా స్తనాశ్రమానవం చ జాఘనే పార్శ్వయోః సమతలం ప్రయుజ్యతే।
కర్తరీప్రభృతి దక్షిణావధే తాడనం తదిహ దూషితం బుధైః॥

శ్లో॥ తాడయేద్యువతిమంకగామినీం పృష్ఠతః ప్రియతమః స్వముష్టినా।
సాభ్యసూయమివ సాపి తత్తథా క్రన్దతి శ్వసిత కాముకాతరా॥

శ్లో॥ అసమాప్తి హృదయే ప్రయుజ్యతే యుక్తయస్త్రియువతేః పుమాన్కనైః।
వర్ధమానముపహస్తతాడనం సాపి సీత్కృతమిహోదరేన్ముహుః॥

సీ. హుంకృతధ్వనితోడ ♦ నురమునఁ దనహస్త
మిడిచేయవలయుఁ జ♦ప్పుడాగవిభుఁడు
ఘట్టింపవలె ముష్టి♦ఘట్టన నెదుఱొమ్ము
స్తనితకూజితవిధూ♦తములచేతఁ
బాముపడగరీతిఁ ♦ బట్టినచెయి వంచి
తలవేయవలయు సీ♦త్కారమొదవ
దవడలొయ్యన హస్త♦తాడనఁ గావించి
జఘనపార్శ్వములందు ♦ సమతలంబు

గీ. మోపి కలహంసలావక ♦ ముఖరవంబు
గదుర మోచేత వీపు వ♦క్షస్థలంబు
తాడనము సేయ దక్షిణ♦త్వమునఁ గాని
యన్యకరమున వేయరా♦దనిరి మునులు.

తా॥ పురుషుడు హుంకృతధ్వని చేత స్త్రీ ఱొమ్మున దన చేతితో కొట్టుటయు, స్తనితధ్వని చేత నెదుఱొమ్మున పిడికిలి చేత కొట్టుటయు, సిత్కృతధ్వని చేత చేతిని పాముపడగవలె వంచి తలయందు కొట్టుటయు, శ్వసితధ్వని చేత దవడలయందు జేతితో కొట్టి మొలకు రెండువైపులను సమతలముగాయుంచి హంసవలెపలుక మోజేతితో వీపును వక్షస్థలమును కొట్టవలెను కుడిచేతితో కొట్టవలెను గాని యెడమచేతితో కొట్టకూడదని వాచ్యాయనాదులు పల్కిరి.

శ్లో॥ తత్రి చేద్వివదతే శిరస్తదా తాడయేత్ ప్రసృతకేన కాత్కృతమ్।
ఫూత్కృతం యువతిరాచరేద్భృశం తాడనే శ్వసితరోదితే అపి॥

శ్లో॥ సత్వరం సమతలేన తాడయేదాసమాప్తి జఘనే చ పార్శ్వయోః।
రాగపాతసమయే నితంబినీ హంసలావకరుతం సమాచరేత్॥

ఉ. చేరువనున్న కాంత పతిచేత నిజాయతముష్టిఁ జీరినన్
నీరజనేత్రి నిబ్బరము నివ్వెఱపాటును రోదనంబు ని
ట్టూరుపుఁ దోఁపఁ గొట్టఁబడి నొయ్యన ముష్టిగడల్చి కేళికిన్
జేరి తదీయతాడన విశేషముఁ జూపును సీత్కృతంబుతోన్.

తా॥ స్త్రీ పురుషునియొక్క పిడికిలిచేతఁ గొట్టఁబడి రోదనమును, నివ్వెరపాటును, నిట్టూర్పులనించుచు, సీత్కృతధ్వని చేయుచు, తనపిడికిలిచే పురుషుని గొట్టును.

శ్లో॥ కన్దిత్రం శ్వసితమాచరేన్ముహుర్ముహుర్హనా న్తసమయే నితంబినీ।
అన్యదాపి వికతార్తినిఃసహా కంఠకూజితవతీ విరాజతే॥

చ. శిరమునఁ గుంచితాంగుళముఁ జేయుచు ఫూత్కృతియాచరింపఁ బం
కరుహదళాక్షి యూర్పులను గ్రిందనముఁ న్ఘటియింప నంత స
త్వరమునఁ బార్శ్వగుహ్యములుఁ దాడనఁ జేయఁ గరంగి లావుహం
సరతము లాచరించు ననసానరతంబునఁ దృప్తి పుట్టెదే.

తా॥ పురుషుడు ఫూత్కారధ్వని చేయుచు చేతివ్రేలును వంచి స్త్రీయొక్క నెత్తిపై కొట్టుచు రతిసేయ నూర్పులను యూర్పులను నేర్పడును. వెంట నేపార్శ్వములు భగమును తాడనము చేయ సతి ద్రవించి హంసపంక్తులతో రతియొనర్చి తృప్తినొందును.

శ్లో॥ సానురాగపరుషత్వచంచలాం పూరుషేషు దధతి స్త్రియో రతే।
రాగతో భవతి సాత్మ్యతః క్వచిద్వ్యత్యయోపి న చిరంమనోహరః॥

శ్లో॥ పంచమీ గతిముపేత్య వీక్ష్యతే స్థాణువారితతురంగమో యథా!
కాముకావపి తథా రతాహవే ఛేదఘాతకదవం న శక్యతః॥

శ్లో॥ కింతు సాత్మ్యమభిచిన్త్య యోషితాం తీవ్రమన్దముపచార మాచరేత్।
ఔపరిష్టకవిధానదర్శినా నిన్దితా చ మునినేతి కిం తయా॥

సీ. రతికాలమెఱుఁగక రమణుండు పైకొని
కొసరులఁ బల్కిన విసువు పుట్టు
గతిచండమందవేగంబులఁ జూపక
సత్వరీతులఁ గూడ సమ్మతించు

మధుమదంబుననున్న ♦ మానిని నఖదంత
కరఘాతములచేతఁ ♦ గరఁగుచుండు
తనసత్వమునఁబొందఁ ♦ దరుణిసత్వంబును
దెలియక రతిసల్పు♦టలవికాదు

ఆ. వె. కానసత్వమెఱిఁగి ♦ కళలంటి చుంబన
భూషణాదిగతులఁ ♦ జూపనేర్చి
కామశాస్త్రవిధులఁ ♦ గాంతలు పతులును
దలఁపులొప్పఁ దెలియఁ ♦ గలియుచు రిల.

తా॥ పురుషుడు లాలనాదిక్రియలనుజేసి సతిని ద్రవింపజేయక పైకొనిన సతి విసుగుకొనును. రతిసేయునపుడు చండ మందవేగములనుజూపక సమరతి చేసిన సతి సమ్మతించును. సతి కల్లుత్రాగి మత్తులోనున్నయెడల నఖ దంత కర ఘాతములచేత ద్రవించును. పురుషుడు సతినాలింగనాదివిధులతో దానిబలమును దెలిసికొని దానికి తగినబలమునుజూపుచు రమించిన ద్రవించును. అట్లుకానిచో వికటమగును. కావున సతియొక్కబలము తెలిసికొని కళలనుపట్టుచు నఖక్షతదంత క్షత చుంబనాదిగతులనుజేయుచు నీశాస్త్రమున జెప్పబడినప్రకారము దేశకాల పాత్రంబులను దెలిసి సతీపతులు యొకరియుద్దేశములొకరు తెలియుచు గలియు చుండగాత.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
సురతాధికారో నామ
దశమః పరిచ్ఛేదః .

కన్యావిశ్రంభణాధికారః

ఏకాదశః పరిచ్ఛేదః.

—: కన్యావర లక్షణము :—

శ్లో॥ త్రిగణమవికలార్థం సాధయన్సాధు లోకః
పరిణయతు సవర్ణాం శాస్త్రతో౽నన్యపూర్వామ్।
పరిణయసహవాసక్రీడితాదీని మైత్రీ
మథమసమధికాభ్యాం నైవ కుర్వన్తి సన్తః॥

ఆ. వె. సంతతార్థధర్మ♦సౌఖ్యాభిమతసిద్ధి
కరము పెండ్లిగాన ♦ ఘనుఁడు దెలిసి
తనకులంబుదాని ♦ మును వివాహముగాని
కన్య పరిణయంబు ♦ గాఁగవలయు.

తా॥ ఎడతెగని ధర్మార్థకామసౌఖ్యమతసిద్ధికొరకు పురుషుడు తనకులమునబుట్టినదానిగా మునుపు వివాహముకానిదానినిగాజూచి యట్టికన్యను పెండ్లి చేసుకొనవలయును.

—: సత్కన్యాలక్షణము :—

శ్లో॥ కువలయదళకాన్తిస్స్వర్ణ గౌరద్యుతిర్వా
కరచరణనఖేషు స్నిగ్ధరక్తా తథా౽క్ష్ణోః।
సమమృదుపదయుగ్మా స్వల్పభుక్స్వల్పనిద్రా
కమలకలశచక్రాద్యంకితా పాణిపాదే॥

సీ. హేమవర్ణం బైన ♦ నిందిరాద్యుతి నైనఁ
గుందనకాంతి యం♦దంద మైనఁ

జరణంబులును హస్త♦జలజంబులును గోళ్ళు
కనుఁగొన లరుణిమఁ ♦ గలిగియున్న
సరసంబు మృదువునై ♦ చక్రాబ్జకలశాంకి
తములైన కరపాద ♦ తలయుగములు
సమము బింకెములైన ♦ చనుదోయి నల్లనై
కళ లొక్క కొలఁదైన ♦ కచభరంబు

గీ. భోజనము నిద్రయును గొంచె♦మును మొగమ్ము
నుదరమును జాలపలుచనౌ ♦ మృదులతనువు
నధికశీలంబు గలకన్య ♦ నర్హగాఁగఁ
జాటిచెప్పిరి పరిణయ ♦ శాస్త్రవిదులు.

తా॥ శరీరము బంగారుచాయ శ్యామలవర్ణము కుందనపుకాంతిని పోలియున్నదియు, తామరనుబోలినపాదములును, చేతులును గోళ్ళును కనుగొనలును యెఱుపుగలిగినదియు, మృదువులై శంఖుచక్రాదిరేఖలుగల చేతులు పాదములు గలిగియుండినదియు, చను మొనలు నల్లగాయుండి సమమును బింకెమునుగల చన్నులుగలదియు, ఎక్కువజుట్టును, భోజనమును నిద్రయు కొంచెముగాగలదియు, పలుచనగు మొగమును కడుపును, మెత్తనిదేహమును. ఎక్కువ యాచారముగలదియు, ఈగుణములుగల కన్యను వివాహమాడవలయునని పరిణయశాస్త్రవేత్తలు పలికియుండిరి.

—: దుష్కన్యాలక్షణములు :—

శ్లో॥ అకపిలకచపాశా చాప్రలంబోదరాస్యా
వరణవిధిషు కన్యా శస్యతే శీలసారా।
బహిరథ రుదతీ యా జృంభతే యా చ సుప్తా
వరణవిధిసమేతస్తాం బుధా వర్జయన్తి॥

క. వాకిటనిలిచిన నేడ్చినఁ
గాకాడిన నిదురచాలఁ ♦ గలిగిన పలుకుల్
గైకొనక యావులించిన
నాకన్నియ వర్జనీయ ♦ యనిరి మునీంద్రుల్.

తా॥ ఎల్లప్పుడును వాకిటనిలుచుటయు, యేడ్చుటయు, కోపముగలిగి యుండుటయు, నిదురగలిగియుండుటయు, చెప్పుమాటలనువినక అవులించుటయు నీగుణములుగల కన్నియ పెండ్లిచేసుకొన తగదని మునీంద్రులు చెప్పిరి.

శ్లో॥ గిరితరుతటినీనాం నామభిః పక్షిణాం వా
సమధికపరిహీనా వ్యాసత(కూర గాత్రీ)।
అధరమధికలంబం కోటరం పింగళం వా
నయనమథ సహస్త్రీ కర్కశం పాణిపాదమ్॥

సీ. పర్వత తరు నది ♦ పక్షి నామంబుల
నేకన్యఁబిలుతు ర♦య్యింటివారు
పాడవు కొంచెము దళం♦బును నల్పమునుగాఁగఁ
దనరు నేకన్య వ♦క్త్రమును దోడలు
పెదవియునధికంబు ♦ పింగళమై గుంట
కన్నులుగలిగి యే♦కన్యమెలఁగు
కరతలంబులు పాద♦కమలంబులును గడు
కఠినంబులగుచు నే ♦ కన్యయొప్పు

గీ. నిదురఁబోవుచు నవ్వేడి ♦ నిడుదయూర్పుఁ
బుచ్చు నేడ్చెడినేకన్య ♦ భుక్తివేళ
మీసములుగల్గి చనుదోయి ♦ మీఁదరోమ
ములునుగల్గిన కన్నియఁ ♦ దలఁపవలదు.

తా॥ కొండయు చెట్టును నదియు పక్షియు వీటిపేరులును, కొంచెము పొడవగు మొగమును, కొంచెముమందముగలతొడలును, పెద్దపెదవియును, గోరోజనమువంటి వర్ణముగలిగిన గుంటకన్నులును, కఠినములయిన కాళ్ళుచేతులును, నిదురబోవుచు నేడ్చునదియు, భోజనసమయమందు నిట్టూర్పులవిడుచుచు నేడ్చెడిదియు, మీసములుగలిగినదియు, చన్నులపై వెండ్రుకలునుగలిగిన కన్యకలు వివాహమునకు దగనివారు.

శ్లో॥ శ్వసితి హసతి రోదిత్యేవ యా భోజనేపి
స్తనమపి పతితోర్ధ్వం బిభ్రతీ శ్మశ్రులా వా।

విషమకుచయుగా వా వామనా శూర్పకర్ణీ
కుదశనపరుషోక్తిర్దీర్ఘవక్త్రాఽతిదీర్ఘా॥

ఉ. చన్నులొకింతగాక పరు♦సంబులఁబల్కుచుఁ గర్ణయుగ్మమే
చెన్నునులేక రోమములఁ ♦ జెందినపిక్కలు చేతులు స్గడు
స్నన్నపురూపు దీర్ఘవద♦నంబును గందినపండ్లుగల్గు నా
కన్నియఁ బెండ్లియాడఁ గొఱ♦గాదనిపల్కిరి శాస్త్రకోవిదుల్.

తా॥ కొద్దిపాటి చన్నులుగాక, నిష్ఠురములనుపలుకుచు, చెవులు అందముగానుండక, పిక్కలయందును చేతులయందును వెండ్రుకలుగలిగి, శరీరము సన్నమై, ముఖము పొడుగుగాను, నలుపురంగుగలపండ్లును, కలిగిన కన్నెను వివాహమాడ తగదని శాస్త్రవేత్త లెజెంగించిరి.

శ్లో॥ విటవిషయరతా వా రోమశా పాణిపార్శ్వే
స్తవపరిసరపృష్ఠే జంఘయోరుత్తరోష్ఠే।
భ్రమణవిధిషు యస్యాః కంపతే క్ష్మాతలం వా
చలతి హసనకాలే గండయోర్వా తరంగః॥

శ్లో॥ భవతి సమధికా చేత్పాదజాంగుష్ఠతోఽస్యా
స్తదుపవసతిరన్యా హీయతే మధ్యమా వా।
పతతి భువి కనిష్ఠాఽనామికా వా ద్వయం వా
న యది, వరణకృత్యే కన్యకా వర్జనీయా॥

క. ఏకన్నె విట విదూషక
లోకమునకుఁ బ్రీతిఁజేయు ♦ లోలుపమతియై
యేకన్నె నడువనధిక
క్ష్మాకంపమునొందు దాని ♦ మానఁగవలయున్.

తా॥ విటవిదూషకలోకమునకు ప్రీతిచేయుటయం దాసక్తిగలదియు, నడుచునప్పుడు భూమియధికముగా చప్పుడగునట్టియు కన్నెను వివాహమాడకూడదు.

క. కాలి పెనువ్రేలుచేరువ
వ్రేలధికంబైన నడిమి♦వ్రేలు కృశంబై

వ్రాలిన నవ్వలివ్రేళ్ళను
వ్రాలక యిలమోపకున్న ♦ వనితను విడుమీ.

తా॥ పాదముయొక్క పెద్దవ్రేలుకన్న ప్రక్కనున్న వ్రేలు పొడుగుగా నున్నను మధ్యవ్రేలు సన్నముగానుండి వ్రాలియున్నను చివరరెండువ్రేళ్లును క్రిందికి వ్రాలియుండక భూమిమీద మోపకున్నను యట్టికన్నను వివాహమాడంజనదు.

క. చెక్కులు నవ్వినవేళల
స్రుక్కుచు నిరవైన నుదుట ♦ సుడియున్నను బై
వెక్కసమైనను వటుప్రవ
ముక్కైనను గన్నెమీఁది ♦ మోహంబేలా.

తా॥ నవ్వుచున్న సమయమున చెక్కిళ్ళు లోనికి లాగుకొనియున్నను ముఖమునందు సుడియున్నను గుండ్రమయిన ముక్కుగలిగినను యట్టికన్నపై మోహమును విడువలయును.

—: వివాహానంతరము. :—

శ్లో॥ అథపరిణయరాత్రి ప్రక్రమేణైవ కించిత్
తిసృషు హి రజనీషు స్తబ్ధతా తాం దునోతి।
త్రిదినమిహ న భిద్యాద్రబ్రహ్మచర్యం నచాస్యా
హృదయమననురుధ్య స్వేచ్ఛయా నర్మకుర్యాత్॥

చ. సురుచిరకన్యకామణిని ♦ శోభనలక్షణఁ బెండ్లియాడి యా
పరిణయరాత్రియందుఁ బయి♦బాటొకయించుకలేక మూఁడువా
సరములదాఁక సంగమవి♦సర్జనుఁడై సురతేచ్ఛలేక య
వ్వరుఁడు చతుర్థరాత్రి తగు ♦ వాంఛితకేళికి నాసఁజెందుచున్.

తా॥ మంచిలక్షణములుగల కన్నియను జూచి పెండ్లిచేసుకొని యారాతిఁనుండి మూడురాత్రులవరకు దానితో రతిచేయక నాలుగవరాత్రియందు సంభోగముచేయ నిచ్ఛగింపజనును.

శ్లో॥ కుసుమమృదుశరీరా విద్విషన్తి ప్రియోగా-
ననధిగతరహస్యైరోప్లషితో యుజ్యమానా॥

పరిభవమిహ సఖీభిః ప్రేరిమ యుంజీత తస్యా-
స్తదధిక మిహ కుర్యాత్ప్రేరితో యం యేన ధర్తే॥

చ- తరుణులు పుష్పకోమలులు ♦ తత్తఱపాటున నేమిచేసినన్
నిరసనముఁ బొందుఁ గావున వి♦వేకమునం బురుషుండు తత్సఖీ
పరిచితిఁ గాంచి రాగరస♦భాసురుఁడై సుమనోభిసేవనం
బు, రమణికిష్టమౌ నది య♦పూర్వముగా నొడఁగూర్పఁగాఁ దగున్

తా॥ స్త్రీలు మిక్కిలి సుకుమారులు కావున పురుషుడు తొందరపడి యేమి చేసినను వారు నిరసించుదురు. అందువలన పురుషుడు చెలికత్తెపరిచయము చేసుకొని యనురాగముగలవాడై స్త్రీలకభీష్టపరియోజనములను చేయుచు లాలింపవలయును.

శ్లో॥ ప్రథమపరిగతాయాం బాలికాయాం చ చేష్టాం
తమసి రహసి చాహుః సంస్తుతాయాం తరుణ్యామ్।
క్షణమిహ పరిరంభం పూర్వకాయేన కుర్యా-
న్ముఖమభివదనేన స్వేన తాంబూలదానమ్॥

శా. ఏకాంతంబునఁ జీఁకటైన నిశియం♦ దిందీవరాక్షిన్ మృగీ
లోకాంత స్తగబుజ్జగించి చతురా♦లాపమ్ములన్ మెల్లఁగాఁ
గై కొన్పొంచుఁ బూర్వకాయమునఁ జ♦క్కన్గౌఁగిటన్జేర్చి యా
మూకత్వంబెడలించి వక్త్రగతతాం♦బూలంబునం బంచుచున్

తా॥ రహస్యస్థలమున చీకటిగానున్న రాత్రియందు స్త్రీని మంచిమాటలచే బుజ్జగించుచు మాటలచేత్పుచే నంగీకారమునుబడయుచు కౌఁగలించి జంకును బోగొట్టి నోటియందుగల తమ్మను పురుషుడు పంచియిచ్చుచు మెలంగవలెను.

శ్లో॥ ప్రణయకథసామవ్యాహృతైః పాద్మతై-
స్తదను వయవిధానైర్గ్రాహయేచ్చ ప్రతీపామ్।
విశదమృదు కిదధ్వాచ్చుంబనం తత్ప్రసంగా-
త్కలమృదుభిరస్త్రైవాం యోజయేత్కలివాదై॥

శ్లో॥ అవిదిత ఇవ పృచ్ఛేత్కించిదల్పాక్షరార్థం
ప్రతిగిరముపదస్తిం భూయ ఏవానురుధ్య।

అహమభిరుచిత స్తే తన్వి నో వేతి పృష్టా
ప్రతివచనపదే సా మూర్ధ్ని కంపం చ కుర్యాత్ ॥

శ్లో॥ ప్రణయముపగతా చేన్మన్దమన్దం వయస్యాం
ప్రతి కథితరహస్యా స్మేరవక్త్రా సా స్యాత్ ।
కథితమిదమిదం తే ధీరసౌభాగ్యమిత్యా-
ద్రుతమపి చ వయస్యా చాభిదధ్యాత్ ప్రియస్య ॥

శ్లో॥ ప్రకటవచసి సఖ్యాం నాహమేవం వదామీ-
త్యవికలపదవర్ణార్ధోక్తిలీలాం విదధ్యాత్ ।
పరిణయవికసనే చ ప్రార్థితా పూగపుష్పా-
ద్యుపనయతి సమీపే స్థాపయేచ్చోత్తరీయే॥

శ్లో॥ స్తనముకుళమథాస్యాః సంస్పృశేత్పాణిజాగ్రైః
కరతలముపగూహ్యాఽఽనాభి నీత్వా వికర్షేత్ ।
తదథ యది నిరున్ధ్యాత్ సంస్పృశే న్నైవముక్త్వా
సుముఖి న కరవాణి క్లిశ్యసి త్వం యదీతి॥

సీ. పలుకకయున్న నా♦పైఁ గోపమాయని
బుజ్జగించుచుఁ జెక్కుఁ ♦ బుణికి పుణికి
యధరపానం బించు♦కై ననిమ్మని యొట్టుఁ
బెట్టుచు దండముఁ ♦ బెట్టి పెట్టి
యెఱుఁగరాదీమాట ♦ యింతని చెవిలోనఁ
జెలువైన ప్రియములఁ ♦ జెప్పి చెప్పి
మదనకేళికి నర్మ♦మర్మగర్భంబుల
ననునయాలాపంబు ♦ లాడి యాడి

గీ. వాదమేటికి నే లెస్స♦వాఁడ నాకుఁ
దగుదువీవని శిరమును ♦ దడవి తడవి
కొన్నిపలుకులఁ జొక్కించి ♦ కన్నుసన్న
లెఱిఁగి చుంబింపఁ గన్నియ ♦ కింపుపుట్టు.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీపలుకకుండిన నాపై కోపమాయని మంచిమాటలచే బుజ్జగించి చెక్కులబుణుకుచు, పెదవిపానకమిమ్మని యొట్టుబెట్టుచు, నమస్కరిం

చుచు రహస్యము చెప్పెదనని ప్రియమగుమాటలను చెవిలోనచెప్పుచు, రతికొఱకు నర్మోక్తులకు సరసములాడుచు మనయిద్దరికి వాదమెందులకు నాకు నీవుతగుదువు నీకు నేనుతగుదుననుచు యాపెతలను దగ్గరకుజేర్చుకొని మాటలచే నాపె పరవశ మగునటులొనరించి యాపె యంగీకారముగ్రహించి ముద్దాడినయెడల నాకన్నియకు ప్రియముకలుగును.

శ్లో॥ ఇతిమృదుపరిపాట్యోత్సంగమానీయ యుంజ-
న్నధికమధికమేవం యేచ్ఛ కర్మేణ।
నఖదశనపదైస్త్వామంకయిష్యామి వామే
నిజవపుషి వికారం కించ కృత్యాత్మనైవ ॥

చ. ప్రియముదయింప బాలిక యభీష్టముగా నొకమారు మెల్లఁగాఁ
బ్రియునిమొగంబుఁజూచి యధరీకృతవక్త్రముతోడనున్న క
న్నియతగునంచు దంతహతి నించిన మోవితొలంగనాడి త
న్నయనముఁజూచి సిగ్గువడి తానిటులాడితినంచు నిట్రిలుక్.

తా॥ ఈవిధముగా యింపుపుట్ట నాకన్నియ పురుషుని మొగ మొకసారి చూచి తలవంచియుండ నాపె తగినదనియెంచి యాపె మోవినొక్కిన యాపె కసరును. అందులకాతడూరకయున్న తానొనర్చినపనికి యాస్త్రీయేనొచ్చుకొనును.

శ్లో॥ త్వదుపజనితమిత్యావేద్య సంప్రత్యహం త్వాం
సుముఖి సఖిసమాజే వ్రీడయిష్యామి భూయః ।
ప్రతివపురథ మంజేదూరసంవాహలీలాం
క్రమశిథిలితలజ్జాం సంశ్రయేన్మేఖలాం చ ॥

ఉ. ప్రేమనటింప వీడియముఁ బెట్టుచుఁ బూవులదండలంచు న
బ్భామిని పాన్పుఁజేరునెడఁ బయ్యెదఁబట్టి కుచంబులంటి యూ
సీమకుఁజేర్చి దాబిగువు చీరెవదల్చి కరంబుఁబట్టి నె
మ్మోమలరించి కోర్కె తుదముట్టఁగనిమ్మని గారవింపుచుక్.

తా॥ ప్రేమతో ప్రవర్తించుచు తాంబూలంబు పంచిచ్చుచు పూలదండ నిచ్చెదనని యాస్త్రీ పైటకొంగునుబట్టిలాగి దగ్గరకుదీసుకొని చన్నులనంటుకొని పాన్పుమీదికిలాగి కోకముడివిప్పి చక్కిలిగింతలుపెట్టి నాకోర్కె సఫలముకాని మ్మని పురుషుడు యాపెను యాదరించవలెను.

శ్లో॥ ఉచితఘటితయంత్రో రంజయేచ్చ క్రమేణ
ప్రణయవిధివిధూతే సాధ్వసధ్వాన్తరోషే।
ఇతి విషమగభీరే కన్యకానాం రహస్యే
దిగియమిహ మయోక్తా కామసూత్రార్థదృష్ట్యా॥

ఉ. బాలికనీగతిన్ మృదుల ♦ భాషలఁదేర్చి నిజాంకపీఠికిన్
గీలనఁజేసి మాఱుపలి♦కింపఁదలంచి నఖంబులన్ భుజా
మూలములందుఁ జన్నులను ♦ మోపుదునా యటుగాక వాతెరన్
నాలుగుమూఁడు దంతముల ♦ నాటుదునాయని భీతిఁ బెట్టుచున్.

తా॥ ఈవిధముగా స్త్రీని పురుషుడు మంచిమాటలచే లాలింపుచు తన తొడలయందు కూర్చుండబెట్టుకొని యామెప్రతివచనముల యందాసక్తిగలవాడై నీ చన్నులయందును చంకలయందును గోళ్లచేనొక్కుదునా? అటుగాక మోవి యందు దంతములచేనొక్కుదునా? యని కొంచెము బెదరించినటులమాట్లాడగా-

చ. అనివెఱపించి సిగ్గువడ ♦ నాడి ప్రియోక్తులఁబల్కి మోపిచుం
బనమొనరించి చన్నుఁగవఁ ♦ బట్టి తొడల్గదిలుంచి నీవిబం
ధనమువదల్చి మన్మథని♦ధానముపైఁ జెయిసాఁచి బాలికన్
బెనఁగుటమాన్పి లజ్జవిడి♦పించి రమించుట శాస్త్రపద్ధతిన్.

తా॥ పురుషు డాస్త్రీ నావిధముగా బెదరించి యామె సిగ్గుపడునటుల పల్కి మంచిమాటలనాడుచు పెదవిగఱచి చన్నులబట్టుకొని యామెతొడలు దగ్గరకుచేర్చుకొని కోకముడివిప్పి భగమునకై చేయిచాచి యామెపెనగులాటనుమానిపి లజ్జవిడునటులొనర్చి కామశాస్త్రపద్ధతిగా రతిచేయవలయును.

శ్లో॥ నాత్యన్తమానులోమ్యేన నచాతిప్రతిలోమతః।
సిద్ధిం గచ్ఛన్తి కన్యాసు తస్మాన్మధ్యేన సాధయేత్॥

క. నీ సకియలముందట నీ
చేసినపనులన్ని నేను ♦ జెప్పెద మదనా
భ్యాసములఁజూపి మఱి యటు
గాసిం బెట్టించి పలుచఁ♦గాఁ జేయింతున్.

తా॥ నీ చెలికత్తెలముందట నీవువచ్చు చేసిన పనులన్ని యుచుజెప్పి నిన్ను వారు చులకనజేయుచట్లొనర్చెదనని కొన్ని రసవంతములగు పలుకులచే నాస్త్రీని సంపూర్ణముగా లోబరుచుకొనవలెను

శ్లో॥ ఆత్మనః ప్రీతిజననం యోషితాం రాగవర్ధనం।
కన్యావిశ్రంభణం వేత్తి యస్స తాసాం ప్రియోభవేత్॥

ఆ. వె, అల్పరతముగాక ♦ యధికంబుగాక య
బ్బాలహితమెఱింగి ♦ బంధురముగఁ
బొందిరేని సుఖముఁ ♦ బుట్టుచు నుబ్బుచు
దినదినాభివృద్ధి ♦ తేజరిల్లు.

తా॥ అతిగాగాక స్వల్పముగాగాక యాబాలయిష్టనుకుత్రించి యొప్పిద ముగ రతులనొనర్చినయెడల ప్రతిదినమును సుఖించుచు ప్రేమవృద్ధిపొందించు కొనుచు ప్రకాశించెదరు.

శ్లో॥ సహసా వాప్యుపక్రాంతా కన్యాచిత్తమవిందతా।
భయం త్రాసం సముద్వేగం సద్యో ద్వేషం చ గచ్ఛతి॥

శ్లో॥ సా ప్రీతియోగమప్రాప్య తేనోద్వేగేన దూషితా।
పురుషద్వేషిణీ వా స్యాద్విద్విష్టా వా తతోఽన్యగా॥

ఉ. ఈగతిబాలలన్గవయ ♦ కెంతయు నాయకుఁడిష్టకేళికిన్
వేగముఁజూపెనేని సతి ♦ విహ్వలభావము భీతియు న్సము
ద్వేగము రోషమున్వ్రీడము న♦ప్రియమాత్మజనించుఁ గానఁ గా
మాగతవేదులీరతిర♦హస్యము చిత్తములందు నిల్పుఁడీ.

తా॥ పైన చెప్పియుండినప్రకారము పురుషుడుప్రవర్తించక తనయొక్క సుఖముకొరకు స్త్రీని రతికితొందఱజేసి యొత్తుదుకలుగజేసినయెడల నాస్త్రీ చంచలహృదయయై భయముపొంది పారిపోవుటయు మనస్సునందు రోషముచెంది ప్రేమలేకయుండుటయు సంభవించును కావున కామముదీర్చుకొనదలచినవారు ఈ రతిరహస్యమును మనస్సునందుంచుకొందురుగాక.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
కన్యావిశ్రంభణం నామో
ఏకాదశః పరిచ్ఛేదః.

భార్యాధికారః

ద్వాదశః పరిచ్ఛేదః.

—: పతివ్రత లక్షణము :—

శ్లో॥ యువతిరపి విహాయ ప్రాతికూల్యం స్వనాథం
వచనహృదయకార్యైః పూజయేదిష్టదైవమ్।
గృహవసతిమథాసా చింతయేద్భర్తృవాచా
ప్రతిదినమతిమృష్టం వేశ్మ కుర్యాత్సుశోభమ్॥

శ్లో॥ గురుషు సఖిషు భృత్యే బంధువర్గే చ భర్తు
ర్వ్యపగతమదమాయా వర్తయేత్ స్వం యథార్హమ్।
సితపరిమితవేషం కేళీవిహారహేతోః
పరిచరముకుణమాహుః ప్రేయసో రంజనాయ॥

సీ. వనరుహానన మనో♦వాక్కాయములచేత
ధవుని దైవముగాఁగఁ ♦ దలఁపవలయుఁ
బ్రత్యుత్తరం బీక ♦ పనియేమిచెప్పినఁ
జెవిఁజేర్చి వేగంబె ♦ చేయవలయు
సత్తమామలతోడ ♦ నాప్తభృత్యులయెడ
మాయాప్రచారంబు ♦ మానవలయుఁ
బ్రతివాసరంబు శో♦భనసిద్ధికై నిల
యంబు గోమయమున ♦ నలుకవలయు
గీ. నెపుడు తనుఁజూచునో విభుఁ♦డిందువచ్చి
యనుచు నిర్మలమైన దే♦హంబుదనర
పెనిమిటికి నిష్టమైన భో♦జనపదార్థ
చయము కడుభక్తితోఁ దాను ♦ సలుపవలయు.

తా॥ స్త్రీ తనభర్తను మనస్సునందును మాటలచేతను దైవముగ దలంపవలయును. భర్తయేపని చెప్పినను మారాడక విన్నదై యాకార్యమును శీఘ్రముగా జేయవలయును. అత్తమామలతోడను యిష్టులయిన పనివాండ్లయందును కపటము లేక యుండవలయును. ప్రతిదినమును శుభముకొఱకు ఆవుపేడచే నిల్లలుకవలయును. భర్తవచ్చి తన్నెప్పుడు చూచునోయని పరిశుభ్రమగు శరీరముతో యుండవలయును. భర్తకిష్టమైన భోజనపదార్థములను భక్తితో వండిపెట్టవలయును.

శ్లో॥ మరువక, నవమాలీ, మాలతీ, కున్ద, మల్లీ,
తరుణసదృశపుష్పా వీరుధః సౌరభాఢ్యాః।
సుమధురఫలవృక్షా మూలకాలాబుభాండ-
ప్రభృతివిటపకాదీనర్పయేద్వాటికాయామ్॥

శ్లో॥ సకృదపి కులటాభిర్యోగినీభిక్షుకాభి-
ర్నటవిటకుటితాభిః సంసృజేన్మాలికాభిః
రుచిరమిదమముష్మై పథ్యమేతన్న వేతి
ప్రతిదినమపి భర్తుర్భోః సేచ్ఛాం విదధ్యాత్॥

శా. పూవుందోఁటల వృక్షవాటికలలోఁ ♦ బొంపారభాండావళుల్
గావింపన్వలయున్ విదూషకనట♦ కాంతాంగనా భిక్షుకన్
దైవజ్ఞన్ వ్యభిచారిణిన్ వివిధమం♦త్రప్రక్రియాయోగినీ
భావంగూడుట భాషణంబును నస♦ద్భావ్యంబు భూమిస్థలిన్.

తా॥ వాసనగల పుష్పములనీయు పాదులను మంచిఫలములనీయు వృక్షములను కూరగాయలనిచ్చు పాదులను దొడ్డియందు పెంచవలయును. విటవిదూషక సహవాసము జేయుకాంతను భిక్షమెత్తుకొని జీవించుదానిని జోస్యము చెప్పుదానిని వ్యభిచరించుదానిని మంత్రతంత్రములు నేర్చిన యోగిని మొదలగు స్త్రీలయొక్క సహవాసము చేయుటయు తుదకు మాటలాడుటయు పతివ్రతయగు స్త్రీ యొనర్పజనదు.

శ్లో॥ వచనమపి నిశమ్యాగచ్ఛతో వేశ్మమధ్యే
తదుపకరణసజ్జా సంవసేదాగతస్య।
చరణయుగళమస్య క్షాలయేదాత్మనాఽసౌ
రహసి చ పరిబోధ్యో విత్తనాశే ప్రసక్తః॥

శ్లో॥ అనుమతిముపలభ్యాధిష్ఠితా వ్యగ్రయాయా-
ష్వ్యయమనువిదధ్యాద్భర్తురుక్తానమాగేః॥

శయనమపి న ముంచేన్నాస్య ముత్థాయ విభిన్దాద్
వ్రతనియమవిధానం స్వేన చాస్యానుగచ్ఛేత్॥

సీ. విభుఁడువచ్చినరాఁక ♦ వినివేగ మెదురుగా
నింటివాకిటికిఁ దా ♦ నేగవలయు
పతితెచ్చినవస్తు దే♦ పాటిదైనఁగ్రహియించు
నటు లోనికిఁ గొంచు ♦ నరుగవలయుఁ
గాంతునిచరణము ♦ ల్గడిగి పీఠముఁ బెట్టి
యనుమతి గృహకృత్య ♦ మందవలయు
నతిరహస్యములైన ♦ యాయవ్యయంబులఁ
దెలియంగఁ బతికి బో♦ధింపవలయుఁ

గీ. బురుషుననుమతిలేకయే ♦ పుట్టినింటి
కొక్కతె యరుగుటయును దా ♦ నుడుగవలయు
వ్రతములును దానములును దై♦వములపూజ
లధిపునానతిఁ బొంది చే♦యంగవలయు.

తా॥ పెనిమిటిరాకను విని వేగముగా నింటివాకిటివరకువెళ్లుటయు, భర్త తెచ్చినపదార్థము లెంతకొద్దివైనను యవియందుకొని లోనికితెచ్చుటయు, భర్త పాదములనుగడిగి కూర్చుండుటకు పీఠమువేసి యతని సమ్మతినిపొంది యింటి పనులను చేసుకొనుటయు, గోప్యముగానుంచతగిన ఆదాయములను వ్యయములను భర్తకు తెలియజెప్పుటయు, పెనిమిటియాజ్ఞనుపొందక పుట్టినింటికి ఒక్కతెయు పోకుండుటయు, వ్రతములును దానములును దేవపూజలును భర్తయాజ్ఞపొందనిదే చేయకయుండుటయు, మొదలగు సద్గుణములనుగలిగి పతివ్రత ప్రవర్తింపవలెను.

శ్లో॥ క్వచిదపి నిభృతే వా ద్వారి వా నైవతిష్ఠే-
చ్చిరమథ గిరమస్మిన్నప్రియాం న బ్రవయచ్ఛేత్।
న విరళజనదేశే మన్త్రయేన్నిష్కుటే వా
న పురుషమథ పశ్యేన్మన్త్రహేతుం వినా చ॥

శ్లో॥ సుఘటితబహుభాండం శాస్త్రవృచ్ఛర్మలోహైః
సమయముభినమీక్ష్య । పాదదీతాలంకారాంక్.

నిభృతమనులభాని స్థాపయేద్భేషజాని
వ్యయమవహితచిత్తా చిన్తితాయాం చ కుర్యాత్॥

శ్లో॥ తృణతుషకణకాష్ఠాంగారభస్మోపయోగం
పరిజనవినియోగం కర్మణః ప్రత్యవేక్షామ్।
ప్రియతమపరిభుక్తత్యక్తవస్త్రాదిరక్షాం
శుచిభిరవసరే తైరాత్మనవం భృత్యవర్గే॥ (పాఠాంతరము)

క. ఆయంబు కొలఁది దెలియక
సేయంగావలదు వ్యయము ♦ సీమంతినికిన్
సేయంగవలయు నేనియు
నాయర్థమునందుఁ బాద ♦ మైనను నొప్పున్.

తా॥ పురుషునియొక్క యాదాయము తెలియక వ్యయమొనర్పగూడదు. వ్యయము సేయవలసివచ్చినయెడల పురుషుని యాదాయములో నాలుగింటనొకపాలు వ్యయము సేయుట పతివ్రతకుదగును.

మ. కసవు న్గట్టెలు నూకలు న్నుముక యం♦గారంపు భస్మమ్మునన్
మసలంబాయక చేర్చి దాసులకుఁ గ♦ర్తవ్యాప్తిపాలించి దు
ర్వ్యసనంబున్జనఁ జేసి భర్తవిడువన్ ♦ వస్త్రాదిసంరక్షయై
వెస భామామణియున్న నందమవు స♦ద్భృత్యావళిన్ శుద్ధియై.

తా॥ కసువు, కట్టెలు, ఊకలు, ఉముక, బొగ్గుపొడి యివి పారవేయక భద్రపరుచుటయు, భృత్యులకు పనిపాటలు చెప్పి తగినట్టు పరిపాలనచేయుటయు, పురుషుడు కట్టివిడిచినబట్టలు సంరక్షించుటయు మొదలగు సద్గుణములుగలిగి పతివ్రత ప్రవర్తించవలయును.

శ్లో॥ పరిజనపరిరక్షాం వాహచింతాం పశూనాం
కపిపికశుకశారీపారసాదేర వేక్షామ్।
గురుషు పరవశత్వం తేషు వాచం యమత్వం
స్ఫుటహసితనివృత్తిం శీలవృత్తిం చ కుర్యాత్॥

శ్లో॥ ప్రణయసహచరీభిస్తుల్యరూపాం సపత్నీం
[illegible]

గతవతి దయితే తు క్వాపి మాంగల్యమాత్రా
ణ్యుపచితగురువిభ్రా ధారయేన్మండనాని॥

సీ. పరిజన వాహన ♦ పశు పిక శారికా
సార సంరక్షణ ♦ సలుపవలయు
గురుజనంబులయెడఁ ♦ బరమభక్తి వహించి
చెప్పునూడిగమును ♦ జేయవలయు
సవతిపట్టున మహా♦సౌజన్యయై కూర్మి
సోదరిమాఱుగాఁ ♦ జూడవలయు
సవతిబిడ్డలఁగాంచి ♦ సంతసిల్లుచు మదిఁ
దనదుబిడ్డలవలెఁ ♦ దలఁపవలయు

గీ. మగఁడు పరదేశమరిగిన ♦ మంగళంపు
సూత్రమేకాని శృంగార♦మాత్రమడిగి
యత్తమామలచేరువ ♦ యందుఁ బాన్పు
నందు శయనింపవలయుఁ గు♦లాంగనకును.

తా॥ తనయింటియందుండు పశుపక్షివాహనాదులను సంరక్షణమున శ్రద్ధతో విచారించుటయు, అత్తమామలయందు భక్తితో సంచరించుచు వారుకోరినశుశ్రూష లొనర్చుటయు, సవతియెడల నతిస్నేహముంచి తోబుట్టువువలె చూచుటయు, సవతిబిడ్డలను ప్రేమతో జూచి తనబిడ్డలవలె ప్రేమించుటయు, భర్తకార్యార్థియై యూరువిడిచివెళ్ళినమంగళసూత్రముమాత్ర ముంచుకొని మిగిలినయలంకారము లనువిడిచి రాత్రులందత్తమామలకెదురుగా పండుకొనుటయు, పతివ్రతయగుస్త్రీ చేయందగును.

శ్లో॥ ఉపగురు శయనం చ స్వల్పతాం చ వయస్య
ప్రతిదినమపి కుర్యాదస్య వార్తానుసారమ్।
అనవసితవిధా సేవ్యస్య నిర్వాహయత్నం
వ్రతనియమవిధిం చ క్షేమసిద్ధ్యై విదధ్యాత్॥

శ్లో॥ స్వజనగృహముపేయాత్ వ్రక్రమే సద్వితీయా
న చిరమిహ వసేచ్చ ప్రేయపి త్యాగతే సా।

అవికృతవపుషం స్వం దర్శయేదుత్సవాదౌ
ప్రథమమపి విదధ్యాద్దాహ రేచ్చోపహారమ్॥

ఆ. వె. పుట్టినింటనున్న ♦ ప్రొద్దులఁ బ్రియురాక
వినినయపుడు తొంటి ♦ వేషముడిగి
సఖులు దాను నెదురు ♦ చనుదెంచి నీరాజ
నంబుఁ జేయ నుత్స♦వంబుపనరు.

తా॥ పతివ్రతయగుస్త్రీ పుట్టినింటనున్న సమయమందు పెనిమిటిరాకను వినినతోడనే యలంకరించుకొని చెలికత్తెలతో నెదురేగి హారతినీయ శుభము గలుగును

క. పరదేశమునకు నాథుం
డరిగిన తత్క్షేమవార్త ♦ లరయుచు నాయా
వెరవున వ్రతములు దైవత
పరిచర్యలఁ జేయవలయుఁ ♦ బతిమేల్కోరుచున్.

తా॥ భర్త పరదేశములకుబోయినప్పుడు అతని క్షేమవార్తలను దెలిసికొనుచు యతడు క్షేమముగానుండుటకు వ్రతములు మొదలగు దేవతాపరిచర్యలను జేయుచు పతివ్రత ప్రవర్తింపవలెను.

శ్లో॥ యదిబహుతరుణపతిః స్యాత్పూరుషః సామ్యవృత్తి
ర్నిపుణమతిరుపేయాన్న క్షమేతాపరాధమ్।
వపుషి వికృతిమేకాం సంప్రయోగే రహస్యం
వహతి వదతి యచ్ఛ ప్రేమరోషేణ కించిత్॥

శ్లో॥ కథమపి చ తదన్యాం శ్రావయేన్నో కదాచి
త్ప్రసరమపి సపత్నీ గోచరే క్వాపి దద్యాత్
యది నిగదతి దోషం కాచిదేకా పరస్యా
రహసి చ నిపుణో క్తైర్ధూపయేత్సైవ యోజ్యా।
ప్రమదవనవిహార ప్రేక్షసమ్మానదానై
ర్హృదయమిహ యథార్హం రంజయేద్వల్లభానామ్॥

సీ. పెనిమిటి పెక్కుండ్ర ♦ వనితలఁ గైకొన్న
సమమైనవర్తన ♦ సలుపవలయు

రమణుఁడేగతి నప • రాధంబుఁ జేసిన
యెగ్గొన్వరక క్షమి • యింపవలయు
నేకాంతమునఁ బ్రియుఁ • డిచ్ఛగించినఁ దన
సురతనైపుణ్యంబుఁ • జూపవలయు
సఖునితోనొనఁగూడు • సవతి గోచరమైన
కోపంబుమాని కై • కొనఁగవలయు

గీ. నెట్టినిందలు పతులపైఁ • బుట్టెనేని
యోర్చి పలుమాఱునుడువక • యుండవలయు
వనవిహారంబులను మనో • వాంఛితార్థ
దానములఁ బ్రియుననిశంబుఁ • దన్పవలయు.

తా॥ పెనిమిటి చాలమంది స్త్రీలతో సాంగత్యము చేయుచున్నను సహించి యుండుటయు, భర్తయేవిధమగు నపరాధము చేసినను తప్పెంచక యోర్పుగలిగి యుండుటయు, వల్లభుడు రహస్యముగోరినయెడ తనరతినేర్పును చూపుటయు, భర్తతో కలియు సవతికనుపించిన కోపమునొందక తనతో సమానముగా చూచుటయు, యేస్త్రీలపైనయినను నిందకలిగినయెడల నానిందను తాను మాటిమాటికిని యెంచకయుంటయు, వనవిహారములయందును యతనిమనస్సునందిచ్ఛగించు పదార్థచయమునిచ్చుటవల్లను భర్తనెప్పుడును సంతోషపెట్టుటయు మొదలగు గుణములనుగలిగి పతివ్రత చరివర్తింపజనును.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
భార్యాధికారో నామ
ద్వాదశః పరిచ్ఛేదః.

పారదారికాధికరణమ్.

త్రయోదశః పరిచ్ఛేదః

—: పరస్త్రీసంగమనిషేధా నిషేధముల లక్షణము :—

శ్లో॥ భార్యాధికారికమిదం గదితం సమాసా
ద్వక్ష్యామి సంప్రతి పరస్త్రిమదాభియోగమ్।
ఆయుర్యశోరిపురధర్మసుహృత్ స చాయం
కార్యో దశావిషయహేతువశాన్న కామాత్॥

క. పాపములనెలవుఁ బుణ్యాయ
శోపాయము విభవహాని ♦ యాయుష్యహార
వ్యాపారమునాశము పర
చాపలనేత్రిలరతంబు ♦ చన దెవ్వరికిన్.

తా॥ పరస్త్రీగమనమువలన పాపమును, పుణ్యనాశనమును, కీర్తినశించుటయు, అనాచారముసంభవించుటయు, ప్రాణాపాయముసంభవించుటయు, ఉద్యోగనాశనమును, మొదలగుకష్టములుప్రాప్తించును. కాన పరస్త్రీగమనమును విసర్జించినచో పురుషుడు సుఖమునొందును.

క. ఐనను గామాతురతఁ
హానియగుఁ బ్రాణములకు ♦ నని మును దివిజుల్
మానక ప్రార్థనములకుఁ
గానిమ్మని రట్టితెరువుఁ ♦ గామాసక్తుల్.

తా॥ పరస్త్రీగమనమువలన నత్యంతమైనపాపము సంభవించినను కోరిన స్త్రీని రమించనియెడల నదికామాతురతకోర్వక ప్రాణత్యాగము సంభవించిన ప్రాణహత్యాపాతకముగలుగును కాన స్త్రీ తన్ను ప్రార్థించినయెడల నాస్త్రీ సంగమము తగునని కామమునందు ప్రీతిగలవారనిరి.

వ॥ కావున ననోన్యన్యస్నేహమోహంబులం బొందినంగాని పరస్త్రీసంగమ దోషంబు పొరయకుండదని చెప్పెదరు. అన్యోన్యస్నేహమోహంబు లత్యంతసుఖ కారణంబులని కామశాస్త్రజ్ఞాలు చెప్పెదరు. అట్లగుటకు ముందు ప్రేరణరూపంబున బుద్ధికి జలింపఁజేయు నవస్థాదశకంబు నెఱింగించెద.

—: దశావస్థల లక్షణము :—

శ్లో॥ నయనప్రీతిః ప్రథమం చిత్తాసంగ స్తతోథ సంకల్పః।
నిద్రాచ్ఛేద స్తనుతా విషయనివృత్తిస్త్రపానాశః॥
శ్లో॥ ఉన్మాదో మూర్ఛా మృతిరిత్యేతాః స్మరదశా దశైవ స్యుః।
తాస్వారోహతిమదనే యాయాత్పరయోషితం స్వరక్షార్థైః॥

క. చూచుట తలఁచుట గోరుట
కాచుట కృశమౌట రుచులఁ♦గానమి సిగ్గున్
దోఁచుట వెఱ్ఱియు మూర్ఛా
ప్రాచుర్యము మరణమనఁగఁ ♦ బదియునవస్థల్.

తా॥ చూచుట, తలంచుట, కోరుట, కాచుట, చిక్కిపోవుట, అరుచి పుట్టుట, సిగ్గువిడుచుట, చిత్తవిభ్రమము, మూర్ఛనొందుట, ప్రాణముపోవుట, ఈ పదియు దశావస్థలని తెలియందగినది.

సీ. ఒంటిమోహమునఁ గ♦న్గొంటెఁ జక్షుఃప్రీతి
పలుమాఱు నదితలఁ♦పంగఁ జింత
యుడుగనికోర్కెతో ♦ నుండుట సంకల్ప
మొగిగుణస్తుతి నిద్ర ♦ యుడిగియుంట
విరహతాపంబుచే ♦ వేఁగి డస్సియునుంట
యరుచి యేమిటిమీఁద ♦ నాశలేమి
యెన్నియాడెడివారి ♦ నెఱుఁగమి నిర్లజ్జ
యున్మాదమున నింటి ♦ నొల్లకుంట
గీ. వలపు దలకెక్కి మదితన ♦ వశముగాక
పరవశత్వముచే డీల♦పడుట మూర్ఛ
పొందులేకున్నఁ బ్రాణంబు ♦ పోవుననుట
మృతియునయ్యె దశావస్థ ♦ లెఱుఁగఁజొప్ప.

తా॥ చూచుటయనగా, ఒంటరిగా స్త్రీపురుషులు పరస్పరమోహముచే కనుగొనుట. తలంచుటయనగా, చూచినతరువాత యాచూచినవిషయమునుమాటిమాటికితలంచుట, కోరుటయనగా, స్త్రీపురుషులు పరస్పరమును సాంగత్యము చేయవలయునని కోరుట. కాచుటయనగా, ఒండొరులు స్వరూప స్వభావములను దలంచుకొని నిద్రపోకయుండుట. చిక్కిపోవుటయనగా, విరహతాపానలముచే డస్సిపోవుట. అరుచిపుట్టుటయనగా, విరహతాపజ్వరమువలన దేనిమీదయు నాశలేకయుండుట. సిగ్గువిడుటయనగా, తన్నునిందించువారిని గుర్తెఱుంగక యుండుట. చిత్తవిభ్రమమన, వెఱ్ఱియెత్తినట్లు యింటియందుండుట కిష్టపడక తిరుగుట. మూర్ఛయన, ప్రేమయెక్కువయై మనస్సును పట్టియుంచుట తన వశముగాక పరవశత్వమునొంది డీలుపడియుండుట. ప్రాణముపోవుటయన, సంభోగము కలుగకపోవుటవలన స్త్రీపురుషులిరువురును ప్రాణములువదలుట. మోహము క్రమముగా నీదశావస్థలకు మూలమగునని తెలియందగినది.

సీ. మొదటియవస్థను ♦ మోహనాకారంబుఁ
జూడంగఁ జింతించు ♦ చుండుటయును
రెంట వగపుప్పుట్టు ♦ రేయునుబవలును
మూఁట నిట్టూర్పులు ♦ మొనసియుండు
నాలుగింటఁ దలంచి ♦ నడిరేయిచింతించు
నేనింట జ్వరముసే♦మెఱుఁగకుండు
నారింట నన్నంబు ♦ నరుచియైయుండును
సప్తమంబున లజ్జ ♦ సరవిఁజనును
ఆ. వె. నష్టమమున నాలు♦కటు తొట్రుపడియుండు
తొమ్మిదింట జీవి ♦ తొలఁగియుండు
పదిటఁ బ్రాణముచనుఁ ♦ బతికైన సతికైన
మరునిచేతనుండు ♦ నరులబ్రతుకు.

తా॥ చూచుటయను మొదటియవస్థయందు స్త్రీపురుషులిరువురును యొకరి చక్కదనమొకరు చూడవలెననుకొందురు. తలంచుటయను రెండవయవస్థయందు రాత్రింబగళ్లును దుఃఖముకలిగినట్లుండును. కోరుటయను మూడవయవస్థయందు నిట్టూర్పులుకలుగును. కాచుటయను నాలుగవయవస్థయందు రాత్రులయందు

నిద్రచెందక యొకరినొకరు తలంచుకొందురు. చిక్కిపోవుటయను నైదవయవస్థ యందు జ్వరముకలిగియుండును. అరుచిపుట్టుటయను నారవయవస్థయందుభోజన పదార్థములు నోటికింపుగానుండవు. సిగ్గువిడచుటయను నేడవయవస్థయందు క్రమముగా సిగ్గునువిడుచును. చిత్తవిభ్రమమను నెనిమిదవయవస్థయందు పలు కులు తడబడును. మూర్ఛయను తొమ్మిదవయవస్థయందు ప్రాణంబులు హీనం బులై చలించును. మరణమను పదియవయవస్థయందు చనిపోవుటయు సంభవిం చును. కావున స్త్రీపురుషులయొక్క బ్రతుకు మన్మథాధీనమయి యుండును.

శ్లో॥ పునర్దారాః పునర్విత్తం పునః క్షేత్రం పునః సుతః।
పునః శ్రేయస్కరం కర్మ న శరీరం పునః పునః॥

గీ. సతియు, ధనమును, క్షేత్రము ♦ సంతతియును
మంగళం బగు కర్మలు ♦ మఱలమఱలఁ
బోయినను బొందవచ్చును ♦ పుడమిఁదనదు
బొందిపోయిన మఱలఁదాఁ ♦ బొందలేఁడు.

తా॥ భార్యా, ధనము, క్షేత్రము, సంతానము, మంగళప్రదమయిన కర్మములు, ఇవియన్నియు గతించినను మఱలమఱల సంపాదింపవచ్చును కాని శరీరముమాత్రము సంపాదింపఁజాలము.

—: కామితానర్హా స్త్రీలు :—

శ్లో॥ అసంగృహీతభార్యాం చ బ్రహ్మస్త్రీం యశ్చగచ్ఛతి।
పాతకం సతతం తస్య బ్రహ్మహత్యా దినేదినే॥

క. భూమీసురసతిఁ గన్నెను
గామింపఁగరాదు మున్ను ♦ కామిని తన్నుఙ్
గామించినను సుకృతముల
సీమంబును జెడును లోక♦నిందయుఁ దనకౌ.

తా॥ బ్రాహ్మణులభార్యలను, అవివాహిత స్త్రీలను కాముకులు కామింప జనదు. వారు తమంతతామేవచ్చినను పురుషులు పుణ్యాపాయమునను లోకనిం దను జంకి వారిని త్యజింపంజనును.

శ్లో॥ అద్విజభార్యావిషయః సోపి న దుష్టైవ పంచవరభుక్తా।
శ్రోత్రియసఖిసంబన్ధిక్షితిపతిభార్యా నిషిద్ధైవ॥

శ్లో॥ పతితా సఖీ కుమారీ ప్రవ్రజితా రోగిణీ చ్ఛికటా।
ఉన్మత్తా దుర్గన్ధా వృద్ధప్రియా రహస్యభిత్కపిలా॥

శ్లో॥ అతికృష్ణా నిక్షిప్తా కదాచిదేతా న గమ్యాః స్యుః।
విషయేఽగమ్యేపి బుధాః కారణతః పారదారికం ప్రాహుః॥

క. శ్రోత్రియునిభార్య నృపుసతి
మిత్రునిమెలనాగ మామమెలఁతయును గురు
క్షేత్రం బిలఁబొందఁ దగ ద
పాత్రింబగుఁ దామెవలచి వచ్చిననైనన్.

తా॥ శిష్టునిభార్యయు, రాజుభార్యయు, స్నేహితునిభార్యయు, మామభార్యయు, గురునిభార్యయు. వీరలు కామించి పైబడినను పురుషులు కామవశులుకాక వారపాత్రులని దలంపవలెను.

ఆ. వె. మత్త పతితుచెలియ మానవిచ్ఛేదిని
కన్య సుత్రవతాత్మ కపిలవర్ణ
ఘ్రాతిగంధ ముసలి బూతురోగముదానిఁ
గాక యన్యసతులఁ గవయవలయు.

తా॥ మత్తురాలు, పాషండునిభార్య, మానహీనురాలు, ఋతుమతి కానిపడుచు, నీమముగలకాంత, నల్లని శరీరముగలది, దుర్గంధవతి, వృద్ధస్త్రీ, సుఖసంకటములుగల స్త్రీ మొదలగు స్త్రీలను, తమమేలుకోరు కాముకులు పొందం జనదు.

—: పరస్త్రీగమనహేతులక్షణము :—

శ్లో॥ మద్వైరిసంగతో స్యాః పతిరియమస్మాన్నివర్తయేదేనమ్।
మత్సంసృష్టా బలినం ప్రకృతిం వా మాం జిఘాంసుమానేత్రీ॥

శ్లో॥ గమనమనపాయమస్యాం మమ నిఃసారస్య వృత్తిహేతుర్వా।
మర్మజ్ఞా మయి రక్తా విముఖిత మాం దూషయేదథవా॥

శ్లో॥ మామభిరిరంసురయమితి మిథ్యాదోషేణ కపటఘటితేన।
కర్తాస్మి మిత్రకార్యం మహదనయా వా సహాగమ్య॥

సీ. నాశత్రుఁగూడె నీ ♦ నాతినాథుఁడు దీనిఁ
బొందిన నదివానిఁ ♦ బొందఁజేయు
బలవంతుఁ డీనాతి♦పతి దీనిఁ గదిసిన
చెలువ వానికి నాకుఁ ♦ జెలిమిఁజేయు
ధనికురాలీకాంతఁ ♦ దగిలినఁ దనసొమ్ము
చేరలకొలఁది నా ♦ చెంతఁజేర్చు
మర్మజ్ఞురాలు ప్రే♦మముగల్గు నామీఁదఁ
జొరకున్న నామర్మ ♦ మొరులకిచ్చు
గీ. దీనినేవేళఁ బొందిన ♦ దీనికతనఁ
జాలఁదలఁచిన పనులెల్లఁ ♦ జక్కనౌను
మేలుగాకని యన్యకా♦మినులఁ దగిలి
రతులు సల్పుదు రెటువంటి♦రసికులైన.

తా॥ తమ శత్రువులకు స్నేహితులైనవారి భార్యలనుబొందిన శత్రువులకును దమకును స్నేహముగలుగునని కొందఱును, బలవంతులైనవారి భార్యలను పొందినబలవంతులగువారితో స్నేహముకలుగునని కొందఱును, ధనికురాలగు కాంతను బొందిన దమకు కావలసినపుడు ధనముయిచ్చునని కొందఱును, తమ మర్మములను దెలిసిన పరకాంతలను బొందిన తమ మర్మముల నితరులకు దెల్పకుండునని కొందఱును, నీతినిదెలిసిన పరకాంతలను బొందిన తాముతలంచిన కార్యములు నెఱవేఱునని కొందఱును పరస్త్రీసంగమమునకు పురుషులిచ్చగింతురు.

శ్లో॥ ఇత్యుపలక్షణమిత్థం కారణమాలోచయన్న రాగతో యాయాత్।
కారణవిచారణాసహమథవా స్వం వీక్ష్య మన్మథోన్మథితమ్॥

క. ఈకార్యంబులలోపల
నేకార్యంబునునొనర్తు ♦ రిటుగాకున్నన్
భీకరమన్మథబాణా
స్తోకాహతినైనఁజొచ్చి ♦ దొరకొందురొగిన్.

తా॥ కాముకులు పైన చెప్పియుండిన కారణములచేనైనను మన్మథబాణములకు లోనైయైనను పరదారాగమనమున ప్రవర్తింతురు.

శ్లో॥ జిగమిషుభిః పరదారా న్నిద్ధ్యాయతి వృత్త్యపాయపరిహారాః।
ప్రాగేవ చిన్తనీయాః లబ్ధప్రసరో హి దుర్జయో మదనః॥

క. తలఁపఁగవలయును ధర్మము
తలపోయఁగవలయు వృత్తి ♦ ధనములు మొదలౌ
వలరాజుఁ బిదపగెలువ
న్నలవియె? పరవనితమీఁద ♦ నాసేమిటికిన్.

తా॥ కాముకులైనవారలు కాంతలనుగోరునెడ యీకాంతను బొందుట ధర్మమా! అధర్మమా యని విచారించి సిద్ధి, అర్థము, వృత్తి, జీవనము, అపాయ పరిహారమును విచారింపవలయును. అట్లుగాక యిచ్ఛవచ్చినటుల ధర్మములను దిగనాడి మేలు కీడెంచనియెడల మన్మథబాధతీరునా? బుద్ధిమంతులగువారు సాధ్యమైనంతవరకు పరస్త్రీలను వర్జించుట మేలు.

శ్లో॥ సప్రత్యవాయదుర్లభ నిషేధవిషయశ్చ యో విషయః।
కామః స్వభావవామః ప్రసరతి తత్రైవ దుర్వారః॥

ఆ. వె. తలఁపరానిచోటఁ ♦ దలఁ పెల్లఁజేర్చిన
మరుఁడుసంతసించి ♦ మదముఁబెంచి
యిచ్ఛపుట్టఁజేయు ♦ నింతులఁ బురుషులు
చూచినపుడె వేయు ♦ సుమశరములు.

తా॥ కాముకులు పరస్త్రీల నిచ్ఛగించిచూచినయెడల మన్మథుడు మదమును బెంచి మన్మథోద్రేకము కలుగజేయును.

శ్లో॥ ఉజ్వలవపుషం పురుషం కామయతే స్త్రీ నరోపి తాం దృష్ట్వా।
అనయోరేవ విశేషః స్త్రీ కాంక్షతి ధర్మనిరపేక్షా॥

శ్లో॥ అభ్యర్థితా చ పుంసా సహసా న స్వీకరోతి సహజేన।
సుకృతసమయాద్యపేక్షీ ప్రవర్తతే వా నవా పురుషః॥

చ. పురుషులు కామబాణహతిఁ ♦ బొంది రసస్థితిఁగోరి వేఁడినన్
దరుణులు సమ్మతింపక యం♦దల్తురు చేరఁగనీరు, మెచ్చునుం
దరతరమూర్తియైన నరుఁ ♦ దారెతగుల్కొనఁజూతురేని ని
బ్బరముగ ధర్మము న్గులము ♦ వావియుఁజూడరు మన్మథోద్ధతిన్.

తా॥ కాముకులు మన్మథబాణములకులోనై స్త్రీలను మోహించి దరిజేరి వేడినను సమ్మతింపరు. దగ్గరకురానీయక యెంచెదరు. సుందరరూపుని తామె తగులుకొనుటకు దలంచిరేని ధర్మమును కులమును నరుసయును త్యజించిరైనను వానిని పొందగోరుదురు. పురుషులట్లుకాక ధర్మమును పూర్వాచారములను పాటింతురు. కావున పురుషుడు ధర్మనియమయుడై స్త్రీవలె సులభముగ ధర్మము నుత్యజించి పరదారగమనమునకుం జొరబడడు.

శ్లో॥ సులభామవమనుతేఽసౌ కామయతే దుర్లభాం స్పృహాభియాంతే చ।
ఇతి నరనారీశీలం నార్యా వ్యావృత్తికారణం వక్ష్యే॥

ఆ. వె. చేరి వేఁడుకొనిన ♦ చేయూఁక యడియాసఁ
జూపి యపుడెయట్టి ♦ సుదతి నొక్క—
పురుషుమీఁదనలపుఁ ♦ బఱపెనంచును గల్ల
నిందఁబఱపి వెఱపు ♦ నింపవలయు.

తా॥ స్త్రీ తనయొద్దకేరి ప్రార్థించినను పురుషుడులోబడక యా స్త్రీ యొక పురుషుని మోహించెనని నిందవేసినయెడల నా స్త్రీకి వెఱపుగలిగి తన్నిక జేరదలంపదు.

—: కామినులు వ్యభిచరింపకుండుటకుఁ గారణములు :—

శ్లో॥ భృశమనురాగః పత్యావపత్యవాత్సల్యమతివయస్త్వం చ।
వ్యతికరనిర్వేదిత్వం ధర్మాపేక్షాపి కస్యాశ్చిత్॥

శ్లో॥ భర్తురవిరహః స్వాత్మని దోషజ్ఞానం యియాసురన్యయా రక్తః।
ఇయమస్య మన్నిమిత్తా మా భూత్వీడేత్యసామర్థ్యమ్॥

సీ. పతిభక్తికలదు నా♦పైఁ జాలబిడ్డలఁ
గంటిగా యని యన్యుఁ ♦ గవయదొకతె
నాపోడిమెటెఁగినఁ ♦ జేపట్టకధిపతి
విడుచుగాయని చేర ♦ వెఱచునొకతె
పెనిమిటిఁగనిన సీ♦తనికి నాకతమునఁ
జేటువచ్చునటంచుఁ ♦ జేరదొకతె
యిరుగుపొరుగువార ♦ లెఱిఁగినఁ గులహాని
వాటిల్లునని చొరఁ♦ బారదొకతె

గీ. వీని నెఱుఁగ వలెఁ బొందుదు ♦ వీఁడు నాకు
వశుఁడు కాఁడని తమకంబు ♦ వదలు నొకతె
యిచ్ఛగలిగినకామిను ♦ లేమి చెప్ప
నిట్టి విధముల జారుఁ జే♦పట్టరెపుడు.

తా॥ పతివ్రతయనిపించుకొంటిని చాలామంది పిల్లలనుగంటి ననుకొని సంతృప్తి చెందునదియు, ఆవిషయము భర్తకు తెలిసిన తన్ను విడిచిపుచ్చునని భయపడునదియు, భర్తతో జారునిగనిన తనవలన జారునకు ఆపదిగలుగునని కీడును శంకించునదియు, ఇరుగుపొరుగువారు చూచినయెడల కులమునుండి వెలిగావలసి వచ్చునని శీలమును ప్రేమించునదియు. జారుడు తననుపొందుటకు వీలుండదని నిరాశ చెందునదియు, స్త్రీలకు జారవాంఛయున్నప్పటికిని నీకారణములచే జారుని చేపట్టజాలరు.

శ్లో॥ దుర్లక్ష్యో నాగర ఇతి సుహృదితి పత్యా ప్రయుక్త ఇతి గరిమా।
ఇంగితమూఢః పలితో నీచః శుష్కాభియోగ్య దేశకాలజ్ఞః ॥
శ్లో॥ ఇతి లఘిమా సుహృదర్పితభావోఽచిత్తజ్ఞ ఇతి ఖేదః।
తేజస్వ్యనిభృతభావో జ్ఞాతా జ్ఞాత్యుద్ధతా భవేయమితి భీః॥
శ్లో॥ ఇచ్ఛాయామపి సత్యాం స్త్రీణాం వ్యావృత్తి కారణాన్యాహుః।
పరిథమోక్తపంచకారణవారణమను రాగవర్ధనం కార్యమ్॥

సీ. సంకటములుగల్గ ♦ సామి విరక్తినిఁ
జెందుననుచుఁ దాల్మి ♦ నొందియుండు
దుర్లక్ష్యుఁడు పతిమి♦త్రుఁడు నాగరకుఁడగు
జారుఁడంచును మది ♦ గౌరవించు
దేశకాలంబులఁ ♦ దెలియని మూఢుఁడు
పలిత నీచుండని ♦ పరిహరించు
ప్రియునిసతినగు నా ♦ ప్రేమ నెఱుంగక
కామింపరాఁడని ♦ ఖేదమొందు

గీ. కులమువారలుఁ గాంచిన ♦ వెలియటంచు
భయముఁ జెందియు వ్యభిచరిం♦పఁగఁ దలఁపదు

పై నఁజెప్పిన కారణ•పంచకమునఁ
గాన వాటిని వారించి • గవయువలయు.

తా॥ తనయొక్క శరీరమువలనఁబుట్టఁబడిన రోగముచే భర్త విరక్తిభావమును బొందుననిన యసామర్థ్యమును, జారుడు నాగరికుఁడు దుర్లక్ష్యుండు భర్త స్నేహితుఁడు ననిగౌరవమును, జారు డింగితమూఢుఁడు పలితుఁడు నీచుఁడు దంభాలాపి దేశకాలపాత్రంబులను దెలియనివాఁడని లాఘవంబును, స్నేహితుని భార్యనగు నన్నుఁగోరకయుండెనే హృదయాభిప్రాయమును దెలిసికొనలేని వాడని ఖేదమును, బంధుజనాదులకుఁ దనవ్యభిచారము తెలిసిన బంధుతిరస్కారము కలుగునని భయమును, నీయైదు కారణములవలన స్త్రీవ్యభిచరింపఁజాలదు. కాన వాటిని నివారించి యనురాగమును వృద్ధిచేయవలయును.

శ్లో॥ కార్యముపాయవ్యంజనమశక్తి హేతౌ, యథాయోగ్యమ్।
అతిపరిచయతో గరిమా, లఘిమా వైదగ్ధ్యభోగయోః ఖ్యాతౌ।
ఖేదః ప్రణతేస్త్రాసోప్యాశ్వాసనతో నివర్త్యా న్యః॥

చ॥ అలయకపల్మరుఁ దిరుగు•లాడి యగౌరవమార్జగించు నే
ర్పులుపచరించి భావములు • పొందుగఁజెప్పిన లాఘవంబు చం
చలమగు ఖేదభావముఁ బ్ర•శాంతముఁబొందు నమస్కరించినన్
కలభయమెల్లఁబోవుఁ దమి•గల్గిన నూరటమాటలాడినన్.

తా॥ స్వసామర్థ్యప్రకటనవలన కామినిహృదయమందు విశ్వాసమునుగలుగ జేసి ప్రథమమైన యసామర్థ్యమును దొలంగింపజేయుటయు, అతిపరిచయము వలన రెండవదియైన గౌరవమును తొలంగింపజేయుటయు, కార్యకుశలుడు భోగి యనుభావమును తనపట్ల స్త్రీయందుకలుగచేసి మూడవదియైన లాఘవమును దొలంగింపజేయుటయు, నమస్కరించుటవలన నాల్గవదియైన ఖేదమును, ఊరడించుటవలన నైదవదియైన భీతియు తొలగింపజేసినచో స్త్రీలు వశులగుదురు

—: పురుష దూతలు :—

శ్లో॥ శూరః సముచితభాషీ రతితంత్రజ్ఞః ప్రియస్య కర్తా చ।
ప్రేక్షణకారీ సాహసరసికః ప్రోద్దామయౌవనశ్రీకః॥

శ్లో॥ ఆబాల్యజాతసఖ్యః క్రీడనకృత్యాదినా జాతవిశ్వాసః।
ఆఖ్యానశిల్పకుశలః కస్య చిదన్యస్య కృతదూత్యః॥

శ్లో॥ అప్యగుణో మర్మజ్ఞః సఖ్యా పరిచ్ఛన్నసంసృష్టః।
ఉత్తమయా సంభుక్తః సుభగః ఖ్యాతాన్వయశ్చ జామాతా॥

శ్లో॥ పరిచారః స్మరశీలః తాదృశః ప్రాతివేశ్యోపి।
ధాత్రేయికా పరిగ్రహా ఉద్యోగత్యాగశీలశ్చ॥

శ్లో॥ ప్రేక్షణరసికో వృష ఇతి విఖ్యాతః సద్గుణాధికః పత్యుః।
అభిమతమహార్హవేషాచారః సిద్ధా ఇమే నరాః స్త్రీషు॥

సీ. శూరుఁడు ప్రియవాది ♦ మారతంత్రజ్ఞుఁడు
శోధకుండును సాహ♦సుండు భోగి
యౌవనుండు ధనాఢ్యుఁ ♦ డాబాల్యముగఁదాను
గూడంగఁబెరిఁగిన ♦ కూర్మిసఖుఁడు
నేర్పరి విశ్వాస♦నీతుఁడు మర్మజ్ఞుఁ
డనుకూలపరిచ్ఛన్నుఁ ♦ డతఁడు దూత
యుత్తమాంగనకైన ♦ నోడఁబాటు గొననేర్చుఁ
జక్కనివాఁడు ప్ర♦శస్తదిక్కు

ఆ. వె. క్రొత్త పెండ్లికొడుకు ♦ కుసుమాస్త్రశీలుండు
బంటు దాదికొడుకు ♦ పరమహితుఁడు
వలవఁదగినవాఁడు ♦ వలనింటివాఁ డిట్టి
తంత్రములకు మిగులఁ ♦ దగెడువారు.

తా॥ శూరుడు, ప్రియముబలుకువాడు. కళాశాస్త్రము తెలిసినవాడు, శోధించువాడు, సాహసముకలవాడు, సుకవాసి, మంచిప్రాయముకలవాడు, ద్రవ్యముగలవాడు, చిన్నతనమునుండికూడంగ పెరిగిన స్నేహితుఁడు, నేర్పుగల వాడు, విశ్వాసము గలవాడు, గుట్టుగలవాడు, అనుకూలముగా నడచువాడు, ఉత్తమవంశసంజాతనైనను వలలోవైచుకొనగల దేహసౌందర్యముకలవాడు, గొప్పయింటి క్రొత్తపెండ్లికొడుకు, కనుసన్నలయందు నేర్పరి, నౌకరు, దాది కొడుకు, మేలుకోరువాడు, కామింపదగినవాడు, ప్రక్కయింటివాడు వీరలు దూతకృత్యమునకు అర్హులు.

—: జారులకు వశులగు స్త్రీల లక్షణము :—

శ్లో॥ ద్వారావస్థితిశీలా దృష్ట్వా పార్శ్వం విలోకతే యా చ।
రమణద్విట్దుర్భగా వా నిరపత్యా నిరపరాధపరిభూతా॥

శ్లో॥ లంఘితలజ్జా వంధ్యా గోష్ఠీశీలా మృతాపత్యా।
పరిహరతి నాపరాధేప్యభిభూతా వా వృథా సపత్నీభిః॥

శ్లో॥ బాలా మృతపతికా యా బహూపభోగా దరిద్రా చ।
న్యూనపతిర్బహుమానా మూఢధవోద్వేగినీ కళాకుశలా॥

శ్లో॥ జ్యేష్ఠా బహుదేవరకా పోషితభర్త్రాఽధరీకృతా సమానాభిః।
నిత్యం జ్ఞాతికులస్థితిరీర్ష్యాళుః పతిసమానశీలా చ॥

సీ. ఇంటివాకిట నిల్చి ♦ యిటునటునుంజూచు
పోలఁతి నాథునితోడఁ ♦ బోరునతివ
గొడ్రాలు దుర్భగ ♦ గోష్ఠిసమాచార
బహుభోగవనిత యా ♦ బాలవిధవ
పగలు నిద్దురపోవు ♦ పడఁతి కురూపిణి
సిగ్గులేనిది కళా ♦ శిల్పనిపుణ
విగతనాయక యవి ♦ వేకిసకియు యల్ప
భోగిని మూర్ఖయు ♦ బూమెకత్తె

గీ. యత్తయును మామయు సవతి ♦ యీలు దన్ను
నేపములేకయె దండించు ♦ చపలనేత్రి
కరముమఱఁదులు నధికంబుఁ ♦ గలుగునతివ
సురతసాఖ్యలు జారలౌ ♦ పురుషులందు.

తా॥ తలవాకిటనిలిచి యిటునిటుజూచునది, భర్తతో పోట్లాడునది గొడ్రాలు, నీచమగుసల్లాపములాడునది, వృత్తాంతములను తెలియజేయునది, మిక్కిలి భోగముగలది, బాలవిధవ, పగలునిద్రించునది, రూపహీనురాలు, సిగ్గు విడిచినది, చిత్తరువులువ్రాయునది, మగనిచేవిడువబడినది, అవివేకునిభార్య, కొలదిభోగములనుభవించునది, మూర్ఖవతి, వేషకత్తె, అత్త మామ సవతి వీరలు తన యందు నేరములేకున్నను నేరమునుమోపి దండించుటవలన చపలముగానుండునది.
[illegible] వీరుజారులకు వశులగుదురు.

శ్లో॥ కన్యాకాలే యత్నాద్వరితా వ్యూఢా కుతోఽపి కారణాన్నైవ।
యా యౌవనేఽభియుక్తా ప్రకృతిస్నిగ్ధా చ యా యస్మిన్ ॥

శ్లో॥ చారణవిరూపవామనదుర్గన్ధిగ్రామ్యరోగిణాంభార్యా।
కుపురుషబద్ధక్లీబప్రమదా ఏతా అయత్నసాధ్యాః స్యుః॥

చ. పెనిమిటి రోగియైన మఱి ♦ పెండ్లియునాడిన కన్నెనాఁడు చుం
బనమును యౌవనంపునును♦బల్కులఁ దేలిన భృత్యునింట దా
మనఁగలదంగమంగళిత ♦ మత్తక పూరుషుకాంత స్మద్ధునం
గనయును యోగికాంతయును ♦ వల్తురు జారుఁబ్రియత్నమేటికిన్.

తా॥ భర్త రోగియయినను లేక మఱియొకతెను పెండ్లియాడినను, కన్నె యైయున్నప్పుడు చుంబనములు యౌవనపుమాటలచే పరవశమయినది, సేవకుల యింటికి చనుదెంచునది, నెత్తివానిభార్య, ముసలివానిపత్నియు, యోగాభ్యాసము చేయువానిభార్య వీరు జారులయొక్క ప్రియత్నము లేకనే మోహింతురు

శ్లో॥ అంగుష్ఠాదధికాగ్రా వామపదే స్యాత్ప్రదేశినీ యస్యాః।
హీనాగ్రిమధ్యమా వా స్పృశతి న భూమిం కనిష్ఠా వా॥

క. కాలి పెనుబ్రేలునకుఁ జెలి
వ్రేలధికంబయిన మధ్య♦వ్రేలు కృశంబై
వ్రాలిన నవ్వలివ్రేళ్లున్
వ్రాలక నిలమోపకున్న ♦ వ్యభిచారిణియౌ.

తా॥ కుడిపాదముయొక్క పెద్దవ్రేలుకన్న ప్రక్కనున్నవ్రేలు పొడుగుగానుండినను, మధ్యవ్రేలు సన్నముగానుండి వ్రాలియున్నను, చివర రెండువ్రేళ్ళును క్రిందికివ్రాలియుండక భూమిమీదమోపకున్నను యట్టికన్నె వ్యభిచరించును.

శ్లో॥ తదనంతరదర్శనం వా కేకరదృక్పింగళాక్షీ చ।
తాం పుంశ్చలీమితి విదుః సాముద్రివిదో హాసనతుణ్డీ చ॥

గీ. ఓరగంటఁజూచు నువిద, ♦ యూరక నగు
గలికి, పచ్చనికన్నులఁ ♦ గలుగుబోటి,
శాస్త్రములఁ దెల్పువ్యభిచారి♦జాడ లెల్లఁ
గలుగుసతి వశ్య మగు నని ♦ తలఁపవచ్చు.

తా॥ కడగంటిచూపుగలది, కారణములేకనే నవ్వుచుండునది, పచ్చని కన్నులుగలది. సాముద్రికశాస్త్రవేత్తలచే జెప్పబడిన వ్యభిచారలక్షణములుగల స్త్రీలను వ్యభిచారిణులుగా గుర్తింపదగినది.

శ్లో॥ సిద్ధతామాత్మనో జ్ఞాత్వా లింగాన్యున్నీయ యోషితామ్।
వ్యావృత్తికారణోచ్ఛేదాన్నరో యోషిత్సు సిధ్యతి॥

క. ఈలాగులక్షణంబుల
నీలాలక జారగాఁగ ♦ నిశ్చితమతియై
వేళయుఁ గాలము నయ్యో
పాళముఁ దానెఱిఁగి విటుఁడు ♦ పైకొనవలయున్.

తా॥ కాముకులు పైనచెప్పియుండిన లక్షణములుగలస్త్రీలను జారిణులుగా నెఱింగి దేశకాలపాత్రలననుసరించి ప్రయత్నము సేయవలయును.

శ్లో॥ ఇచ్ఛా స్వభావతో జాతా క్రియయా పరిబృంహితా।
బుద్ధ్యా సంశోధితోద్వేగా స్థిరా స్యాదనపాయినీ॥
శ్లో॥ యాసాం ప్రథమం సాహసమథవా నిర్యంత్రణం వచో యాను।
తాః స్వయమభియోక్తవ్యా స్తద్విపరీతాస్తు దూతీభిః॥

ఉ. ఇచ్ఛదనంబువల్లఁ దగ ♦ నించుకదాని దృఢంబుఁజేసి తా
నచ్ఛపుబుద్ధిచేత తిర♦మయ్యెడు లీలఘటించెనేని యే
రెుచ్చెము లేక నిల్చువిటు♦గూరిచి సాహసమందఁజేసి తా
నచ్ఛలసిద్ధికై తగుస♦హాయముచేయుదు రిష్టభృత్యులన్.

తా॥ కాముకపురుషులు జారకాంతల యిష్టమును గుర్తించి వారలసంధానమునకు తగు స్నేహితులను బంపవలెను

—: వ్యభిచారిణుల గుర్తించుట :—

శ్లో॥ స్వయమభియోగే కార్యో ప్రణయం ఘటయేదలంపటః ప్రథమమ్।
ఆకూతమదనలేఖాం దృష్ట్వాతీం ప్రేరయేద్బహుశః॥

క. దూతికలచేత జారిణి
చేతోగతి గానరాక ♦ చిక్కనిరూపుల్

దూతికలఁజేసి పలుమరు
నాతరుణులు చూపువగల ♦ నరయఁగవలయున్.

తా॥ కాముకపురుషులు దూతికలనుబంపి వారివలన జారస్త్రీలు సమ్మతించినయెడల వాజారస్త్రీలు చూపువగలను గాంచుచు తామే ప్రయత్నించి కృతకృత్యులు కావలెను.

శ్లో॥ కేశప్రసంవసంయమనుంగే నిజ ఏవ కరరుహైశ్ఛురణమ్।
అధరణనాదమసకృద్ మర్దనమధరోష్ఠయోః కుర్యాత్॥

శ్లో॥ ఉత్సంగసంగతశ్చ ప్రియసుహృదః సాంగభంగమపి జృంభేత్।
విసృజేద్గద్గదవాక్యం భ్రువమేకాం ప్రహ్వయేద్భ్రూయః॥

శ్లో॥ అన్యాపదేశతస్తత్కథయా సఖిభిః సమం తిష్ఠేత్।
సాదరమస్యా వచనం శృణుయాద్ బ్రూయాద్ మనోరథం వ్యాజాత్॥

శ్లో॥ సుహృది శిశౌ వా జనయేత్తామేవోద్దిశ్య చుంబనాశ్లేషమ్।
ఉత్సంగమంగమస్యా లఘు స్పృశేద్బాలలాలనవ్యాజాత్॥

శ్లో॥ బాలక్రీడనకానాం దానాదానే కథాం చ తద్వ్యాజాత్।
తత్సంవాదిని లోకే ప్రీతిం సంసృజ్య సంచారమ్॥

శ్లో॥ శృణ్వత్యామపి తస్యామవిదితవద్విశదమనతస్త్రకథాః।
కుర్యాదుద్గ్రతి చైవం ప్రణయే నిక్షేపమాదధ్యాత్॥

సీ. తలవిప్పి ముడుచుట ♦ తనశరీరము గోళ్ల
నలముట యొడలి సొ♦మ్మంటుకొనుట
చేరువ గూర్చున్న ♦ చెలికాని పై నీల్గి
యావలించుట యొయ్య♦నలిగికొనుట
తనుగనుఁగొన్నచో ♦ దండంబుఁబెట్టుట
యన్యాపదేశంబు ♦ లాడుకొనుట
నామాటవినుమని ♦ నయముగా నొకరితోఁ
బలుకుట యొకనినిఁ బట్టుకొనుట

గీ. విడెముసేయుట శిశువునో♦రొడిసిపట్టి
తమ్మఁబెట్టుట పసిబాల ♦ నెమ్మిఁబట్టి

యందియిచ్చెడిగతి దేహ ♦ మందుకొనుట
జారగుణములసతుల ల♦క్షణములయ్యె.

తా॥ తలవెంట్రుకలనువిప్పి ముడివేసుకొనును, గోళ్లతో తనశరీరము గీచుకొనును, శరీరమునను్న నగలనుసరిచేసుకొనును, దగ్గరగా కూర్చుండియుండు స్నేహితులపై నీల్గి ఆవలించును, అతివేగముగ కోపమును గాంచును. తనవైపునకు చూచిన నమస్కరించును, గూఢోక్తులను పలుకును, ప్రేమతో తనమాటవినవలసినదిగా యితరులతో పల్కుచు వారిచేతినిపట్టుకొనును, తాంబూలమును వేసుకొని బిడ్డనోటియందుబెట్టును, బిడ్డను అందిచ్చులాగున నటించి ముట్టుకొనును, ఈపనులు జారస్త్రీ తాను కోరినపురుషునియెదుట నొనర్చును.

—: జారస్త్రీలను సమ్మతింపఁజేయు లక్షణము :—

శ్లో॥ ప్రీతిముహురహరహరథవా యస్య గ్రహణేన భవతి సంశ్లేషః।
అథ యోజయేన్నిజైస్తాం దారైర్విశ్వాసగోష్ఠీషు॥

శ్లో॥ క్రయవిక్రయౌక్యతాయామస్యాం స్వం యోజయేత్తదాసక్తః॥
పరబుద్ధిరత్రిరోధం కుర్యాత్ప్రణయానుబన్ధం చ॥

ఉ. మాటలసమ్మతింపకయ ♦ మచ్చికచేసిన జారకాంతనున్
బేటముఁబుట్టఁ జేయుటకుఁ ♦ బ్రేమబయల్పడ సంచరించుచున్
బూటకుఁ బూటకున్ గుసుమ♦పున్నవగంధఫలాదు లిచ్చుచున్
జీటికిమాటికిన్ గథలు ♦ సెప్పుచుఁ గూర్మి జనింపఁజేయుచున్.

తా॥ జారకాంత రతికిసమ్మతించుమాటలను పలుకక ప్రీతిని గనుపరచిన కాంతను తనపై ప్రేమపుట్టుటకు నాపెపై యెక్కువ ప్రేమను కనుపరుచునట్లు సంచరించుచు పువ్వులు గంధము పండ్లు మొదలయినవి యిచ్చుచు రతిప్రయుక్తమైన కథలు చెప్పుచు తనపై యామెకు ప్రేమకలుగునటుల జారుడు ప్రవర్తింపవలెను.

శ్లో॥ ఇతిహాసాదికథాయాం ద్రవ్యగుణే వా వివాదముత్పాద్య।
తత్పరిజనైస్తయా వా వార్తాస్తాం కృతపణః పృచ్ఛేత్॥

శ్లో॥ ఏవం ప్రణయం ప్రణయన్నింగితమాలోచయేదస్యాః।
అభిముఖమాలోకయతే లజ్జామాలంబతే ముహూర్తం చ॥

శ్లో॥ రుచిరం న చిరం వ్యాజద్వ్యక్తి గాత్రం, వదా భువం లిఖతి।
గుప్తం సస్మితమసకలమవిరళితుధవా విలోకతే మన్దమ్॥
శ్లో॥ భావాదంకగతం శిశుమాలింగతి చుంబతి బ్రూతే।
కించిత్స్పృష్టాధోముఖమవిశదవర్ణక్రమం స్మితపాత్రియమ్॥
శ్లో॥ వదతి తద న్తికసంస్థితిమనుసరతి వ్యాజతో దీర్ఘమ్।
మాం పశ్యత్వితి భావాద్యత్కించిద్వ్యాహరత్యుచ్చైః॥

సీ. ఇతిహాసములలోన ♦ నేకథలడిగినఁ
గొనకొని తనదు స♦ద్గుణమె చెప్పు
సుందరీమణి తను ♦ జూచిన కనురెప్ప
వెట్టక నెమ్మోము ♦ బెగడఁజూచు
లజ్జఁబొందినదాని♦లాగున నొక్కింత
తలవంచి కాలు భూ♦తలము వ్రాయు
నేమేమి పనికిని ♦ యెవ్వరోపిల్చినా
రని తలయెత్తి యా♦నలనుజూచు

ఆ. వె. నవ్వొకింతసలిపి ♦ నయమునఁగన్నెత్తి
చూచి పిన్నవాని ♦ చుంబనంబుఁ
జేసి కౌఁగలించి ♦ వాసియౌపలుకులఁ
గొంతికొంతజార♦కులము వలుకు.

తా॥ ప్రబంధములలోని యేకథ చెప్పుచున్నను యందున్న సద్గుణములు తన గుణంబులతో బోల్చుచు, విటుడు తను చూచినకనురెప్ప వేయక యే యతని మొగము చూచుచు, సిగ్గుపొందినదానివలె కొంచెముతలవంచి భూమి పైపాదముతో వ్రా యుచు, ఏపనికో ఎవ్వరో తనను పిలిచినటుల తలయెత్తి విటునిపైపునకుకాక నింకొకపైపునకుచూచి చిరునవ్వుకనబరచి విటుని మొగము చూచి దగ్గరనున్నకుర్ర వానిని ముద్దుబెట్టుకొని కౌగలించుకొని మర్మోక్తులనుమాట్లాడును. ఇట్టిపనులు జారిణులు తాను ప్రేమించు జారులను గాంచునప్పుడొనర్తురు.

ఉ. నమ్మికచేయునట్లు తన ♦ నాతుకఁబంచి విశేషగోష్ఠితా
నిమ్ముగఁజేసి ప్రీతిమెయి ♦ నెంతయు నాత్మనివాసభూమికిఁ

రమ్మని పిల్చి తెచ్చి ప్రియు♦రాలును దానును నన్యపుష్పగం
ధమ్ములు వెట్టి యన్నయును ♦ దమ్ముఁడటం చనివావిసేయుచున్.

తా॥ పురుషుడు తాను మోహించిన కాంతయొద్దకు తనయొక్క భార్యను బంపి దానితో యొక్కవస్నేహము చేయుంచి తనయింటికి పిలిపించుచు వచ్చినపుడు పుష్పములు మొదలగువాసనద్రవ్యముల నిచుచు నాపెభర్తను యన్న తమ్ముడను వరుసలతో బిలుచుచు తనయందు ప్రేమపుట్టునట్లు సంచరింపవలెను.

శ్లో॥ పశ్యతి యత్ర సదా సా తత్ర కథావ్యాజమాచరతి।
తద్దత్తం వహతి సదా కిమపి సమీక్ష్యాన్తికే హసతి॥

క. ఏసామ్ము జారగనునో
యీసామ్మమ్మనటులఁ గోని♦యరుగం దానిం
కాసొమ్ములఁగని జారిణి
నేసరి నాత్మీయమనుచు ♦ వివరింపఁగనున్.

తా॥ జారిణికి యేసొమ్ము కుందిష్టమో యాసొమ్మునమ్మువానివలె యాపెవద్దకుజన యాపెయాతనినిజూచి తనకునస్సెతంగి పవిత్రింమవాడని యిష్టపడును.

శ్లో॥ న దదాతి తస్య దర్శనమనలంకారాథ యాచితా తేన।
వితరతి సఖ్యా హస్తే కుసుమపీడాది సాలస్యమ్॥
శ్లో॥ నిఃశ్వసితి తిర్యగాలోకయతి విమృద్నాతి పాణినా స్వకుచమ్।
సంకుచ్ఛతే చ వసనం కరశాఖాస్ఫోటనం కురుతే॥
శ్లో॥ ద్వ్యర్థం వదతిసలజ్జం జనయతి జృంభానిహన్తి కుసుమాద్యైః।
రుచిరం రచయతి తిలకం సఖ్యాఃశ్రోణీం చ సంస్పృశతి॥
శ్లో॥ తారం కాసతి కేశాన్ముంచతి తద్వేశ్మ గచ్ఛతి వ్యాజాత్।
కరచరణాంగుళివదనే స్విద్యతి సమ్మార్ష్టి భుజవల్ల్యా॥

సీ. ప్రియునిసద్గుణములు ♦ ప్రేమయు రెట్టింపఁ
బడఁతి దూతికలతోఁ ♦ బ్రస్తుతించు
శృంగారవతిగాక ♦ చెలువునిజూడదు
సఖచేతఁ బుష్పసం♦చయముఁ బంపు

నుసురసురనుచు ని♦ట్టూర్పులు నిగుడించుఁ
దనచన్నుగవ దాన ♦ తలఁగఁబట్టు
లలికటాక్షము ది♦క్కులఁబరామర్శించుఁ
జిలుకనాథునికంచు ♦ జిట్టవిడుచు
గీ. పలుకలజ్జించుఁ బువ్వులఁ ♦ బట్టికొట్టు
పిఱుఁదుముట్టును దిలకంబుఁ ♦ బెట్టుసతిని
జూచు తలవిచ్చివానిల్లు ♦ చొరఁగఁజూచు
జార జారునిపొడగన్న ♦ సంభ్రమించు.

తా॥ తాను ప్రేమించినవాని మంచిగుణములనుగూర్చి దూతికతో పొగడును, శృంగారముచేసుకొని ప్రియునికి కనిపించును. దానిచే పువ్వులు పంపును ప్రియసంగమమెప్పుడుకలుగునాయని నిట్టూర్పులువిడుచును, మోహము బయల్పడ తనచన్నులనదుముకొనును, క్రీగంట దిక్కులను పరికించును, ప్రియునితో మాట్లాడుటకు సిగ్గుపడును, విలాసముగా పువ్వులతో వానినికొట్టును, బొట్టుపెట్టుదాని మొగము పరికించును. ప్రియునిగృహమున కేదియోపోవుదునాయని తలపోయును. యాతనినిచూచి సంతోషించుచుండును.

క. కరచరణాంగుళవదనాం
బురుహంబు లొకింతచెమట ♦ పొడమినఁదుడుచుౕ
దరుణీమణి జారుఁడు తను
బొరిపొరివీక్షింప నలుకఁ ♦ బొడముౕ దెలియౕ.

తా॥ తన మొగమునందుగల చెమటను చేతివ్రేళ్ళతో తుడుచును, ప్రియుడు తన్ను మాటిమాటికి చూచుచున్నయెడల కార్యభంగముకలుగునని యతడు తెలుసుకొనునట్లు కోపించును.

శ్లో॥ ఉత్సంగసంగతా చ ప్రియసఖ్యా వివిధవిభ్రమం తనుతే।
ప్రీతిం ద్యూతం చ కథాం తత్పరిచారైః సమం కురుతే॥
శ్లో॥ తత్పరిజనాచ్చ శృణుతే తస్య కథాం స్వామిత తం సమాదిశతి।
విశ్వసితి తస్య సఖిషు స్నేహాత్తద్వాచమాచరతి॥

ఉ. ఈగతినున్న జారునకు ♦ నింగితభావముమాన్పి వేఁడి యు
ద్యోగిని దత్సమీపమున ♦ నుండి ప్రసంగముసేయుచు న్నన్మనో

రాగుఁడుచూచె నిన్ననుచు ♦ రంజిలఁజేయు తదీయదూతిహా
స్యాగతరత్నభూషలు క్రీ♦యాళిగదల్చి వచించి మ్రొక్కుచున్.

తా॥ ఈవిధముగానున్న జారుననకు తనభావము నర్మోక్తులతో సెజింగించి వేడుకొనుచు వానినికి కనుపించునంతచేరువగానుండ నీప్రియుఁడు నిన్ను చూచుచుండెననుపల్కు చెలికత్తెను బెగ్గలిగామాట్లాడవలదని మ్రొక్కును.

క. నవ్వుచుఁ జేరువనుండిన
జవ్వని యే మేనిబలుక ♦ సన్నలుసేయున్
దవ్వననుండిన దూతిక
నివ్వటిలున్ బలుకఁ బ్రియము ♦ నేరుపులొలయన్.

తా॥ జారులు చేరువనుండినయెడ హావభావములచే తమకోర్కె నెఱింగింతురు. అట్లుకాక దూరమువనుండిన దూతికలమూలమున నెఱింగింతురు.

శ్లో॥ కతి యువతయోఽస్య భవ్యాః కతమాః కస్యామసౌ సదారమతే।
ఇత్యాది తస్య లోకం పృచ్ఛతి నిభృతే చ సాకూతమ్ ॥

క. పెక్కండ్రుకామినులు గడుఁ
జక్కనివారుండ నాదు ♦ సాంగత్యంబున్
మక్కువఁజేసియు నాతం
డక్కరపడెనా యటంచు ♦ నడుగున్ బ్రీతిన్.

తా॥ చక్కనిస్త్రీలు చాలమంది యుండ నాకూటమి నతడుగోరి నిచ్చ పంచెనా యని ప్రియుడుపంపిన దూతి నడుగును.

శ్లో॥ ఇతి దర్శితేంగితాయాం సక్లేశం స్వప్నదృష్టకాదినా యాంత్యాత్ ।
అకలితమంబువిహారే స్తనజఘనం సతిస్పృశేదస్యాః॥

ఉ. జారిణియింగితంబు పర♦సజ్జుఁడుకాంచి తదీయసంగతుల్
గోరిపయోవిహారమునఁ ♦ గొమ్మలతోనొనగూడి యెవ్వరున్
జేరనివేళఁ బట్టియుఁగఁ ♦ జేసి నితంబకుచస్థలంబులో
య్యారముతోడఁబట్టి యొక♦యందముఁచూపుట జారుచందమా.

తా॥ ఈవిధముగా కాముకపురుషుడు జారస్త్రీయిచ్ఛనెఱింగి యామె స్నానమునకై యొంటరిగానున్న సమయమును దెలిసికొని యామెనుదాసి చనులను పిఱుదులనుబట్టికౌగలించి ప్రేమను గనుపరచవలయును.

శ్లో॥ అవతార్య కామమపి రుజం వార్తావ్యాజేన తత్ర నీతాయాః।
ఆలంబ్య పాణిమస్యాః శిరసి దృశోః స పులకం దద్యాత్ ॥

ఆ. వె. దొడ్డ తెవులుపుట్టెఁ ♦ దొయ్యలి నీచేత
నమృతముండు జమరు ♦ మనిన కన్ను
దోయి మస్తకంబుఁ ♦ దొలుత నెముట్టఁగఁ
బులకలెత్తు జార♦పురుషునకును.

తా॥ కాముకుడు నాకొకవిధమగు జబ్బుకలిగినది. నీచేతియందమృతముం డునుగాన నన్నుముట్టుమన కాజారిణి యతనికన్నులను శిరస్సును ముట్ట నాతని శరీరము గగుర్పొడుచును.

శ్లో॥ అనురాగపేశలం చ బ్రూయాదుభయార్థమీదృశం వాక్యమ్।
శమయ మమ సుముఖి! పీడాం కలయ నిమిత్తం త్వమేవాస్యాః॥

శ్లో॥ సుతను! మదనాదరో౽యం యుక్తం కిం త్వద్గుణస్య ఫలమ్।
ఇత్యౌషధాదిపేషణవిధిషు వ్యాపారయేదేనామ్॥

శ్లో॥ సనఖస్పర్శం కుర్యాద్దానాదానం చ పూగకుసుమాదేః।
కరజరదనపదలాంఛితమస్యై పర్ణాదికం దద్యాత్॥

శ్లో॥ అథ సన్నిధాప్య రహసి ప్రోద్ధాక్షీమాదినుఖరసం విద్యాత్।
సుచిరమనోరథసంచితమన్మథగురుదీక్షయా క్రమశః॥

ఉ. సుందరి నీకనుంగొనలఁ ♦ జూచిన రోగముమాను నాకు నా
మందునునూరియిచ్చి యది ♦ మాన్పుము నాయెడనాదరంబు సే
యందగుఁ జేయకున్న ఫల ♦ మయ్యది తేటగునంచు జారుఁడీ
చందముమాటలాడు రతి♦సంజ్ఞలుగాఁ బరకాంతతోఁదుటన్.

తా॥ నీకన్నులతో నన్నొరగాచూచినగాని నాకుకలిగిన మదనజ్వరము మానదట్లున్నది. ప్రీతితో నామందుయిచ్చి నారోగముమాన్ప సమర్థురాలవు నీవేసుమా. నీవట్లొనర్పనియెడల నందువలనగలుగు ఫలమును నీవుకాంచగలవు. అనగా ప్రాణములుపోవునని జారుడు జారిణితో గూఢోక్తులనుబల్కును.

ఉ. ఆకులు పోకలుఁ గొనల♦యాదులుకొమ్మని యందియిచ్చుచోఁ
జేకొనఁగోరనంటి మాటి ♦ చిత్రనఖక్షతదంతలాంఛనా

స్వీకృతవల్లికాదిదళ♦చిహ్నము లిచ్చి రహస్యమైన చోఁ
జేకొని కౌఁగలించి సుఖ♦సిద్ధికి దీక్ష యొనర్చు నయ్యెడన్.

తా॥ జారుడు జారిణికి తాంబూలమునిచ్చుచు యాపెకరమునుబట్టి దగ్గఱకుజేర్చుకొని నఖక్షతదంతక్షతాలింగనాది బాహ్యరతులాచరించి రతి కుపక్రమించును.

శ్లో॥ నిబిడతమసి నిశి వాగ్భ్యో వ్యవసితరతయో భవన్తి రాగిణ్యః।
అభియుక్తాస్తత్కాలే త్యజన్తి పురుషం న తాః ప్రాయః॥

ఆ. వె. కౌఁగలింతసుఖము ♦ గని జారకామిని
యతి రహస్యకాంత ♦ నరసి దూత
చేసిపుత్తు నెల్లి ♦ చీకటిరేయిని
బయలుసేయవలదు ♦ పట్టపగలు.

తా॥ జార జారుని కౌగలింతసుఖ మనుభవించి యిప్పుడు పగలు కావున రతికాలముకాదు, రేపురాత్రి దూతికవలన వర్తమానము పంపెదననియు రతి కుపక్రమింపవలదనియు బ్రతిమాలును.

—: సంకేతమున కుపయుక్తముకాని స్థలములు :—

సీ. ముసలియౌకామిని ♦ యొసఁగెడిచోటును
వేల్పుసానిగృహము ♦ వీడుపట్టు
జారసతీగోష్ఠి ♦ జరుగుకామినికొంప
దుర్జనప్రియమైన ♦ దూతిగృహము
వీధికొండెముఁజెప్పు ♦ వెలఁది గేహంబును
జూదరియిలు దరి♦చోటినెలవు
యగసాలివాని నె♦య్యంబైన గుడిసెయు
మంతురసానిదా ♦ మనికిపట్టు

ఆ. వె. కల్లుత్రాఁగుపొంత ♦ కలుషాత్ములమఠంబు
లంజెవాడయందు ♦ లాస్యకాంత
మందిరములుకావు ♦ మర్మకర్మప్రీతి
జరుగు జారపురుష ♦ సంగతికిని.

తా॥ ముసలిదియయ్యు కాముము ననుభవించు స్త్రీ యిచ్చెడిచోటును, భోగముదానియిల్లు, జనసమూహముతిరుగుచోటు, జారస్త్రీలు గుంపులుగూడి మాటలాడుకొనుయిల్లు, దుష్టులకుప్రియురాలైన దూతికయిల్లు, వీధివారిపై కొండెములు చెప్పుదానియిల్లు, జూదమాడువాని యింటిపొరుగున, స్వర్ణకారునికి ప్రియమగుయిల్లు, మంత్రసాని నివసించుచోటు, కల్లుత్రాగుటకేర్పడినయిల్లు, పాపాత్ముల మఠము, భోగమువీధి, నృత్యముచేయుదానియిల్లు, యివి జారస్త్రీపురుషుల సంబంధములకు దగనితావులు.

శ్లో॥ వృద్ధాఽనుభూతవిపయా యత్రి వసేత్తద్విదూరతో వర్జ్యమ్।
యత్రైకామభియుంక్తే తత్రాన్యాం లంఘయేన్నైవ॥

గీ. ప్రౌఢ యగుకాంత నివసించు ♦ ప్రాంత మందు
నేది గొప్పగాంబుగా నుండఁ♦బోదు మఱియు
నొకతె భోగించునెలవు నిం ♦ కొకతెచేరి
క్రీడ యొనరింప నెప్పుడుఁ ♦ గూడరాదు.

తా॥ ప్రౌఢాంగన నెలవుచేరువ రహస్యగోపనముకలుగదు గాన నటఁజేరరాదు. ఒకతె భోగించుతావున నింకొకతెఁ గూడరాదుగదా!

శ్లో॥ అభియోగే సతి నార్యా భావపరీక్షా ప్రయత్నతః కార్యా।
యది గృణ్హాత్యభియోగం రతిభావం న ప్రకాశయతి॥

ఆ. వె. దూతిఁబిలిచి తలఁపు ♦ రీతి యెఱింగింప
నదియు దానిభావ ♦ మరసికొనుచు
నియ్యకొని రహస్య ♦ మెవ్వరు నెఱుఁగక
యుండఁజేసె నేని ♦ యుత్తమంబు.

తా॥ జారస్త్రీ దూతికను రహస్యముగా పిలిచి తన మనస్సులోనిసంగతి యెఱింగింప అది దానియిష్టము నెరవేర్పనిష్టపడి యితరులకు తెలియనీయక యొనగూర్చిన దూతికాభావముత్తమము.

శ్లో॥ దూతీసాధ్యాం విద్యాదభియోగం యాతు నాదత్తే।
సంగృహ్యతే చ దోలాయితచిత్తా సాధ్యతే క్రమశః॥

గీ. సమ్మతిని జూపఁ జాలని♦సతిని విటుఁడు
దూతివలన ప్రయత్నింప ♦ దొరయఁగలదు

అతివ డోలాయమానస ♦ యైనయెడలఁ
దాని వశ మగు నిష్టము ♦ దాచియున్న.

తా॥ అంగీకారముఁ జూపని కామినిని దూతికవలన గ్రహింపవలయును. అంగీకారమును బ్రకటించుపట్ల డోలాయమానమానసయగు స్త్రీ తనకుఁదానే జారునివశమగును.

శ్లో॥ అగృహీత్వాప్యభియోగం సవిశేషాలింగితం వివిక్తేయా।
ధీరా దర్శయతి స్వం గ్రాహ్యా మాహుస్సకృదేనామ్॥

గీ. విటునికోర్కెఁ దెలిసి ♦ వీలుచేయక యుండి
యొంటిపాటు జిక్కి ♦ యున్నతతిని
సరస మాడు చుండు ♦ చాసను జారిణి
యనుచు దెలిసి బల్మి ♦ నంట వలయు.

తా॥ తాత్కాలికాంగీకారమును జూపకపోయినను నేకాంతప్రదేశమం దాలింగనాదిభావప్రకటనములను జూపినస్త్రీని బలాత్కారముననైన జారుఁడు గ్రహింపందగును.

శ్లో॥ మిలతి సహా తేఽభియోగం ప్రణయచ్ఛేదేన సా సాధ్యా।
పరిహారతి యాఽభియుక్తా న మిలతి పునరాత్మగౌరవతః॥

గీ. కోరిపైఁ బడుసతిని దాఁ ♦ గూడవలయు
ప్రేమ యున్నట్లు నటియించి ♦ విటునివశము
కాకయుండెడిసతి యాత్మ ♦ గౌరవంబు
కల ద టంచు నా యువతిని ♦ వలచవలదు.

తా॥ ఎవ్వతె కోరఁబడినదై లభించునో జారుఁడామెను బ్రేమింపంజనును. ఎవ్వతె కోరఁబడియును జారునివశముగుటకిష్టపడదో యాపె యాత్మగౌరవకాంక్షిణియని జారుడెంచి విసర్జింపవలయును.

శ్లో॥ నచ నాయకగౌరవతః ప్రత్యాదిష్టేఽతిపరిచయాత్సాధ్యా।
ప్రత్యాదిశ్య కరోతి ప్రీతిం యా సా మహాసాధ్యైవ॥

గీ. ధవునిగౌరవమును మదిఁ ♦ దలఁచివిటుని
పొందనినెలంత పరిచయంబున నదంగు

కోరికను దీర్పఁ దెగడియుఁ • గూర్మిఁ జూపు
పొలఁతి వశ మగు నని నెంచ•వలయు విటుఁడు.

తా॥ ఎవ్వతె భర్తగౌరవమును మనమునందుంచుకొని వ్యభిచరింపదో యాపె నతిప్రయత్నముచేత జారుఁడు పొందవలెను. తిరస్కరించియుఁ బ్రీతిని జూపుస్త్రీ సాధ్యమగునని తలంచవలయును.

శ్లో॥ ఆకారితా చ సూక్ష్మం వ్యఞ్జయతి స్పష్టముత్తరం సిద్ధా।
యా స్వయమాకారయతి ప్రథమం, సా ప్రథమసిద్ధైవ॥

గీ. నర్మగర్భములను బల్కు • నాతిప్రీతిఁ
దెలసి యాపెను గూడంగ • వలయు విటుఁడు
ఎవతె జారునిపైఁ బ్రీతి • నెంచె మొదలఁ
గూర్మిఁ జూపి తనంతఁ దాఁ • గూడునాపె.

తా॥ ఎవ్వతె పరులకుఁ దెలియకుండునటుల నర్మగర్భములైన పలుకులతో స్పష్టమగు ప్రత్యుత్తరములను బ్రచురించుచున్నదో యాపె జారునకు సాధ్యురాలు. ప్రప్రథమమునఁ దానే జారునివలచుచో యాపెయే జారునికిఁ బ్రథమమున వశురాలగును.

శ్లో॥ ధీరాయామప్రగల్భాయాం పరీక్షిణ్యాం చ యోషితి।
ఏష సూక్ష్మోవిధిః ప్రోక్తః సిద్ధా ఏవ స్ఫుటాః స్త్రియః॥

ఆ. వె. పైనఁ జెప్పి నట్టి•భావము ల్పరసులు
బాల ముగ్ధ లందుఁ • బరుపవలయు,
భావవిస్ఫుట మగు • భామలయెడ నిట్టి
శ్రమము లేక వశ్య • మమరఁ గలదు.

తా॥ సూక్ష్మమగు నీయింగితాకారచేష్టాపరీక్షావిధానమును గంభీరప్రకృతి గలిగిన బాలలయందును, ముగ్ధలయందును మాత్రమే చెప్పఁబడినది. విస్ఫుటమైన భావముగలస్త్రీలు పైనఁజెప్పంబడిన పరీక్షాదికవిధానములు లేకయే జారులకు స్వాధీనమగుదురు.

—దూతీకాముఖ్యలక్షణము—

ఉ. ఎవ్వతె గౌరవంబున నహీనమతిన్ బరియించు మాటలం
దెవ్వతె యుత్తరంబుఁ దగనిచ్చుఁ గజాటుఁ బ్రీతిమానుకూలమై

యెవ్వతె ధీరప్రౌఢగతి ♦ నింగితభావము నిర్వహించు నా
జవ్వని దూతిచేసినను ♦ సాధ్యమగు న్బరదారికారతుల్.

తా॥ ఎవ్వతె గొప్పబుద్ధి కలిగియుండునో, ఎవ్వతె ప్రియులకనుకూలమగు మాటలను జెప్పగలదో, ఎవ్వతె జారులయొక్క మనస్సులను దెలిసికొనునో, అట్టి కాంతను దూతికగా నొనరించినయెడల పరస్త్రీలు సాధ్యులగుదురు.

శ్లో॥ దూతీవిధేయమధునా యాదృగ్వక్ష్యామి తదపి సంక్షేపాత్।
ప్రథమమతిశీలయోగాదాఖ్యానాద్యైర్విశేషయేదేనామ్॥

శ్లో॥ ప్రీతసౌభాగ్యదమన్త్రౌషధికావ్యరతిరహస్యానామ్।
ఘటయేత్కథాప్రసంగాన్ బ్రూయాద్విశ్వాసముత్పాద్య॥

శ్లో॥ రూపకళావిజ్ఞానం శీలే క్వ తవ క్వ చాయమీదృశో భర్తా।
ధిగ్దైవముచితవిముఖం తారుణ్యం తే విడంబయతి॥

శ్లో॥ ఈర్ష్యాళురకృతవేదీ మృదువేగః శాఠ్యవసతిరవిదగ్ధః
దాసోపి తే న యుక్తః పతిరయమాః కష్టమిత్యాద్యైః॥

శ్లో॥ పతిదూషణగణవచనైర్వైరాగ్యం లంభయేదేనామ్।
యస్మిన్నుద్విజతే సా దోషే భూయస్తమేవ పల్లవయేత్॥

సీ. మొదలనింటికిఁబోయి ♦ ముదిత సంశీలవ్ర
త్తాచారములగూర్చి ♦ యభినుతించి
రతిరహస్యాది కావ్యంబులు వాక్రుచ్చి
సౌభాగ్యకరమంత్ర ♦ సమితియొసఁగి
యౌషధమణులిచ్చి ♦ యంతటఁ దనయెడ
నమ్మికఁబుట్టించి ♦ నాతిఁజేర్చి
నిరుపమసత్కళా♦నిపుణభావమునకు
దైవమీతని నెట్లు ♦ ధవునిఁ జేసెఁ

గీ. గోపకాఁడు కృతఘ్నుండు ♦ గుణవిహీనుఁ
డల్పరతుఁడును మూఢుఁడు ♦ నైనవాని
బెనిమిటినిగూడ నీకెట్లు ♦ ప్రియముపుట్టుఁ
దరుణి కొరగాదు నీచక్క♦దనమునకును.

తా॥ కాముకపురుషుని చేత పంపబడిన దూతిక కాముకపురుషుడు కోరియున్న స్త్రీయింటికిజని యామె యాచారవ్యవహారములనుగూర్చి యామెను స్తుతించి స్నేహముచేసుకొని రతిరహస్యకార్యములను బోధించి సంపత్కరమగు మంత్రోపదేశములనొన్నరి కొన్ని మందులిచ్చి తనయందామెకునమ్మికగలుగువటుల ప్రవర్తించి, తరువాత నీరూపురేఖావిలాసచాతుర్యములకు దైవము తగినభర్తనొనరింపకపోయెను. నీభర్త మక్కోపి, కృతఘ్నుడు, గుణవంతుడుకాడు, మూఢుడు, అల్పరతుడు, ఇటువంటిమగనితో పొందు నీకేమంతప్రియము? నీచక్కదనమునకుమాత్రమితడు మగడగుటకు తగడు.

క. ఈలాగున సతి వినుతియు
నాలోననె మగనిదూష ♦ ణాలాపములన్
బోలిచియుఁ దాల్మినిలుకడఁ
దూలిచి పతిరోయఁజేయు ♦ దూ్తికమటియున్.

తా॥ దూతిక యీవిధముగా నాస్త్రీనిస్తుతించి దానిభర్తను నిందించి దానికి దానిపెనిమిటియందు రోతకలుగునటుల చేయును.

శ్లో॥ నాయకగుణగణభణితిం కుర్యాదేవం ప్రసంగేన।
ఉత్పాద్య సామవస్యాం బ్రూయత్సుభగే శృణుష్వ యచ్చిత్రమ్॥

శ్లో॥ చిత్రం కిమపి వ్యతికరమాసౌ యువా కుసుమసుకుమారః।
దృష్టిభుజంగీదష్టస్తవ సఖి। సన్దేహమారూఢః॥

ఉ. జారునిరూపరేఖలు♦ ప్రసంగముఁ జేయఁదలంచినప్పు డా
వారిరుహాస్య కిట్లనును ♦ వామవిలోచన యొక్కచిత్రమే
చేరువఁగంటి నొక్కయెడఁ ♦ జిత్తరూపుఁడు యావనుండు నా
తారవిలోచనాహితము♦దంబును జేసె నటంచుఁ జెప్పఁగన్.

తా॥ అనంతరము దూతిక జారపురుషుని రూపురేఖావిలాసములయొక్క ప్రసంగము చేయదలంచి దానితో నేనునీవద్దకు వచ్చునప్పుడు ఇక్కడకు చేరువగా నొకచోట మన్మథునివంటి చక్కనిపురుషుని నాకన్నులు కరువుదీర చూచితిననను.

శ్లో॥శ్వసితి ప్విద్యతి మువ్యాతి సన్తాపస్తస్యకోపి దుర్వారః।
త్వన్ముఖచన్ద్రసుధారసమప్రాప్య ప్రాణితా నాసౌ॥

శ్లో॥ స్వప్నేఽపి తస్య సుభగే! కదాపి నేదృగ్వికారోఽభూత్ ।
ఇత్యుక్తే యది సహతే పునరపరేద్యుః సమేత్య సంకథయేత్ ॥

ఉ. తాపముపొందు లేఁజెమటఁ • దాల్చునుదేహము,నిద్రిఁబోవ నా
రూపముదోఁచిన న్బెదరు • రోజు తదీయముఖేందుసౌధధా
రాపరిషేచనంబు తన • ప్రాణసఖిఁగనుఁగొన్న నాత్మన
ల్లాపములుజ్జగించుటకుఁ • దన్విచనుఁగ మఱివచ్చువేఁకువన్॥

తా॥ దూతిక చెప్పినపురుషుని మోహించి యాస్త్రీ పరితాపమును పొందును. దేహమున జెమటపట్టును. నిద్రించునపుడుపురుషులయందాతని కలల యందుగాంచి బెదరును. నాతడెక్కడైనను కనుపించునాయని సౌధభాగముల యందుండి చూచును, దూతికవలన నాతనిప్రసంగములను వినజనును.

శ్లో॥ వృత్తమహల్యాదీనాం శ్లాఘ్యం స్త్రీసంగమభియోక్తుః ।
ఏవం ప్రియుజ్యమానే లక్షయితవ్య స్తదీయ ఆకారః ।

శ్లో॥ దృష్ట్వా బ్రవీతి సస్మితమన్తిక ఏవోపవేశయతి ।
పృచ్ఛతి భోజనశయనే ఆఖ్యానం దిశతి రహసి వా మిలతి ॥

క. ఏకాంతంబున నొయ్యన
నాకామినితోడ మాట • లాడుచుఁ బూర్వ
శ్లోకములు కథలు చదువుచు
వాకొను దాసురమునీంద్ర•వర్తనగతులన్॥

తా॥ ఈవిధముగా యాస్త్రీ తిరుగుచుండ దూతిక యేకాంతమున దానితో మాటలాడుచు పూర్వమునజరిగిన రంకుకథలను జెప్పుచు దేవతలు మునులు జారత్వ మున బూర్వము సంచరించినారు కనుక జారత్వమున దోషములేదని తెలుపును.

సీ. గౌతమమునిరాజ•కాంతగాదె యహల్య
దేవేంద్రుతోఁగోర్కె • తీర్చుకొనియె
నాదిత్యగురుపత్ని • కాదె తారాదేవి
శిష్యుఁ జంద్రునిఁ బ్రియుఁ • జేసికొనియె
దాశరాజతనూజ • దాఁగాదె మోజన
గంధి పరాశరుఁ • గవిసికొనియెఁ

బరమపావనికాదె ♦ భాగీరథీదేవి
శంతనుతో రతి ♦ సల్పుకొనియె

గీ. ద్రౌపదీదేవి కేవురు ♦ ధవులుకారె
గొల్లెతలు కృష్ణుతో నొనఁ ♦ గూడిమనరె
కానఁ దొల్లిఁటివారును ♦ గవిసినారు
జారుఁబొందిన నేమి దోషంబుసతికి.

తా॥ అహల్య యిందురునిపొందలేదా, తార చంద్రునితో కలియలేదా? యోజనగంధియగు దాశరాజకుమార్తె పరాశరుడను మునిని పొందలేదా? పరమ పవిత్రమగు గంగ శంతనుని పొందలేదా? ద్రౌపతికి యైదుగురు మగలుగదా? గోపికలు కృష్ణునితో సుఖించలేదా? పూర్వకాలపువారగు యట్టిమహనీయులే పరదారాగమనంబు దోషంబుకాదని కూడినపుడు మనకుమాత్ర మేమిదోషము గలదని తెల్పును.

శ్లో॥ నిఃశ్వసితి జృంభతే వా స్వవిత్తమస్యై దదాతికించిద్వా।
యాస్త్రీమేష్యసి పునరితి వదతి, కథం సాధువాదినీ భవతీ॥

శ్లో॥ వక్తి కిమప్యసమంజసమిత్యుక్త్వా తత్కథాం భజతి।
కిన్ను కరోమి వచస్తవ కిన్తు శఠోఽసావతీవ మే భర్తా॥

శ్లో॥ హసతి చ తస్య వికారం శ్రుత్వా భూయస్తు సోపహాసేవ।
ఇత్యాకారప్రకటనమాలోక్య ప్రాభృతం యుంజ్యాత్॥

వ. ఆదూతి తెల్పుమాటలను వినినతరువాత యాపె నిట్టూర్పులువిడుచును. దూతికిఁగొంచెము లంచమిడుచు. తనయొద్దనుండి వెడలుదానిని మరల వెనుకకుఁ బిలుచును. ఇంకొకమాటయని మరల మరల వెనుఁదిప్పును, నీవనిట్లుగువాయని మరల ప్రశ్నించును, దూతి చెప్పుదానిలోఁ గాఁగూడనిదేమో యున్నదనుచు నాయకవృత్తమును మరలవినఁగోరును, నీవన్నట్లేమిచేయను నాపెనిమిటి మిక్కిలి కోపిష్ఠియైననును, తద్భర్తృకోపస్వభావాది ప్రకటనమాలకించి దూతికసవ్వి తానును నట్లేయన్నదై యామాటవలన నాయింతి మనోగతమును గుర్తించి యుపాయనదానాదికము నుద్బోధించును.

శ్లో॥ తాంబూలకుసుమలేపనదానై రుపబృంహయేద్భూయః।
ఇతి సుఘటితసద్భావా వ్యసనవివాహోత్సవప్రాప్రియే॥

శ్లో॥ ఉద్యానపానయాత్రాజలావతారే హుతవహోత్పాతే।
ప్రవిచిన్తి తాత్యయే వా వేశ్మని నిజ ఏవ తౌ యుంజ్యాత్॥

సీ. తాంబూలకుసుమగం♦ధంబులు ముంగిట
నుంచు నాథుఁడు నీకుఁ ♦ బంచెననుచు
వనజాక్షి నీకంపె ♦ నని పుష్పగంధంబు
లిచ్చి నాయకునిచే ♦ మెచ్చుఁబడయు
నుత్సాహసంపాత♦నోద్యానసీమల
కేళీస్థలంబులఁ ♦ గీలుకొల్పు
ననుకూలగృహము లే♦దని విచారించినఁ
దనమందిరంబిచ్చి ♦ తలఁగియుండు

ఆ. వె. నొకరిహృదయమెఱిఁగి ♦ యొకరికెఱిఁగించి
యొకటఁదలఁపుఁజెప్ప ♦ నొకటఁదనకుఁ
జెప్పకున్న వారి ♦ చేష్టలఁ బరికించి
యొకరి కొకరిమతము ♦ నొసరఁబలుకు.

తా॥ దూతిక జారస్త్రీముందు తాంబూలపుష్పగంధములుంచి నీప్రియుడు పంపెనను. అవిధముగానే పుష్పగంధములను జారపురుషునికిచ్చి నీ ప్రియురాలు పంపెనను. జారస్త్రీపురుషులకు పరస్పరము అధికమయిన మోహము పుట్టునటులొనర్చి రహస్యస్థలములయందు వారు తారసిల్లునటులొనర్చును. వారిరువురు రతిక్రీడలకు తగినతావులేదని విచారించుచుండ తనయిల్లిచ్చి దూతిక కాపాడుచుండును. వారిచేష్టలవలన యింగితమును గ్రహించి యొకరిభావము లొకరికితెల్పునదియే దూతికాకృత్యమునకు దగినది.

—: త్రివిధ దూతికాలక్షణము :—

శ్లో॥ బుద్ధ్యైకస్య సమీహితమాత్మధియైవార భేత యా కార్యమ్।
సా హి నిసృష్టార్థోక్తా లింగేనోన్నీయ యా కార్యమ్॥

శ్లో॥ శేషం సంపాదయతి స్వయమేవైషా పరిమితార్థోక్తా।
సంసృష్టయోస్తు నేత్రీ సన్దేశం పత్త్రహారీ స్యాత్॥

చ. ప్రహితయనంగ నిద్దతికిఁ ♦ బల్కులుపొందుగఁజెప్పు దూతి, యు
ద్విహిత సుఖోపభోగముల ♦ వేడుకఁజెప్పు, మితార్థపత్త్రి సం
గ్రహణమునందు నిద్దతికిఁ ♦ గార్యముఁదెల్పును బత్త్రిహారి నా
విహితులు దూతికాతతికి ♦ వీరలుమువ్వురు నెన్నిచూడగన్.

తా॥ జారులగు స్త్రీపురుషులకు పొందికగా మాటలు చెప్పుదూతికను ప్రహితయనియు, విటీవిటులకు సంభోగవిషయములను. దెల్పుదూతికను యుద్విహితయనియు, లంజమిండలకు హావభావసౌజ్ఞార్థములను దెల్పునది పత్త్రిహారియనియు వీరలు త్రివిధదూతికలని తెలియందగినది.

శ్లో॥ దౌత్యమిషేణాన్యస్యా నాయకమేత్యాత్మగుణభావాన్।
వ్యాకేవ వేదయన్తీ స్వార్థం ఘటయేత్స్వయందూతీ॥

శ్లో॥ ముగ్ధాం నాయకభార్యాం యత్నాద్విశ్వాస్య యా రహఃపృష్ట్వా।
అభిలాషలింగమాదౌ తేన ద్వారేణ నాయకం గమయేత్॥

శ్లో॥ అపి నాయకః స్వభార్యాం ప్రయోజ్య తద్వత్ సమాయోజ్య।
ప్రకటయతి నాగరత్వం తాం భార్యాం దూతికాం ప్రాహుః॥

శ్లో॥ బాలాం పరిచారికాం వా దోషజ్ఞాం ప్రేషయేత్సతతమ్।
తత్ర స్రజి కర్ణపత్త్రే గూఢం సన్దేశమాలిఖ్య॥

శ్లో॥ అవిదితకార్యాకార్యా బాలాఽలంకారపత్త్రి సంక్రాన్తైః।
నఖదశనలేఖపత్త్రైః ప్రహితా చేన్మూకదూతీ సా॥

శ్లో॥ ద్వ్యర్థం పూర్వప్రస్తుతమథవా దుర్లక్ష్యమన్యేన।
యన్ముగ్ధయా కయాచిత్ శ్రావ్యోక్తా వాతదూతీ సా।
తత్రావిశంకముత్తరమపి దద్యాన్నాయికా తద్వత్॥

సీ. పురుషుండువచ్చినఁ ♦ బొలుపొందఁగాఁజేయు
నతివ భావనదూతి ♦ కనఁగఁబరఁగు
మదనపత్త్రికఁబెట్టి ♦ మగువకన్నియుఁ బంపఁ
దొయ్యాలి పత్త్రికా♦దూతి యయ్యె
దంతనఖక్షత♦దళ మిచ్చి దూతిక
నాతిఁబంపిన మూక♦దూతి యయ్యె

వరునిగాఁజూచి భా♦వములు పొందులుతోఁప
పొసఁగించునది స్వయం♦దూతి యయ్యె

ఆ. వె. తానుసేయుకార్య ♦ తంత్రంబు మఱియెవ్వ
రైనఁదెలిసిరేని ♦ యట్టివేళ
వారి కింపుపుట్ట ♦ బొంకింపనోపెడి
యతివ భావదూతి ♦ యనఁగఁబరఁగె,

తా॥ జారజారిణీలువచ్చువరకు శయ్యాదులమర్చియుంచి వారియిష్టములను నెరవేర్చునది భావదూతికయనియు, స్త్రీపురుషులకు మన్మథపత్రికల నందించునది పత్రికాదూతియనియు, జారిణి జారునకు దంతనఖక్షతములుంచిన తములపాకుల చుట్టలనుబంపగా పట్టుకొనిపోవునది మూకదూతియనియు, పురుషునియొక్క యిష్టమును గుర్తించి యాతనిభావముపరిగారము పొందిక చేయునది స్వయందూతి యనియు, తానొనరించుకార్య మితరులకు తెలియగా వారునమ్మునట్లు బొంకునది భావదూతిక యనియు తెలియందగినది.

సీ. కాంతబింబాధర♦క్షతము నాథుఁడుకన్నఁ
జిలుకముద్దాడె నీ ♦ చెలువయనుచు
కొమ్మచెక్కిలియొత్తు♦గోరు నాథుఁడుగన్నఁ
గేతకిఁగోసె నీ ♦ నాతియనుచు
సుదతికేశములు జుం♦జురులు నాథుఁడుగన్నఁ
బూఁబొదదూరె నీ ♦ పొలఁతియనుచు
రమణినెమ్మోముబేఁ♦జెమట నాథుఁడుగన్నఁ
నీరెండఁగాఁగె నీ ♦ నారియనుచు

గీ. నబ్జముఖిదప్పి ప్రాణనా♦యకుఁడుగనినఁ
గొలుచు గంపెడుదంపె నీ ♦ పొలఁతియనుచు
లలన జారునిఁబొందిన ♦ లక్షణములు
పురుషుఁడీక్షింప దూతిక ♦ పోలబొంకు.

తా॥ జారిణియొక్క పెదవియందు దంతక్షతముండుటను దాని భర్త గాంచిన చిలుకనుముద్దాడుటవలన గలిగినగంటు యనియు, చెక్కుల నఖక్షతములను వీక్షించి మొగలిపువ్వులనుగోసినది గాన మొగలిఆకుల గీతలనియు, రేగియున్న కురులనుజూచిన పువ్వులగోయుటకు పొదరిండ్లదూరుటవలన రేగెననియు, మొగమునగల చిఱుచెమటలనుగనిన నింతవరకు నీరెండయందుండెననియు, సురతబడలికవలన దప్పిగొనియుండుటను గ్రహించిన గంపెడుధాన్యముదంచెననియు, నీవిధముగా భర్తగ్రహించిన సంభోగానంతరలక్షణములను మరుగుపడునటుల దాని భర్త సమ్మతించునటుల బొంకునదియే దూతిక.

—: దూతికా కార్యనిర్వాహకులు :—

శ్లో॥ దాసీ, సఖీ, కుమారీ, విధవేక్షణికా, చ సైరన్ధ్రీ।
మాలికగాన్ధికరజకస్త్రీ, ప్రవ్రజితా, చ వస్తువిక్రేత్రీ॥
శ్లో॥ ధాత్రీ, ప్రతివేశ్మనికా, స్థిరభావా దూత్య ఏతాః స్యుః।
శుకశారికాదయోపి ప్రతిమాపాత్రియా విదగ్ధానామ్॥

ఉ. దాసిన కన్నె నెచ్చలి వి♦భర్తృక చాకెత గంధకారికా
మానిని పుష్పలావి యుప♦మాత గృహజ్ఞ జలాదులమ్మున
జ్ఞానసపత్త్రికారి రచ♦నాంగన భార్య పథిప్రవేశ యా
ఖ్యానవిధిజ్ఞ లీపనికి ♦ నర్హులుగా శుక శారికాదులున్.

తా॥ దాసి, కన్య, చెలికత్తె, విధవ, చాకలిది, గంధమమ్మునది, పువ్వులమ్మునది, మారుతల్లి, యింటిపెత్తనకత్తె, నీరువమ్మకొనునది, చిత్తరువులు వ్రాయునది, భార్య, రతిప్రవేశముకలది, కథలుచెప్పునది, చిలుక, గోరువంక వీరలు దూతికాకార్యనిర్వాహకులనియు షోడశదూతికలనియు బలుకుదురు.

శ్లో॥ అన్తఃపురమపి కేచిద్దాసీభిః కథితసదుపాయాః।
ప్రవిశన్తి తత్ప్రకారా లోకద్వయనిన్దితా నోక్తాః॥

క. అంతఃపురములలోపలఁ
జింతల నిహపరసుఖంబు ♦ చేడియపలుకుల్
పంతములుకావు గావున
మంతనమున దూతపనులు ♦ మానఁగవలయున్.

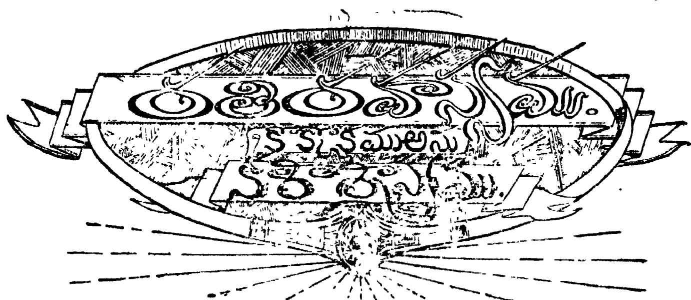
తా॥ అంతఃపురములలోనికి దూతికవెళ్ళుటకు సదుపాయముండినను ఇహపరలోక సుఖంబులకు దూరులగుదురు కావున అంతఃపురస్త్రీలపై చింతవదలి దూతనుబంపుట కాముకులు మానవలయును.

చ. వితరణకర్ణ కర్ణపద♦వీగతరత్నవిశేషవాక్పతి
ప్రతిమతిరమ్యవాక్యచయ♦బంధురమోహితరామ రామభూ
పతిపరపంకజభ్రమర♦భంగురలోచన లోచనామనో
రతినిజరూప రూపగుణ♦రాజితభైరవమల్ల ధీమణీ.

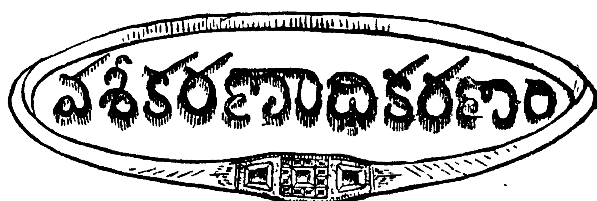
ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
పారదారికాధికారో నామ
త్రయోదశః పరిచ్ఛేదః ॥

గద్యము: ఇది శ్రీమదష్టభాషాకవితాప్రవీణ నవఘంటాసుత్రాణ
మాచనామాత్యపుత్త్రి సుజనకవిమిత్ర సజ్జనవిధేయ
యల్లయనామధేయ ప్రణీతంబైన కొక్కో
కంబను గ్రంథాంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

తృతీయాశ్వాసము

క. శ్రీనిత్యభవ్యమందిర
మానిత రేఖావిలాస♦మండన నానా
స్థానను తచతురవితరణ
భానునిభా కుంటముక్క♦భైరవమల్లా

—యోగప్రకరణము—

శ్లో॥ దృష్ట్వానేకవిధాని మన్మథకళాశాస్త్రాణి శబ్దార్ణవం
సోడ్డీశం హరమేఖలాంచ నిఖిలాం యోగావలీ నాంశతమ్।
అత్రేయో వైద్యకసంహితా బహువిధానాలోచ్య శైవాగమాన్
యోగాధ్యాయమహం మహాజనమతం వక్ష్యామి సంక్షేపతః॥

శ్లో॥ యూనోర్మిథోఽనురాగాధరణం కామోఽధివసతి రతికేళిమ్।
సహజాద్ధేతువిభాగాదనురాగశ్చ ద్వివిధా భవతి॥

సీ. శైవాగమము వైద్య♦సంహితయును మన్మ
థాగమములును శ♦బ్దార్ణవంబు
నోడ్డామరంబును ♦ నోడ్డికమును హార
మేళనంబును నాది♦మీననాథ
కచ్ఛపుటాది నా♦గార్జునమతములఁ
బరికించి బహువిధ♦భంగులైన
మంత్రౌషధక్రియా♦మతములు తత్ప్రయో
గంబుల నెఱిఁగి యా ♦ క్రమము దెలిసి

గీ. సకలజనసమ్మతంబుగా ♦ సంఘటించి
పురుషులకుఁ గాంతలకుఁ బర♦స్పరగుణాను
రాగభూషణమైన యీ ♦ రతిరహస్య
తంత్ర మెఱిఁగింతు సంక్షేప♦తరనిరూఢి.

తా॥ శైవాగమము, వైద్యసంహిత. మన్మథాగమము, శబ్దార్ణవము, ఒడ్డామరము, ఒడ్డికము, హారమేళము. నాగార్జునము, మొదలగు పుస్తకములనుండి యనేకవిధములగు మంత్రౌషధక్రియలను వానియుపయోగముల నెఱింగి సర్వజనములను దెలుసుకొని పురుషులుస్త్రీలు యొకరికై యొకరు ప్రేమగలిగియుండుటకు సంక్షేపముగా యీరతిరహస్యతంత్రము నెఱింగించుచున్నాడను.

శ్లో॥ వేగాదీని తదంగాన్యప్యంగీకుర్వతే ద్విధా వృద్ధాః।
తస్య తదంగానామితి మంత్రౌషధవిధయ ఉచ్యన్తే॥

క. మంత్రౌషధంబు లనఁగాఁ
దంత్రజ్ఞులు వీనిఁ దెలిసి ♦ తాత్పర్యమునన్
మంత్రింతురు గావున నీ
మంత్రపువిధిఁజెప్పి పిదప ♦ మందువచింతున్.

తా॥ మంత్రౌషధములనిన తంత్రముల నెఱింగినవారు వీనిని తెలిసికొని దృఢాభిప్రాయమున మంత్రింతురు. కనుక మంత్రములను తెలిపి పిదప మందులనుగుఱించి చెప్పెదను.

శ్లో॥ లక్షం జప్త్వా హుత్వా తద్దశమాంశేన కింశుకైః సిద్ధః
తదను చ దీపశిఖాభః ప్రవేశితో రేచకేన భగమ్।
గత్వా శిరస్సరోజం గలదమృతం కామకమలమాగచ్ఛన్
ధ్యాతో ద్రావయతి వశయతి శక్తిం కామేశ్వరః కాన్తామ్॥

క. కామేశ్వరాఖ్యమైన మ
హామంత్రము లక్షచేసి ♦ యందు దశాంశన్
హోమము మోదుగపువ్వుల
చే మలపిన మంత్రసిద్ధి ♦ చేకుఱునంతన్.

తా॥ కామేశ్వరమంత్రము లక్షపర్యాయములు జపముచేసి మోదుగపువ్వులచేత పదివేలపర్యాయములు హోమముచేసిన కామేశ్వరమంత్రసిద్ధికలుగును.

సీ. ప్రణయపూర్వకముగాఁ ♦ బఠియించి యేకాక్ష
రంబైన యీమంత్ర ♦ రాజవిద్య
విధిఁ బునశ్చరణఁ గా♦వించి యంతటనల్ల
మంత్రంబు దీపాగ్ని ♦ మూడ్కిఁగాఁగ
ధ్యానంబుచేసి య♦త్తరుణి గుహ్యమున రే
చకమార్గమునఁ బ్రవే♦శమునుజేసు
నదిమీఁదికెక్కి మూ♦ర్ధాంతంబునందున్న
వెలిదమ్మి నొయ్యన ♦ విరివిఁజేసి
ఆ. వె. యందులోని యమృత ♦ మల్లనఁగరఁగించి
మరునిజలము వరుస ♦ దొరలునట్లు
వలఁపుఁ బుట్టఁజేసి ♦ వాంఛింపఁగాఁజేసి
వశయసేయు నెట్టి ♦ వనితనైన.

తా॥ ఓం, క్లీం, నమః, అను శ్రేష్ఠమగు నీకామేశ్వరమంత్రమును విద్యుక్తముగా జపమొనరించి పిమ్మట యీమంత్రమును దీపాగ్నివలెప్రార్థించి స్త్రీయొక్క భగమందు రేచకమార్గముగా ప్రవేశింపచేయుగా నది శిరస్సునకెక్కి అందున్న కమలమును వికసింపజేసి అందున్న యమృతమంతయూ కరిగించి మదనజల మప్పొంగునటులొనర్చి ప్రేమకలుగునటులబన్ని యిద్భవాడమజేసి ఎటువంటి స్త్రీనయినను వశముచేయును.

—: కామేశ్వర మంత్రవిధానము :—

శ్లో॥ ఆదౌ కామేశ్వరతః సాధ్యానామ ద్వితీయయా యుక్తమ్।
ఆనయ నయ వశతామితి పరతః క్లీంకారమోంకారాత్ ॥

శ్లో॥ అయుతం జప్త్వా హుత్వా తద్దశాంశేన కింశుకం కదంబ వా।
సాధిత ఏష నిశాయాం కర్షతి వరవర్ణినీం జప్తః॥

చ. మొదలను గామరాజమిడి ♦ ముందట రుద్రుని పేర బీజము
ల్గదియఁగనిల్పి యానయయు♦గంబిడుచుం బ్రణవాక్షరంబుల
న్పొదవుచుఁ దత్సహస్రజప♦ముక్ జపయుక్తమొనర్చి వేలిమి
న్పదియవపాలు బ్రహ్మకుసు♦మంబులఁ జేసినఁ దెచ్చుఁగామినిన్.

తా॥ ఓం అను కామేశ్వరమును, క్లీం, అను బీజాక్షరమునుకలిపి యుచ్చరించుచు తానుకోరు స్త్రీపేరు నుచ్చరించి, మానయ, నయ, యను పదములను గూర్చి వశతాం యను యాకర్షణబీజమును, ఓంకారమేళము నుచ్చరించుచు నీవిధముగా పదివేలు జపమొనరించి మోదుగుపువ్వులచేత నెయ్యిహోమము చేసిన నాస్త్రీ వశురాలగును. ఇందుకు ఉదాహరణము;— ఓం, క్లీం, ... మానయ నయ వశతాం ఓం క్షాం నమః, మఱియు నీమంత్రము తుదను జపకాలమందు నమః అనియు హోమకాలమందు స్వాహాఅనియు నుచ్చరించునది.

శ్లో॥ శిరసి లలాటే మన్మథ సద్మని సంచిన్తితా చ కుండలినీ।
ధ్రువమాకర్షతి వశయతి విద్రావయతి జ్వలద్రూపా॥

శ్లో॥ కాన్తాసు కామదేవో వాచి చ వాచస్పతిర్గతే గరుడః।
జప్తైః స ప్తభిరస్యా లక్షైస్సాక్షాత్స్మరో భవతి॥

శ్లో॥ వింశతిసహస్రజాపాత్తదర్ధ హోమేన పాటలాయాశ్చ।
సిద్ధిం వ్రజతి సకిన్నుః స్వరోష్ట్రమః సర్వసిద్ధికరః॥

సీ. ప్రణవకామాయోనమః ♦ పదములఁగూడఁ గుం
డలినామమంత్రంబు ♦ వెలయుచుండు
సీమూఁడువర్ణంబు ♦ లింతులకుచముల
ఫాలంబునను గుహ్య♦భాగమునను
హత్తంగఁదలఁచిన ♦ నాకర్షణంబును
వశ్యంబు నధికద్ర♦వంబుఁజేయు

నీమంత్రజపమొక ♦ యేడు లక్షలఁజేయ
మన్మథుండౌ నెల్ల ♦ మానినులకు

సీ. వివిధవాఙ్మవిద్యగురుఁడగు ♦ విషయమునకు
ఘనుఁడునగు, బిందురూపమోం♦కారమొక్క
జపము వింశతిసాహస్ర♦సంఖ్య చేయ
వేలుపది కలగొట్టులు ♦ వేల్వమేలు.

తా॥ ఓం, హ్రీం. నమః, ఇది కుండలినీమంత్రము, ఈమూడువర్ణంబులగు కుండలినీమంత్రము స్త్రీని ధ్యానించి దాని చన్నులయందును ఫాలభాగమునను భగప్రదేశమునను కూడునటుల దలంచిన కుండలినీశక్తి స్త్రీకి ఆకర్షణమును వశ్యమును పరవశత్వమును కలుగజేయును. మఱియు నీమంత్రమును ఏడులక్షలు జపముజేసిన సర్వకాముక స్త్రీలకు మన్మథునివలె తోచును. మఱియు నీమంత్రమున్ను ఇరువదివేలు జపమ్మును కలిగొట్టుపువ్వుల్లతో పదివేలుహోమముచేసిన వ్యాట కారియు యానముగలవాడును అగును.

శ్లో॥ పీతాసితసితరక్తైః కంఠహృదయవదనమదనసదనేషు।
ఈశం ద్విషం చ వాణీం వశయతి రమణీమపి ధ్యాతః॥

శ్లో॥ ఓంచాముండే హులుహులు చులు చులు వశమానయాముకీం స్వాహా।
అభిమన్త్ర్య సప్తకృత్వో వశయతి తాంబూలదానేన॥

సీ. పసుపువర్ణంబును ♦ బొరడువర్ణంబును
నలుపును రక్తవ♦ర్ణములుగాఁగ
నష్టమస్వరము జ♦ప్యంబున నెలకొల్పి
కంఠముఖ హృదయ ♦ కామగృహము
లందుఁ గ్రమంబునఁ ♦ బొందించి ధ్యానంబు
సరవితోఁజేసినఁ ♦ దరతరంబు
ప్రభు, శత్రు ధనికుల ♦ భామినీమణులను
వశముగాఁజేయు భా♦వమునగలంచి

గీ. ప్రణవచాముండ లుజ్వల♦పదయుగంబు
సరవి వశమానయుంక్లీము♦స్వాహా యనుచు

నేడుమార్లటు మంత్రించి ♦ పీడెమిడిన
మించి చాముండ వశము గావించుఁ బ్రియను॥

తా॥ పసుపు, తెలుపు, నలుపు, ఎఱుపు, ఈవర్ణములను వరుసగా మెడ, ముఖము, బొమ్మ, భగము, వీటియందు బూం అనే అనుస్వరసహితముగా కామేశ్వరమంత్రమునుధ్యానించి జపించి ప్రయోగించినయెడల పెట్టిస్త్రీనయినను వశముచేయును. మఱియు "ఓం చాముండే హుళుహుళు చుళుచుళు వశమానయాముకీం స్వాహా" అను ఈచాముండ మంత్రముచేత తాంబూలమును ఏడుమార్లు మంత్రించి స్త్రీకిచ్చిన చాముండ యాస్త్రీని వశముకావించును.

శ్లో॥ లక్షైకజాపపూర్ణం దశాంశతిల హోమసిద్ధహృల్లేఖా ।
ఆకర్షతి దుర్గమపి సూర్యోదయసముజాపేన ॥

చ. జపమొకలక్షచేసి తిల♦జంబునవేల్మిదశాంశఁజేసి యా
తపనుఁడువచ్చువేళ నిది♦ దాల్చిన దుర్గఁదలంచి తెచ్చుఁబో
రపమున మంత్రిమున్బ్రిణవ♦రాజముతోఁ గదియింపఁజేయుఁడీ
విపులతహృద్యలేఖ యను♦విద్య మహామునిసమ్మతంబుగన్.

గీ. ప్రణయహృల్లేఖసంబుద్ధి♦పరమునిల్పి
కడఁకతోడ మదద్రవ♦కామరూపి
ణీ పదంబకస్వాహాను ♦ నీతమైన
మంత్రివేదులు హృల్లేఖ♦మంత్రమనిరి.

తా॥ "ఓం హృల్లేఖే మదద్రివే కామరూపిణీ స్వాహా" అను యీహృల్లేఖమంత్రము నొకలక్షజపించి నువ్వులచే పదివేలు హోమముజేసిన నీహృల్లేఖమంత్రము సిద్ధిపొందును. మఱియు సూర్యోదయకాలమందు నీహృల్లేఖమంత్రము జపించిన దుర్గాదేవి ప్రత్యక్షమగును.

శ్లో॥ ఓంమదమద మాదయమాదయ హాంసౌంహ్రీం రూపిణీం స్వాహా ।
సాధ్యోఽయమయుతజాపాదయుతకుసుమదశమభాగహోమేన ॥

శ్లో॥ అథ కామధామవినిహితవామకరానామికేన పరిచలితః ।
ఝటితి ద్రవత్యతి యువతీం నిపీడితామిత్యుత్పిష్టమిద ॥

చ. మదయనుమాదయద్వయమ♦మర్చుచుసోమ్మను హ్రీంకృతంబున
న్బొదవుచు రూపిణీపదము ♦ పొందఁగ స్వాహాపదంబు గూర్చినన్
మదయనుమంత్రమయ్యె జప♦మార్గముగాఁ బదివేలు హోమమున్
బదియవపాలు రక్తదళ♦పద్మములన్ జనవశ్యసిద్ధికిన్.

తా॥ "మదమద-మాదయమాదయ, హం, సౌం, హ్రీం, రూపిణీస్వాహా,' ఇదిమాదయమంత్రము. ఈమంత్రము పదివేలుజపము చేసి యెఱ్ఱతామరపువ్వులతో వెయ్యిహోమము చేసిన సిద్ధికలుగును.

క. ఈమంత్రంబునఁ బురుషుఁడు
కామినిభగమున ననామి♦కాంగుళమిడుచోఁ
గామించిన ద్రవముబ్బును
బ్రేమంబునఁజేరు కోల ♦ పిడిచినభంగిన్.

తా॥ పైనచెప్పిన మాదయమంత్రమును జపించుచు స్త్రీభగమందు తన యుంగరపువ్రేలును పెట్టి త్రిప్పిన చెఱకునుపిడిచిన రసముకలుగునటులా స్త్రీభగమున ద్రవముపట్టును

శ్లో॥ జప్తం లక్షద్వయమథ కదంబకుసుమార్ధహోమసంసిద్ధమ్ ।
తూష్ణీం జప్తం తత్త్వం సతీమపి వశం క్షిణోమాసయాతి ॥

ఆ. వె. లక్షయుగముజపము ♦ లక్షహోమము కదం
బప్రసూనములను ♦ బరఁగఁజేయ
కాదిమాంతతత్త్వ♦ మగునక్షరముతోడ
జపమునందుఁ దెచ్చు ♦ సతులజాడ.

తా॥ హృల్లేఖమంత్రమునకు అంత్యమున ణ కారమునుతీసివైచి క కారమును జేర్చి రెండులక్షలపర్యాయములు జపముచేసి కడిమిపువ్వులతో లక్షహోమము జేసిన ఎట్టిస్త్రీయైనను వశమగును.

శ్లో॥ నాడీం చ తాడబీజం సరోచనం కన్యయా చ పరిపిష్టమ్ ।
వశయతి మూర్ధ్ని వికీర్ణం సప్తాక్షరమన్త్రితం ఝటితి ॥

క. వేదాదిమకల్యాంకారము
నాదిమహామాయబీజయు♦నితశ్శ్వాహా

నాధయుతంబౌ మంత్రము
నాదిగ సప్తాక్షరాఖ్యమై విలసిల్లె.
ఆ. వె. నేలతాటిగడ్డ ♦ నెలయంగ గోరోజ
నమునఁ గన్యచేత ♦ నలియనూరి
యదియునియ్యదాని ♦ నభిమంత్రణముఁజేసి
తల నునిచిన పతుల ♦ కలము మెచ్చు.

తా॥ "ఓం. క్రాం, హ్రీం, శ్రీం, ఢం, స్వాహా" ఇదిసప్తాక్షరీమంత్రము. ఈమంత్రమునుజపించుచు నేలతాడిగడ్డయును గోరోజనమును కన్యచే నూరించి యామందును స్త్రీలకునిచ్చినను లేక తలమీద పులిమినను వశులగుదురు.

శ్లో॥ ఓంచాముండే జయ జంభే మోహయ వశమానయాముకీం స్వాహా ।
అభిమన్త్ర్య పుష్పదానాత్ ప్రణవాదిరయం వశీకరణః॥

గీ. ప్రణవచాముండజయజృంభ ♦ పదము మోహ
యవశవశమానయాయస్వా ♦ హా యటంచు
మంత్రితము చేసి పువ్వులు ♦ మగువకనుప
వశ్యమగుఁజూడ నెటువంటి ♦ వనితయైన.

తా॥ "ఓం చాముండే జయ జంభే మోహయ వశమానయ అముకీం స్వాహా" ఇదిమోహనమంత్రము. ఈమంత్రముచేతన పువ్వులను మంత్రించి స్త్రీకి పంపిన నా స్త్రీవశమగును.

శ్లో॥ శవశిరసి స్థితమాల్యం జీవంజీవకమయూరయోరస్థి ।
సవ్యేతరేణ గృహీతం హస్త్యావర్తోత్థితం పత్రమ్॥

శ్లో॥ చూర్ణం వికీర్ణమేషాం వశయతి నారీధరా శిరఃపదయోః ।
దత్తం ధవళం కుసుమం కృష్ణాక్షీ త్యాదిమన్త్రేణ॥

సీ. పీనుఁగుతలయందుఁ ♦ బెట్టినపువ్వులు
నమిలియెముకయుఁ బో ♦ న్నంగిముదుసు
సుడిఁగొన్నగాలిలోఁ ♦ జడితూలు నాకును
గూడఁ జూర్ణముజేసి ♦ కొమ్మతలను
బురుషునిపదములఁ ♦ బొందింప వశ్యలై
యలరుదు రికను గృ ♦ ష్ణాక్షియనెడు

మనువునసితకుసు♦మంబులు మంత్రించి
యనుపుము పరిణవక్త్ర♦కృష్ణాక్షీ కృష్ణ
గీ. ముఖియుఁ గృష్ణాంగియును నస్య♦ముఖపదములు
పరఁగ పుష్పంబు దాస్యామి ♦ పరమవశ్య
వశ్యవశమానయది నభ♦వతియదాది
బ్రహ్మరుద్రాదిభవతి నాఁ ♦ బరఁగె మనువు.

తా॥ పీనుగతలయందుంచిన పుష్పాలు, నెమలియెముక, పొన్నంగిపిట్ట యెముక సుడిగాలియందుతిరిగిన యెండుటాకు, ఈనాలుగువస్తువులు చూర్ణము చేసి యాచూర్ణమును పురుషులు స్త్రీల తలలయందును స్త్రీలు పురుషుల పాదములయందును పూయగా వశులగుదురు. మరియూ "ఓం కృష్ణాక్షీ కృష్ణముఖీ కృష్ణసర్వాంగీ యస్యహస్తే పుష్పం దాస్యామి తమవశ్యం వశమానయ యది నభవతి తదా బ్రహ్మహా రుద్రోభవతి స్వాహా" ఇదికృష్ణాక్షీమంత్రము ఈమంత్రమువలన తెల్లనిపుష్పాలు మంత్రించి స్త్రీకియిచ్చిన వశమగును.

శ్లో॥ శంభుః శక్త్యారూఢః కుండలినీమండితోథ బిన్దుయుతః।
అష్టావింశతివారం వశయతి రామాం రతే జప్తః॥

శా. ఓంకారంబును మాయఁగూర్చిసుమతీ♦యోజింతుసత్కుండలి
న్యంకంబై ధరనుత్తమం బగు జపం ♦ బష్టోత్తరంబౌశతిన్
సంకల్పాదిగఁజేయు వశ్యమగు రా♦జద్రాజబింబాస్య దా
వంకన్ముక్కునవెళ్లు మారుతముతో ♦ వర్తింపఁ జేయందగున్.

తా॥ "ఓం, హ్రీం. నమః పురపుష్పోత్పాశంభవే" ఇదికుండలినీమంత్రము. ఈమంత్రము తన యెడమముక్కునుండి గాలి బయటకు వెళ్ళుసమయమున ఇరువదియెనిమిదిమార్లు జపించిన వశమగును

శ్లో॥ మదనాతపత్రవదనే స్ఫటికాకారం వకారమనుచిన్త్య।
ధ్యాతం ధ్వజోగ్నిబీజం వశయతి రామాం రతే జప్తః॥

క. మదనగృహద్వారంబునఁ
గదియ వకారంబుఁ దలఁచి♦కామాగ్రమునన్
విదిత రకారముదలఁచుచు
సుదతిన్ రమియింప ద్రవముఁ♦జూపుక్ వలచుక్.

తా॥ స్త్రీయొక్క భగద్వారమున వకారమును తన దండాగ్రమందు రకారమును ధ్యానమునందుంచి రమించిన స్త్రీ ద్రవించి వశమగును.

శ్లో॥ వామదృశో వామాంగే వామకరేణైవ వామగే వాయౌ।
తద్వద్భృశముపచారః కుచోరుకరకామభవనేషు॥

చ. వనరుహనేత్రి వామకర♦వక్త్రకుచోరుభగస్థలంబులన్
దనదగు వామనాడి పవ♦నంబుచరింపఁగ వామహస్త సం
జనితమహోపచారములు ♦ సల్పినఁ గాంత ద్రవంబుపుట్టె నె
మ్మనమునఁ జాలఁగూర్చి సతి ♦ మచ్చికసేయును వశ్యచిత్తయై.

తా॥ స్త్రీయొక్క యెడమపార్శ్వమునగల చేయి నోరు చన్ను తొడ భగప్రదేశము వీటియందు తన యెడమముక్కుగాలిని ప్రవర్తింపజేయుచు తన యెడమచేత వాటిని తట్టినయెడల ఆ స్త్రీ ద్రవించి సంపూర్ణవశమగును.

శ్లో॥ మృతమాల్యమారుతోద్ధితశవళమధుకరపక్షయుగళమిళితేన।
ధ్రువమనుధావతి కీర్ణా రాజరదనయుగ్మచూర్ణేన॥

శ్లో॥ ఆదాయ హుతవహాదనమేకచితాదగ్ధయోశ్చ దంపత్యోః।
యా తేన హన్యతే స్త్రీ తమేవ సా నూనమనుయాతి॥

సీ. పీనుఁగుతలమీఁదఁ ♦ బెట్టినపువ్వులు
సుడిగాలినెగసిన ♦ శుభ్రదళము
భ్రమరపక్షంబులు ♦ పరఁగ ముందటిపండ్లు
రెండును బ్రేతభూ♦మండలమున
నిశి కృష్ణయగు చతు♦ర్దశినాఁడు చూర్ణించి
తరుణులఁబతుల నె♦వ్వరికిగాని
శిరముపై జల్లిన ♦ నరుగుదెంతురు వెంట
సతియును బతియును ♦ జచ్చినపుడె

ఆ. వె. యట్టివారఁ గాల్చు ♦ నట్టివేళలఁ గాంతఁ
బొడిచికాల్చు కొరవి ♦ పుచ్చితెచ్చి
పొలఁతిమోప వలఁచుఁ ♦ బురుషునికైనను
బురుషుఁబొడుచు కట్టె ♦ పొడువవలయు.

తా॥ పీనుగుతలయందున్న పువ్వులు, సుడిగాలిలో యెగిరిన ఆకు, తుమ్మెద రెక్కలు, ప్రధానమైన ముండరిపండ్లురెండును యీవస్తువులను కృష్ణచతుర్దశి దినమున రాత్రి రెండుఝాములవేళ శ్మశానమున చూర్ణముచేసి యాచూర్ణమును పురుషుడు స్త్రీనెత్తిపైన చల్లినను లేక స్త్రీ పురుషునినెత్తిపైన చల్లినను వశులగుదురు. మఱియు ఒక్కకాటియందుకాల్చు దంపతులలో పురుషుని పొడిచి కాల్చినకట్టెను స్త్రీ తెచ్చియుంచుకొని తాను మోహించినపురుషునికి తాకించి నను అట్లె స్త్రీనిపొడిచి కాల్చినకట్టెను పురుషుడుంచుకొని తానుమోహించిన స్త్రీకి తాకించినను వశులగుదురు.

శ్లో॥ దక్షిణదిగస్థిఫలకే శున ఉన్మత్తస్య తాప్యతే యస్యాః।
నామ విలిఖ్య చితాయా అంగారైరవశ్య మాయాతి॥

ఆ. వె. వెట్రియెత్తినట్టి ♦ వేఁపి దక్షిణదిక్కు
నెముకమీఁదనొక్క ♦ యింతిపేరు
వ్రాసి ప్రేతభూమి ♦ వహ్నిచేఁ గాల్పంగ
వలచివచ్చు నెట్టి ♦ వనితయైన.

తా॥ వెఱ్ఱికుక్కయొక్క కుడివయిపుయెముక తెచ్చి యాయెముకపై తాను వలచిన స్త్రీనామమునువ్రాసి యాయెముకను కాటియందుండునిప్పులో కాల్చిన యెడల నాస్త్రీవశమగును.

శ్లో॥ మోహలతాం గిరికర్ణీం రుదన్తికాం బాలికామవాక్పుష్పీమ్।
రుద్రజటాం చ కృతాంజలిమాజ్యమధుభ్యాం సమాయోజ్య॥

శ్లో॥ కృతతిలకస్త్రైలోక్యం వశయతి తైః స్వాంగమలమిళితైః।
పానేఽథ భక్షణే వా దత్తైర్విశ్వం వశం నయతి॥

శ్లో॥ చూర్ణం దత్తం వశకృత్ చూర్ణం కీటస్య కాకజంఘాయాః।
మునిదళరససిక్తో వా టంకణకః స్వాంగమలమిళితః॥

సీ. జాజిపువ్వుతుమ్మెత్త ♦ చంచలి తెల్లగఁ
బెనయు మదంతియుఁ ♦ దనరునట్టి
యుత్తరేణియు జాజి♦విత్తులు పిల్లపీఁ
చరయును నారుద్ర♦జడయుఁ గూర్చి

తేనె నేతులతోడఁ ♦ బూనిమర్దనచేసి
మలపంచకంబుతోఁ ♦ గలియఁబిసికి
తిలకంబుపెట్టినఁ ♦ ద్రిజగద్వశంబగు
నటుగాక భక్ష్యాదు ♦ లందునిడిన

గీ. సర్వజనవశ్యమగునుగా ♦ సాలెపురుఁగుఁ
గాకిఁ జంపియుఁ జూర్ణించి ♦ కడఁగి యాత్మ
జలముతోఁగూడఁజేయు నౌ♦షధముచేత
సర్వజనవశ్యమగు ముని♦సమ్మతంబు.

తా॥ జాజిపువ్వును ఉమ్మెత్తపువ్వును తెల్లగంటెన మసంతి ఉత్తరేణి జాజివిత్తులు పిల్లపీచర రుద్రజడ యీపస్తువులు నేయి తేనెలతో మర్దించి మలపంచకము (అనగా తనయొక్క చెమట, ఉమ్మి, రక్తము, మూత్రము, శుక్లము.) యీఅయిదింటితో కలిపి అరబొట్టు పెట్టుకొనిన త్రిలోకవశీకరణమగును. మఱియు పైన చెప్పినదానినే భక్ష్యవస్తువులలో కలిపి తినిపించిన వారువశులగుదురు. ఇంక సాలెపురుగును కాకిని చంపి చూర్ణముచేసి ఆచూర్ణమును ఆత్మజలమునకలిపి ఎవరిపైజల్లిన వారువశులగుదురు.

శ్లో॥ చూర్ణేన మక్షికాయా అసితశుసీతక్షసర్పసహ చూర్ణమ్।
వశయతి వసిష్ఠభార్యామపి నిజబీజాన్వితం దత్తమ్॥

క. వెలిగార మెఱ్ఱగిసెపూ
దళమును నూరించి యాత్మ♦తనుజలముల స
మ్మిళితముగఁ జేసిపెట్టిన
వలచు న్నతి యెట్టి చెనటి♦వాఁ డతఁడైనన్.

తా॥ వెలిగారము యెఱ్ఱగిసెచిగుళ్లు ఈరెండునునూరి అందుతన మలపంచకమునుకలిపి తినిపించిన పురుషు డెంతదుర్మార్గుడైనను స్త్రీవలచును.

ఆ. వె. నల్లకుక్కపా లొ♦నర జీడిగింజల
పొడియుఁ గూర్చి తనకుఁ ♦ బొడమునట్టి
శుక్లమునను గడుపు♦చోరఁబెట్టగా నరుం
ధతికినైన మోహ ♦ మతిశయిల్లు.

తా॥ నల్లకుక్కపాలలో జీడిగింజలు కలియనూరి యాపిండిని తనశుక్లముతో కలిపి భక్ష్యాదులయందుంచి స్త్రీ తినునట్లొనర్చిన పతివ్రతలయినను వశలగుదురు.

శ్లో॥ కరిమదగదసిద్ధార్థారుణకరవీరప్రసూనఘృతసహితమ్।
సితరవిజటావిశృంగీ మధుపంచాంగోత్థమలమిళితమ్॥
శ్లో॥ తిలకేన త్రైలోక్యం వశయతి పర్యుషితవారిణా పిష్టమ్।
పానేఽథ భక్షణే వా దత్తం పరమం వశీకరణమ్॥

చ. సితరవిమూలమాహిషపు ♦ శృంగము తేనియ నీలవర్ణగో
ఘృతమును దెల్లనావలుఁ గ♦రీంద్రమదంబును రక్తవాజిమా
లితకుసుమంబులుం దనజ♦లంబున మిశ్రితచూర్ణమద్దిగా
మతితిలకంబు వశ్యమగు ♦ మర్దితపర్యుషితాంబుయుక్తమై.

తా॥ తెల్లజిల్లేడువేరు దున్నపోతుకొమ్ము తేనె నల్లనియావునేయి తెల్లనియావాలు యేనుగుమదము ఎఱ్ఱనికలిగొట్టుపువ్వులు తనమలపంచకమునూరి బొట్టుపెట్టుకొనిన త్రిలోకవశీకరణమగును.

క. ఈయోషధమే విను పా
నీయంబున భక్షణమున ♦ నెలఁతుకప్రేమం
డాయంగనొప్పుఁ గావునఁ
జేయఁదగు నిట్టిరీతి ♦ చెలువుదలిర్పన్.

తా॥ పైనచెప్పిన యౌషధమును భక్ష్యములలో కలిపి స్త్రీ తినునట్లొనర్చిన వశవర్తినియగును.

శ్లో॥ వజ్రీక్షీరం దుగ్ధగోలాగన్ధకచూర్ణేన భావితైర్నూనమ్।
లోపణపూర్వవిచూర్ణితమధ్వాక్తైర్లింగలేపో వా॥

గీ. కడఁగినల్లేరుతునకలు ♦ గంధకంబు
చూర్ణమొనరించి తేనెతో ♦ జోకఁజేసి
లింగలేపనతోఁగూడ ♦ లేమచిక్క
ఘోణికాపుత్త్రిఁ డొనరించె ♦ గురుమతంబు.

తా॥ నల్లేరుతునకలు గంధకము ఈరెండును చూర్ణముచేసి తేనెతో కలిపి దండమునకుపూసుకొని స్త్రీనిరమించిన వశవర్తినియగును.

శ్లో॥ చూర్ణమిదమరుణవానరవిష్ఠాక్తం మూర్ధ్ని కీర్యతే యస్యాః।
తాముద్వహేత కన్యాం కమనీయాంగీమభవ్యోపి॥

క. అరుణకపివిష్ఠమును మఱి
హారిదళముఁనుగూర్చి తలల ♦ నలికిన ననితల్
పురుషుఁడు కురూపియైనను
వరుఁ గాఁగోరుదురు మదన♦బాధితలగుచున్.

తా॥ ఎఱ్ఱకోతిమలములో హారిదళముకలిపి స్త్రీ తలయందుపులిమిన పురుషుడు రూపవంతుడు కాకున్నను యతనికి స్త్రీవశవర్తి నియగును.

శ్లో॥ వటచయవతీమలయోద్భవనూత్నైర్మలాసర్జకుష్ఠసిద్ధార్థైః।
సర్వాంగీణో ధూపః సర్వజనానాం వశీకరణః॥

క. వెలియూవలు నేలుసిరిక
మలయజమునుగోష్ఠువటము ♦ మఱియును బసవున్
గలిపినధూపము దనువునఁ
గలిసిన జనవశ్యమగును ♦ గాంతయు వశమా.

తా॥ తెల్లఆవాలు, నేలుసిరిక, గంధము, చెంగల్వకోష్టు, వటము, పసుపు, ఇవిధూపమువేసికొనిన స్త్రీవశ్యమును జనవశ్యమును గలుగును.

శ్లో॥ కోష్ఠోత్పలదళమధుకరపక్షతగరమూలకాకజంఘానామ్।
చూర్ణం శిరసి వికీర్ణమనామికారక్తమిశ్రమపి యద్వృక్॥

క. అలచందవేళ్లు నుత్పల
దళమును గంధంబు గ్రంధి♦తగరము నళితె
క్కలచూర్ణంబును వామాం
గుళిరక్తముఁ గలిపి చల్లఁ ♦ గోమలివలచున్.

తా॥ అలచందవేళ్లు కలువరేకులు గంధము గ్రంధితగరము తుమ్మెద రెక్కలు ఇవిచూర్ణముచేసి యెడమబొటనవ్రేలిరక్తముతో కలిపి స్త్రీమీదచల్లిన వశమగును.

శ్లో॥ ఉత్పలదళదండోత్పలపువర్ణవాసారివోత్థకల్కసంసిద్ధమ్।
తైలం నయనాభ్యంజనమాహుః పరమం వశీకరణమ్॥

ఆ. వె. కలువతేఁకు గాకి ♦ కలువదుంపయుఁ దెల్ల
గలజరయును సాసు ♦ గంధివేరు
తైలయుక్తముగను ♦ దనకంటనిడుకొన్న
వామలోచనాది ♦ వశ్యకరము.

తా॥ కలువతేకులు. నల్లకలువదుంప తెల్లగలిజేరు సుగంధిపాలవేరు ఈవస్తువులు నూనెలోయుగునదీసి తనకన్నులకు బెట్టుకొనిన స్త్రీలు వశ్యులగుదురు.

శ్లో॥ మాతంగనిహతనరనయననాసికాహృదయలింగజిహ్వాభిః।
పుష్యర్క్షయుక్తరాత్రౌ భవభవనే సాధితం తైలమ్॥

శ్లో॥ మదనాంకుశ ఇతి నామ్నా మహావశీకరణమేతదితి మునయః।
భక్షణపానస్పర్శనావిధి విశ్వం వశం నయతి॥

చ. మదకరిఘాతచేఁ బడిన ♦ మర్త్యుని లోచన లింగ జిహ్వలున్
హృదయము నాసియున్నదిపి ♦ యాశగృహంబునఁ బుష్యయుక్తమై
యొదవినరాత్రి భూపుట ని ♦ యుక్తము తైలముతీసి ధూపమిం
పొదవిన వశ్యకారణ మ ♦ హా మదనాంకురనామభావమై.

తా॥ మదపుటేనుగువలన చచ్చినమనుష్యునియొక్క కన్నులు ముక్కు గుండెకాయ దండము నాలుక ఈవస్తువులు నలుగగొట్టి వాటిని పుష్యమీనక్షత్రముతో కూడిన రాత్రియందు శివునిగుడిలో తైలముతీసి స్త్రీలకు ధూపము వేసిన వశులగుదురు మఱియు నాతైలము మదనాంకురమను పేరుగలిగి భక్ష్యపానాది స్పర్శనవిధులవలన సర్వజనవశీకరణమగును.

శ్లో॥ వసుకుష్ఠమలయజఘుసృణసురతరుకుసుమసలిలసంజనితః।
చిన్తామణిరితి భణితో ధూపః పరమో వశీకరణః॥

శ్లో॥ రమణీరమణే వరణే కన్యాయాః పణ్యవస్తుఃక్రియణే।
సిద్ధికరం ధూపమిమం మనుతే హరమేఖలాకారః॥

ఉ. చందన కుంకుమంబులును ♦ జల్లనికోష్టులు దేవదారువున్
బొందుగఁ దేనెధూపమిడి ♦ పోయిన కన్యవరించుఁ బుణ్యమున్

జెందును దేవతత్త్వమని ♦ చెప్పిరి ధూపము పేరు నిట్టివే
సుందరి వశ్యకారణము ♦ చొప్పడు నాగబలాదియుక్తమై.

తా॥ గంధము కుంకుమ కోష్టులు దేవదారు తేనె ఇవి చూర్ణము చేసి ధూపము వేసుకొనిన స్త్రీ వశ్యమగును. మఱియు నీయౌషధమును సంభోగకాలమున ధూపము వేసినయెడల అంగడియందు కొనినవస్తువువలె వశవర్తినియగును.

శ్లో॥ ఆస్యోజ్ఝితచటకోదరనివేశితం బీజమాత్మనః కృత్వా।
దత్వా వజ్రోదకమథ శరావయుగసంపుటం కృత్వా॥

శ్లో॥ సప్తాహముపరి చుల్ల్యాం నిధాయ ఘుటికాం విధాయ భక్ష్యవిధౌ॥
దత్తం వశయతి కర్షతి వశిష్టభార్యామపి క్షిపమ్॥

ఉ. పిచ్చుకపొట్టలోనఁ దన♦బీజముఁ బెట్టి శరావయుగ్మముఁ
దెచ్చి తదీయమధ్యమున ♦ నిల్పుచు మూత్రముఁబోసి చీలమ
న్నిచ్చియుఁ బొయ్యిలోననిడి ♦ యేడుదినంబులువండి మీఁదవేఁ
బుచ్చినభూతి తెచ్చి జల♦భక్ష్యులఁ బెట్టినఁ గాంతమేలగున్.

తా॥ పిచ్చుకనుచంపి దానిపొట్టలో తనశుక్లముంచి మూకుడునందుంచి దానిపై నొక మూకుడునుబోర్లించి చీలమన్నుంచి ఏడుదినములువండినభస్మమగును. ఆభస్మమును నీటియందయినను భక్షణపదార్థముల యందయినను ఉంచి స్త్రీలకు యిచ్చిన వశులగుదురు.

శ్లో॥ క్షౌమీం లిప్త్వా వర్తిం గదదళతాళీసతగరకైః తైలమ్।
సిద్ధార్థస్య గృహీత్వా నృకపాలే కజ్జలం విహితమ్।
నయనగత యువతీనామపి మునిచేతాంసి మోహయతే॥

క. తాళక తగరమ్ములును దు
కూలంబునవత్తిఁ గూర్చి♦కొని వెలియావల్
తైలంబుఁదీసి మనుజక
పాలంబున కంజనంబు ♦ పగిదినిబూయన్.

క. ఆకాటుక నయనంబులఁ
గైకొన్న వధూటి కామ♦కాండంబులచే

నాకమునీంద్రులనైనను
బాకముతప్పించి తనకు ♦ బంటుగఁజేయున్.

తా॥ తాళకము తగరము యీరెండును తెల్లపట్టుగుడ్డలో వత్తిచేసి ఆవత్తి పురెత్రియందుంచి తెల్లఆవాలనూనెపోసి దీపము వెలిగించి ఆదీపముమీద నింకొక పురెత్రిను బోర్లించి కాటుకనుపట్టి ఆకాటుక కన్నులకుబెట్టుకొనిన స్త్రీ మునుల నయినను మోహాంధులను చేయును.

శ్లో॥ స్వార్తవశోణితభావితరోచనయా రచితతిలకా।
నారీ వశయతి భువనం న తత్ర చిత్రం కిమప్యస్యాః॥

క. ఋతుశోణితమున గోరజ
మతిశస్తముగ నునిచి తిలక ♦ మాళికంబున నే
యతివ ధరించిన నది ది
క్పతి ముని గురుజనులనైన ♦ వశ్యతనొంచున్.

తా॥ స్త్రీలు ఋతుకాలమందలి రక్తముతో కూడా గోరోజనమును కలియ గూర్చి బొట్టుపెట్టుకొనిన మునిశ్రేష్టులయిన వశ్యులగుదురు.

శ్లో॥ యది సహదేవీమూలం గ్రహణే సంగృహ్య గోచనాపిష్టమ్।
తత్కృతతిలకా నారీ గురుకులమపి వికలతాం నయతి॥

క. సహదేవి సమూలం బొక
గ్రహణంబునఁ బుచ్చి పసుపుఁ ♦ గలియఁగనూరన్
మహిళోన తిలకమిడినను
మహనీయునినైన వికల♦మతి నొనరించున్.

తా॥ సహదేవిచెట్టును గ్రహణదినమున పెల్లగించిసమూలముగా తెచ్చి పసుపుతో కలియనూరి యానూరినపిండిని బొట్టుపెట్టుకొనిన స్త్రీ మునులనయినను మోహవశులనుజేయును.

శ్లో॥ దత్వా ద్విజాయ పాయసభోజనముత్పాద్య సితబలామూలమ్।
కన్యాపిష్టం భక్ష్యే దత్తమనిచ్ఛాహరం పరమమ్॥

శ్లో॥ జటిపిప్పలయోర్లూతాగృహాణ్డాకారేకమూలయోర్లిప్త్వా।
వక్షోఘనమాలింగనమనిచ్ఛతాం హరతి హరిణాక్ష్యాః॥

సీ. ముత్తువపులుగము ♦ మూలంబుదెచ్చి క
న్నియచేత నూరించి ♦ నెలఁతలకును
భోజనంబునఁబెట్టఁ ♦ బురుషులపైఁ గోప
ముడిగి కూడుదు రుచి♦రోక్తులలర
మాఁ్రినొక్కటై రావి♦మఱ్ఱులు పెరిఁగిన
నేకమై దాని వ్రే♦ళ్ళెల్లఁ దీసి
చెలఁది గ్రుడ్లను నూరి ♦ చెలియపైఁ జల్లినఁ
గాంతునిఁదలఁచి యా ♦ కాంత వేగ
గీ॥ నలుకచేఁ బాసియున్నట్టి ♦ యలుకఁదేరి
వేడ్కమీఱంగ నెనురెక్కి ♦ విభునిఁ గవయు
చుందు రిది సిద్ధయోగంబు ♦ సుదతులకును
మోహనకరంబు విటజనా♦మోదకరము॥

తా॥ తెల్లనిపువ్వులుగల ముత్తువపులుగముచెట్టు సమూలముగా తెచ్చి కన్నెపడుచుచే నూరించి స్త్రీలకు భక్షణపదార్థములతో భక్షింపజేసిన వశవర్తులగుదురు. మఱియు నొక్కమానుగా కలిసిపెరిగిన రావిచెట్టు మఱ్ఱిచెట్టుయొక్క వ్రేళ్ళను తెచ్చి సాలెపురుగుగుడ్డుతో నావ్రేళ్ళనునూరి స్త్రీపైచల్లిన వశురాలగును.

శ్లో॥ సితదూర్వా సితబృహతీ సితగిరికర్ణీ సమూలపుష్పా చ।
తాంబూలేన వితీర్ణా స్త్రీపురుషౌ వశ్యతాం నయతి॥

క॥ వెలిగంటెన వెలిదూర్వము
వెలిములకయుఁగూడ వీని ♦ వేర్లనుబలియుక్
లలనయు నొకళ్లొకళ్లకు
వలనుగ విడియమునఁ బెట్ట ♦ వశ్యతకలుగుక్ ॥

తా॥ తెల్లగంటెనవేరు, తెల్లగరికవేఱు, తెల్లములకవేఱు, యీమూడును స్త్రీపురుషులు పరస్పరము విడియమునబెట్టిన వశులగుదురు.

శ్లో॥ కరభాస్థిభృంగపత్రద్రవభావితమేకవింశతిం వారాన్।
పుటదగ్ధం సమశైలాంజనసహితం చూర్ణితం సమ్యక్॥

శ్లో॥ కరభాస్థినాలికాయాం విహితం కరభాస్థిశలాకయా విహితమ్।
ఇదమంజనమఖిలజనం జనయతి వాగ్వశ్యవద్వశ్యమ్॥

సీ॥ ఇరువదియొక్కమా ♦ ఱెనయఁ గల్గరవేరు
రసమున నునిచి యు♦ష్ట్రింబు నెముక
శైలాంజనముతోడ ♦ సమ్మేళన మొనర్చి
పుటదగ్ధభస్మ సం♦ఘటనఁ జేసి
యెనయ నాయెముకఁ జే♦సిన కరాటములోనఁ
గదియించి యయెమ్ము ♦ కణికఁ జేసి
యందు నొయ్యననుంచి ♦ యాయంజనము కాంత
తన కన్నులను బెట్టి ♦ జనులఁ జూడ
గీ॥ వశ్యులగుదురు మఱి మగ♦వారుదీని
కన్నుఁగవఁ బెట్టి కామినీ♦గణముఁ జూడఁ
జాలవలతురు ధరసర్వ♦జనులకెల్ల
మునులు చెప్పిన మతమిది ♦ మోహనంబు.

తా॥ లొట్టిపిట్ట యెముక గుంటగలగరఆకురసముతో యిరువదియొక్క వారములు భావనచేసి ఆయెముకలో సగముయెత్తు శైలాంజనముతో కూడా కలిపి పుటము పెట్టి భస్మముచేసి అభస్మమును అయెముకతో చేసిన బరిణయందుంచి యాయెముకతోడనే కణికచేసి యాకణికతో నాకాటుకను స్త్రీలుకన్నులయందు బెట్టుకొనిన పురుషులు వశులగుదురు. పురుషులాకాటుకను బెట్టుకొనిన స్త్రీలు వశులగుదురు. దీనినే మోహనాంజనమందురు.

శ్లో॥ నిజబీజేన రతాన్తే వామదృశో ఘటిత వామపాదం యః।
అథవా లింపతి హృదయం స ఏవ తస్యాః పరో దయితః॥

క॥ తనవీర్యము సురతాంతం
బునఁ గామిని వామపాద♦మునఁ బూసిన న
వ్వనజాక్షి వలచు హృదయం
బుననైనను బూయ రసము ♦ పొరసినభంగిన్.

తా॥ పురుషుడు స్త్రీని రమించినతరువాత తనయొక్క శుక్లము స్త్రీయొక్క యెడమపాదమందైనను, హృదయమునందైనను పూయు నా స్త్రీ వశవతిని యగును.

ఇతి శ్రీకొక్కోకకృతే రతిరహస్యే
వశీకరణాధికారో నామ చతుర్థశః పరిచ్ఛేదః.

సకలయోగాధికరణము

పంచదశః పరిచ్ఛేదః

—ద్రావకయోగలక్షణము—

శ్లో॥ కర్పూరటంకణాభ్యామథవా మధుకేసరాస్థిసారాభ్యామ్।
ఘోషఫలస్థో ద్రైర్వా రసేన దణ్డోత్పలాయా వా॥

శ్లో॥ మూర్ఛితమథవా మిళితం శశినా భవబీజమేకం వా।
ఏకస్టంకణకో వా ఏకం వా ఘోషకోత్థరజః॥

శ్లో॥ యది వా మధుగుడసహితా చించా కఠినాంగవరాంగేషు।
క్షేపాద్వా ధ్వజలేపాద్రేతఃస్రోతః ప్రవర్తయతి॥

సీ. కర్పూరటంకణ♦కారంబులును హర
బీజంబుతోఁగూడ ♦ వెలయు నొకటి
పొగడగింజలనీరు ♦ పువ్వుఁదేనియుఁ గూడి
పాదరసంబుతోఁ ♦ బరఁగు నొకటి
ములకవిత్తులు తేనె ♦ కలిపి శంకరవీర్య
మున యోగమై వేడ్క ♦ నొనరు నొకటి
కాకికలువదుంప ♦ కలబంద గలిజేరు
రసములు రసముతో ♦ నెసఁగ మూఁడు

గీ. కప్పురముతోడనొకటి యే♦కముగనొకటి
గోఅజంబును మధువును ♦ గూడనొకటి
చింతపులుసు మగాటంబు ♦ చేతనొకటి
రసముపుట్టించు ద్రవములు ♦ రమణులకును.

తా॥ కర్పూరము వెలిగారము సురేకారము ఈమూడును రసమునకలిపిన నొకద్రావకయోగమగును. నల్లకలువదుంపరసము పాదరసమునకలిపిన

నొక ద్రావకయోగమగును. పొగడగింజలనీరును పువ్వుతేనెయు పాదరసమున కలిపిన నొక ద్రావకయోగమగును. ములకవిత్తులు తేనెయు పాదరసమునకలిపిన నొక ద్రావకయోగమగును. కలబందరసమున పాదరసమునుకలిపిన నొక ద్రావక యోగమగును. గలిజేరుఆకులరసమున పాదరసముకలిపిన నొక ద్రావకయోగ మగును. కప్పురముతో పాదరసముకలిపిన నొక ద్రావకయోగమగును. ప్రత్యేకపాదరసమొక ద్రావకయోగమును, గోరోజనము తేనె పాదరసమునకలిపిన నొక ద్రావకయోగమగును. చింతపండుపులుసు మరాటిమొగ్గలు పాదరసమునకలిపిన నొక ద్రావకయోగమగును. ఈద్రావకములు పురుషుడు లింగమునకు పులుము కొని స్త్రీనిరమించిన స్త్రీద్రవించి సుఖముచెందును.

శ్లో॥ ఇత్యేతే దశ గదితా ద్రావణయోగాః ప్రసిద్ధమహిమానః।
ద్రావణవశతాకర్షణమాదధ్యాద్యోగషట్కం చ॥

వ॥ పూర్వమునందుఁజెప్పంబడిన పదిద్రావకంబులును జాలమహిమగలవని చెప్పంబడియున్నది. ఇఁక ముందు చెప్పంబడు నారుయోగంబులును ద్రావణ వశ్యాకర్షణములను జేయంగలవు

శ్లో॥ లోధ్రశ్రీఫలమజ్జా శేకపమదసిన్ధువారసమభాగః।
అథవా మధుమాగధికాధత్తూరకలోధ్రమరిచాని॥

శ్లో॥ రక్తకపిలింగముడుపతికాంచనమధునూతసహితం వా।
హయలాలామంజిష్ఠాసితసర్షపజాతికుసుమం వా॥

శ్లో॥ ఘృష్టం కపిలాసర్పిషి లోహితకపిలింగమేకం వా।
మధుసైన్ధవకలరవమలమిళితం వా లింగలేపేన॥

క. శ్రీవృక్షఫలరసంబును
వావిలియును లోధ్రతరువు ♦ వారణమదముం
బ్రోవిడి సమభాగంబులఁ
గావించిన ద్రవము వశ్య♦కరమై నెగడున్.

తా॥ మారేడుపండురసము వావిలియాకురసము లొద్దుగుచెక్కరసము యేనుగుమదము ఈవస్తువులు సమభాగములుగాగలిపి పురుషుడు. లింగమునకు పులుముకొని స్త్రీనిరమించిన నా స్త్రీద్రవించి సుఖముచెంది వశవర్తినియగును.

క. మిరియము పిప్పలి తేనెయు
వరలోధ్రము నుమ్మెతయును ♦ వశమా మఱి క
ప్పురమును నుమ్మెత్తయు మధు
కరసంబును గూడనొక్క ♦ కరణంబయ్యెన్.

తా॥ మిరియములు పిప్పలి తేనె లొద్దుగుచెక్క ఉమ్మెత్తవేరులు కలియ నూరిన నిదియొకయోగమగును కర్పూరము ఉమ్మెత్తవేరులు అతిమధురము పాద రసము కలియనూరిన యొకయోగమగును. ఈరెండుయోగములలో నేదైన పురుషుడు లింగమునకుపులుముకొని రమించిన స్త్రీద్రవించి సుఖముచెంది వశ వర్తినియగును.

ఆ. వె. కపిలనేయి రక్త♦కపిలింగమును రక్త
హాయములాల తెల్ల♦యూవపిండి
మంచిజాజిపువ్వు ♦ మంజిష్ఠయును గూడ
ద్రావకంబు యోగ♦భావమయ్యె.

తా॥ గోరోజనమువంటివర్ణముగల నేయియును, యెఱ్ఱకోతియొక్కదండ మును, యెఱ్ఱగుఱ్ఱముచొంగయు, తెల్లనియావపిండియు, మంచిజాజిపువ్వును, మం జిష్ఠచెట్టుపువ్వును ఈవస్తువులుకలిపి లింగలేపనమొనర్చి కూడిన స్త్రీద్రవించి సుఖముచెంది వశవర్తినియగును.

క. తేనెయు నుమ్మెత యెఱ్ఱని
వానరలింగంబుఁ గూర్చి ♦ వండఁగ నొకటా
తేనియ సైంధవలవణము
నూనెయుఁ బార్వంబురెట్ట ♦ నూత్నద్రవముల్.

తా॥ తేనెయు, ఉమ్మెత్తవేరులు, ఎఱ్ఱనికోతిదండము వీనినివండిన యొక యోగమగును. తేనెయు, సైంధవలవణము, నూనె, పావురమురెట్టలు కలిపిననొక యోగమగును. ఈరెండుయోగములలో నేదయిన లింగలేపనమొనర్చి రమించిన స్త్రీద్రవించి సుఖముచెంది వశవర్తినియగును.

శ్లో॥ పుష్పోద్ధృతమదద్రిజటామూలం విచవ్యార్థ కర్ణయోగ్యస్యాః।
క్రియతే పూర్వ్కృతకుల్పం తత్క్షణమేవ చ్యుతిస్తస్యాః॥

గీ. పుష్యమిని రుద్రజడవేరు పొసఁగఁదెచ్చి
నమలి పుక్కిటనిడికొని ♦ నాతిచెవుల
గాలివాఱంగ నూదినఁ ♦ గామినికిని
మదనజలముబ్బుఁ దత్క్షణ♦మాత్రముననె.

తా॥ పురుషుడు పుష్యమీ నక్షత్రమునందు రుద్రజడవేరును దెచ్చి నమలి పుక్కిటనుంచుకొని స్త్రీయొక్క చెవులయందు ఊదిన నాసలిద్రవించును.

—వీర్యవృద్ధిలక్షణము—

శ్లో॥ నాగబలాం సబలామథ శతావరీం వానరీం సమం పాయసా।
గోక్షుర కేక్షురకే నిశి నిపీయ రతిమల్లతామేతి॥

క. ముత్తవపులగము గొలిమిడి
విత్తులు పల్లేరు పిల్ల♦పీఁచరయును నొ
క్కొత్తుగఁబాలనుగొన్నను
జిత్తమునకు రాత్రివృద్ధి ♦ సేయును రతికిన్.

తా॥ చిట్టాముదపువేరులు, గొలిమిడివిత్తులు, పల్లేరువేరులు, పిల్లపీచరవేరులు సమభాగములుగా చూర్ణించి ఆవుపాలతో పుచ్చుకొనిన వీర్యవృద్ధియగును.

శ్లో॥ మధుకస్య కర్షమేకం సహితం తుల్యేన సర్పిషా మధునా।
లీఢ్వానుపీయ దుగ్ధం నిధువనశక్తిం పరాం ధత్తే॥

ఆ. వె. మధుకయష్టి నాల్గు♦మాడలయెత్తు త
త్పాదమావునేయి ♦ పరగఁగూర్చి
కుడిచి యావుపాలఁ ♦ గ్రోలిన రతివేళ
బలమునిచ్చు నెట్టి ♦ పందకైన.

తా॥ నాలుగుమాడలయెత్తు యష్టిమధుకమును మాడయెత్తుయావునేతిలో కలిపి తిని యావుపాలనుత్రాగిన వీర్యవృద్ధియగును.

శ్లో॥ పంచాశత్పలమాజ్యం తద్ద్విగుణసితాసమన్వితం మధునా।
షాడేవ వారిపాదికమేతత్సంపాద్య మర్దితేన చిరమ్॥

శ్లో॥ గోధూమ[illegible]చూర్ణపాదేనోత్పాద్యోత్కారికాం చ భుంజానః।
కందర్పసమరకేళీదర్పితదుర్మదయువతిజనం జయతి॥

శ్లో॥ దశగుణదుగ్ధే పక్వం శతావరీగర్భితం చ ఘృతమశ్నన్ ।
మాగధికామధుసహితం సశర్కరం భవతి రతిమల్లః॥

సీ. ఫలములేఁబదినెయ్యి ♦ పంచదారయురెట్టి
తేనె తత్పాదంబు ♦ మానుగాఁగ
దత్పాదముదకంబు ♦ తగనన్నియునుగూర్చి
పాదముగోధుమ ♦ పదిలపఱచి
విరివిఁజక్కెర ద్రాక్ష ♦ పిప్పలి తగఁగూర్చి
భక్షింప రతి లింగ♦బలము నిచ్చు
పదిగుణంబులు పాల♦పక్వంబుగాఁ బిల్లి
పీఁచరవండి యా ♦ పిండితెచ్చి
గీ. మధువు శర్కర ఘృతమును ♦ మాగధియును
గూర్చి భక్షించి కామినిఁ ♦ గూడెనేని
వాఁడు పురుషుఁడుగాఁడు దు♦ర్వారమదన
ఘోటకముగాఁగనొప్పు నీ ♦ కూటములను.

తా॥ ఏఁబదితులములయెత్తు యావునేయి, నూరుతులములయెత్తు పంచదార, ఇరువదియైదుతులములయెత్తు తేనె, ఆరుతులములపావుయెత్తు నీరును, పండ్రెండుతులములన్నర గోధుమపిండి, వీనినికలిపి మర్దించి పిప్పలి ద్రాక్షపండ్లనుంచి తినిన వీర్యవృద్ధియగును. మఱియు పిల్లిపిచర వేరులను మెత్తగానూరి దానికి పదిరెట్లుపాలతో వండి దానిలో తేనె పంచదార నేయి పిప్పలి కలిపిభక్షించిన వీర్యవృద్ధియై రతికేళియందు మదించినగుఱ్ఱమువలె మెలంగును.

శ్లో॥ బస్తాండసిద్ధదుగ్ధే భూయో వా భావితాం స్తిలానశ్నన్ ।
ఘృతదుగ్ధసాధితౌ వా బస్తాండౌ సలవణౌ సగుడౌ॥

శ్లో॥ స్వరసేన భావితం వా విదారికాచూర్ణమాజ్యమధుమిళితమ్ ।
గోక్షురవిదారికోత్థం చూర్ణం వా శర్కరాసహితమ్ ॥

శ్లో॥ స్వరసేన భావితం వా ధాత్రీచూర్ణం సితాఽఽజ్యమధుమిళితమ్।
లీఢ్వాఽనుపీయ దుగ్ధం న తృప్యతి స్త్రీశతేనాపి॥

శ్లో॥ యువకలమమాషచూర్ణైస్తుల్యైర్గోధూమమాగధీసహితైః ।
పూపలికాం ఘృతపక్వాం భుక్త్వా క్షీరం సశర్కరం పిబతః॥

శ్లో॥ ఘృతమధుసహదేవ్యన్వితసరోజకింజల్కలిప్తనాభేర్వా।
రమమాణస్య న తృప్యతి మనః శతేనాపి రమణీనామ్॥

సీ. మేషాండములు పాల ♦ మృదువుగానుడికించి
నల్లనువ్వులతోడ ♦ నమలిరేని
యింతిఁగూడిన బల ♦ మెచ్చును రతులను
జిక్కితినిఁకనేమి ♦ సేయుదునన
నెఱిచింతపండైన ♦ నిమ్మపండైనను
జవిచూడ మన్మథ ♦ జలమువిడుచు
మాష గోదుమములు ♦ మఱి యవవేష్టిత
పటలీఘృతమున పూ♦పములువండి

గీ. కడఁగిభక్షించి దుగ్ధ శ♦ర్కరలఁద్రావ
విజయమునుబొందు రతియుద్ధ ♦ వేళలందు
సితము సహదేవి తేనియ ♦ ఘృతము పొందు
రాగకింజల్కములు నాభి ♦ రాయనగును.

తా॥ మేకవట్టలు పాలతోవండి, నల్లనువ్వులతో భక్షించిన వీర్యవృద్ధియగును. సంభోగకాలమున స్త్రీ తాళజాలకపోయినయెడల చింతపండయినను నిమ్మపండు నయినను రుచిచూచిన వీర్యపతనమగును. మఱియు మినుపపిండి గోదుమపిండి యవలపిండి వీనినికలిపి యావునేతితో పూరీలుగావండి భక్షించి పంచదారకలిపిన పాలనుద్రాగిన వీర్యవృద్ధియగును. మఱియు పంచదార సహదేవి తేనె నేయి పద్మకింజల్కములు వీటినికలిపి పురుషుడు తనబొడ్డునకు చమిరినయెడల వీర్యవృద్ధియగును.

—: వీర్యస్తంభన లక్షణము :—

శ్లో॥ ముష్కశిరాయా మూలం దృఢమంగుల్యా నిపీడ్య రతికాలే।
చిన్తాన్యగనిహితమనాః కుంభితపవనశ్చ్యుతిం జయతి॥

క. తన మొట్టమొదటివ్రేలను
ఘనముగఁబీడించి యన్య♦గతమానసుఁడై
యనిలంబుఁబట్టి రతిఁజే
సిన శుక్లస్తంభనంబు ♦ సిద్ధినొందున్.

తా॥ పురుషుడు కాళ్లపెద్ద వేళ్ళనూనద్రొక్కి నింకొకవిషయమునందు ధ్యానముంచి యుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములను బంధించి రతిచేసిన శుక్లము స్తంభించును.

శ్లో॥ సితశరపుంఖామూలం వటపయసా పిష్టమానేన నిహితమ్।
ఏకశరజ్జకబీజాఢ్య స్తరగం స్తంభయేద్బీజమ్॥

క. వెలివెంపలి మర్దించియుఁ
గలియంగా మఱ్ఱిపాలఁ ♦ గానుఁగుగింజన్
దొలిచి యది నోటనిడుకొని
కలిసిన వీర్యంబుపడదు ♦ కాముకరతికిన్.

తా॥ తెల్లవెంపలివేరు మఱ్ఱిపాలతోనూరి దానిని తొలిచిన కానుగగింజలో నుంచి దానిని ఫుక్కిటనుంచుకొని రతిచేసిన శుక్లము స్తంభించును.

శ్లో॥ కృత్వా దృఢగుదపీడనమానాభేశ్చిన్తితశ్చ్యుతిం జయతి।
ఆమస్తకమోంకారః శ్యామతనుః కచ్ఛపాకారః॥

ఆ. వె. శ్యామకచ్ఛపంబు ♦ చాయగా నోంకార
మాత్మఁదలఁచి నాభి ♦ యాత్మగాఁగ
శిరముదాఁకనుండఁ ♦ జింతించి గుదపీడ
నంబుఁజేయ నింద్రి♦యంబు వడదు.

తా॥ నల్లటి తాబేలువంటి యాకారముగల ఓం కారమును మనస్సునందు తలచి బొడ్డుదగ్గరనుండి తలవరకు యుండజూచుకొని దృఢముగా పాదములచే గుదస్థానము బిగించి రతిచేసిన శుక్లము స్తంభించును.

శ్లో॥ సితశరపుంఖామూలం పారదరససహితమాననే నిహితమ్।
ఏకశరంజకబీజా న్తస్థం బీజం విధారయతి॥

గీ. పారదంబును గానుఁగు ♦ పండుపప్పు
తెల్లవెంపలివేరు నీ ♦ త్రికమునూరి
యుండగాఁజేసి ముఖమునం ♦ దుండజేసి
రతి యొనర్చిన యెడల వీ♦ర్యంబువిడదు.

తా॥ తెల్లవెంపలివేరు కానుగగింజలోనుండుపప్పు పాదరసము ఇది కలిపి ముఖమునందుంచుకొని రతిచేసిన వీర్యము స్తంభించును.

శ్లో॥ నరదక్షిణకరరోమభిరిభకరకరభాశ్వపుచ్ఛసంజాతైః।
గ్రథితం దక్షిణకరగం రతౌ రుణత్ కోలదశనాస్థి॥

శ్లో॥ అసితవృషదంశ దక్షిణపార్శ్వాస్థితమస్థి కటితటే బద్ధమ్।
సప్తచ్ఛదబీజం వా బీజచ్యుతివిజయి వదనగతమ్॥

శ్లో॥ స్నుహ్యాజాదుగ్ధపిష్టం లజ్జాలోర్యామ్లమంఘ్రిలేపనతః।
ధ్వజలేపాదజమూత్రైః పిష్టం వా వారుణీమూలమ్॥

శ్లో॥ కాసుంభతైలమథవా వర్షాంభూచూర్ణమభ్యంగాత్।
చరణస్య చ్యుతిజయినో యోగా హ్యేతే న సన్దేహః॥

సీ. పురుషుని కుడివంకఁ ♦ గరరోమముల నశ్వ
ఖర ముష్ట్రముల పుచ్ఛ♦కములతోడఁ
బందికొమ్మును వల♦పలిచేతఁ గట్టిన
నరుని శుక్లము స్తం♦భనంబుసేయు
కృష్ణమార్జాల ద♦క్షిణపార్శ్వశల్యంబు
కటిఁగట్ట వీర్యంబు ♦ కదలకుండు
పొలుపొంద నేడాకు♦పొన్న బీజము నోట
నునిచి కూడిన బీజ♦ముండుఁ బడదు

ఆ॥ వె॥ మేఁకపాలు జెముడు♦మ్రాకులపా ల్మ్రగ్గు
దామరయును బాద♦తలమునందు
లేపనంబుఁజేసి ♦ లేమఁ దాఁబొందినఁ
బడదు వీర్యమెంత ♦ తడవునకును.

తా॥ పురుషుడు తన కుడిచేతిరోమములతో గుఱ్ఱము గాడిద యొంటె వీటియొక్క తోకలవెంట్రుకలుకలిపి త్రాడుపేని యాత్రాటితో పందికొమ్మును దన కుడిచేతికికట్టుకొని రమించిన వీర్యము స్తంభించును. నల్లనిపిల్లియొక్క కుడి వైపుయెముకను పురుషుడు మొలయందుకట్టుకొని రమించిన వీర్యము స్తంభించును. మఱియు యేడాకు పొన్నగింజను నోటియందుంచుకొని రమించిన వీర్యము స్తంభించును. మఱియు మేకపాలు జెముడుపాలు ముణుగుదామర యీవస్తువులు కలియనూరి యరికాళ్లయందు లేపనముచేసి రతియొనర్చిన వీర్యము స్తంభించును.

ఆ. వె. మేఁకపోతునుచ్చ ♦ మెదిపి పాపరవేరు
శిశ్నలేపనంబుఁ ♦ జేసిరేని
కుసుమనూనె కామ♦కొనను దాఁబూసినఁ
బడదు వీర్యమెంత ♦ తడవునకును.

తా॥ పాపరవేరును మేకపోతుమూత్రమునసూరి దండమునకుపూసినను లేక కుసుమనూనెను దండము కొనయందుపూసినను శుక్లముస్తంభించును.

క. కప్పపొడి కాలఁజమరిన
నెప్పటివలెనుండు వీర్య మీ♦ యోగమునన్
దప్పులు లేవని యోగ్యులు
చెప్పిన తెఱఁగెఱిఁగికొనుఁడు ♦ చిత్రజరతులన్.

తా॥ కప్పపొడి యఱకాలునందు రాచుకొని రమించినవీర్యముస్తంభించును.

శ్లో॥ మాహిషఘృతసహదేవీతిలమధుసితకమలకేసరైస్సుల్యైః।
గృహచటకేన విలేపితనాభిః స్తభ్నోతియో రమతే।

క. వెలిదామర కేసరములు
తిలలును మహిషీఘృతంబు ♦ తేనియ దండో
త్పలమూలముఁ బిచ్చుకతో
వెలయంగను నాభిఁబూయ ♦ వీర్యమునిలుచున్.

తా॥ తెల్లతామరకింజల్కములు నువ్వులు గేదనేయి తేనియ సహదేవి మూలము వీనినిపిచ్చుకతోనూరి బొడ్డునకుబూసి రతిచేసిన శుక్లముస్తంభించును.

—♦దండవృద్ధిలక్షణము♦—

శ్లో॥ తిలతైలఘోషటంకణమనః శిలాజాతిపర్ణరసకుష్ఠైః।
వర్ధయతి లింగముచ్చైః సప్తదినం మర్దనం విహితమ్॥

ఆ. వె. మాషటంకణమును ♦ మణిశిల జాజాకు
జలము కోష్టు రసము ♦ తిలలనూనె
యేడుదినములొక్క ♦ యీడుగా దండానఁ
బూయ వృద్ధిపొంది ♦ పొదలుచుండు.

తా॥ అయిదుగురిగింజలయెత్తు వెలిగారము మణిశిల జాజాకురసము కోష్టు నువ్వులనూనె రసము వీటినికలిపి యేడుదినములు దండమునకుపూసిన దండమువృద్ధి చెందును.

శ్లో॥ వజ్రీదాడిమబల్కలబృహతీఫలకుష్ఠసహితకల్లాత్తైః।
సిద్ధం సర్షపతైలం షడ్గుణకుంభీరసే తద్వత్॥

ఆ. వె. ములకపండురసము ♦ వెలియావనూనెయు
దాడిమంబుతోలు ♦ జీడిగింజ
కుంభిరసమునందుఁ ♦ గూర్చిదండంబునఁ
బూయఁ బెరిఁగి బలిసి ♦ పొదలుచుండు.

తా॥ ములకపండ్లరసము తెల్లనియావనూనె దానిమ్మపండుతోలు జీడిగింజలు పినగుమ్మడురసముతోనూరి దండమునకుబూసిన వృద్ధియగును.

శ్లో॥ అన్తర్ధామం దగ్ధ్వా సైన్ధవజలశూకకమలదళపత్రైః।
భల్లాతక్యా లేపో బృహతీరసభావితైస్తద్వత్॥

క. నల్లేరును గజదూపము
భల్లాతికి సైంధవాబ్జ♦పత్త్రింబులచే
మొల్లలు ములకరసంబునఁ
బెల్లుగఁబూయంగఁ గామ ♦ పెరుఁగుక్ బెలుచక్.

తా॥ నల్లేరు కజదూపము జీడిగింజలు సైంధవలవణము తామరఆకులు మొల్లలు ములకచెక్కరసము యివినూరి రసముతీసి కాముదండమునకుపూసిన వృద్ధియగును,

శ్లో॥ లింగం వ్రజతి వివృద్ధి మాహిషమలమిళితపూర్వమాలిప్తమ్।
మాహిషనవనీతాన్వితజలశణ్డూకుష్ఠగోమూత్రైః॥

శ్లో॥ భల్లాతకాస్థిసంభృతమాహిషమలసర్పిసా చ కుంభికాశ్మకుః।
హయగన్ధాసైన్ధవమితి లేపో లింగస్య వృద్ధికరః॥

శ్లో॥ మధుతగరగౌరసర్షపబృహతీఖురమంజరీకణాః సతిలాః।
యవకుష్ఠమరిచసైన్ధవహయగన్ధామాషసంయుక్తాః॥

శ్లో॥ స్తవయుగళకర్ణపాళీధ్వజభుజశిఖరోపచయమేతాః।
ధ్రువమున్మర్దనవిధినా సతతాభ్యాసేన కుర్వన్తి॥

సీ. కాచు నెనుము వెన్న ♦ కప్పచిప్పలయొక్క-
పిష్టంబు నెనుపెంటి ♦ పెంట పెరుఁగు
నెనుపెంటినెయ్యి పె♦న్నేరుగడ్డయు జీడి
పండుగింజయు గోవు♦పంచితంబు
సైంధవలవణంబు ♦ సరిగాఁగ మర్దించి
కామఁబూసిన వృద్ధి ♦ కలుగుచుండు
తేనెయుఁ దగరంబు ♦ తెల్లయావలు నపా
మార్గంబు యవ కోష్ఠ ♦ మరిచములను

గీ. దిలలు పిప్పళ్లు పెన్నేరు ♦ ములకపండ్లు
మినుము సైంధవలవణంబు ♦ నెనయఁగూర్చి
కంఠ భుజ యోని కుచ కర్ణ ♦ కాయములను
గలియఁబూసిన దండము ♦ బలియురతుల.

తా॥ కాచు, ఎనుమువెన్న, కప్పచిప్పలయొక్క పిండి, గేదెపేడ, గేదె పెరుగు, గేదినేయి, పెన్నేరుగడ్డ, జీడిగింజ, గోమూత్రము, సైంధవలవణము, సమానభాగములుగా కలిపినూరి దండమునకుబూసిన వృద్ధియగును. మఱియు, తేనె, గ్రంధితగరము, తెల్లనియావాలు, ఉత్తరేను, యవలు, చంగల్వకోష్టు, మిరియములు, నువ్వులు, పిప్పళ్లు, పెన్నేరుగడ్డ, ములకపండు, మినుములు, సైంధవలవణము, ఇవినూరి మెడ, భుజములు, మర్మస్థానము, కుచములు, చెవులు, దేహము, వీటియందుపూసికొని రమించిన దండమువృద్ధియగును.

శ్లో॥ భల్లాతకబృహతీఫలదాడిమఫలకల్కసాధితం కురుతే।
లింగం మర్దనవిధినా కటుతైలం వాజిలింగాఽఽభమ్॥

ఆ. వె. జీడిగింజ ములక♦చిగురు దాడిమపండు
చర్మ మావనూనె ♦ సహితముగను
శిశ్న లేపనంబుఁ ♦ జేసిన వర్ధిల్లు
నశ్వలింగమట్టుల ♦ నతిశయిల్లు

తా॥ జీడిగింజ, ములకచిగురు, దాడిమపండుతోలు, ఆవనూనె, ఈవస్తువులు కలియనూరి దండమునకుబూసిన గుఱ్ఱముయొక్క దండమువలె వృద్ధిపొందును.

శ్లో॥ పుటదగ్ధపద్మనీదళభల్లాతకబాలకృష్ణలవణానామ్ ।
భూత్యా పరిణతబృహతీఫలరసపరిపిష్టయా భవతి ॥

శ్లో॥ మహిషీమలేన మిళితం లింగం పశ్చాదనేకశో లిప్తమ్ ।
ముసలమివ మదనవిహ్వలయువతీజనదర్పనిర్దళనమ్ ॥

శ్లో॥ సింహీఫలభల్లాతకనళినీదళసిన్ధుజన్మశైవాలైః ।
మాహిషనవనీతేన చ కరంబితైః సప్తదినమూషితైః ॥

శ్లో॥ మూలం హయగన్ధాయా మాహిషమలమిళితపూర్వమాలిప్తమ్ ।
భవతి లఘూకృతగర్దభలింగం లింగం ధ్రువం పుంసామ్ ॥

సీ. పద్మదళంబులు ♦ భల్లాతకంబులు
నువ్వులు పిప్పళ్లు ♦ నూరి కడవఁ
బెట్టి యగ్నిపుటంబు ♦ పెట్టి బృహస్పతీ
రసముతో నొక్కొక ♦ రాటమునను
మహిషీమలంబును ♦ మఱిగూర్చి పూయ ఘో
టకలింగమటుల దం ♦ డంబు పెరుఁగు
ములకపండును హరి ♦ దళము జీడియుఁ గాచు
సైంధవలవణంబు ♦ సరవిఁ దెచ్చి

ఆ. వె. యెనుము నేతితోడఁ ♦ నెనయంగమర్దించి
దినము లేడు బరణి ♦ నునిచిపుచ్చి
బర్రెపేడ నీటఁ ♦ బరఁగంగఁ బెన్నేరు
గలిపి పూయ కామ ♦ బలము నిచ్చు.

తా॥ తామరరేకులు, జీడిగింజలు, నువ్వులు, పిప్పళ్లు యివినూరి యొక కుండలో బెట్టి దానిపై మూకుడు బోర్లించి చీలమన్నుంచి పుటము బెట్టగా వచ్చినభస్మమును బృహస్పతీఫలరసముతోడ మర్దించి గేదపేడతో కలిపి లింగమునకు బూసికొనిన గుఱ్ఱముయొక్క లింగమువలె వృద్ధిచెందును. మఱియు ములకపండు, హరిదళము, జీడిగింజలు, కాచు, సైంధవలవణము, ఇవి గేదనేయితో మర్దించి యేడుదినములోక బరణియందుంచి తరువాత గేదపేడనుగలిపిననీటిలోను పెన్నేరుగడ్డరసములోను కలిపి లింగమునకుబూసిన దండము వృద్ధిచెందును.

శ్లో॥ కనకరసమస్సృణవ_ర్తితహయగన్ధామూలమిశ్రపర్యుషితమ్ ।
మాహిషమిహ నవనీతం గతబీజే కనకఫలమధ్యే ॥

శ్లో॥ గోమయగాఢో ద్వర్తితపూర్వం పశ్చాదనేన సలిప్తమ్।
భవతి హయలింగసదృశం లింకం కఠినాంగనాదయితమ్ ॥

శా॥ పెన్నేరుమ్మెతపూలు నుల్లిజలముల్ ♦ బీజంబు గీలించి యం
దు న్నుమ్మెత్తఫలంబులోన నిడి యం♦దున్మాహిషావిష్ఠియుల్
వెన్నం బెట్టుచు గోమయద్రవమునల్ ♦ వేదించి కామ్యంబునల్
జెన్నారంగనలందినల్ ధ్వజము వా♦జిప్రక్రియల్ బొల్పగుల్.

తా॥ పెన్నేరుగడ్డ, ఉమ్మెత్తపూలు, ఉల్లి, ఇవినూరి గింజలుతీసిన ఉమ్మెత్తకాయలో బెట్టి దానిపైన గేదెపేడనుపొదిగి పుటముబెట్టి యందురాబడినచూర్ణమున గేదెవెన్నయు ఆవుపేడనుగలిపిన నీటిని గలిపి దండమునకుబూసిన గుఱ్ఱముయొక్క లింగమువలె వృద్ధిచెందును.

—♦ భగదోషహరణ లక్షణము. ♦—

శ్లో॥ దళకుంకుమకుటీభిర్గంజదళ తాళీసతగరపాద్రైర్వా ।
దళకరికేసరమాంసీలోహితశైలేయకుసుంభతగరైర్వా ॥

శ్లో॥ లోహితపిత్తకణఘృతవిమలాంజనసైన్ధవైరథవా ।
భగలేపః సౌభాగ్యం జనయతి భూయో న సన్దేహః ॥

శ్లో॥ దాడిమపంచాంగైర్వా సిద్ధం సిద్ధార్థతైలమాతనుతే ।
మాలతికాకుసుమైర్వా గుహ్యాభ్యంగేన సౌభాగ్యమ్ ॥

సీ. మణిశిలయును గుంకు♦మంబును జిత్రకం
బును నొక్కయోగమై ♦ పొల్పుఁజెందు
హరితాళ తగరంబు ♦ లవియొక్కయోగంబు
రాష్ట్రంబు గజకేస♦రములదళము
తగరంబు కౌసుంభ♦తైలంబు మాంసియు
నొకయోగమై ధాత్రి ♦ నుల్లసిల్లు
నమృతంబు పచ్చని♦దైన నెట్టనిదైన
విమలాంజనములవ♦ణమును నొకటి

గీ. యావనూనెయు దానిమ్మ♦యందు పంచ
కంబు నొక్కటి మఱి మల్లి♦కాప్రసూన
మొకటి యన్నియుఁగూడ నీ♦యోగములను
యోనిదోషంబు హరియించు ♦ నొక్కటొకటి.

తా॥ మణిశిల, కుంకుమము, చిత్రమూలము, ఇవినూరి నీటిలోకలిపి భగమునుకడిగిన భగదోషము హరించును. మఱియు హరిదళము,గ్రంథితగరము కలిపి భగమును కడిగినను, దుంపరాష్ట్రము, నాగకేసరములు, హరిదళము, గ్రంథితగరము కుసుమనూనె, జటామాంసి ఇవినూరి నీటిలోకలిపి భగమునుకడిగినను, నెయ్యి పచ్చదైనను యోనిపవిత్రమయినను, విమలాంజనము, సైంధవలవణము వీనిని నీటిలోకలిపి భగమునుకడిగినను, ఆవనూనె, దానిమ్మచెట్టుయొక్క పట్ట, ఆకు, పువ్వు, వేరు, పండు వీనిని కలియనూరి నీటిలోకలిపి భగమును కడిగినను, జాజిపువ్వులు నీటియందుంచి యానీటితో భగమునుకడిగినను భగదోషము హరించును.

శ్లో॥ సమభాగైర్గదపద్మకకర్పూరగోశీరపుష్కరాంబుధరైః।
సితసర్షపజం తైలం సమస్తభగదోషమపనయతి॥

శ్లో॥ నింబకషాయక్షాలనమమలాంజననింబసారధూపో వా।
జీవచ్ఛంబూకాంబుక్షాలనమహ్నాం త్రిసప్తకం తద్వత్॥

సీ. కర్పూరములు పద్మ♦కంబులు కోష్ఠులు
పుష్కరఫలపత్త్ర♦ములు నుశీర
ములు నాగముస్తెలు ♦ కలియంగసమభాగ
ములఁజేసి యావనూ♦నె లలిఁగలిపి
భగమునఁబూసిన ♦ భగదోషములు పాయు
నింబకషాయ జ♦లంబులందుఁ
గడిగినఁబాయు దు♦ర్గంధంబు మఱి వేప
బంక ధూపంబునఁ ♦ బాయునటులె
గీ. కప్పచిప్పలనీటను ♦ గడిగిరేని
యోనిదుర్గంధ మడఁగు నీ♦యుక్తితోడఁ
గామినులు యోనిఁబూయఁగాఁ ♦ గ్రమము తెలియ
మోహముదయించు నెంతయు ♦ ముదముఁబెంచు.

తా॥ కర్పూరము, పద్మకము, కోష్ఠు, తామరకాడ, తామరయాకులు, వట్టివేరు, నాగముస్తెలు, సమభాగములుగాకలిపినూరి యావనూనెయందుకలిపి భగమునకుబూసినను, వేపచెక్కకషాయమున భగముకడిగినను, వేపబంకను యోనికి ధూపమువేసినను, కప్పచిప్పలనీరుతో భగమునుకడిగినను భగదోషములు హరించును.

శ్లో॥ పయసా సనాళమబ్జం పిష్ట్వా స్మరసదనమధ్యనిక్షిప్తమ్।
హరిణీమివ కరిణీమపి కురుతే స్మరసమరసుఖహేతుమ్॥

క. పాలు సనాళకకుముదము
పోలఁగనూరించి యోని•పుటమునఁ బూయన్
స్త్రీలకు ప్రియముగడిచినఁ
జాలగ బిగిచూపు భగము • సమ్మోదమందన్.

తా॥ పాలును తామరనాళములును కలియనూరి భగముఖంబునబూసిన యెడల యోని చాలాబిగువుకలుగును.

శ్లో॥ చరటీగృహగణ్డూపదవృషగోపానాం తు చూర్ణమేకైకమ్।
అజగవ్యతక్రసేకాత్ సంకోచయతి స్మరాగారమ్॥

క. ఇలనెఱ వృషగోపం బి
క్కలనూరుచు మేఁకచల్లఁ • గలిపియుఁ ద్రావన్
వలరాజునిల్లు మిక్కలి
వలనై సుఖమిచ్చు బాల•వనితను బోలున్.

తా॥ ఎఱయు, ఆరుద్రపురుగును కలియనూరి మేకచల్లతో కలుపుకొని త్రాగిన దానిభగము పిన్నవయస్సుదాని భగమువలె బిగువుగానుండును.

శ్లో॥ అసితభుజగముఖనిహితా మాత్రిమ్మృదసితేన వేష్టితా యస్యాః।
మూత్రేణాస్తే తస్యాః క్రమశః సంకోచయతి యోనిమ్।
ప్రకృతిం యాతి పునఃసా తత్త్వాఖ్యాసేన వా తదుద్ధరణాత్॥

ఉ. నల్లనిపామునోట విట•నాయకు మూత్రిపుమన్నుఁ బోయుచున్
దెల్లనిత్రాటఁ గట్టి సుద•తీమణి మూత్రపుఁజోటఁ బాతినన్
సల్లలితంబు యోని కడు•సన్నమగు న్నమి ప్రాఁతఁబుచ్చినన్
దొల్లిటియట్లయౌను భగ•దోషముబాయు ననేకభంగులన్.

తా॥ తవవిటుడు మూత్రముపోసినచోటియందు మన్నును తెచ్చి నల్లని పాము నోటియందుపోసి తెల్లనిదారముతో దానిమూతినిబిగగట్టి తానుమూత్రము పోయు స్థలమున పాతిపెట్టినయెడల నాస్త్రీ భగము బిగువుగానుండును, అట్లు పాతిపెట్టబడిన పామును పెల్లగించి మూతికికట్టబడియున్న దారమును విప్పిన యెడ టివలె బిగువులేకయుండును.

శ్లో॥ పికనయనబీజలేపః కురుతే సంకోచమేకదివసమ్।
అధరోర్ధ్వాగ్రస్థితయోర్యథాక్రమం గోవిషాణయోశ్చూర్ణైః।
సంకోచం చ ప్రకృతిం వ్రజతి భగో నాభిలేపేన॥

క. లోనికిఁగూడఁచు వంగిన
ధేనువు శృంగములనూరి ♦ స్త్రీజనములకున్
యోనులఁబూసిన సన్నము
లై నెగడెడి నెంతప్రౌఢ♦లైనను రతులన్.

తా॥ లోనికివంగిన యావుకొమ్ములనూరి భగమునకుబూసినయెడల ప్రౌఢ స్త్రీయయినను బాలస్త్రీవలె యోనిబిగువుగానుండును. మఱియు కోకిలపిట్ట యొక్క కంటిగుడ్లనుదెచ్చి భగమునకు పులిమినయెడల బిగువుగానుండును.

శ్లో॥ అనయో రేవ యథాక్రమమూలిప్తే మదనమందిరే చూర్ణైః।
పతనోత్థానే భవతః రతోద్యమాన్తేఽపి లింగస్య॥

క. ఇటువంటి యావుకొమ్ములె
పుటమూర్ణముచేసి యోనిఁ♦బూసియుఁ బిదపన్
విటుఁడురమింపఁగ దండము
తటుకునఁబడు లేచుచుండు ♦ ధరఁ బలుమాఱున్.

క. వాడియగు నావుకొమ్ములు
పోడిమిగానూరి యోనిఁ♦బూసిన నంమునన్
గూడినశిశ్నము వాడక
నాడెంబై యుండు వీర్య♦నాశనమైనన్.

తా॥ పైనచెప్పంబడినటువంటి యావుకొమ్ములను పుటముపెట్టినభస్మమును భగమునకుబూసి రమించిన విటునియొక్క దండము ఎగసిపడుచుండును. మఱియు

అవుశొమ్ములనునూరి భగమునకుపూసి రమించినయెడల పురుషునికి శుక్లముపడి పోయినను దండము వాడక నిలువబడియుండును.

శ్లో॥ రజనీద్వయరాజీవోద్భవకేసరదేవదారుభిర్లేపః।
మన్మథసద్మని విహితః కరోతి సంకోచసౌభాగ్యే॥

క. పసుపులురెండును సురతరు
బిసరుహకింజల్కములును ♦ బ్రధుచూర్ణంబై
యెసఁగఁగ యోనిఁబూసినఁ
బసగా సంకోచసుభగ♦భాగ్యము లమరున్.

తా॥ పిండిపసుపు, చాయపసుపు, పద్మకింజల్కములు, దేవదారుచెక్క ఇవిగంధముతీసి భగమునకులేపనముచేసిన బిగువుగానుండును.

శ్లో॥ ఘృతమధుసైన్ధవలేపాదపి హారిణీనాంచ తరుణీనామ్।
బాలానామబలానాం విశాలతాం వ్రజతి రతినిలయః॥

క. గొలిమిడివిత్తుల పిండిని
గలియంగా యోనిఁబూయఁ ♦ గడుసన్నమగున్
వెలయఁగ మధు ఘృత సైంధవ
జలములచేఁ గడుగ మొదటి ♦ చక్కనెయుండున్.

తా॥ గొలిమిడివిత్తులు మెత్తగానూరి భగమునకుబూసిన బిగువుగానుండును. మఱియు తేనె, నేయి, సైంధవలవణము, ఇవినూరి భగమునకుపూసి నీళ్ళచేత కడిగిన బిగువుగానుండును.

—♦ రోమనాశన లక్షణము. ♦—

శ్లో॥ హరితాళతాళబీజే సిన్ధుగఘనశాదకన్దళీక్షారః।
ఇక్ష్వాకుబీజకువటీవచాస్ను హీమూలమంజిష్ఠాః॥

శ్లో॥ వరుణగిరికర్ణికే చ స్నుహ్యాః క్షీరేణ సప్తధా సిక్తే।
సిక్త్వేక్ష్వాకురసైరథ సంపిష్ట్వా కల్పయేత్ కల్కమ్॥

శ్లో॥ తత్కల్కార్ధ్వ తైల కన్దలికా బహుళవారిణా పక్వా।
రోమోత్పాటనపూర్వం కురు లేపం తేన తైలేన॥

సీ. హరితాళ తండులీ♦యకబీజములు సైంధ
వము పద్మబీజము ♦ ల్వాసయుఁ గూర్చి

జెముడువేరును మణి♦శిల వెట్టిసారచెట్టు
విత్తులు పక్కి-యు♦వేరుఁ గూర్చి
వరుణయు క్షారంబు ♦ గిరికర్ణికయు మేఁక
పాలు మఱి జెముడు♦పాలఁ గూర్చి
యెనయఁ బిష్టముఁజేసి ♦ యేడురాత్రులునిల్పి
వెదురాకురసమునఁ ♦ బొదవిదాని

గీ. యర్థమును నూనెఁగొని యంత ♦ నరఁటిరసము
కలిపి యదివండి నూనె చి♦క్కనగనుబుచ్చి
ముందుగల కేశములఁదీసి ♦ యందుఁబూయ
మ స్తకంబైనఁ జెక్కిలి ♦ మూఁడ్కినుండు.

తా॥ హరిదళము, చిత్తీకూరవిత్తులు, సైంధవలవణము, తామరవిత్తులు, వస, జెముడువేరు, మణిశిల, వెట్టిసారచెట్టువిత్తులు, పక్కిచెట్టువేరు, ఉలిమిరిచెట్టువేరు, చవుకు, దింటెనవేరు, యీవస్తువులు మేకపాలు, జెముడుపాలు, కలిపి యేడుదినములందూరనిచ్చి వెదురాకురసమొకశేరును, నూనెఅర్థశేరును, అరటిసాన అర్ధశేరును కలిపి చిక్కనగునటులవండి భగమునకు నూనెరాచి యీవండిన యౌషధమును నలుగుబెట్టిన వెండ్రుకలు మొలువక నున్నగానుండును.

శ్లో॥ యది మస్తకమపి నేతుం తవకౌతుకమస్తి హస్తతాళతులామ్।
ద్విత్రాణామపి చైషామేష విధిః సహరితాళానామ్॥

క. హరిదళము కుసుమనూనెయుఁ
బొరి కేశములూడ్చిపూయఁ ♦ బుట్టకమానున్
హరిదళ కింశుకభస్మము
నిరవుగ నటువలెనెపూయ ♦ నెటువలెనుండున్.

తా॥ హరిదళము, కుసుమనూనె, యీరెండునుగలిపి భగముమీదివెండ్రుకలుతీసిపూసిన యెన్నటికిని వెండ్రుకలుపుట్టకయుండును. మఱియు హరిదళము మోదుగబూడిదెయు, కుసుమనూనెలో కలిపి పైవిధముగాపూసిన నదేవిధముగా జరుగును.

శ్లో॥ శాతయతి శంఖచూర్ణం లోమానివలాశభస్మ హరితాళమ్।
కౌసుంభతైలముష్యాత్పాటనపూర్వం విలేపనాత్తద్వత్॥

ఆ. వె. శంఖచూర్ణ మందు ♦ సమముగా మోదుగ
భస్మ మరిదళంబుఁ ♦ బరఁగ నుంచి
జలమునందు నవ్వి♦కలిపిరుద్ద మఱియుఁ
గుసుమనూనె రుద్దఁ ♦ గురులుపీడు.

తా॥ శంఖచూర్ణము మోదుగబూడిద, హరిదళము ఈ మూఁడునుకలిపి రాచిన వెండ్రుకలురాలిపోవును. కుసుమనూనెను రాచినను వెండ్రుకలురాలి పోవును.

శ్లో॥ షడ్భాగాద్ధరితాళాదేకో భాగశ్చ కింశుకక్షారాత్।
తద్వచ్చ శంఖచూర్ణాదితి శాతనముత్తమం లోమ్నామ్॥

గీ. అరిదళము నారువంతులు ♦ మఱియునొక్క
వంతు మోదుగబూడిదఁ ♦ బంచి కలిపి
నీటితోనూరి పట్టింప ♦ నిశ్చయముగ
వెంట్రుకలు దేహమునుండి ♦ వీడిపోవు.

తా॥ హరిదళ మారుభాగములును మోదుగబూడిద యొకభాగమును నీటిలోఁగలిపి పూసిన వెండ్రుకలూడును.

—: గర్భహరణ లక్షణము :—

శ్లో॥ అమలామలాంజనయుతా పీతా శీతాంబునా హరతి।
గర్భమ్మృతౌ భగనిహితం ఘృతమధుయుక్తం పలాశబీజం వా॥

శ్లో॥ తండులజలేన పీతం మూలం జ్వలనస్య వా జయాస్త్యా వా।
గర్భఘ్నం భగనిహితం లవణం కటుతైలయుక్తం వా॥

సీ. విమలాభ్రకమును సౌ♦వీరము సమముగా
చిట్టెపురాయిని ♦ చేర్చినూరి
ఋతుకాలముననను నె♦లఁతుక చల్లనినీటఁ
దాగిన యాపెగ♦ర్భము హరించు
కురుజుతేనెయు నేయిఁ♦గూర్చియు మోదుగ
విత్తులపప్పున ♦ పెరయనూరి
ఋతుకాలముననను నె♦లఁతుకభగంబున
నుంచ గర్భంబు హ♦రించిపోవు

గీ. ఉప్పు పొడిచేసి కటుతైల ♦ యుక్తముగను
పత్తిశునిచిన గర్భము ♦ వదలిపోవు
కడుగుననను చిత్రమూలము ♦ కలిపి త్రాగ
గర్భహారణంబుఁ గాంతురు ♦ కాంతలవని.

తా॥ చిత్రైపుటాయి అగ్నికము, సౌవీరము నీముఁడింటినిగలిపి ఋతు కాలమందు చల్లనినీటితోఁ ద్రాగిన గర్భమునశించును. మఱియు మోమగపిత్తులు నెయ్యి, తేనెతోనూరి ఋతుకాలమందు భగమునందుంచిన గర్భము నశించును. చిత్రమూలమునూరి కుడితిలోఁ గలిపి త్రాఁగిన గర్భహారణమగును. మఱియు కటు తైలమున నుప్పునుగలిపి భగమందుంచిన గర్భహారణమగును.

శ్లో॥ శైవలకేసరబీజం మూలం వా చంపకస్య వా కిణయా।
గర్భం రుణద్ధి పీతం కటుతైలం వా జరత్సునయా॥

వ॥ నాచుతోఁగూడిన పులిగోరు వేరు కడుపుపోఁగొట్టును. జరత్సునతోడి కటుతైలమైన నట్లుచేయును.

—: గర్భోత్పత్తి లక్షణము :—

శ్లో॥ ఋతుదివసే ఘృతసహితం పీత్వా నవనాగకేసరస్య రజః।
దుగ్ధమనుపీయ రమణీ రమణగతా గర్భిణీ భవతి॥

క. ఋతుదివసంబునఁ గామిని
ఘృతసహితముగాఁగ నాగ♦కేసరరజమున్
సితదుగ్ధయుతముఁ గ్రోలిన
సుతుఁడుద్భవమందు గర్భ♦సూచక మగుచున్.

తా॥ స్త్రీ ఋతుస్నాతయైనదినమున నాగకేసరములయొక్క పొడిని నేయితో కలిపి భక్షించి యావుపాలనుద్రాగిన గర్భోత్పత్తియై సుతుడుద్భవించును.

శ్లో॥ మూలమపి లక్ష్మణాయాః ప్రాజ్యేనాజ్యేన నాసికాపీతమ్।
తండులజలేన పీతా దదాతి పుత్రం జటామాంసీ॥

గీ. కుడితియును జటామాంసియుఁ ♦ గూడఁజేసి
క్రోలినను, లక్ష్మణవంజి న♦మూలముగను
ఘృతముననునూరి యద్దానిఁ ♦ గేలనుంచి
గాలిపీల్చిన గర్భముఁ ♦ గాంచు కాంత.

తా॥ లక్ష్మివంజిచెట్టువేరును నేతితోఁగలిపి ముక్కువద్దనుంచుకొని గాలి పీల్చినను, జటామాంసిని నుడితితోఁగలిపి త్రాఁగినను స్త్రీకి గర్భముకలుగును.

శ్లో॥ గోరేకవర్ణభాజః పయసా వన్ధ్యాపి ధారయేద్గర్భమ్।
పీత్వా కేకిశిఖాయాః పుత్రంజీవస్య వా మూలమ్॥

ఆ. వె. ఆవువర్ణ మొక్కటైనది యాయెనా
దానిపాలతోడఁ బూని పుత్రి
జీవివేరునైన శిఖిమూలమైన సే
వింప గర్భమగును వెలఁదులకును.

తా॥ ఒక్కరంగుగల యావుయొక్కపాలనుదెచ్చి యందు పుత్రజీవివేరునైనను లేక నెమిలియడుగుచెట్టువేరునయినను కలిపిత్రాగిన కాంతకు గర్భోత్పత్తి యగును.

శ్లో॥ పీత్వాఽనుసైన పయసా రజసి స్నాతా చ లక్ష్మణామూలమ్।
సప్తషాలిత శాలీభక్తం భుక్త్వా సుతం లభతే॥

ఆ. వె. చెఱఁగుమాసినట్టి చెలి లక్ష్మివంజమూ
లమును దెచ్చి పాయసమునవండి
తినినయెడల నట్టి తెఱవకుఁ గర్భమై
తనయుఁడుద్భవించు మునిమతంబు.

ఆ. వె. చెలువలక్ష్మివంజి చెట్టుమూలంబేడు
మార్లు నీళ్లముంచి మఱియు నెత్తు
నట్టినీటి వండు నన్నంబు సేవింపఁ
దనయుఁడుద్భవించు మునిమతంబు.

తా॥ లక్ష్మివంజిచెట్టుయొక్కవేరును తెచ్చి పరమాన్నమునవండి ముట్టయిన వెలది భక్షించినను లేక యావేరును యేడుపర్యాయములు నీటియందుకడిగి యాకడిగిననీటితో వండినయన్నముతిన్నను యా వెలదికి గర్భోత్పత్తియగును.

—: గర్భస్రావ నివారణోపాయము :—

శ్లో॥ పీతం మధుసైన్ధవయుతముత్పలశాజీవమూలకాలూకమ్।
దశమపి గోధావల్యాః సాఽఽజ్యం రక్తస్రుతిం హరతి॥

శ్లో॥ ఉత్పలముకులామధుకం శ్యామలతా లోధ్రచన్దనోపేతమ్।
తండులజలేన పీతం గర్భస్రావం నివారయతి॥

శ్లో॥ మధుకకుశకాశపర్ణైః పీతోత్పలైః సహితమథ దుగ్ధమ్।
ముస్తాన్వితమపి పేయం గర్భస్రావే చ శూలే చ॥

సీ. కమలమూలము నల్ల♦కలువదుంపయు రేఁగు
దుంపయు మధువు చే♦దుఁదగునుప్పు
నవనీతమును నెద్దు♦నాలుకవేరును
గలిపితాగిన భగర♦క్తము హరించుఁ
బంచదారయును ను♦త్పలమూలమును యష్టి
మధుక లోధ్ర ప్రేంక♦ణ ధృతసుమము
తండులజలముతోఁ ♦ దాగిన గర్భపు
స్రావరుధిరమెల్లఁ ♦ జక్కనౌను
ఆ. వె. పాలు పంచదార ♦ భద్రముస్త కుశలు
తెల్లఁదామరయును ♦ రెల్లు మధుక
ఘృతయుతంబుఁ దాగ ♦ నతివకు గర్భంపు
శూల రక్తరుజము ♦ చులకనగును.

తా॥ తామరదుంప, నల్లకలువదుంప, రేఁగువేరు, తేనె, సైంధవలవణము, వెన్న, బెండవేరు, వీటిని నూరిభక్షించిన గర్భరక్తస్రావముహరించును. పంచదార, నల్లకలువదుంప, యష్టిమధుకము, లొద్దుగపువ్వు, ప్రేంకణముపువ్వు, యివి కడుగులో కలుపుకొనితాగిన గర్భస్రావము హరించును. పాలు, పంచదార, భద్రముస్తలు, కుశలు, తెల్లతామరదుంప, రెల్లు, యష్టిమధుకము, వీటినినూరి నేతితోకలిపితాగిన గర్భస్రావమును శూలలును హరించును.

—: సుఖప్రసవలక్షణము :—

శ్లో॥ ఖగ్వాశిప్రుచ్ఛజటాం పుష్యార్కోత్పాటితాం కటౌ బద్ధ్వా।
పీత్వా చ లగ్నగర్భా విముచ్యతే గర్భిణీ భటితి॥

క. పారువముతోఁక యీఁకలు
దీరతపుష్యార్కమునను ♦ దెచ్చి త్రికమునఁ

నేరుపుతోఁగట్టియు గో
క్షీరముఁద్రావింపఁ జాలు • చెడకయునిలుచున్.

తా॥ పావురముతోఁకంఱాకలు పుష్యమీనక్షత్రముతోఁ గూడిన యాదివార మునదెచ్చి స్త్రీవెన్నుపూసకుగట్టి పాలుత్రాగించినయెడల గర్భము చెడక నిలుచును.

శ్లో॥ కృత్వా చ సప్తఖండం గుంజామూలం నిబధ్య కటిదేశే।
సూత్రైః సప్తభిరచిరాత్ సుఖప్రసూతిర్మృగాక్షిగర్భాపి॥

క. గురువిందవేరు తునుకలు
పొరినేడుగఁజేసి యేడు • ప్రోఁగులత్రాటన్
దరుణికటిత్రికంబునఁ గట్టిన
నరుదారసుఖప్రసూతి • యగు గర్భిణికిన్.

తా॥ గురువిందవేరు నేడుతునకలుగాజేసి యేడురంగులప్రోఁగులు మెలియ వేసినత్రాటను యేడుచోటులగట్టి యాత్రాడును గర్భిణీస్త్రీయొక్క వెన్నుపూసకు గట్టినయెడల యాస్త్రీ సుఖప్రసూతియగును

శ్లో॥ సితపికలోచనచరణం చషర్ణపూర్వం చ కర్ణపూరణతః।
అతిగర్భపీడితాంగీ వనితా సుఖప్రసూతిమాతనుతే॥

ఆ. వె. తెల్లకోకిలాక్షి • మెల్లననమలుచు
గర్భిణీవధూటి • కర్ణమునను
గాలిఁబార నూద • గర్భంబు స్రవియించు
నిందులకునువేఱె • మందులేల.

తా॥ తెల్లములుగొలిమిడిచేరును తెచ్చి పుక్కిటనుంచుకొని నమలుచు బిడ్డనుకనలేకకష్టపడుస్త్రీయొక్క చెవులయందూదినయెడలవెంటనే ప్రసవమగును.

శ్లో॥ మూలం కృషబలాయాః సితగిరికర్ణీజటాయుతం లిప్త్వా।
క్షిప్తం యోనౌ జనయతి సుఖప్రసూతింమృగాక్షగర్భాయాః॥

క. నల్లనిముత్తవపులగము
తెల్లనిదింటెనయు రుద్ర • దేవునిజడయున్
వేర్లమరఁబుచ్చి నూరుచు
నొల్లవగర్భిణికి యోని • నునుప ప్రసవించున్.

తా॥ నల్లని చిట్టాముదపుఁ జెట్టువేరు, తెల్లదింటెనవేరు, రుద్రజడవేరు ఈమూటినినూరి బిడ్డనుకనలేక కష్టపడు స్త్రీభగమునందుంచినయెడల వెంటనే ప్రసవించును.

శ్లో॥ కటిబద్ధమరుణసూత్రైః శ్వేతబలామూలమథ మలపాఠమ్।
కురుతే హ్యపాదలిప్తం క్షిప్రమేవైష్యాకవం మూలమ్॥

గీ. బిడ్డఁగన్న వెనుక మాయ ♦ వెడలనట్టి
యతివమొల నెఱ్ఱదారము♦నందు తెల్ల
ములకవేరు లునిచి గట్ట♦వలయు మఱియు
చేదుసారవేరు రసమును ♦ చెలియపాద
యుగమునను బూసినను మాయ♦యూడ దింక.

తా॥ బిడ్డనుగనినతరువాత మాయపడని స్త్రీకి తెల్లములకవేరులు యెఱ్ఱని త్రాళ్లతో మొలకుగట్టినను, చేదుసారవేరురసము పాదములవరకూ పూసినను మాయవెడలును.

—: భగశూలహరణ లక్షణము :—

శ్లో॥ పిష్ట్వా క్షిప్తం యోనౌ మూలం ఖరమంజరీపునర్నవయోః।
నవసుతాయాః సకలం యోనిగతం శూలమపనయతి॥

క. గలిజే ర్వెంపలి దూసరి
కలియంగానూరి బిడ్డఁ ♦ గని నొచ్చిన యా
లలనభగంబునఁ బూసిన
నలవడు నెటువంటి శూల♦మైనను మానున్.

తా॥ గలిజేరువేరు, వెంపలివేరు, దూసరివేరు యీమూడింటిని కలియనూరి బిడ్డనుకనినొచ్చిన స్త్రీయొక్క భగమునకుపూసిన భగశూలమానును.

శ్లో॥ కార్పాసబీజపాఠతఘృతమస్తుమాంససిద్ధతైలం వా।
భగభరణేన తదీయం నూతాయాః శూలమపనయతి॥

ఆ. వె. మూషకంబుమాంస♦మునఁ దీయునూనె యే
న్ప్రత్తివిత్తుయొక్క ♦ రసమునైనఁ

బుత్రివతికి యోనిఁ ♦ బూసినఁ గ్రిమిచచ్చు
నందు నొప్పులెల్ల ♦ నపహరించు.

తా॥ ఎలుకమాంసముమండిలీయు నూనెనైనను పత్తివిత్తులయొక్క నూనె నైనను బిడ్డనుకన్న దాని భగమునకుపూసిన భగశూలహరించును.

శ్లో॥ గోమయరసగోమూత్రైః పేషణపూర్వం ఘృతేన సహలోపాత్।
హన్తి కృమీన్ కామాఙ్కుశే క్షతం కరుణస్య నూతాయాః॥

ఆ. వె. ఆవుపేడరసము ♦ నావుమూత్రమునందు
నులిమిరాకనూరి ♦ మెలపియుంచి
ఘృతముతోడఁ గూర్చి ♦ సుతుఁ గన్నకామిని
యోనిఁబూయఁ గ్రిములు ♦ మానిపోవు.

తా॥ ఆవుపేడరసమును ఆవుమూత్రముతో కలిపి దానిచే ఉలిమిరాకును నూరి దానిని నేతిలో కలిపి భగమునకుబూసిన భగమునందుగల పురుగులు హరించి భగశూలనశించును.

—: యోనిదుర్గంధహరణ లక్షణము :—

శ్లో॥ కుష్ఠకమలబాలోత్పలసాధిత తైలేన పూరణం యోనేః।
అథయాగుడనూపనమథ నింబక్వాథేన ధౌతాయామ్॥

శ్లో॥ పిష్ట్వా జాతీకుసుమం జ్యేష్ఠీమధుపంచపల్లవానథవా।
తైలేన యోనిపూరణమాతిపతత్యేన గన్ధఘ్నమ్॥

సీ. కువలయకేసర ♦ కోష్టువు తైలంబుఁ
గలపూయ యోని దు♦ర్గంధమణఁగు
కరకకాయలు ద్రాక్ష♦ఖండంబు ధూపంబు
గాఁజేయ యోని దు♦ర్గంధమణఁగు
వేఁపచెక్కలువేసి ♦ కాచించురసమునఁ
గడుగఁగ యోని దు♦ర్గంధమణఁగు
మాలతీకుసుమంబు ♦ మధుకంబు పంచప
ల్లవములు నూనెతోఁ ♦ దవులఁజేసి

ఆ. వె. యట్టినూనె నెండఁ ♦ బెట్టి కాఁగినఁ దెచ్చి
యోనిలోనఁ బూసి ♦ యునుపనిల్లు
కడఁగిరేని యెట్టి ♦ కంపైన మానును
సకలవైద్యశాస్త్ర ♦ సమ్మతంబు.

తా॥ కలువకింజల్కములు, తామరకింజల్కములు, చెంగల్వకోష్టు, వీటి తైలముతీసి బిడ్డఁగన్నదాని భగమునకుపూసిన దుర్గంధమణగిపోవును. మఱియు కరకకాయలు, దాళ్ళిక్షుఖండము, ఈరెండువస్తువులు కలియనూరి బిడ్డనుకన్న భగమునకు ధూపమువేసిన దుర్గంధముడగిపోవును. వేపచెక్కలువేసి కాచిన నీళ్లతో బిడ్డనుకన్నదాని భగమునకడిగిన దుర్గంధమణఁగును జాజిపువ్వులు యష్టిమధుకము పంచపల్లవములు, అనగా—(మామిడిచిగురు, వెలగచిగురు, నేరేడుచిగురు మాదీఫలచెట్టుచిగురు, మారేడుచిగురు.) వీనిని నూనెలోవైచి సూర్యరశ్మియందు కాచి యానూనెను బిడ్డనుకని నొచ్చినదాని భగమునకు పూయుచుండెడల దుర్గంధమణగును.

—: ప్రసూతిభగసంకోచ లక్షణము :—

శ్లో॥ సురగోపకీటచూర్ణం మిళితం మూలేన కారవేల్లస్య।
స్మరమందిరమభ్యంగాత్ సంకోచయతి వ్రసూతాయాః॥

ఆ. వె. ఇంద్రగోపమంబు ♦ నెనయఁ గాకరవేరు
నూరి సమముచేసి ♦ నూనెఁ గలిపి
బిడ్డఁగనియు మిగులఁ ♦ బెంపైన యోనిపైఁ
బూయఁ గొంచెమగును ♦ బోఁటికలకును.

తా॥ ఆరుద్రపురుగు, కాకరవేరు, యీరెండువస్తువులు సమముగా నూరి నూనెయందుకలిపి బిడ్డకన్నదాని భగమునకుపూసిన బిగువగును.

—: స్తన్యవృద్ధి లక్షణము :—

శ్లో॥ దుగ్ధేన పిష్టపీతాః స్తన్యం తన్వన్తి కమలతండులకాః।
పుష్కరరుహపుష్కరమివ సప్తాహాభ్యాసయోగేన॥

క. పాలును దామరవిత్తుల
ధూళియు సేవించెనేనిఁ ♦ దొయ్యాలి చనులన్

బొలుబ్బు జలజపుష్కర
మూలంబుల నేడుదివసములు గొననుబ్బున్.

తా॥ తామరవిత్తులపిండిని పాలతో కలుపుకొని త్రాగినయెడల చన్నుల యందు పాలువృద్ధియగును. మఱియు, తామర మెట్టతామరదుంపలను యేడు దినములు భక్షించిన చన్నులయందు పాలు వృద్ధిచెందును.

శ్లో॥ జటామాంసీ జటు స్తనశోషం విశాలమపి లేపనాద్విశాలాయాః।
అప్యున్నతౌ కన్డోపి చ కుమారికాయాః సమం నిశయా॥

క. కలబందచెట్టు పలుకులు
కలియంగానూరి మిగుల ♦ ఘనమిలకానో
జలజానన చన్నులపై
నలికిన నుద్రేకముడిగి ♦ యులవడియుండున్.

తా॥ కలబందమానులోనిపలుకులను కలయనూరి బిడ్డనుకన్నదాని చన్నులకు పూసిన పెరుగకయు వాలబడకయు పటుత్వగానుండును. ఇంద్రవారుణి తీగరసము పూసిన స్తనవర్ధనమడగును.

—: ప్రసవస్త్రీగర్భము కొలందియగు లక్షణము :—

శ్లో॥ సూతాయాః కృశముదరం పీతం తక్రేణ మాలతీమూలమ్।
ఘృతమధు లీఢా చోషసి కరోతి ధాత్రీ సమం నిశయా॥

ఆ. వె. జాజివేరుఁ దెచ్చి ♦ చల్లతోఁ ద్రావిన
బిడ్డఁగన్నకడుపు ♦ పిన్నదగును
పసుపు ఘృతము ధాత్రిఫలము తేనియఁ ద్రావ
బిడ్డఁగన్నకడుపు ♦ పిన్నదగును.

తా॥ జాజివేరునూరి. చల్లతో త్రాగినయెడల బిడ్డకనినదానికడుపు చిన్నదగును. పసుపు, నేయి, ఉసిరికకాయ, ఇవినూరి తేనెతో త్రాగినను బిడ్డకనిన దానికడుపు చిన్నదగును.

—: దేహదుర్గంధనాశన లక్షణము :—

శ్లో॥ సహకారదాడిమత్వక్మిళితం శంఖచూర్ణలేప ఇవ।
చించాకరంజబీజై శ్లేపోపి క్షిపతి దౌర్గన్ధ్యమ్॥

శ్లో॥ కకుభకుసుమజంబూదళలోధ్రైరుద్వర్తనం చ సమభాగైః।
హరతి నిదాఘే విహితం ఘర్మాదిజదేహదౌర్గన్ధ్యమ్॥
శ్లో॥ లోధ్రోశీరశిరీషకపద్మకచూర్ణేన మిళితదేహస్య।
గ్రీష్మేపి త్వగ్దోషాః స్వేదప్రభవా న జాయన్తే॥
శ్లో॥ మలయజకాశ్మీర జలఘులోధ్రతగరవాలకైశ్చ సమభాగైః।
సకృదపి కృతముద్వర్తనమతనుం తనుగన్ధమపనయతి॥

సీ. దాడి మోత్పల చూత ♦ తత్పల్లవము శంఖ
ములసున్న మాన మేన ♦ నలఁదిరేని
చింతగింజలు కానుగ♦చెట్టుగింజలు నూరి
కలిపిదేహంబున ♦ నలఁదిరేని
పెనుమద్దిచెట్టు పు♦వ్వును లోధ్ర నేరేడు
దళముల నెమ్మేన ♦ నలఁదిరేని
దిరిసెన లొద్దుగు ♦ విరులు పద్మకమును
కలనూరి నెమ్మేన ♦ నలఁదిరేని
గీ. చంద నాగరు కాశ్మీర♦జలము లోధ్ర
తగరమును గూర్చి సమభాగ♦ముగ ఘటింపఁ
గలయనెమ్మేన నొకసారి ♦ యలఁదిరేని
దేహదుర్గంధమణఁగు సం♦దేహమేల.

తా॥ దానిమ్మచిగుళ్లు, కలువపూలు, మామిడిచిగుళ్లు, శంఖములసున్నము, ఇవి కలయనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. చింతగింజలు, కానుగుగింజలు కలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. పెద్దమద్దిపువ్వులు, లొద్దుగుదళములు, నేరేడుచిగుళ్లు, ఇవికలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. దిరిసెనపూలు, లొద్దుగుపూలు, పద్మకాష్ఠము, ఇవి కలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును. మంచిగంధము, అగరు, కుంకుమపువ్వు, కురువేరు, లొద్దుగపువ్వు, గ్రంధితగరము ఇవి సమభాగములుగా కలియనూరి దేహమునకు నలుగుపెట్టిన దుర్గంధమణగును.

శ్లో॥ బిల్వశివాసమభాగైర్లేపాద్భుజమూలగన్ధమపనయతి।
పరిణతతిన్త్రిడికాన్వితపూతికరంజోత్థబీజం వా॥

క. మాలూర శివాఫలముల
వాలాయమునూరి బాహుపార్శ్వము లందున్
జాలఁగఁబూయఁగ నక్కడ
దూలయు దుర్గంధచయము ♦ తొలఁగుఁ బెలుచన్.

తా॥ మాలూరఫలము కరక్కాయ ఈరెంటిని నూరి చంకలయందు బూసుకొనిన నచ్చటనుండు దురదయు దుర్గంధమును తొలగును.

ఆ. వె. చింతపండులోనఁ ♦ జిక్కినగింజల
పప్పు కానుగింజ♦పప్పుఁ జేర్చి
కలయనూరి చంక ♦ నలఁదిన నచ్చోటి
కంపువిడిచి మంచి ♦ కంపువెలయు.

తా॥ చింతగింజలపప్పు, కానుగుగింజలపప్పు ఈ రెండును నూరి చంకలయందు పూసుకొనిన దుర్గంధమణగును.

—: ముఖదుర్గంధహరణ లక్షణము :—

శ్లో॥ ఆస్వాదితా చ సకృదపి ముఖగంధం సకలమపనయతి।
త్వగ్బీజపూరకఫలజా పవనమవాచ్యం చ నాశయతి॥

ఆ. వె. మంచితేనెతోడ ♦ మాదీఫలపుఁబండు
తోలు నమలిరేని ♦ మేలుగాఁగ
ముఖముకంపుమాను ♦ మొనయంగ నోటను
మాటలాడుకంపు ♦ మానుచుండు.

తా॥ మాదీఫలముతోలు, మంచి తేనెతో నమలిన ముఖముయొక్కయు నోటియొక్కయు దుర్గంధమణగును.

శ్లో॥ కుస్తైలవాలు కైలాయష్టీమధుముస్తధాన్యకృతకవలః।
హరతి ముఖగన్ధమఖిలం క్షిపతి రసోనాదికం గన్ధమ్॥

క. ముస్తలు రెండేలంకులు
కస్తుంబరి యష్టి మధువు ♦ కోష్టువులును వి

న్యస్తముగనూరి గళమున
విస్తరముగనిడినఁ గంపు ♦ విడుచును నోటన్.

తా॥ నిడుముస్తె, నాగముస్తె, ఏలకులు, కొతిమిరి, యష్టిమధుకము, చంగల్వకోష్టు ఇవినూరి కంఠమునందుంచుకొనిన నోటియొక్క దుర్గంధమణగును.

శ్లో॥ జాతిఫలజాతి పత్రీఫణిజ్జవాహ్లీకకుష్ఠసంచరితా।
అపహరతి పూతిగంధమ్ ముఖవివరపరస్థితా గుటికా॥

ఆ. వె. జాజిపత్రికంబు ♦ జాజికాయయు హింగు
కోష్టు పిప్పలములు ♦ కూడఁగూర్చి
ముద్దఁజేసి వక్త్రి♦మునఁ బెట్టుకొనిరేని
ముఖము రోగగంధ♦ములు హరించు.

తా॥ జాజిపత్రి, జాజికాయ, ఇంగువ, చంగల్వకోష్టు, పిప్పలి, వీనిని ముద్దగాజేసి పుక్కిటనుంచుకొనిన ముఖరోగదుర్గంధము లణగును.

శ్లో॥ విఘటయతి పూతిగంధమ్ ముఖగంధమ్ ఖాద్యమానమనుదివసమ్।
కటుతిక్త కషాయరసం తైలయుతం దంతధావనం పుంసామ్॥

క. త్రికటుకము లనుదినంబును
బ్రికటకషాయమున నేయి ♦ భావనసేయన్
సకలముఖదంతధావన
సుకరంబై రోగముడిగి ♦ సురుచిత్రఁ జూపున్.

తా॥ శొంఠి, పిప్పలి, మిరియాలు వీటిని కషాయముపెట్టి వేపపుడకతో దంతధావనమొనరించి, అనంతరమా కషాయమును పుక్కిలించిన ముఖదుర్గంధమణగును.

—: కంఠస్వర మాధుర్య లక్షణము :—

శ్లో॥ జాతిఫలైలాపిప్పలీలాజకమధుమాతులుంగదళలేహః।
సతతాభ్యాసాత్కురుతే కిన్నరమధురస్వరం పుంసామ్॥

గీ. జాజికాయలు పిప్పళ్లు ♦ చంద్రబాల
బీజములు వట్టివేరులు ♦ బీజపూర

దళములనుగల్పి చూర్ణము ♦ వెలయఁజేసి
కరుజునను దిన్న కిన్నెర♦స్వరము కలుగు.

తా॥ జాజికాయలు, ఏలకులు, పిప్పళ్ళు, వట్టివేరులు, మాదీఫలపుఁజెట్టు యాకులు వీటిని వలుఁగఁగొట్టి పురుషులు ప్రతిదినము తేనెతోఁ దినినయెడలఁ గిన్నరుల కంఠధ్వనివలె కంఠస్వరమాధుర్యమును గలిగియుందురు.

—: శరీరకాంతి లక్షణము :—

శ్లో॥ తిలసర్షపరజనీద్వయకుష్ఠకల్కో ద్వర్తనాని భజమానాః।
కాన్తిం హసన్తి హేమ్నో బిభ్రతి సౌరభ్యమధికం చ॥

తే. గీ. తిలలు పసుపులురెండు చెం♦గలువకోష్టు
సమముగాఁదీసి పొడిఁజేసి ♦ సారసాక్షు
లనుదినంబును నేతితోఁ ♦ దినినయెడలు
స్వర్ణకాంతినిమించెడి ♦చాయఁ దనరు.

తా॥ నువ్వులు, పిండిపసుపు, చాయపసుపు, చెంగల్వకోష్టు వీనినివలుగఁ గొట్టి నేతితోఁ దినినయెడల హేమకాంతిగల దేహకాంతిని పొందుదురు.

శ్లో॥ నింబారగ్వధదాడిమ శిరీషకల్కైః సలోధ్రైః స్త్రీణామ్।
రజనీయుతముస్తైః స్యాదంగానాం సుందరో రాగః॥

క. దానిమ్మ తేల దిరిసెన
సూనము లొద్దుగయు వేప♦చూర్ణంబులతో
మానినులు పసుపుఁగలిపియు
మేనులనలదఁగ జిగియును ♦ మృదుతయుఁ గలుగున్.

తా॥ దానిమ్మ, తేల, దిరిసెనపువ్వు, లొద్దుగ, వేప, ఇవినూరి పసుపులో గలిపి శరీరమునకు స్త్రీలు నలుగుపెట్టుకొనిన మంచికాంతియు మృదుపును గలుగును.

శ్లో॥ కృష్ణతిలకృష్ణజీరక సిద్ధార్థజీరకైః సమం పాయసా।
లేపోఽతివదనసుభగోఽ వ్యంగకళంకం చ నాశయతి॥

ఆ. వె. నల్లజీలకఱ్ఱ ♦ తెల్లనియావాలు
జీలకఱ్ఱ తిలలు ♦ పాలనూరి

పడఁతిముఖము నలఁద ♦ వరకాంతిరెట్టించి
కందులేనిచందు ♦ కరణినొప్పు.

తా॥ నల్లజీలకఱ్ఱ, తెల్లనియావాలు, జీలకఱ్ఱ, నువ్వులు వీటిని పాలతో నూరి స్త్రీలు ముఖమునకు నలుగుపెట్టుకొనిన చంద్రునివలె ప్రకాశించును.

శ్లో॥ అపవయుతి బదరమజ్జా గుథమధునవనీతసంయుతాప్యంగమ్।
లేపేన వరుణకల్కలమజ్జాక్షీరేణ పిష్టం వా॥

శ్లో॥ లోధ్రవచాధాన్యాకై ర్వావనపిటకాపహో లేపః।
గోరోచనాన్వితేన చ లేపో మరిచేన తాదృక్షః॥

శ్లో॥ వితుషయవచూర్ణయష్టీమధుసితసిద్ధార్థలోధ్రలేపేన।
స్త్రీణాం భవన్తి నియతం వరకాంచనతుల్యాని వదనాని॥

సీ. ఆవువెన్నయుఁ దేనె ♦ యంగూరయును రేఁగు
పండ్లగుజ్జునఁ బుచ్చి ♦ ప్రామిరేని
వరుణభూరుహమూల ♦ వల్కలంబును మేఁక
పాలతోడను నూరి ♦ ప్రామిరేని
కొతిమెర వసయును ♦ గూర్చి లోధ్రను నీటఁ
బదునిచ్చి దళముగాఁ ♦ బ్రామిరేని
గోరోచనమ్మును ♦ గూడ మిర్యమునూరి
పలుచన పూఁతగాఁ ♦ బ్రామిరేని
ఆ. వె. తేనె లోధ్రతరువు ♦ తెల్లనియావాలు
యవలపిండి తోడ ♦ నలఁదిరేని
ముఖమునందుఁ గలుగు ♦ మొటిమలు గ్రంధులు
వాసి వన్నెగలుగుఁ ♦ బడఁతులకును.

తా॥ ఆవువెన్న, తేనె, అంగూరపండ్లగుజ్జు, రేగుపండ్లగుజ్జు ఇవి కలిపి ముఖమునకు నలుగుపెట్టినను, ఉలిమిరిచెట్టుయొక్క వేరునగల పట్టను మేకపాలతో నూరి నలుగుపెట్టుకొనినను, ధనియాలు వస లొద్దుగు వీటిని నీటితో నూరి నలుగుపెట్టుకొనినను, గోరోచనము మిరియాలు వీటినికలిపి నలుగుపెట్టుకొనినను, తేనె లొద్దుగు తెల్లనియావాలు యవలపిండి వీటినికలిపి నలుగుపెట్టుకొని

వను ముఖమునందుగల మొటిమలు, గ్రంధులు, నశించి స్త్రీల మొగములకు చాయకలుగును.

శ్లో॥ పరిణతపటదళకాంచనవర్ణి మధుకప్రియంగు పద్మానామ్।
సహదేవీహరిచందనలాక్షా వాహ్లీకలోధ్రాణామ్॥

శ్లో॥ సముభాగైర్జలపిష్టైర్విలాసినీనాం కరోతి నియతమయమ్।
అపరితశారదశశధరదీధితి ముఖపంకజం లేపః॥

చ. సరసిజకేసరంబులును ♦ జందన కాంచన లోధ్ర బాహ్లిక
స్థిరతయుఁ బ్రేంకడంబు సహ♦దేవియు లక్కయు యష్టియు న్నగు
న్నరుమతినేకభాగముగఁ ♦ గూర్చి జలంబులఁబోసి నూరి సుం
దరులకు మోమునందు నలఁ♦ద న్శుభకాంతివహించునెంతయున్.

తా॥ పద్మకింజల్కములు, గంధము, కోవిదారపర్ణములు, కుంకుమపువ్వు, మోరటి, సహదేవి, లక్క, అతిమధురము, లొద్దుగు వీటిని సమభాగములుగా చేర్చి నీరుపోసినూరి ముఖమునకు నలుగుపెట్టిన మంచికాంతి జనించును.

—: కుచోన్నతికరణోపాయ లక్షణము :—

శ్లో॥ స్రోతోంజనతండులజలవస్యాభ్యాసేన భవతి యువతీనామ్।
రసికహృదయభవతస్కరమతివిపులోత్తుంగకుచయుగళమ్॥

క. ఎసఁగన్ శ్వేతాంజనమును
బసకడుగును గుచములందుఁ ♦ బ్రామిన సతికిన్
రసికమనోభవ తస్కరు
వసమగు చనుగవకు బిగువు ♦ వన్నెయుఁ దెచ్చున్.

తా॥ శ్వేతాంజనమును కడుగులోకలిపి చన్నులయందు నలుగుపెట్టిన చన్నులు వన్నెకలిగి బిగువుచెందును.

శ్లో॥ యువతివచాకటుకాన్వితకృతాంజలీరజనీతుల్యమాత్రాభిః।
గోమహిషీఘృతతుల్యం తైలం సంపాదితం విధినా॥

శ్లో॥ కురుతే పరిణతవయసామపి వనితానాం త్రిసప్తరాత్రేణ।
స్థిరవిపులతుంగకఠినం స్తనయుగళం తస్య యోగేన॥

ఆ. వె. ఆవునేయి మహిషి♦యాజ్యంబు నూనెయు
సమముచేసి దుగ్ధ♦సహితముగను
నిరువదొక్క రాత్రి ♦ లింతులు విడువక
క్రోలఁ గఠినమగును ♦ గుచయుగంబు.

తా॥ ఆవునెయ్యి, గేదనెయ్యి, నూనె ఇవి సమముగా కలిపి పాలతో కూడా సరాసరి యిరువదియొక్క రాత్రులు స్త్రీలు త్రాగినయెడల చన్నులు బిగువుచెందును. మఱియు మునగ, వస, కటుకరోహిణి, ముదుగుదామర, వీటిని పసుపుతో నూరి చన్నులకు ప్రామిన బిగువుచెందును.

శ్లో॥ గృహగతగోలాంగూలో నవనీతం భోజితస్సహరితాళమ్।
అథ తన్మలలిప్తకరో హరతి కుచం ముష్టిబద్ధేః॥

గీ. పెంచుకొను నట్టి కోఁతికి ♦ వెన్నలోన
అరిదళమునుంచి తినిపించి ♦ నట్టి దినము
దానిమలమును మర్దించి♦ రేని వెలఁది
యుబ్బుఁగలిగిన కుచముల ♦ యుబ్బడంగు.

తా॥ పెంపుడుకోతికి వెన్నలోఁగలిపిన యరిదళమిడి, పిదప దానిమలము చేతఁబూసికొని మర్దించినఁ గుచముల యుబ్బణఁగును.

—: అన్యోన్యప్రేమ లక్షణము :—

శ్లో॥ సురగోపభూమిలతయోశ్చూర్ణం యస్యా భగే నరః క్షిపతి।
స్తంభితశస్త్ర ఇవాఽఽజౌ తదితరపురుషో రతే తస్యాః॥

క. జలగయు సురగోపంబును
గలియఁగమర్దించి భగము♦ఖంబున నిడినన్
నళినముఖి యన్యపురుషుని
గలియక యెడమీాక యోని ♦ గదియుచు నుండున్.

తా॥ జలగ, ఆరుద్రపురుగు, ఇవి చూర్ణముచేసి స్త్రీయొక్క భగమునం దుంచిన యాస్త్రీభగము బిగువుకలిగియుండుటయే గాక పురుషునియందు ప్రేమ గలదై యితరపురుషులను వాంఛింపదు.

శ్లో॥ గగనసమాగతవల్గులివిష్ఠాలిప్తధ్వజేన యాం భజతే।
సకృదపి సా తదితరతో వాంఛాం దూరేణ పరిహరతి॥

క. ఆకాశంబునఁ బారుచుఁ
గాకము రెట్టిడిన దానిఁ ♦ గామాగ్రమునన్
గైకొని కూడిన యప్పిఁక
నాకామిని యేలచొచ్చు ♦ నన్యులఁగవయన్॥

తా॥ ఆకాశమునందు పోవుచుండిన కాకి రెట్టవేసినయెడల యారెట్టను తన కామదండముచివరవలన గ్రహించి స్త్రీని రమించినయెడల నాస్త్రీ మఱి యొక పురుషునియం దనురాగము కలిగియుండదు.

శ్లో॥ తాం విష్ఠాం పుటపాకే దుగ్ధ్వా సహ కాంజికేన భగలేపాత్।
భవతి కృతా ప్రకృతిస్థా రమణీ రమణీయతాభూమిః॥

ఆ. వె. పుటముఁబెట్టి విష్ఠ ♦ బూడిదెఁగావించి
కలినిఁగలిపి యోనిఁ ♦ గలయఁబూయఁ
దొల్లియట్లయుండుఁ ♦ దొయ్యలిజఘనంబు
కాకిరెట్ట కదియె ♦ కడుగుమందు.

తా॥ పైనచెప్పినటువంటి కాకిరెట్టను పుటముబెట్టి కడుగులోకలిపి స్త్రీ యొక్క భగమునకుబూసి రమించినయెడల మఱియొక పురుషునియం దనురాగము కలిగియుండదు.

శ్లో॥ ఖరరేతో మిళితారుణముఖకపిరేతోవిలిప్తగతనిలయామ్।
గత్వా న జాతు కామీ కామయతే కామినీమన్యామ్॥

క. అరుణానన కపివీర్యము
ఖరశుక్లముఁ గూర్చి యోనిఁ ♦ గలయఁగఁ బూయన్
బురుషుఁడురమింప వేఱొక
తరుణీమణిపొందుఁ గోరఁ ♦ దలఁపఁడు పుడమిన్.

తా॥ నల్లనిమొగముగలకోతియొక్క వీర్యమును, గాడిదయొక్క వీర్యమును కలిపి స్త్రీభగమునకుపూసుకొని పురుషునితో రమించినయెడల నాపురుషుడింకొక స్త్రీని పొందుగోరడు.

—: నపుంసక లక్షణము :—

శ్లో॥ షణ్ఢో భవతి నరోఽసౌ బహువారదళే ఖురే న ఘట్వాయాః।
యస్యాలక్తకపత్రే బధ్వా నిక్షిప్తతే రేతః॥

క. ఏనరు శుక్లము మడుపుచు
మానిని సేలువుదళమున ♦ మంచముక్రిందర్
జానుగ లత్తుక తేఁకునఁ
దానూదిన విటుఁడు పందతనమును బొందున్.

తా॥ పురుషునియొక్క శుక్లమునుబట్టి సన్నని బట్టలో పెట్టి మడత వేసిఆమడతను తాముపండుకొను మంచముక్రిందయుంచినను, లేకయాతని శుక్లమును లత్తుక ఆకునందుంచి మంచముక్రిందబెట్టి పండుకొనినను యాపురుషుడు నపుంసకుడగును.

శ్లో॥ అజమూత్రభావితం షడ్బిందురజోరజనిచూర్ణయుగమశితమ్।
ఉపనయతి నియతమచిరాన్నరస్య యానోఽపి షణ్ఢత్వమ్॥

ఆ. వె. మేషరాజమూత్ర♦మిళితషడ్బిందువు
దూదియందుఁ బసుపు ♦ ధూళిఁగలిపి
పూవుఁబోఁడి యోనిఁ♦బూసి రమించిన
బల్లవుండు షండ♦భావమొందు.

తా॥ మేకపోతుమూత్రముచేత దూదినితడిపి యాదూదిలో పసుపునుగలిపి యాదూదిచేత స్త్రీయొక్క భగమును తుడిచియుంచినపుడు రమించినపురుషుడు నపుంసకుడగును.

—: పుంసకత్వ నాశన లక్షణము :—

శ్లో॥ సతిలం గోక్షురచూర్ణం ఛాగీక్షీరేణసాధితం మధునా।
సహ పీతం సప్తాహాచ్ఛమయతి షణ్ఢత్వమచిరేణ॥

గీ. తిలలు పల్లేరుకాయలు ♦ కలియఁగూర్చి
మేకఁపాలును తేనెయు ♦ మేళవించి
యేడుదినములు సేవించి♦ రేని నరుల
షండభావంబుమాను ని♦శ్చయముగాను.

తా॥ నువ్వులు, పల్లేరుకాయలు, ఇవినూరి మేకపాలు లేనెలోకలిపి యేడుదినములు తినినయెడల నపుంసకత్వముపోయి పుంసకత్వములభించును.

శ్లో॥ నరపార్శ్వస్థేనాస్థ్నా విద్ధం కరబాస్థిస్థాప్యతే యస్యాః।
శయనశిరోభాగే స్యాల్లగ్నత్వం తస్య రతికాలే॥

క. లొట్టిపిట యెముకతోడను
గట్టిన నరుపార్శ్వపెముకఁ ♦ గంకటితలలోఁ
బెట్టి రమింపఁగ యోనిఁ
బెట్టిన శిశ్నంబు తగిలి ♦ పెగలకయుండున్.

తా॥ లొట్టిపిట్టయెముక, నరుని ప్రక్కయెముక, యీరెంటిని కలిపికట్టి మంచము తలవైపున బెట్టి రమించిన రతియందు దండము పెగలకయుండును.

శ్లో॥ క్రియతే పేచకమేచకకాకాస్పృక్సర్పిషా యయోర్నామ్నా।
కోవిల్లకసమిదష్టోత్తరశతహోమో భవేద్ ద్వేషః॥

శ్లో॥ కాకోలూకజరోమ్ణా హోమశ్చ మిథునయో స్తద్వత్।
అనయోరసృజా హోమో నామ లిఖిత్వా చ నిబంధశైః॥

శ్లో॥ మూషకమార్జాలద్విజదిగంబరాణాం చ రోమభిరపి।
క్రియతే యస్మిన్ వేశ్మని తత్రత్యానాం మిథో వైరమ్॥

సీ. గూఁబ నల్లనికాకి ♦ కోవెల నయ్యాయి
నెత్తురులనుగూడ ♦ నేయిఁగలిపి
బూరుగుసమిధల ♦ పేరులుగాగుచ్చి
వేల్చినఁ బొడము వి♦ద్వేషమగును
గాకియీఁకలు గూఁబ♦యీఁకలు వేళ్ళతోఁ
బెనచినఁ బుట్టు వి♦ద్వేషమగును
గటికాకి గూఁబయీఁ♦కల నెత్తుటనువ్రాసి
వేపాకువేల్వ వి♦ద్వేషమగును

గీ. విప్ర మార్జాల మూషక ♦ ద్విరదవదన
రోమముల ధూపమిడఁ బతి ♦ కామినికిని
బుట్టు నన్యోన్యవైరంబు ♦ లట్టుగానఁ
జతుర నాగార్జునోక్త స♦మ్మతముగాఁగ.

తా॥ గూబ, నల్లనికాకి, కోవెల, వీటినెత్తురులను నేతితోకలిపి బూరుగు సమిధలతో నష్టోత్తరశతహోమము చేసిన సతీపతుల కన్యోన్యవైరము కలుగును. కాకియాకులు, గూబయాకలు ఈరెండును వేళ్ళతో దెవవైచినను, నల్లకాకి, గూబ, ఈరెండియాకలను నెత్తురులోముంచి వేపాకుపైవ్రాసి హోమము చేసినను సతీపతుల కన్యోన్యవైరము లుద్భవించును. బ్రాహ్మణుడు, పిల్లి, యెలుక, ఏనుగు వీటియొక్క ముఖములనుగల వెంట్రుకలనుదెచ్చి ధూపము వేసినసతీపతుల కన్యోన్యవైరము కలుగును.

—: అన్యోన్యప్రీతి లక్షణము :—

శ్లో॥ సురతరుతగరవచాగురుమృగమదమలయజరసైః।
ధూపో వేశ్మని విహితః పరస్పరం ప్రీతిమాతనుతే॥

క. సురతరు తగరంబు వసా
గరు కస్తురి నెయ్యి మంచి గంధము మరుమం
దిరమున నిల్పిన యప్పుడె
పరమంబగు ప్రీతికలుగుఁ బతికిఁ సతికిఁ.

తా॥ దేవదారు, గ్రంధితగరము, వస, అగరు, కస్తూరి, నేయి, మంచిగంధము, ఇవి మర్మస్థానమున నుంచినయెడల సతీపతుల కన్యోన్యమగు ప్రేమ జనించును.

—: నాగార్జున యోగములు. :—

శ్లో॥ నాగార్జునేన కథితా యోగా బహవశ్చతుర్దశద్రవ్యైః।
దృష్టఫలాన్ ప్రకృతానిహ యోగాం స్తతోద్ధరిష్యామః॥

వ॥ నాగార్జునుఁడను సిద్ధుఁడు పదునాల్గు ద్రవ్యములతోడి పెక్కుయోగములు ప్రత్యక్షానుభవదృష్టములఁ దెల్పియున్నాఁడు, వానిని వివరింతును.

శ్లో॥ భృంగరజో మోహలతే మోహయతస్తిలకతో విశ్వమ్।
అజకర్ణ్యా సరుదన్త్యా సహ సహదేవ్యా చ లజ్జాళుః॥

గీ. గుంటగలిజేరు నుమ్మెత్త రెంటిచూర్ణ
మాస్యమున నుంచికొనిన మోహంబుఁ జేయు
అటులె నజకర్ణి లజ్జాళు వల రుదన్తిఁ
గలియు సహదేవి వశ్యంపు తిలక మగును.

తా॥ కుంటగలిజేరుపాడి, ఉమ్మెత్త యీరెంటిని తిలకమునుబెట్టిన లోక మెల్లను మోహింపఁజేయును. సహదేవీసహితమైన లజ్జాళువు రుద్రస్త్రీ సహితాజ కర్ణ మిశ్రితమైన తిలకమున నట్లచేయును.

—: వశీభావ లక్షణము :—

శ్లో॥ శిఖిశిఖయాం౽జారికయా సహితే సురవారుణీకృతాంజత్యా।
భగవిహితే భామిన్యా దాసీభావం చ దాసతాం పుంసః॥

గీ. నెమలిపించెముఁ గప్పయు ♦ నెలఁతనూరి
దాని సురవారుణినిగూర్చి ♦ యోనిఁబూసి
సురతమొనరింప దంపతు ♦ లిరువు రొకరి
కొకరు వశులౌచు వర్తించు♦చుందు రవని.

తా॥ నెమలిపించెమును కప్పయు సురవారుణియు కలియనూరి యోని నునిచిన స్త్రీపురుషులు పరస్పరవశులయి యుందురు.

శ్లో॥ భృంగరజోలజ్జాళుకహారజటధవళకిలేపతో వపుషః।
క్రాన్తాసితార్క పుంజరిహారజటగుళికా వశీకురుతే॥

క. కలయగరయు మణుఁగుఁదామర
వెలిజిల్లెడు రుద్రజటయు ♦ విష్ణుక్రాంతా
వళియును బాపరవేరును
గుళికలు భగలేపవశ్య♦గుణములు సేయుఀ.

తా॥ కలగర, మణుగుదామర, తెల్లజిల్లేడు, రుద్రజడ, విష్ణుక్రాంత, వీటివేరులును, పాపరవేరును కలిపినూరి మాత్రలుచేసి యోనియందు బూసు కొనిన స్త్రీపురుషులు పరస్పరము వశులయి యుందురు.

శ్లో॥ గోచన్దనాజకర్ణీరుదన్తికాకన్యకాభిరిహ విహితః।
భగలేపో మరణాన్తం స్త్రీణాం ప్రేమవర్ధసాధయతి॥

శ్లో॥ లజ్జాళుకసహదేవీకన్యాగోరోచనోద్భవంచూర్ణమ్।
తాంబూలేన వికీర్ణం నార్యా పరమం వశీకరణమ్॥

శ్లో॥ విష్ణుక్రాన్తాసితరవిక్రుతాంజలీశిఖిశిఖామిరాలేపః।
వనితావరాంగవివరే ద్రావణమంగే వశీకరణమ్॥

సీ. దాడిమీఫలమును రుదంతియుఁ దెల్లగం
బెనయుఁ గన్యకుమారియును ఘటించి
భగలేపనముసేయఁ బ్రాణాంతనశ్యమౌ
స్త్రీపురుషులఁ బ్రీతి సిద్ధిఁబొందు
గోరోచనము కన్యకొమరిమూలము పొత్తి
తామర సహదేవి తనరఁ జేర్చి
చూర్ణించి విడెమునఁ జొనిపిన నన్యోన్య
వశ్యంబులంటు నెవ్వారికైన

ఆ. వె. ఘనశరవియు ముడుఁగుఁదామర శిఖియును
విష్ణుకాంత గూర్చి వెలఁదులకును
యోనిఁబూయ నుదకముదయించుఁ దనువున
నలఁదిరేని మోహ మతిశయిల్లు.

తా॥ దాడిమపండు, రుదంతివేరు, తెల్లగంటెనవేరు, కన్యకుమారివేరు, వీటినినూరి భగలేపనమొనర్చిన మరణాంతమువరకు, వశులయియుందురు. గోరోచనము, కన్యకొమరి, పొత్తితామర, సహదేవి, వీటిని చూర్ణము చేసి విడెమునబెట్టిన సతీపతుల కన్యోన్య వశీకరణమగును. తెల్లజిల్లేడు, ముడుగుదామర, చిత్రిమూలము, విష్ణుకాంతఁ వీటినినూరి స్త్రీలకు భగమునకుపూసిన ద్రవముపుట్టును, శరీరమునబూసిన మోహము పెరుగును.

—: బీజస్తంభన లక్షణము :—

శ్లో॥ భృంగరజః కన్యాభ్యాం విష్ణుకాన్తాసజాతికామిళితా।
సా ముఖధృతగుటికా వా బీజస్తంభం రతే కురుతే॥

గీ. కలగరయు జాజియును విష్ణుకాంత కన్నె
కొమరివేరును గలనూరి గుళికఁజేసి
యదియె పుక్కిటనిడుకొని యతివఁగవయఁ
బడదు శుక్లము నెట్టివంటి పందకైన.

తా॥ గుంటగలగర, జాజికాయ, విష్ణుక్రాంత, కన్నెకొమరివేరు, వీటిని నూరి గూత్రిచేసి యామాత్రను ఫుక్కిటబెట్టుకొని స్త్రీనిరమించిన యెటువంటి పంచకయినను వీర్యము స్తంభించును.

—: భ గ సౌ భా గ్య ల క్ష ణ ము :—

శ్లో॥ విష్ణుక్రాన్తాహారజటభృంగరజోభిస్సమేతసహదేవ్యా।
స్మరసదనవిలేపనతః సౌభాగ్యం దుర్భగా లభతే॥

క. హరిక్రాంతయుఁ గలగరయును
హారజట సహదేవియాకు ♦ నన్నియుఁగలియన్
స్మరమందిరమున నలఁదినఁ
దరుణికి సౌభాగ్యమహిమ ♦ దలకొనియుండున్.

తా॥ విష్ణుక్రాంత, గుంటగలగర, రుద్రజడ, సహదేవియాకు, ఇవినూరి భగమునకు బూసినయెడల భగసౌభాగ్యమును గలిగియుండును.

—: గర్భధారణ లక్షణము :—

శ్లో॥ గోచన్దనదణ్డోత్పలవిష్ణుక్రాన్తాక్రాంజలీచూర్ణమ్
రజసి స్నాతా పీత్వా గర్భం విహేత వన్ధ్యాఽపి॥

ఆ. వె. ద్రాక్షపండు మునుఁగుఁ ♦ దామర దండోత్ప
లంబు విష్ణుక్రాంత ♦ లుఁ దగఁగూర్చి
నాలుగవదినంబు ♦ పాలతో సేవింప
గర్భమానిఁ కెట్టి ♦ కాంతకైన.

తా॥ ద్రాక్షపండు, మునగుదామర, దండోత్పలము, విష్ణుక్రాంత, ఇవి నూరి స్త్రీముట్టయిన నాలుగవదినమున పాలతో తినినయెడల స్త్రీకి గర్భోత్పత్తి యగును

—: సుఖప్రసూతి లక్షణము :—

శ్లో॥ సరుదన్త్యా శిఖిశిఖయా పుత్రంజాతీకుమారికే మిళితే,
గుహ్యే నిధాయ ధత్తే సుఖసూతమ్మృతగర్భాఽపి॥

ఆ. వె. భూజనారి శిఖియుఁ ♦ బూతిగడ్డయుఁ గల
బందయును రుదంతి ♦ చెందనూరి
యోనిలోనఁ బెట్ట ♦ యుగ్మలి గుహ్యంబు
వదలి కొడుకుఁగాంచు ♦ వైళమునను.

తా॥ భూజనవైరి, చిత్రిమూలము, పూతిగడ్డ, కలబంద, రుదంతి ఇవి నూరి పరిసవము కాజాలని స్త్రీభగములోన బెట్టిన సుఖప్రసూతియగును.

శ్లో॥ సరుదన్త్యా హరజటయా సహ సహదేవ్యా చ శిఖిశిఖయా।
కృతలేపస్య శరీరే సమస్తకార్యాణి సిధ్యన్తి॥

క. హరజటయును సహదేవియు
సురనారియు శిఖి రుదంతి ♦ సొరిది:గలియఁగాఁ
బురుషులు తరుణుల నలఁదిన
స్థిరతనువులు వశ్యసౌఖ్య ♦ సిద్ధులఁబొందుర్.

తా॥ ఋద్రజడ, సహదేవి, సురనారి, చిత్రమూలము, రుదంతి, ఇవికలియ నూరి స్త్రీపురుషులు పరస్పరము దేహములకుపూసుకొనిన బ్రతికియున్నన్ని దినములు వశ్యసిద్ధియు సౌఖ్యసిద్ధియు గలుగును.

—: ఉ ప సం హా ర ము :—

మాలిని:—ప్రకటితభుజలీలా ♦ భ్రాతృమిత్రానుకూలా
సుకవిజనవిలోలా ♦ సువ్రతాచారపాలా
వికచనయనబాలా ♦ వేషసౌభాగ్యశీలా
సకలగుణవిశాలా ♦ సజ్జనారామహేలా.

శ్లో॥ ఉమ్యాతః పారిభద్రాదమరనరఫణిప్రేయసీగీతకీర్తేః
నప్తా తేజోకనామ్నస్సదసి బహుమతః పణ్డితానాం కవీనామ్।
వీతచ్ఛిగద్యవిద్యాధరకవితనయః కామకేళీరహస్యం
కొక్కోకః కాముకానాం కిమపి రతికరం వ్యాకరోత్కౌతుకేన॥

ఇతి శ్రీసిద్ధపండిత కొక్కోకకవి విరచితే రతిరహస్యే
సకలస్త్రీప్రస్తావభేదయోగోనామ
పంచదశః పరిచ్ఛేదః
సమాప్తోఽయం
గ్రన్థః॥

గద్యము:— ఇది శ్రీమదష్టభాషాకవితాప్రవీణ నవఘంటా
సుత్రాణ మాచనామాత్యపుత్త్ర సుజనకవిమిత్ర సజ్జన
విధేయ యెఱ్ఱయనామధేయ ప్రణీతంబైన
కొక్కోకంబను గళాశాస్త్రంబునందు
సర్వంబును తృతీయాశ్వాసము
సంపూర్ణము.

తుదిపలుకు

కామోపాయనియమములను గ్రహింపని పురుషుఁడు సతిని సంతోషపెట్టఁజాలఁడు. అందువలన నాస్త్రీకిఁ గామోద్రేకము కలిగి చంచలహృదయయై వ్యభిచరించుటకుఁ గారణమేర్పడుచున్నది. కావునఁ గామమనుభవించు గృహస్థులీ కామశాస్త్రమును దప్పక గ్రహింపవలెనను మాయుద్దేశము సర్వజనాదరణీయమగును గాక. ఈయుద్దేశముతోడనే యీగ్రంథకర్తయగు కొక్కోకుఁడు:—

శ్లో॥ అసాధ్యాయాః సుఖం సిద్ధిః, సిద్ధాయాశ్చానురంజనమ్॥
రక్తాయాశ్చ రతిస్సమ్యక్కామశాస్త్రప్రయోజనమ్॥

అని యీగ్రంథముయొక్క ప్రయోజనమును నుడివెను. మఱియు రుద్రకవి "స్మరదీపిక" యందు—

శ్లో॥ స్వనారీరక్షణం పుంసాం స్త్రీణాం చ తదనంతరం।
బంధభేదేంగితజ్ఞాన మేతత్ఫలముదాహృతం॥

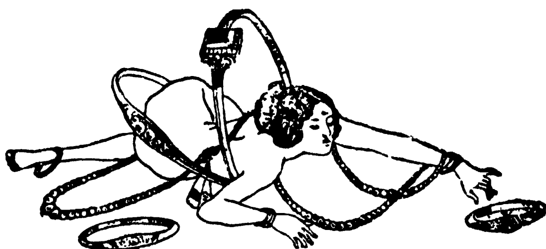
అని కామశాస్త్రఫలమును జాటెను. గావున సహృదయులు సాదరముగ నీశాస్త్రము నాదరింతురని తలంచుచున్నారము.

ఈగ్రంథసంపాదనకొఱకాంధ్రదేశమునఁ బర్యటనమొనర్చి వ్రాఁతప్రతులను సంపాదించునపుడొక శ్రీమంతుఁడు "ఓరియంటల్ ఆర్టు" అనఁబడు ప్రాచ్యచిత్రకళాలేఖనములగు చౌశీతిబంధముల సంపుటమును మాకొసంగి "దేశమునఁ గామము సేవింప నేర్పరులుకాని పురుషులధికముగా నుండుటవలన స్త్రీలలోఁ జాలమంది వ్యభిచారిణులగుచుండి" రని తన యభిప్రాయమును మాతో వెల్లడించెను. ఈయుద్దేశముకూడ నందరంగీకరింతురని తలంతుము. విద్యావిహీనులీ కామసేవను గ్రహింపవలెననుతలంపుతోడనే పవిత్రస్థలములని పలువురు చేరెడి దేవాలయాది కట్టడములయందు నీబంధములఁ బ్రతిమలను బూర్వులు నెలకొల్పిరి. కావున మేమీగ్రంథమును జిత్రపటశోభితముగావించితిమి. ప్రస్తుతమా శ్రీమంతుఁడొసంగిన "చౌశీతిబంధముల సంపుటము" లోని నలుబదిరెండు చిత్రములీగ్రంథమున కనుబంధముగా ముద్రించితిమి. కడమ నలుబదిరెండును "ఆంధ్రరతిరహస్యము"న కనుబంధముగాఁ బ్రకటింపఁదలంచితిమి కాని మా యశ్రద్ధవలన చెదపురుగులపాలాయెనని శృంగారపంచకమునందే తెల్పియుంటిమి.

తమ తాతముత్తాలనాఁటినుండియు భద్రముగానుంచి కాపాడుచుండిన ప్రాచ్యచిత్రకళాలేఖనములగు 'చౌశీతి బంధముల సంపుటము' నిచ్చినయా శ్రీమంతులకుఁ గృతజ్ఞతను దెలుపుచున్నారము.

ఇట్లు, ప్రకాశకుడు,
"కామగ్రంథమాల"

అనుబంధము.

ప్రాచ్యకళాచిత్రములు.

2. నాగరాఖ్య బంధము.

4 జృంభిత బంధము

7. పార్శ్వసంఘటిత బంధము.

8. ఉత్తానసంఘటిత బంధము.

12. ఉద్భగ్న బంధము.

౯—1

19. మార్కట బంధము.

20. ప్రేంఖాయిత బంధము.

24. నాగపాశ బంధము.

27. పరివర్తిత బంధము.

28. నిపీడన బంధము.

80 సమపాద బంధము.

౩౩. స్మరచక్ర బంధము.

35. సౌమ్య బంధము.

౩6. జృంభిత బంధము.

37. నౌకా బంధము.

౬౪. ధనుర్బంధము.

41. అర్ధచంద్ర బంధము.

42. ఉపాంగ బంధము.

44. పరివర్తన బంధము.

54. మర్కట బంధము.

59. జఘన బంధము.

4—1

(1. సింహవిక్రమ బంధము.

6౪. కీర్తి బంధము.

64 పార్శ్వవేష్టిత బంధము.

65 ధృత బంధము.

66. నిపీడిత బంధము.

67. నిఘాతక బంధము.

68. చటకవిలసిత బంధము.

70. వరాహాఘాత బంధము.

—1

71. వృషాభిఘాత బంధము.

72. ధేనుక బంధము.

5—2

76. చాటుకఫేలుక బంధము.

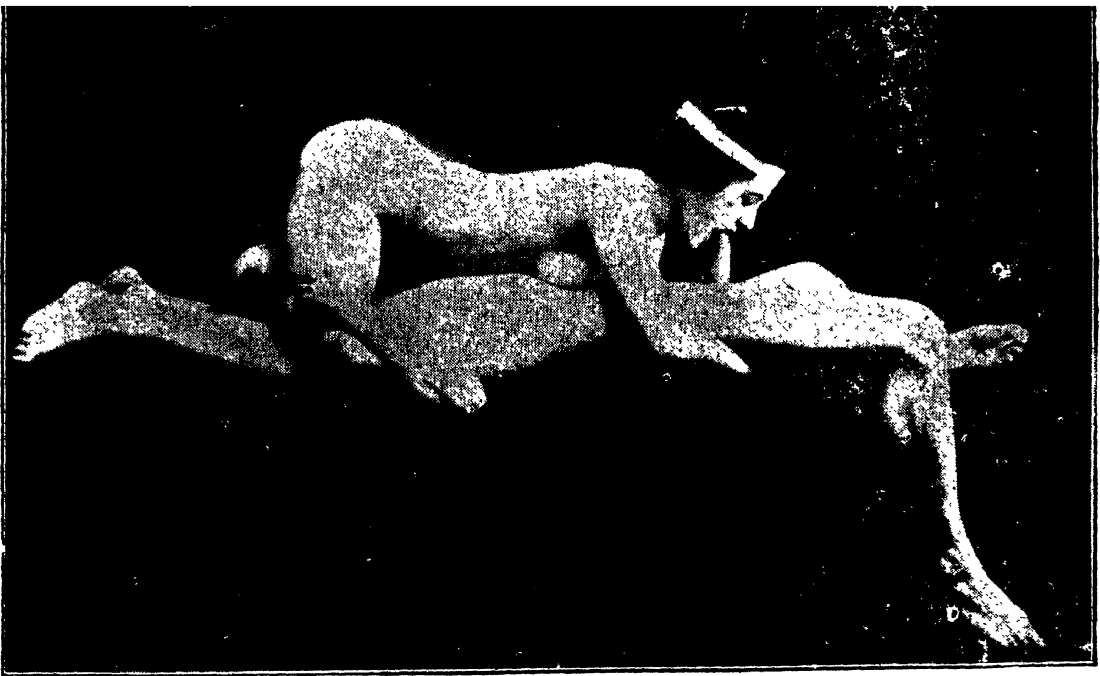
గార్దభ బంధము.

యాష్ట్రి బంధము.

గ్రామ్య బంధము.

సంఘాటకోపపదము.

78. భ్రామర బంధము.

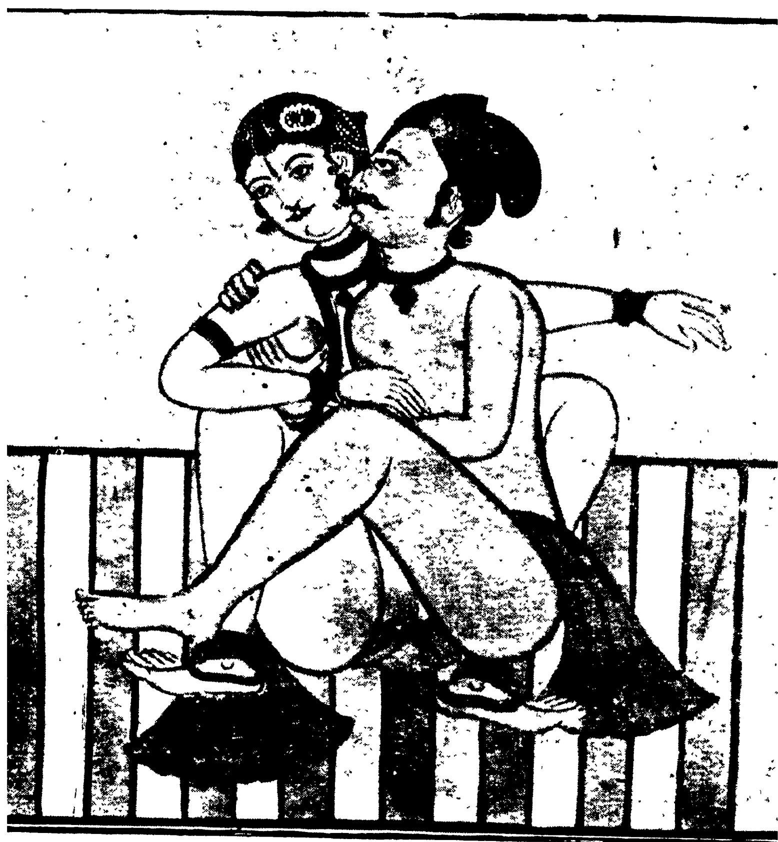
విపరీత బంధము.

మయూర బంధము.

గారుడ బంధము.

89. కరపాద బంధము.

మస్థపీడితము.

గ్రంథానుబంధములు

సంపూర్ణము.